

Vedat Türkali

Yalancı Tanıklar Kahvesi

AYRINTI

Türkçe Edebiyat

2. BASIM

VEDAT TÜRKALİ

1919 yılında Samsun'da doğan Vedat Türkali, yüksek öğrenimini İstanbul Üniversitesi Türkoloji Bölümü'nde tamamladı. Maltepe ve Kuleli askeri liselerinde edebiyat öğretmenliği yaptı. 1951'de siyasal eylemlerde bulunmakla suçlanarak tutuklandı. Askeri mahkeme tarafından dokuz yıl hapis cezasına çarptırıldı. Yedi yıl sonra koşullu olarak serbest bırakıldı.

Vedat Türkali 1944-1950 yılları arasındaki ağır baskı döneminde devrimci sanat çevrelerinde elden ele gizlice dolaştırılan şiirleriyle, özellikle "İstanbul" şiiri ile tanındı. Şiir uğraşını hapishane yıllarında da sürdürdü. 1958 yılında tahliye olduktan sonra sinema alanında çalıştı. 40'ın üzerinde senaryo yazdı ve üç filmin yönetmenliğini yaptı. Yazdığı dört tiyatro oyunu, ulusal gelenek ve değerlere dayanan özgün, öncü nitelikler taşır. Türkülerle işlenmiş epik yapıdaki *141. Basamak*, 1970'de Ankara'da sergilendi. Aynı özellikteki *Bu Ölü Kalkacak*, 1976 yılında İstanbul Belediyesi Şehir Tiyatrosu'nda sergilenirken yasaklandı. *Dallar Yeşil Olmalı*, 1985'te yayımlandı. Yazdığı son tiyatro oyunu olan *Şeytanın Kaşık Oyunları* (2000) deprem konusunu işlemektedir.

Vedat Türkali'nin ilk romanı *Bir Gün Tek Başına*, 1974 yılında yayımlandı. Aydınlar arası hesaplaşmaya dayanan umutsuz bir aşk romanı niteliğindeki ikinci romanı *Mavi Karanlık* 1983 tarihini taşır. Üçüncü romanı *Yeşilçam Dedikleri Türkiye* Türk romanında bir dönüm noktası olarak anılmaktadır. 1990'da yayımlanan *Tek Kişilik Ölüm*, gerçek kişilere ve gerçek olaylara dayalı bir dönem romanıdır. Takip eden on yıl boyunca Türkiye Komünist Partisi'nin tarihi niteliğindeki, İkinci Dünya Savaşı döneminin siyasal yapısının sergilendiği *Güven* adlı iki ciltlik romanını kaleme aldı; roman 2005'te yayımlandı. 2004 yılında yayımlanan *Kayıp Romanlar* adlı romanı ise 90'lı yıllar Türkiye'sini, siyasi sürgünden ülkesine dönen emekli bir doktorun gözünden anlatır. *Yalancı Tanıklar Kahvesi* (2009), 12 Eylül'e giden süreçte geçer. 2014'te Ayrıntı Yayınları'ndan çıkan *Bitti Bitti Bitmedi* adlı romanında ise Türkiye'nin tartışmalı konularından olan Ermeni meselesini mercek altına almıştır.

Vedat Türkali'nin düzyazıları, söyleşileri, savunmaları *Tüm Yazıları Konuşmaları* adı altında, 2001 ve 2014'te iki ayrı cilt halinde yayımlandı. Yazarın Kürt sorunu ile ilgili yazıları da *Özgürlük İçin Kürt Yazıları* adı altında, 2002 ve 2014'te yine iki ayrı cilt halinde yayımlanmıştır.

Vedat Türkali'nin, çocukluğundan tutuklanma sürecine kadarki yaşamından kesitler içeren, *Komünist* (2001) adlı bir de anı kitabı bulunmaktadır

Ayrıntı: *780*
Türkçe Edebiyat Dizisi: *28*

Yalancı Tanıklar Kahvesi
Vedat Türkali

Son Okuma
Ceren Ataer

© Vedat Türkali, 2009

Bu kitabın Türkçe yayım hakları
Ayrıntı Yayınları'na aittir.

Kapak Tasarımı
Gökçe Alper

Kapak İllüstrasyonu
Sevinç Altan

Dizgi
Hediye Gümen

Baskı
Kayhan Matbaacılık San. ve Tic. Ltd. Şti
Merkez Efendi Mah. Fazılpaşa Cad. No: 8/2 Topkapı/İstanbul
Tel.: (0212) 612 31 85 - 576 00 66
Sertifika No.: 12156

Birinci Basım: *Turkuaz Kitap, 2009*
Ayrıntı Yayınları'nda Birinci Basım: *İstanbul, 2014*
Ayrıntı Yayınları'nda İkinci Basım: *İstanbul, Mart 2016*
Baskı Adedi 2000

ISBN 978-975-539-816-7
Sertifika No: 10704

AYRINTI YAYINLARI
Basım Dağıtım Tic. San. ve Ltd. Şti.
Hobyar Mah. Cemal Nadir Sok. No: 3 Cağaloğlu – İstanbul
Tel.: (0212) 512 15 00 Fax: (0212) 512 15 11
www.ayrintiyayinlari.com.tr & info@ayrintiyayinlari.com.tr

twitter.com/ayrintiyayinevi facebook.com/ayrintiyayinevi instagram.com/ayrintiyayinlari

Vedat Türkali

Yalancı Tanıklar Kahvesi

TÜRKÇE EDEBİYAT DİZİSİ

Bir Zamanlar Bakırköy / Tahir Musa Ceylan
Önceki Çağın Akşamüstü / Ömer F. Oyal
Akvaryumda Ölü Bir Balık / Mürselin Kurt
Fevkalbeşer Sair Bey ve Suskunluğu / Ömer İzgeç
Laf Evi / Serdar Aysev
Kayıp Taşlar / Asuman Bayrak
Fransız Balkon / Ahmet Coşkun
Boşluğun Sesi / Umut Dağıstan
Bir Tuhaf İntikam / Uğur Erkman
Karsuyu / Hüseyin Bul
Babamın En Güzel Fotoğrafı / Gönül Kıvılcım
Kedi ve Ölüm / Erhan Bener
Acemiler / Erhan Bener
Capon Çayevi / Mahmut Şenol
Ferahlık Anına Övgü / Ömer F. Oyal
Benim Adım Meleklerin Hizasına Yazılıdır / Hüseyin Kıran
Jilet Sinan / Gönül Kıvılcım
Pas / Celal Güngördü
Kasabanın Laneti / Mustafa Şahin
Dalgalar / Serdar Rifat Kırkoğlu
Karanlıkta Körebe / Mürselin Kurt
Yalancı Tanıklar Kahvesi / Vedat Türkali
Acuka / Ahmet Coşkun
Haziran'da Bir Fidan / Der.: Levent Turhan Gümüş
Özgür Ölüler / Nevzat Güngör
Bitti Bitti Bitmedi / Vedat Türkali
Birazcık Halil / Hasan Sever
Mükemmel Katilin Peşinde / Ahmet Erözenci
Liberhell / Mahmut Eşitmez
Mavi Karanlık / Vedat Türkali
Komünist / Vedat Türkali
Tek Kişilik Ölüm / Vedat Türkali
Bir Gün Tek Başına / Vedat Türkali
Güven-1 / Vedat Türkali
Güven-2 / Vedat Türkali
Segâh Makamı / Esra Kahraman
Yeşilçam Dedikleri Türkiye / Vedat Türkali
Huzursuz Periler / Özlem Narin Yılmaz
Fatmagül'ün Suçu Ne? / Vedat Türali
Albayım / Hasip Akgül

Roman çalışmama araştırmalarıyla destek veren değerli dostlarım Dr. Haluk Gerger'e, Yalçın Yusufoğlu'na,

Yayımlanmadan önce romanı okuma sıkıntısına katlanarak eleştirilerinden yararlanmamı sağlayan yakın dostlarıma,

Tüm çalışmalarıma emeği geçen yardımcım Sebahat Altıparmakoğlu'na,

Borçluluk duygularımla "sağ olun!" diyorum.

Vedat Türkali

Başlarken

Yargıtay'dan yeni emekli yargıç Gıyasettin Alımlı, kamburunu düzeltir gibi doğruldu sandalyesinde,

— Biliyor musunuz Hacı Bey, dedi. Biz hep bir şeyi yanlış yaptık bu ülkede.

Bir süre dalgın baktıktan sonra ekledi,

— Neyi yanlış yaptığımızı da bir türlü bilemedik!

Hacı Beylerin, büyük pencereleri denize bakan salonunda, iftar sofrasındaydılar. Konuşmalarının tutkunu olduğu Yargıtay emeklisi yargıç dünürünün gizemli sözlerindeki derin anlamı açıklamasını yarı açık ağzıyla bekleyen Hacı Bey, Akdeniz kıyısındaki bu güzel kentin tanınmış, varsıl tüccarlarındandı. Neredeyse unutulmuş asıl adı Fahri Tulukçu'ydu, zeytinyağı, zeytin, peynir, bal gibi yörenin ünlü besinlerinin üretimi, alım satımıyla tanınmış, yörede geniş toprakları olan eski bir ailedendi. Yargıcın söze girmesine kalmadan masanın

ucundaki oğlu, Hacı Bey'in damadı, kent lisesi müdürü, matematik öğretmeni Reşat Alımlı, kolundaki saati göstererek madensi tonda sesiyle çekingence uyardı,

— Bağışlayınız babacığım, teravihi kaçıracağız.

Gıyasettin Bey de baktı saatine,

— Kalkalım, dedi başını ağırdan sallayarak. Evet, konu uzun. Konuşuruz.

Gıyasettin Bey'in davranmasıyla, Hacı Bey ve masadaki kadınlı, erkekli ötekiler de kalktılar. İlçedeki o günkü tatsız olay üzerine söze giren babasının diyeceğine, kayınpederi Hacı Bey kadar Reşat Alımlı da ilgi duyuyordu. Kuşçular camisine ramazanda atanan genç imamı dövmeye kalkışmıştı kimi gençler. Olaya karıştıkları için polisçe gözaltına alınmışların içinde müdürü olduğu lisenin öğrencileri de vardı. Konu da oradan açılmıştı iftar sonunda. Güya, gizliden oruç yerken görmüşler imamı, yüzüne vurunca da imam efendi saldırmaya kalkmış bunlara! Pek inanan olmamıştı bu kara çalmaya. Olayın bir kıskançlıktan kaynaklandığında hemen de bütün ilçe görüş birliği etmiş gibiydi. İmamın ev sahibi Kasap "Sarhoş" Mustafa'nın, sanat okulundaki güzel kızı, fingirdekçe görünümünü tesettürün de örtemediği Zehra'nın komşu kadınlarla birlikte bu ramazanda teravih namazlarına, kasabalının gözüne batacak coşkuyla koşturmasıydı asıl neden! Nişanını yeni bozduğu, ilçe sağlık ocağında sağlıkçı Mahir'in kanına dokunmuş, nişanını geri atmasını bir türlü kendine yediremediği Zehra'nın, ilçedeki çoğu genç kızlar, kadınlar gibi, yalabık, gencecik, hafız imama –bekârdı imam, otuzunun epeyce altındaydı– gönlünün kaydığını kafaya takınca kızgınlıktan deliye dönmüştü. Elebaşı oydu bu kavgada. Zehra değil, Zehra'nın bir sözünü iki etmediği teyzesi Makbule Hanım'dı nişanı bozduran. Yöredeki tüm dedikoduları izlerdi teyze hanım; oğlanın gün günden artan kötü ünüyle kulağı iyice dolmuştu. Esrar çektiği, yakın ildeki geneleve gidip kavga çıkardığı için karakolda dayak yediği yayılmıştı ilçede. Oğ-

lancılığı da söyleniyordu. Bütün bu bilgileri, Makbule Hanım'ı yakından tanıyan karısı Semiha'dan alınmaydı müdür Reşat Alımlı'nın. Gıyaseddin Bey'in ardı sıra merdivenlere doğru yürürlerken üst katın yandaki merdivenine baktı Hacı Bey.

— Yukarıda mı?

Dikili duran hizmetçi Necibe'ye günlerdir çatıdaki yatak odasına kapanmış oğlu Muhsin'i işaret ediyordu başıyla.

— Camiye gitti Hacı Bey Amca.

Ne diyeceğini bilememiş gibi duraladı bir; acılıkla gülümsedi isteksizce. Kadın bön köylü bakışıyla ekledi,

— Bene öyle didi!

Merdivenlerden inerken kurtulamadığı şaşalamanın suskusuyla dönüp ardından gelen damadına baktı. Reşat Alımlı da bir anlam verememiş olmalıydı; şaşkın bakıyordu. Sessizliği Gıyaseddin Bey bozdu evden çıkarlarken,

— Cenaab-ı Allah yalnız gafur-ur-rahim değildir Hacı Bey, muuciddir, muciyp'tir dedi!

— Sümme haaşaa Gıyaseddin Bey! Ondan kuşkumuz yok da...

Sonunu getiremedi Hacı Bey. İftar sofrasından birlikte kalktıkları karısı Remziye Hanım'la kızı Semiha, ikisi de tesettürlü, sokakta arkalarından yetişmişlerdi... Yavaşlayıp Remziye'ye döndü Hacı Bey,

— Ne diyor bu kadın?

— Ne diyeyim bilmem ki. O kadar da aptal değildir bu gadın. Bana bir şey söylemep duru Muhsin.

Reşat Bey de doladığı yeşil eşarbın yusyuvarlak ettiği kumral yüzlü karısı Semiha'ya dönmüştü soru dolu gözlerle; bilmiyorum anlamınaydı onun bakışları da.

Gözleri dolmuştu Remziye Hanım'ın; içini çekti,

— Yüce mevlam neye kaadir değil ki! Muhsin'im akıllıdu, bakmayın!

Gizemli, şaşkın bir suskunluk içinde arka sokağa kıvrıldılar. Cami köşedeydi; kalabalık bir cemaat ağır ağır doluyordu içeri. Gözleri oğlu Muhsin'i arıyordu Hacı Bey'in. Nereden

görecekti bu kalabalık içinde? Kuşçular Camisi'ne gitmişti belki de. Bu yezit herif yeni bir oyuna mı kalkışmıştı yoksa? İlk tutuklandığında, ağlamaktan gözleri şişmiş annesiyle çalmadık kapı, başvurmadık yer bırakmadıklarını, polisten, yargıdan en az cezayla kurtulabilmesi için nasıl avuç dolusu para dağıttıklarını o oğlan da biliyordu. Çıkıp geldiğinde tam kurtulduk derken Ankara'ya yolladığı ağzına kadar zeytinyağı tenekeleri yüklü kamyonunu, Kâtip Neşati'yi kandırıp Allah'ın kırlığında, dinsiz yoldaşlarının kamyonuna boşalttırdığında da çevrede günler boyu sessiz, saygılı dolanıp durmuştu! Helvacı Behlül Efendi'nin ölümünde gömütlüğe gelmiş, hoca dua ederken el açıp o da katılmıştı duaya. Allah bize acıdı, diye annesi sevinçten ağlıyor, "Niye olmasın: daha bir parmak çocuktu Muhsin'im, Hacı Nine'sinin yanında namaz kılar, otuz ramazan oruç tutmaya kalkardı bıraksak!" diyordu ki uçup gitti zeytinyağlar! Hepsi sızmaydı hem de! Biliyordu; gencecik çocuğu İstanbullara, Ankaralara göndermekle asıl yanlışı kendileri yapmışlardı. Damadıyla kızının çok üstelemesindendi biraz da. İlle de yüksek okullarda okuyacakmış oğlumuz! Pek de istekli değildi; bizim zorumuzla gitti oğlan aslında. En büyük saygısızlığı da o eniştesine –hem de eski hocası!– yapmış it; uyarıya kalkıştı diye etmediğini komamış; dövecekmiş neredeyse! Halk düşmanlarına uşaklık ediyormuş adam! Halk düşmanı dediği de biz! Tövbe ya Rabbi! Bunca köy halkı bizim topraklarımızdan ekmek yemiyor sanki! Yüreğinde kımıl kımıl bir kuşkunun, korkunun yanı başında ürkek bir umut çiçek açmaya başlamıştı gene de. Ne yapsındı, evladıydı işte! Ağır hasta olduğu duyumunu alınca anası ayılıp bayılmalara kalkmıştı. Kâtip Neşati bile ağlıyordu. O duyurmuştu anasına. Gerçi istenen parayı hemen göndertmiş, birkaç ay sonraki iyileştiği duyumundan o da mutlu olmuştu ama günahı boynuna, içinde bugün bile kuşku vardı. Nerede, hangi hastanede yattığını bile söylememişti oğlan. Aramaya kalkarsak kendine kıyarmış. Neşati aptalına söylemiş. Bana kalsa göndermezdim o parayı ya, ah bu anası! Yüreğine ine-

cekti nerdeyse! Biricik oğlumuzmuş. Başına bir şey gelirse, ahirette iki eli yakamda olacakmış! Oğlan iyileşip gelince köyde yaşadıklarını nasıl unuturdu ki. Rezil olmuştu köylüsünün önünde. Oradakilere sorarsan beni ölümden kurtarmış! Keşke bırakaydı bir iki dinsiz, imansızı gebertseydim; Tulukçuların Fahri Bey elinde tabancasıyla öldü derlerdi. Yakışan oydu. Gel de Remziye'ye anlat! Bu aptal kadın milleti! Şimdi de Kâtip başladı! Bir Muhsin Bey'dir gidiyor dilinde. Benden çekinmese daha da nasıl ballandıracak kim bilir! Oğlanın, niye öldürüldüğü belli olmayan bilmem kimine mevlit yaptırdık; anlata anlata bitiremiyor sersem Neşati. O da bir şeymiş sanki! Hey Allah'ım sabır ver bana! Şu oğlanın hidayete erdiğini göster bu kuluna!

Girdikleri camide ana kız üst kattaki kadınlar bölümüne çıktılar. Aşağıda cemaatin saygıyla çekilip ön saflara doğru yol açtığı Gıyaseddin Bey'in peşi sıra, ardındaki damadı Reşat'la birlikte yürürken, oğlana doğru yolu gösterip olası kötülüklerden uzak tutması için Tanrı'ya yakarıp duruyordu Hacı Fahri Tulukçu.

Birinci Bölüm

Bir

Altmışlı yılların Ankara'sında, üniversitede, Dil-Tarih'te başlamıştı Salih'le arkadaşlıkları Muhsin'in. Salih İngiliz Edebiyatı'nda, o Felsefe'deydi. İkisi de fakültede okumaktan çok, Türkiye devrimini nasıl gerçekleştireceklerinin telaşlı arayışı peşine düşmüş gençlerin arasındaydılar. Ateşli özlemle bekledikleri devrimin yolunu kesmeye kalkışmış faşistlerle savaşmaktan daha önemli ne olabilirdi ülkenin o günkü koşullarında? Üniversitelerde kürsülere çökmüş çoğu kişilerin, kuşaklar boyu yutturdukları masallara gençlerin bugün de katlanmalarını bekleyenlere, yılların birikmiş öcünü alır gibi giderek artan alaylı bir başkaldırmayla bakıyorlardı. Yeni kurulan FİKİR KULÜPLERİ FEDERASYONU'nda toplanmaya başlamışlardı. Yaşamdaki kavgadan, o kavgaya yol gösteren, bir günlerin yasak yayınlarından öğreniyorlardı artık

ne öğreniyorlarsa! Az şey öğrendikleri de nasıl söylenebilirdi ki ülkenin yasaklarla karartılmış yarım yüzyıllık geçmişinde, yeraltında yürütülen kavgaları bilmedikleri için, her buluşunu yeni sanan, on sekiz-yirmilerinde "özgün teorisyenler!" bile çıkıyordu! Kimi gruplardaki sıkı devrimci gençlerin, iktidara geçtiklerinde cumhurbaşkanlığı, başbakanlık gibi üst düzey yöneticilikleri aralarında paylaştıkları söyleniyordu. Baştan beri Salih'le birlikte oldukları için bu karmaşada pek bocalamış sayılmazdı Muhsin! Salih, daha ortaokuldayken komşuları olan bir basımevi dizgicisinin, Tahsin Amca'nın verdiği kitaplardan bir şeyler kapmaya başlamış, adamın genç denilecek yaşta kanserden ölümüne kadar sürüp giden bu ilişki epeyi şey kazandırmış ona. Bulgaristan göçmeniymiş Tahsin Amca; akşamları rakıyı fazla kaçırdı mı Salih'in bilmediği bir eski örgütten (Adam "komünistim" dediğine göre TKP olmalıydı; başka bir devrimci gizli örgüt var mıydı ki o günler!) söz açar, söve saya birilerini suçlarmış. On üçündeki Salih'e, altı yaşlarındaki kızına "enternasyonal"i öğretmiş; birlikte söylerlermiş. Emekçilerin sınıf kavgasından, sınıf bilincinden, örgütlü çalışmaktan söz edermiş. "Bahr-i Hazer", "Salkım Söğüt" şiirlerini okurmuş ara sıra Nazım'dan. Nazım'ın asıl kimliğini, edebiyatta, devrimci devinimdeki yerini yıllar sonra öğrenmiş Salih ya, epeyi iz bırakmış gencecik kafasında bunlar demek ki, o karmaşık günlerde yolunu seçerken paldır küldür atılmıyor, sağlam bir ölçüye bağlı kalmaya çalışıyordu. Toplantılardaki konuşmalar sırasında bu "ilkeli" tutumu daha ilk gün Muhsin'in gözünden kaçmamış; yakınlık oluşmuştu aralarında. Öğleleri PİKNİK'te, akşamları KALEM, TAVUKÇU meyhanelerinde birlikte oluyorlardı çoğu kez. Salih Parti'ye girmemişti ama bir sürü kişiyi tanıyordu TİP'lilerden. O yüzden de o konuşurdu, Muhsin söze karışmazdı pek. Konuşmayıp dinlemesinden, polis midir diye kuşkulananlar bile olmuş. Salih'e demişler bunu; gülmüş; "Siz asıl konuşan polislerden korkun!" demiş! Üniversitelerde boy-

kotlar başlayınca TİP yöneticileri bir kışkırtmaya düşürüp partiyi kapatırlar korkusuyla ilgi göstermemişlerdi. Gerze'de tütün, Kastamonu'da sarımsak üreticileri mitingler yapıyorlardı. Elmalı'da kendinden gelişen toprak işgaline TİP'li gençlerin coşkuyla gidip katılmalarına il örgütü de arka vermiş, Genel Merkez'in tutumu, aynı kapatılma korkusuyla "Bizi bu olaya karıştırmayın" olmuştu. Tabandaki gençlerle üstteki yöneticiler arasında çatlaklar genişlemeye başlamıştı. İstanbul'da KAVEL'le –yasadışı– başlayan işçi eylemleri DİSK'in kurulmasından sonra gün günden artarak tüm Haliç kıyılarındaki büyük endüstri kuruluşlarını, çok sayıda fabrikayı kapsayan direnişlere, Türk Demir Döküm'de işgal eylemine, derken... İstanbul iyice karışmış ağbi. Boş! Bu ülkede bir şey çıkmaz oradan! Saçmalıyorsun arkadaş; bu iş işçilersiz olur mu? Hangi şeyi işçiler yapmış bu ülkede oğlum? Türk-İş'ten DİSK'e işçi akımını durdurmak, ürkütücü gelişmeyi önlemek için daha yeni yapılmış sendika yasasını kuşa çeviren düzeltmeler çabucak yasalaştırıldı. Türkiye işçi sınıfının tarihsel görkemli devinimi, 15-16 Haziran olayları patlak verdi. Bu karanlık gidişin bir kıvılcımla parlayışı biçiminde İstanbul'a yürüdüler. Türk-İş'e bağlı çeşitli fabrikalardakiler de katılıp destek veriyorlardı eyleme. Fabrikalar kamu kuruluşu olarak Türk-İş'e bağlıydı. Ankara'da DİSK yok gibiydi; olmuyordu böyle şeyler. İşçi sınıfımız örgütlenecek, bilinçlenecek de... Devrimi yapmak fakültelerdeki öğrencilere kalmıştı! Yeni bir 27 Mayıs patladı mı, tamam! Ben sana söyleyeyim arkadaş; ordu-gençlik el ele verip bitirecek bu işi! Olmadı bir daha. Sonunda olacak! Küba'da da böyle olmadı mı? Ama Küba... Muhsin'in Salih'le partiye girmeyi düşünüp tartıştıkları sıra TİP'teki parçalanma açığa çıkmıştı. Kötü mü oldu! Bu parlamentarizm çıkmaz yol oğlum! Ardından, çorap söküğü gibi, özellikle öğrenci kesiminde birbirinden türeyen bölünmeler de yayılınca şaşkın, biraz da suskun kaldılar bir süre. Kürtler çıkmıştı ortaya bir de! Ayrı baş çekip bir Kürt örgütünde

birleşme peşindeydiler. Şaşırmış, yadırgamışlardı bu davranışı. Nereden çıkmıştı bu Kürt ulusalcılığı! Sosyalizmi kurmaktı iş. Böyle bir sorun mu olurdu o zaman! DDKD'yi kurdular; Devrimci Doğu Kültür Dernekleri. Tamam, tartışacağız da bu Kürt işi de iyice karışık yani! Emperyalizmin parmağı olmasın! Salih'le en yakın iki arkadaştılar, karşılıklı sevgiye, güvene dayanan tam bir yoldaşlık bağı oluşmuştu aralarında. Hemen de her konuda birbirlerinin kafasındakini okuyup söylüyorlar, kiminde çıkan küçük takılmalar, kısa bir tartışmadan sonra tam bir anlaşmayla bağlanıyordu. Hemen her gün birlikteydiler. Yeraltı çalışmalara çekildiklerini bildikleri kimi topluluklarla, bir tür değerlendirme ilişkilerini, daha deneyimli, çevresi daha geniş Salih, gizlilik kurallarını bozmadan, hemen de her gün bir yerde, daha çok da fakültede buluştukları Muhsin'e açarak, bir anlamda ikisi adına yürütüyordu. En kötüsü örgütsüzlüktür deyip bir örgüte bağlanmışlardı sonunda. Gözlerinin tuttuğu, tanıyıp güven duydukları bir genç arkadaşlar devinimiydi bu. Ayrı ayrı, gizli örgüt bağlantılarının içindeyiler artık. Antifaşist etkinlikler yapıyorlar; kimi faşist gruplarla kavgalara giriyorlardı. Parasız olduğu için lokantaya ancak Muhsin'in üstelemesiyle giderdi Salih çoğun. Sözleştikleri PİKNİK'e gelmedi bir gün! Ne o gün ne ertesi günler fakültede de yoktu... Ara sıra geldiği meyhanelerde de görünmedi. Salih'in ilişkide olduğunu bildiği kızlar da sırasını düşürüp sormaya başladıklarına göre kimseyi de görmüyordu demek. Bir akrabalarında kaldığını biliyordu ya; nerdeydiler, kimlerdi öğrenmemişti. Annesi, Niğde'deydi. Küçük yaşta ölen kızının, birkaç yıl önce yitirdiği sağlık emeklisi kocasının acısıyla tek çocuğuna, Salih'ine adamıştı kendini. Kocasının, kendinin (hasta bakıcılığından emekliydi o da) emekli aylıklarıyla oğlunu Ankara'da okutmaya çalışıyordu. Bildiği buydu. Örgütte olduklarını bildiği kimi arkadaşlarından gelen örtülü uyarılar, kaygısını gidermişti ya, kızgınlığını azaltmamıştı. Gizliliği anlasa da kardeşi

gibi Salih'in en küçük bir anıştırma bile yapmadan –biliyordu doğrusu oydu– ortadan kaybolmasını içine yediremiyor, kendisine güvensizlik sayıyordu. Hacettepe Diş Bölümü'ndeki Reyhan'la o günlerde tanıştı. Birkaç gündür sinsice ağrıyan dişi için Hacettepe'den bir arkadaşı, Iğdırlı Rüştü götürmüştü Reyhan'a. Kızın üvey annesi yanından uzak akraba olurlarmış. Iğdırlı, Azeri kökenli, orta varsıl bir tüccarın, Ali Ekber'in ilk karısından tek kızıymış. Çok düşkün olduğu karısının genç yaşta bir araba kazasında beklenmedik ölümü, babasını, tüm sevgisini Reyhan'a adamaya yazgılı kılmış gibi, ne yoksul bir çiftçinin kızı olan ikinci eşine, ne ondan olan iki oğluna çok yakınlık göstermiş Ali Ekber Bey; varsa yoksa kızı Reyhan'mış onun için. Hem de erkek kardeşlerine, elinde büyüdüğü Halime "ablasına" (İkinci eşine "anne" demesine izin vermemiş adam) çok düşkün olan Reyhan'ı bile üzüp yakındıracak kadar. Bütün bunları Hacettepe'ye giderlerken yol boyu, pek konuşkan olmayan Rüştü'den öğrenmişti Muhsin. Solcuymuş Reyhan ya, korkak solcuymuş. Babasındanmış o da belki. Hiç de sevilesi biri değilmiş babası denen herif aslında. Soyguncunun biri işte... Daha anlatıyordu ki bir rastlantı, merdivenlerde Reyhan'la karşılaştılar. Bırakıp geldiği bir toplantıya yetişmek için, telefonda sözünü ettiği Muhsin'i tanıtıp hemen döndü Rüştü. Koridorda koşturur gibi giderken dişini soruşturmaya başlamış kızı inceliyordu Muhsin! Belli ki işi çoktu. İnce, uzun yapısı, buğdaysı yüzü, kişilikli görünümüyle çekiciydi. Şimdi bu kızın önünde acıya dayanamayıp bağırırsam korkulu utancıyla tedirgindi ki gösterdiği koltuğa oturup ağzını açtığında, kızın elinde aygıtlar, üzerine diktiği açık mavi gözleriyle siner gibi oldu. Ağrıyan dişe titiz bir özenle dokunarak tüm dişleri inceledi Reyhan. Birinde küçük çürüğü doldurdu hemen, ötekine geçici dolgu yaptı. Dişleri kesip temizlerken de dolguda da özenliydi; pek bir acı duymamıştı Muhsin. Özellikle diş etlerini fırçalaması konusunda uyarıda bulundu. Hafta sonuna gün verdi denetim için. "Geçmiş olsun!" deyip başıy-

la selamlayarak gene koşturur gibi çıktı odadan. Bir kez bile gözünün içine bakmamıştı kız. Hacettepe'den Sıhhiye'ye yürürken epeyi düşündü Reyhan'ı. Kızın yüzü biraz Nahide'ye benziyordu sanki. Bu daha güzel ama! Pek de değil! Ne yapıyordur o aptal kız? Altı yıl kadar önce liseyi bitirip İstanbul Hukuk'a girince, geldiklerinde kendileri de kalabilsinler diye, babasının iş yaptığı yağ, peynir tüccarı Kaşif Bey'in Süleymaniye'deki kiralık büyük katı tutulmuştu. Üstlerinde ev sahipleri oturuyordu: kızlarıydı Nahide. Lise sondaydı. Hukuk'a gitmek istiyordu "Hafız Hanım" da. Bu adı Muhsin takmıştı kıza. Beş vakit namaz kılıyor, ilahiler söylüyor, çoğu cuma geceleri okuduğu Kuran bütün evi inletiyordu. Sesi pek batıcı değildi bereket. Koyu sofu babasının kızıydı tam. Dedeleri Oflu bir imammış. Cumhuriyet'in kuruluşunda şapka giyme davasında idamdan güç sıyırmış. Başı örtülüydü ya, İstanbullu olan anne, Naciye Hanım, pek titizlenmiyordu belli ki; saçları, kâkülü görünüyordu genellikle. Ama Reyhan'ın benzeri cin gibi gözleri... Daha ilk bakışta vermişti notu, gözü göz değildi bu Hafız Hanım kızın! Tam ninemin dediği; "velfecri okuyor!". Her karşılaştıklarında, ara sıra kaçırsa da Muhsin'e dikiliyordu gözleri! Dişçi Hanım'ın gözleri salt ağzımızın içine dikildi! Bir kandil akşamı elinde helva tabağı ile kapıya gelen çıtı pıtı liseli Nahide başka, Dişçi Hanım başka! İçeri buyur edip sokak kapısını da iteleyiverip de kız hani kollarıyla olmaz gibisine yaptıydı da... Bu uğultu ne? Duraladı. Sıhhiye'den Kızılay'a öğrenci kalabalığı akıyordu. Olay var! Bakındı; tanıdık bir yüz de yoktu geçenlerin içinde. O da Kızılay'a yürüyecekti ki ileride polisin saldırısıyla dağılıp kaçışmaya başladı öğrenciler. Dişi de gene ağrıyacak mıydı ne! Orduevi'nin arkasına saptı, Necati Bey Caddesi'nden Maltepe'deki evinin yolunu tuttu. İki odalı güzel bir giriş katıydı evi. Kapıdaki kutuda mektup baktı. İçeri girince gidip karyolaya sırtüstü bıraktı kendini. Uyudu. Günler uzamış gibi geçmiyordu bir türlü. Dişinde ağrı yoktu da Reyhan'a takılmıştı!

Nahide'ye de takıldındı. Nesine takıldım? "Kızlara yapışıp kalıyorsun! Devrimci için kızlar tehlikeli biraz! O da devrimciyse sorun olmaz belki ama ne bileyim?" Salih demişti bunu! Takılıp kaldın mı boku yedin yani! Nahide aptalın tekiydi! Eve kaçamak çekip öpüşmeler, sıkmalar. Eteğinin altına bir türlü izin vermemişti. Sesli okuduğu Kuran'la alay ettiğini görünce de –Karanlıkta fısır fısır konuşuyorlardı ara sıra– "Tööbe töö-be! Sen Allah'ı mı yadsıyorsun?" demişti. Damarına basmak için, "Allah mı? Kim o?" demişti Muhsin. "Tööbe, celleşanühü" deyip fırlamıştı kız. Uğramadı bir daha da; kaçtı, uzak durdu, çatılan kaşları da hiç gevşemedi. Eskisinden de sık okumaya başladı yukarı katta Kuran'ı "Hafız Hanım!"; hem de en yüksek perdeden! Günahlarını bağışlatacak! Evdekilerle vedalaşıp İstanbul'dan ayrılırken kapıda karşılaştıkları kıza başıyla soğuk bir selam verip geçmişti. Gözleri biraz kızarmış gibiydi Nahide'nin. O karşılaşma rastlantı değildi belki de, kız kollamıştı! Elini bile sıkmadık. Günahlarıyla baş başa bıraktık Hafız Hanım'ı! Salih kadar yakışıklı sayılmazdı ya ortaokuldan beri epeyi işler becermişti o da! Liseye geçtiği yıl ilçede, komşuları Tapucu'nun, ortaokul sondaki kekeme kızını bahçede, çamaşırlığın arkasında, küpün dibine yatırıvermişti. İş bitip de kız ağlayınca korkmuştu. Kan geldi biraz; kızlığı bozuldu belki de. Babası İzmir'e atandı, beni Antalya Lisesi'ne gönderdiler ilk yıl. İlçede lise açılmamıştı daha. Ertesi yıl lise açılıp da döndüğümde, yoktu kız. Nerdedir şimdi zavallı? Nesi zavallı; gözü açıldı, kötü mü! Kekemeliği de geçmiştir belki! Gülersin! Ya ablanın gözünü açsaydı biri mahallede? Tulukçuların kızı evde mi kalırdı; yamarlardı birine! Antalya'da okurken de geneleve gitmeye kalktılar birkaç arkadaş, iriyarı Ayı Nihat'ı aldılar, bizi sokmadılardı. Büyüdüğümüzü, tatilde gittiğim – aklına koymuştu giderken– Mersin'de kanıtladıktı neyse! İnsan takılıyor işte! Bir iki kez Bent Deresi'ne uğramıştı burada. Tatsız bir doyumsuzluktu o da. Aylardır bir halt ettiğimiz de yok. Allah belasını versin bu içimizdeki hergele hayvanın!

Dünya, ülke ne durumda, bizim kafamız nereye sapıyor! Her gün bir yanda, bir olay patlayıverirken kitap okumak da gelmiyordu içinden! Dağlarda vuruşa vuruşa, peşimize taktığımız köylülerle birlikte, kentlere inilecekmiş; dün akşam Mülkiyeliler'de fiskos duymuştu ilk kez. Aklı kesmemişti pek. Bizim köydekilerin başına da ben mi geçeceğim! Kim gelir ardımdan? Tulukçuların Muhsin eşkıya olmuş diyecekler! Köyde, bizim pehlivan Ali'yle Berber Mustafa beni severler; onlar bile gelmez valla! "Gağnım sancıp duru ağbem; dağa mağa çıkaman ki ben!" diyeceği o Berber Mustafa'nın. Güldü. Pehlivan Ali karakucak iyi güreşir ama düztabandır o da yürümeye gelemez! İlk yetiştirecekleri de "Hacı Bey Amcaları" olur! Şoför Emin var; sinemaya düşkünlüğüne kızıp söylendiği için babama gıcıktır! Kovboy filmlerinin, Güney Amerika'da uyduruk savaş, dağlarda çetecilik filmlerinin hastası! O kalkar film çevirir gibi dağa çıkmaya belki de. O da esrar çekmeden duramaz! Gülmek geliyordu gene içinden. Saçmalama! Kim dağa çıkar bunlarla! Senden kimsenin bir şey istediği de yok, isteyeceği de. Bizimkiler gerçekçi. Aslında bizim orada olmaz o iş. Doğu'da diyorlar. Oraları biliyor musun? Güney Amerika'daki gibi olacak yani! Küba filan... Çin, diyorlardı bir de! Doğu oralara mı benziyor? Salih'in de yanaşacağını sanmıyorum. Boş da değildi bu sözler. Teknik Üniversite'de polis kurşunuyla, Beyazıt alanında güpegündüz bir sivil ajanın kurşunuyla öğrenciler öldürülmüştü. Kentler devrimcilerin tuzağı, dağlara çıkıp... Kapının ziliyle fırladı. Niyeyse, gergindi açarken. Kapıcıymış, Allah belasını versin elektriğinin de suyunun da faturalarının da! Çabucak toparlanıp çıktı evden. Başörtülü iki kız yürüyordu karşı kaldırımda. Her yerde bu bürümcüklü kızlar! Bunlar da kaçıveriyor mudur "Tövbe celleşanühu!" deyip! Allah'a karşı çıkarsan kaçar. Annen duysa Allah'ı yadsıdığını, ne yapar? Yüreğine inmemişse, şakkadak düşüp bayılır zavallı kadın, ne yapacak! Nedim Hoca haklı belki de! Devrimci olmak halk karşısında

bu tür Batıcılıklara kalkışmak değil. Nedim Bey de nice yıllar sonra öğrenmiş bunu ama! Antalya'dan kent lisesine döndüğü yıl, psikoloji, felsefe öğretmeniydi Nedim Hoca. Son sınıflara gidiyordu, onlara gelmiyordu. Öğrencilerin bir bölümü (gizli Kuran kurslarına gidenlerdi çoğu) fiskosa girerek sinsice dikelmeye başladılar adama. "Kendinize güvenin, Allah'a değil!" demiş bir gün. "Gâvur hoca"ya çıkmıştı adı okulda, kasabada. Eski okul, sonra lise müdürü bizim enişte pezevengi, polise duyurup komünistlikle suçlamış adamı. Bir akşam evde, yemekte övünerek söyledi pis herif! Müfettişler gelmiş okula; gitti Nedim Bey. Tutuklamışlar bir ara; uzun tatsız olaylar yaşamış adam. Yıllar sonra Ankara'da karşılaştı. İçcebeci'ye yakın, FİDE diye bir yer açmış, kitap, kırtasiye satıyordu. Kendisi gibi Hataylı olan karısının da küçük bir kira geliri varmış Antakya'da. Basit, uyumlu bir yaşam içindeydiler. Çocukları yoktu; istemiyorlardı da. Ara sıra uğruyordu Muhsin. Çok saygı duyuyordu adama. Hiçbir örgütte değildi, olmamıştı Nedim Bey. Biraz içine kapanıktı. Tek tutkusu okumaktı. Fransızcası çok iyiymiş; Arapça, Farsça da biliyordu. Temel Marksist yapıtlardan çoğunu Fransızca'dan okumuştu. Konuşurken ara sıra, alıntı yapar gibi sözünü ederdi onların. Sürekli *Le Monde* okur, Türk basınını günü gününe izlerdi. İç-dış olayların eleştirel gözlemcisi gibi düşünerek konuşurdu ağır ağır. İngilizcesi de varmış. Sinsi bir alayla bakıyor gibiydi dünyaya. Salih'i de götürüp tanıştırmıştı ya; pek yakınlık duymamıştı o. "Tıkız bu adam!" dedi bir gün. "Uygulamaya kıçını dönmüş, tıka basa bilgiden çatlayacak!". Uğramadı pek. Şimdi de bana uğramıyor! Ulan hergele, hangi cehenneme gittinse çık ortaya artık!

Mülkiyeliler'e geldiğinde tanıdık kimse yoktu bahçede. Yemeğini beklerken çevreye bakınmaya başladı. Yukarı sette, diplerde bir masada, birisi kadın üç kişi konuşup gülüşerek yemek yiyorlardı. Adama baktı. Evet oydu gene! Geçende de buradaydı. Ankara'ya atandı belki. Epeyi yıllar kasabada,

hükümet doktorluğu yapmıştı Saim bey. Aylar önce, yukarda ilk gördüğünde çıkaramamıştı birden, sonradan anımsadı; kafayı çekip bağıra çağıra sövgülerle "Allahsız"lığını duyuran belediye doktoru! Dokunan yoktu herife. Polisin istediği her raporu yazarmış. Karakolda dayaktan sakat kalanlara, bir gün de ölen birine "kaza!" raporu verdiği söyleniyordu. Allah'ı olur mu böyle herifin, diyorlardı! Yıllar sonra devrimci yayınları okuyup kafası gelişmeye başlayınca, o gençlik yıllarında adamın Tanrı'ya korkusuzca sövüp saydığını duymasının, yarattığı şaşkın tepkiyle birlikte, çocukluğundan beri içine sinmiş küflü inançlarını daha o günler ırgalayıp oynattığını düşünmüştü. Ne de olsa yobazlara karşı ileri davranıştı işte! Bunda da kuşkuluydu epeyi süredir! Ara sıra fakülteye uğrayarak, daha çok da sinemaya, tiyatroya gidip yeni çıkan sol yayınlarını okuyarak geçiyordu günler. Haftada bir gizli buluşmalarda verilen bildirileri okuyor, ayda bir de ödentisini veriyordu. Bir akşam, gizli buluştukları biriyle Samanpazarı yöresinde, bir apartmanın zemin katında yapılan o toplantının, yaşamında yeni bir dönemin başlangıcı olduğunun ayrımına, sonra Polis'te, Birinci Şube'de, falakada patlamış ayaklarının acısıyla sessizce kıvrandığı hücrede, yıllar boyu yaşanmış olaylar kafasından ağır ağır akıp geçerken varacaktı. Günlerden beri, gecesi gündüzü belli olmayan bu hücrede, dünyayla ilişkisi kesilmiş, tutukluydu. Son sorgulamada, sille tokatla kalmamış, falakaya yatırmışlardı. Kaçıp saklanmış arkadaşlarını istiyorlardı. Kimsenin ne adını, ne yerini falakada da vermemişti. Acılardan çok korkular ağır basıyordu; ya ağzından bir şey kaçırırsaydı! Hücre kapısı açılınca ürpertisini bastırıp aldırmazmış gibi görünmeye çalıştı. Ablak suratlı bir adam uzanmıştı içeri. Anlamsız bir yüzle gözlerini dikip baktı bir süre. Renksiz bir sesle,

— Tulukçuların Hacı Bey'in oğlu sensin değil mi?

Şaşaladı Muhsin. Onun yakını birileri de vardı bu dünyada, evet! Sessizce baktı adama.

— Anneni, babanı da perişan ettin; yazık değil mi?
Gene ne diyeceğini bilemeden kalmıştı Muhsin.
— Aklını başına topla; o aileye layık ol!
Dönüp kapıyı çekerek gitti herif.

Ne anlam vereceğini bilemedi günlerce. O günden sonra sorguya alınmadı bir daha da. Cezaevine geçip görüşmeler başlayınca annesinden öğrendi. "Hüdai Bey olmasa (polisin adıymış) çıldırıp durudum!" demişti annesi. Sonra, avukattan duydu ayrıntıları. Hüdai Bey'i, yıllar önce ilçede başkomiserken tanırlarmış. Adama yemin verdirmiş Remziye Hanım; Gidip Muhsin'i görecek, gelip sağlık durumunu yeminle dosdoğru söyleyecekti. Ayılıp bayılıyormuş "biricik oğlumu öldürdüler" diye. "Gördüm; aslan gibiydi" duyumuyla biraz kendine gelmiş kadın. Bir ton paraya patlamış bu iş! Herif bedava yapacak değil ya! O yanını umursamıyordu da iddianamede arkadaşlarına yüklü cezalar istenirken savcının Muhsin'e düşük ceza istemi (o da kabarık bir ödemeyle elde edilmişti kuşkusuz!), yüzüne açıkça kimse bir şey dememişti ama örgütte fiskoslara neden oldu sanki! Savcı ona altı yıl istiyordu; öteki arkadaşları ki benzer durumda görünüyorlardı, on yıldan aşağı ceza istenen yoktu. Birkaçı da yirmi yılın üstündeydi. Başka örgütlerde sokaklarda vurulanların dışında kalan gençleri de alçakça bir acımasızlıkla asmışlar, yürekli, atak kimi gençler Nurhak'da, Kızıldere'de pusuya düşürülüp öldürülmüşlerdi. TİP yöresinden ayrılmış vurucu örgütlerin önce hiçbirine yanaşmayıp Salih'le sonunda girdikleri bu örgütte, işçi çevrelerinden kopmamaya özen gösterilmişti. Toplanmak, duvarlara yazı yazmak, gereğinde bildiri dağıtmaktı yaptıkları. Arkadaşlarına karşı alınganlık gösteriyordu belki de; az ceza alması konusunda iğneli bir söz etmemişti kimse. Poliste direnip konuşmaması olabilirdi asıl neden. Gene de bir suçluluk duygusuna kapıldığı oluyordu. Başlayan bu serüvende, kafasına takılı kalan da tam ilişkilerinin gelişmeye başladığı o güzelim günlerde tutuklanıp

Dişçi Reyhan'dan ayrılması olmuştu. Ailesinin parayı bastırıp cezasını düşürmeye kalkışmasına sert tepki göstermemesi ondandı belki de! Söylemeye dili varmasa da içinden duyuyordu bunu. Salih haklıydı demek; aşk dediğin başına belaydı devrimcinin. Tutukluluğunun ilk günlerinde Reyhan'dan ayrılması çok koymuştu doğrusu. Salih'in Filistin'e, kampa gittiği söylentisi çıkmıştı. Daha da kızmıştı Salih'e. Onu niye almamıştı sanki! Cezaevindeyken kimseye soramamıştı Reyhan'ı; tanıyan yoktu. Mektup yazmayı geçirdi birkaç kez içinden, vazgeçti; kıza bela olurdu polis bakarsın. Ara sıra kurduğu gibi ajan majan değilse! Başlayan o ilişkinin nereye varacağını o günler o da kestirememişti aslında. Dişlerinin bakımı, iyileştirilmesi için birkaç hafta gidip karşısına oturduğu günlerde içini saran heyecan, son gidişinde, bakım sona erip de koltuktan kalkınca karşı koyamadığı bir itilime dönmüştü. Ayrılırlarken hep yaptığı gibi belli belirsiz gülümsemeyle Reyhan elini uzatmıştı ki toparlandı,

— Birlikte yemek yiyebilir miyiz? Dedi.

Sesinin titremesini önleyememişti. Hiç şaşırmış görünmedi Reyhan. Bekliyor muydu ne! Aynı ölçülü gülümsemeyle,

— Olabilir, dedi.

Dünyaları bağışlamıştı sanki. O akşam buluştular. Bu heyecanlı başlangıca karşın, uzunca bir süre, haftada, on günde bir buluşmanın, kiminde sert tartışmalı söyleşilerin ötesine geçmedi ilişkileri. Yaşamı, örgütsel çalışmalarındaki gizli görev buluşmalarıyla Reyhan'la buluşup bir yerlere gitmek, konuşmak, tartışmak arasında bölünmüştü. İkincisi de birincisi kadar ağırlık taşıyan göreve dönüşmüştü sanki. Sosyo-politik düşüncelerinde yakınlıklar olsa da onların siyasal edimlerine, eylemlerine uzak, soğuk bakıyordu Reyhan; o konuda örtüşen tek yanları bile yoktu. Düşe kapılmış delifişek serüvencilerdi Muhsin ve çevresi Reyhan'a göre. Kavga sınırına vardıkları olmuştu ama yeniden buluşmayı ikisi de unut-

muyor, ilişkilerini bitirmeye, savsaklamaya kalkışmıyorlardı. Oysa ondan daha yumuşak çatışmalardan sonra nice kişiyle selamı bile kestikleri olmuştu. Hırsından çatlayacak gibi oluyordu. Âşık mı olmuştu şimdi bu aptal kıza! Asıl aptallık sende oğlum! Kızla konuşmaya siyasal konulardan başlamak çok gerekliydi sanki! Kendini önemseteceğini sandın! Yolda, daha ilk günü Rüştü sana demedi mi kızın korkak, ürkek olduğunu? İşin tadını çıkaracağına devrimcilik ayaklarına kalkıştın; buyur, yersin, yemezsin, önüne konan bu! Ne yapalım, yeriz biz de! Bu erkekçe tepkiden de tedirginlik duymuyor değildi. Karşısındaki dipdiri güzel kızla çene yarıştırmanın tersliği de ortadaydı. Erkeklikten uzak ibne mibne sanmasın kız beni! Reyhan'ın geç saatte ayrılabildiği işinden yorgun argın geldiği bir akşam gittikleri yemekte, çok sevdikleri kırmızı şarap içtiler uzun süre. İkisi de pek istekli değildi siyasal konulara girmeye. Tek tük, sinemalardaki filmlerden, sergilenen oyunlardan söz ediyorlardı.

— Niye bana uzak duruyorsun?

Muhsin'in, pat diye söyleyiverdiği söze, başını kaldırıp şaşırmış gibi baktı Reyhan. Sonra, o belli gülümsemesini dudak kıvrımlarına oturtup dikeldi yavaşça.

— Anlamadım, dedi. Nasıl yakın olacağız? Aramıza o kadar gereksiz şeyleri tıkıştırıyorsun ki...

Yutkunup kaldı Muhsin. Bir şeyler aranıyordu. Pat diye,

— Daha evimi bile görmedin! Gidelim mi bu akşam?

Hele son sözü nasıl söylediğini bilmiyordu. Ama söylemişti.

Aynı gülümseyişle baktı Reyhan,

— Bu akşam olmaz, dedi. Çok yorgunum. Şu nefis şaraptan kurtulabilsem, hemen gidip yatmak istiyorum.

Gözlerini ağırca kapatır gibi yaptı gülümseyerek.

Bırakılır mıydı artık! Hemen aldı Muhsin,

— Yarın?

— Yarın olsun, bakalım!

Kadehleri boşalmıştı. Kalktılar. Çıkarlarken durgundu ikisi de. Ortada bir doyumsuzluk, bir yarım kalmışlık vardı sanki. Yaklaşan otobüse koşarken,

— Hadi iyi geceler, dedi, Reyhan. Yarın erken çıkacağım sanırım. Telefonlaşalım.

Kız uzaklaşıyordu ki dimdik, biraz da soğuk bir sesle,

— Seni seviyorum, biliyor musun, dedi Muhsin.

Gene gülümsedi Reyhan.

— Onu da yarın konuşuruz!

Otobüsün ardından bakakalmıştı Muhsin. Kızın ne anlam vereceğini bilemediği bu yanıtıyla birden suratına bir bardak su çarpılmış gibiydi. Niye, nasıl söylemişti o sersemce sözü? Yalan mıydı? Yalanının da doğrusunun da... Toparladı kendisini, karşıya geçti; Gazi Bulvarı'ndan evine doğru ağır ağır yürümeğe başladı. En iyisi belki de yarın kesip atmaktı bu işi. Kaypak, kaçak bir karı bu. Başına bela olur adamın! Aylardır sürüp gelen buluşmalardaki sözleri yeniden düşünmeye başladı. Hele son sözü, bir şifrenin çözümüydü sanki! "Aramıza o kadar çok gereksiz şey tıkıştırıyorsun ki..." Gereksiz ne tıkıştırdım ki ben? Karıya bak, yaşamımızı adadığımız şeyler gereksiz tıkıştırmaymış! Şimdi anımsıyordu; "Bir şey yapacağınız yok; başınız beladan belaya girecek!" demişti bir gün. Hemen kalkıp "Sana uğurlar olsun!" demek vardı daha o gün. Diyebildin mi? Laf mı şimdi bu! Diyemedik işte! "Seni seviyorum, biliyor musun?" dedik bir de! Yarın görür o! Durulur gibi olmuştu. O sinsi gülüşüyle istese de istemese de Reyhan geliyordu karşısına. Aslında güzel kız. Kafası çalışıyor. Tersine çalışıyor! Tersine, mersine, çalışıyor ya! Aylardır pusu kurmuş, aç susuz bekleyen cinselliğin pençesinden kurtulmak da kolay değildi. Düşünde şeytana uyarak uyanmak sinir bozucuydu. Bent Deresi'ne gitmek de ağırına gidiyordu. Yarın görürsün kız! Seni bir eve atayım önce... Mutlu değildi bunu düşünürken. Kafamızı oramıza takınca inandıklarımızı da mı unutuyoruz ne! Son hafta,

gizli örgüt buluşmalarını durdurmuşlardı. Bir iki arkadaşları gözaltına alınmış Eskişehir'de. Tutuklamaların yayılmasından korkuluyormuş. En son buluştukları arkadaşın iki gün önceki buluşmaya gelmemesi de kaygılandırmıştı biraz. Ancak kendisi için kaygılanacak bir şey yoktu görünürde. Sessiz, karanlık sokağa girdi ağır ağır. Otomatiği yakıp anahtarla yaklaşıyordu ki şaşaladı birden. Kapı açıktı. İteleyip girdi. Biri tabancalı, yarmaca üç sivil hemen dikildiler karşısına; üstünü aradılar ite kaka. Darmadağınıktı içerisi. Kitaplar, tüm eşya ortalığa saçılmıştı. Çekip iterek bir sandalyeye oturttular. İyi ki gelmemişti Reyhan. Sonra cezaevindeki yıllarda kaç kez düşünmüştü o geceyi. O gece gelmemesini, Reyhan'ın olup bitenden duyumlu gizli ajanlığını bir olasılık gibi düşündüğü de olmuştu. Sonunda hepsini atmıştı kafasından. Üç yıllık büyük gerginliklerden sonra gelen afla cezaevinden çıkıp da yaşamında yeni sayfa açılınca, bağlılığını sürdürdüğü örgütündeki arkadaşlarının davranışlarında, kendine karşı tutumlarında üzücü bir değişiklik duyumsamamıştı ama verdikleri görevler önemli sayılmazdı pek. Çok gizli kararlardan, eylemlerden bilinçlice uzak tutuluyordu sanki. Örgüte yardım için para istiyorlardı daha çok. Verebilmek için evden annesinin değerli bir iki takısını çaldığı, kamyon dolusu zeytinyağı kaçırdığı bile olmuştu. Para isteklerini artık eskisi kadar kolay karşılayamıyordu. Eski bolluk yoktu. Kaldığı evin bile, tek iyiliği, İçcebeci'de, Nedim Hoca'nın kitapçısına yakın olmasıydı. Dört katlı eski bir yapının tavan arası gibi çatı katında bir küçük odalı, mutfaksız, yanda duştuvalet, avuç içi bir yer. Onun kirası bile ağır geliyordu. Hacı Baba kısıtlamayla para gönderiyordu çünkü. "Tulukçuların Muhsin'se gelip işinin başına geçer, adam gibi yaşar. Değilse sürünsün oralarda! Bir kuruş fazla göndermeyeceksin Kâtip!" demiş. Aldırmıyordu, keyifli bir oyun gibiydi sonunda! Çok sıkıştı mı Rezmiye Teyze'sine çok bağlı Kâtip aracılığıyla annesi bir şeyler yolluyordu el altından. Cezaevinden çıkın-

ca Reyhan'ın fakülteyi bitirip Almanya'ya gittiğini, Iğdırlı Rüştü'den duymuştu bir rastlantı. Küçük bir sarsıntıdan sonra geçti o da. İyi olmuştu belki de. Ne idüğü belli miydi kızın! Yeni evinin yolu üstündeki Nedim Hoca'yla iyice yakınlık kurulmuştu. Sık uğruyor, başı kalabalık değilse uzun uzun konuşuyorlardı. Salih'in "tıkız" dediği Nedim Hoca ilkeli, yol yöntem bilen, büyük savlara kalkışmayan, kafası düzenli biriydi aslında. Korkak değildi ama kılı kırk yaran kuşkucu bir çekingenliği vardı. Çok şey bilince böyle oluyor demek! Neredeydi o Salih de? Birbirini tutmayan duyumlar dolaşıp duruyordu ortalıkta. Devinim içinde, cezaevinde bir sürü arkadaş, yoldaş tanımıştı. Salih'e karşı duyduğu sevgiyi, asıl önemlisi o temelli güveni hiçbirine karşı duyamamıştı. Örgütlülük ilkesi gereği, gidişini ona duyurmaması, iyice düşününce daha da artırmıştı güvenini. Bir çıksa ortaya, yaşamında yeni bir dönem başlayacaktı sanki! Yıllar içinde epeyi şey okuyup öğrenmiş, bilgisi artmıştı. Çıkan tüm yayınları izlemişti ya en özlemle beklediği, Salih'le konuşup öğrenecekleri idi gene de. Kim bilir neler okumuş, neler görmüştü o. Bir selam göndermek de mi yoktu ulan? Alacağın olsun hergele! Gece uyku tutmamış, sabah geç kalkmıştı o gün. Köşedeki sütçüde kahvaltı yapıp karşı sokaktaki Nedim Hoca'nın oraya uğradı. Rıza, yeni gelen kitapları yerleştiriyordu rafa. Hoca, her vakit olduğu gibi, gözünde gözlükleriyle eğildiği günlük gazetelerden başını kaldırıp baktı.

— Gözüm sendeydi, dedi. Gel bakalım!

— Günaydın! Buyurun Hocam.

— Senin Salihler yakalanmış. Biliyor muydun? Dün akşam konuşuyorlardı burada.

Hop etmişti yüreği.

— Nerede yakalanmışlar?

— Bilmiyorum. Sen duymuşsundur, diyordum.

Duymamıştı. İçini dolduran kaygıyla duralayıp kaldı.

— Kimdi konuşanlar?

— Valla Muhsinciğim; kalabalıktı akşam. Pek de tanımıyorum. İlgilenmiş görünmek istemedim. Hatay'da, bizim oralarda, Suriye'den giriyorlarmış. Yaralı yakalanmışlar. Hastanedeki bir doktor mu duyurmuş ne! Otur. Çay içer misin?

Oturdu. Kafasına ok gibi saplanmıştı duydukları. Ne yapabilirdi? Hiçbir şey yapamazdı. Çaylarını yudumlarken Nedim Hoca, elinden bırakmadığı kalemiyle yine eğilmişti gazetelerine. Kimi yerleri çiziyor; notlar alıyordu. Her gün öğlene kadar süren işiydi bu. Son bir yeri de çizip yanına not düştükten sonra başını kaldırdı. Gözlüklerini çıkarıp masaya bıraktı. Yorgun gözlerini üstüne dikti Muhsin'in.

— Gene bir şeyler patlayacak gibi görünüyor. Beni dinlersen biraz kıyıya çekil oğlum!

Güldü Muhsin,

— Ortada dolaştığımız yok ki Hocam, dedi.

Hoca bir süre durgun baktı.

— Bilmem.

Gene güldü Muhsin,

— Sizin kuşkulanmadığınız an mı var Hocam! dedi.

— Yazmaya ne vakit başlayacaksınız? Didik didik ediyorsunuz her şeyi. Neler yığıldı kim bilir! Yazmanızı bekliyoruz artık.

— Çayın yenilensin mi?

— Sağ olun! Bana yetti.

Çay tiryakisidir Hoca; yandaki küçük ardiyede çaydanlık hazır bekler. Çayını yeniletti. Bir süre baktı, ağırdan aldı sonra.

— Sana demiş miydim Muhsin, benim bir dayım vardı, sarhoş İsmail! Erken öldü. Karagöz, kukla oynatırdı. Ben küçüğüm. Odasına gidip de o renk renk boyalı kuklaları görmeğe bayılırdım. Kimi asılı, sallanır. Kimileri sırt üstü, yüzükoyun yan yana uzatılmış birbirinden güzel boyalı şeyler. Ne diller döküyorlar perdenin önüne çıktılar mı; şimdi sessiz, kımıltısız yatıp duruyorlar öyle! Bir gün girdim odaya, baktım baktım,

— Memiş'e bi şaplak atsana kız, dedim.

İncecik bir kız sesi birden,

— Atmam ayol! Ben Memiş'i çok seviyorum, demesin mi! Çocuk yüreğim hop etti! Bir de baktım arkamda İsmail dayım.

— Biz olmasak onlar bir bok değil, aptal! Dedi.

Gülümsedi Muhsin. Nedim Hoca da gülümseyerek bakıyordu.

— Yıllardır ortalarda dolanıp duran bir sürü boyalı kuklayı, oynatanlarından ayırıp rafa diziyorum yan yana. Kafam hep asıl bunları oynatanlarda.

Gazetelerdeki köşe yazılarını, fıkraları, dergilerdeki önemli makaleleri dikkatle okuyor, kesip dosyalıyordu. Yüzeysel bilgileri, yarım yurum, sığ kafalarıyla koca koca savlara kalkışan ünlü aydınlarlaydı sorunu. Solcu, sağcı ayrımını da ciddiye almıyordu pek. Sapmaları, dönmeleri, üçkâğıtçılıkları ona da okurdu bazı. Hele basında, kapı değiştirdiler mi nasıl ustaca ağız değiştiriyorlardı, gerçekten şaşılasıydı! Aslında edepli, terbiyeli biriydi Hoca; tutamayıp hafifinden sövdüğü olurdu ya inceden dalgasını geçerdi daha çok. Seyrek anlattığı (onları da çok edeplice anlatırdı) porno öyküleri bile, çirkinlikleri içinde yakaladığı birilerini taşlamaya, onlarla eğlenmeye yönelikti. Kalktı Muhsin. Kafası Salih'e takılı kalmıştı. Ne yapacağını, nereye gideceğini bilmeden çıktı. Otobüste nereden bir şey duyabileceğini düşündü yol boyu. Akşama Tavukçu'da birilerine rastlayabilirdi. Mülkiyeliler'e uğranırdı bu saatte. Çoktandır fakülteye gitmemişti; içinden de gelmiyordu. Bıkmıştı bu fakülte dalgasından da. Bir işe mi atılsaydı? Örgütte de bildiği kadarıyla, doyurucu bir halt yoktu ki! Ayrılmayı bile düşündüğü oluyordu. Tutuklanmayla kapanan geçen dönemde, sık sık gizli toplanıp kararlar almışlar; duvarlara korsan yazılar yazmışlar, çeşitli yerlerde bildiriler dağıtmışlar, faşistlerin baskı için yapmaya kalkıştıkları bir iki toplantıyı dağıtıp birilerini dövmüşler, Hukuk Fakültesi'ndeki saldırgan faşist bir iti kaçırmışlardı, bıçağı, muşta-

sıyla; iki solcu öğrencinin katili diye biliniyordu oğlan. Onun da ölüsü bulunmuştu Konya yolunda. Tutuklanınca Muhsin'i de sokmaya çalışmıştı polis bu olaya. İlgisi çıkmamıştı; yoktu çünkü. Eylemdi bunlar! İyi dövüşmeyi, epeyi dayak yemekle öğrenmişti. Salih bir gelsindi bakalım. Durumu neydi acaba? Yarası ağır olmasa koyarlar mı hastaneye! Atlatır o! "Vurun ulan vurun, ben kolay ölmem!" deyip duruyordun! Yakıcı şiir okumakla olmuyor, hadi göster bakalım! Hele bir ölmeye kalk, seni vallaaa... Ölüm olasılığını yadsır gibi alayından alsa da tedirginlikten kurtulamıyordu. Bir duyum vardı, ne doğuracaktı bakalım? Kızılay'da inmiş, karşıya geçmek için araçları kolluyordu ki incecik bir kadın sesiyle döndü.

— Sizinle biraz konuşabilir miyiz, Muhsin Bey?

Şaşalamıştı. Muhsin'in duraladığını görünce kadın heyecanlı bir sesle ekledi hemen,

— Salih'in aileden yakınıyım ben. Adım Sedef. Siz beni tanımazsınız sanırım. Ben sizi tanıyorum.

Salih'i duyunca par diye ışık parlamıştı kafasında Muhsin'in. Anımsıyordu, anımsamaz olur muydu? Kafa çekip kadınlar üzerine sulu şakalaştıkları bir gün, birinden söz ediliyordu ki "Benim de bir 'kırığım' " var demişti alayından. "Sedef" diye de kaçırmıştı ağzından. Cinsel anlamda ilişkisi olan kadın demektir Anadolu'da "kırık". Ya da "dost". Bir daha da geçmemişti ya ad kalmıştı kafasında. Sokağın içindeki kahveyi gösterdi Sedef'e.

— Şuraya oturalım isterseniz.

İçeri girip oturur oturmaz gözlerini sabırsızlıkla kadına dikmişti Muhsin,

— Evet. Sizi dinliyorum. Bir duyum var mı Salih'ten?

Hemen aldı kadın.

— Antakya'da hastanede Salih. Sağlığı iyi.

Üstünden bir kaya kalkmış gibi oldu birden.

Sınırdan kaçak girerken, sağ baldırından yediği kurşunu almışlar. Sınırdan izinsiz girdiği için tutukluymuş. Af kapsa-

mına giriyormuş eski eylemler. Birkaç aya kalmaz bırakırlar, deniyormuş. Duyduğu inanılmaz güzellikteki şeylerle esrik gibiydi Muhsin. Bu duyumlar, Salih'in, yıllarca yanında görevli babasını çok seven yaşlı, emekli bir doktorun bir rastlantı o hastanede doktorluk yapan oğlundan alınmış. Salih'le çocukluk arkadaşıymış genç doktor. Salih'in annesini de çok sever, "Hanife Teyzem" dermiş. Garson çayları bırakıp gidince çevresine şöyle bir bakındı, çantasından bir küçük pusula çıkarıp Muhsin'e uzattı,

— Bunu da Sezai Bey (doktorun adıymış) yollamış elden.

Dörde katlanmış pusulayı alıp heyecanla açtı. Salih'in yazısını tanımıştı. Birkaç satırdı. "Sedefçiğim, yakında oralardayım. Uygun bir yer bulur, annemi de Ankara'ya alabilirsen iyi olur. Gerekirse yardım için arkadaşlara başvur. Annemin ellerinden öperim. Seni de. Herkese selam."

Sevinmenin yarattığı gerginlik içinde yarım saat kadar sürdü konuşmaları. Salih'in dışarı gideceğini sezinlemiş Sedef de, kesin bilmiyormuş. Birden kaybolunca uzun süre şaşkın dolanıp durmuş o da.

— "Arkadaşlar" diye yazmış. Sizden başka arkadaşlarını ne gördüm ne duydum. Sizden çok söz eder, güvenirdi. Bir kez de şöyle bir gördümdü sizi uzaktan. Nedim Bey hocanızmış. FİDE Kitabevi. Oradan çıkıyordunuz. Biraz ileride buluştuktu Salih'le. O kadar.

Aklına gelen tek yer FİDE olmuş. Sabah uğramış, şimdi ayrıldı buradan, demişler. Önü sıra çıkan Muhsin'i anımsamış birden; yetişip bindiği otobüse atlamış. Otobüste yaklaşmayı doğru bulmamış. Ağır ağır, heyecansız anlatıyordu Sedef. Yaş kestirmeyi pek bilmezdi ya, otuzun üstünde olmalıydı. Göze çarpan bir yanı yoktu öyle. Ne güzel denebilirdi ne çirkin. Her yerde gördüğümüz eli yüzü düzgün bir kadın işte!

— Çok sevindim Sedef Hanım. Şimdi ne yapalım?

— Evlere bakıyorum birkaç gündür. Ateş pahası. Gaziosmanpaşa'da bir yer var. İşe yarar. Onlar da altı aylık peşin istiyorlar. Uzak da aslında.

— Onu bir biçimde çözeriz, dedi. Yakın çevre olursa daha iyi. Ben de bakacağım. Başka gerekli bir şey? Para filan...

— Şu anda hayır. Ev işi olsun bir bakalım. Önemlisi o.

Hafta sonu Hanife Teyze geliyormuş Niğde'den. Ev işi oluncaya dek onda kalacakmış. Sıhhiye'de, birinci kat; iki oda, genişçe bir sofaymış. İlkokula giden kızıyla kalıyormuş. İşinden izinli çıktığı için kalkmak zorundaydı. Evinde de telefon varmış, işyerinde de. Çantasından çıkardığı bir küçük kâğıda iki telefonu da yazıp verdi ama akşamları evden araması daha iyi olurmuş. Kalktı. El sıkışıp ayrıldılar. Sedef'in nerede çalıştığını sormayı bile akıl edemediğine canı sıkılmıştı biraz. Altı aylık kiranın ne tuttuğunu sorsaydım bari! Fırsat mı verdi kız; duyurdu duyuracağını, çekti, gitti! Boş ver! Gaziosmanpaşa olmaz! Çok para bulmak gerek, sorun o şimdi. Akıllı birine benziyor ya, bakalım! Akıllı olmasa Salih güvenir mi? Örgüttendi belki de! Salih Yoldaş gelsin bakalım! Sokakta yürürken çevreye bakışı bile değişmişti sanki. Ne güzel dünya! Parayı bulacağız nasıl olsa. Bizim Hacı Baba hıyarı beş para koklatmaz ama anacığımın yüreği dayanmaz! Hele aptal kâtibi de ayarladık mı... Yapabileceğim başka da bir şey yok, şu anda gelen para beni güç doyuruyor. Şu para denen pisliği bulanın... Kes zevzekliği de işine bak! Bin yıllardır dünyayı o pis para değiştiriyor; sövgülere şerbetli! Ukalalığı bırak ulan! İnsanın kafası bozuluyor bazı işte! Benim telefonum yok. Mektupla olmaz. Gitmek hiç olmaz! Niye umutsuz olsundu ama umarsız bir sallantı, sevincine gölge düşürmeye başlamıştı; bu yakışmıyordu işte! Toparlandı hemen. Postaneden ödemeli açacağız. Kâtip Neşati'yi gece evinde aramalı, gündüz yazıhaneden olmaz. Anneme açamam. Bir oyun oynayacaktı ya, nasıl olacağını o da bilmiyordu daha. Akşamı zor etti. Sekize doğru gitti postaneye. Sıra bekleniyormuş, "acele" yazdırdı. On dakika içinde kulübeye aldılar. Heyecanını bastırıp aldı ahizeyi. Neşati'nin çatlak sesi, "Alooo, siz misiniz Muhsin Bee?" diyordu.

Titrek, yorgun bir sesle ağırdan, kesik kesik aldı.

— Şimdi lütfen... beni iyi dinleyin, Neşati Ağbi... Yineleyecek gücüm yok. Ağır hastayım ben. Hemen söyleyeyim, o "Hacı Bey Amca'na" hiç açmayacaksın! Anacığımla konuş. Acele hastaneye yatmam gerek. Çok güç ameliyat diyorlar. Burada yapamazlarmış belki de. Öyle olursa, bir pasaport uydurup beni dışarı götürecek arkadaşlar. Sakın hiç kimse gelmeye kalkmasın. Bütün işler bozulur. Şimdi sana söylüyorum Neşati Ağbi; söz aramızda, benim her şeyim için yürekten koşturan kız arkadaşım var, Diyanet'te görevli baş müftü kızı! Çok gizli ilişkimiz! ("Hık" diye gülüyordu az kalsın). Ailemden biri gelirse bırakıp gider beni. Şakası yok. Bana da hastanenin üstünden kendimi bahçeye atmak kalır. Söyle onlara, gelirlerse ölümü bulurlar.

Donmuş gibi dinleyen Neşati, ağlamaklı bir sesle "Allah gorusun!" dedi hemen.

Yorgun bir soluklanmadan sonra sözlerini aynı titrek sesle tamamladı. Eski adresteki evden çıkmıştı. Eğer, beş gün içinde parayı gönderirlerse (altmış bin lira diyordu.) FİDE Kitabevi eliyle Nezahat Albayrak diye yazılacaktı. Aklındaki biçimiyle adresi yazdırdı kesik kesik.

— Sağlıkla kal. Anacığımın ellerinden öpüyorum.

Ölürse, Hacı Bey Amca'sının cenazesine gelmesine izni olmadığını da eklemeyi unutmadı. Telefonu kapattığında kan tere batmıştı. Oyunculuk ne güç işmiş! Hele sonunda "Görüşemezsek hakkını helal et Neşati Ağbi!" sözüne Kâtip'in ağladı ağlıyor sesiyle "Allah korusun Küçük Bee!(Bazı öyle derdi)" dediğini duyunca kahkahayla gülmemek için kendini güç tutmuş, sonunu dinleyemeden kapatmıştı telefonu. Hastanenin üstünden aşağı atlamak da konuşurken gelivermişti aklına. Nasıl oturmuştu yerine ama! Ailenin acıklı söylencesi var; dedemizin dedesi Tulukçu Bekir, genç karısının ölümüne dayanamamış, uçurumdan aşağı atmış kendini, derler! Tulukçuların mal mülk vurgunu onunla başlamış. Aslı yörük

bunların; işleri hayvancılık. Bekir deveci. Uyanık. Bezirgânlığa döndürmüş işi. Peynir, yağ, bal, pekmez toplar, tuluklara (tulum) doldurup develerle yakın kentlere yollarmış. Gelen tüm parayla, tarla, toprak, otlak, bahçe, ne bulursa alırmış. Dağı taşı tutmuş! Tefeciliğe başlamış. Karı gidince kendini uçurumdan atacak birine benzemiyor pek. Yörede kanlı kavgalar patladıysa –bugün bile oluyor kiminde– köylüler, çobanlar itiverdiler herifi uçurumdan aşağı belki. Ellerine sağlık! Ailede böyle bir şey var, çok da işe yaradı. Duyunca çıldıracak anacığım! Kocasına baş eğer ama gözü karardı mı Hacı Bey macı bey dinlemez! Hadi benim tatlı anacığım, Hacı Baba'ya görünmenin tam sırası; ya canına kıyarsa biricik oğlun, ne yaparsın sen! Kâtip çözer bu işi. Yarın Hacı Bey Amca'sı gider de başına ben ağa olurum korkusu varken bilir ne yapacağını; o kadar da aptal değildir yani, tam aptaldır! Gülüyordu. Ertesi sabah Nedim Bey'e uğrayıp kısaca anlattı olayı. Parayı Nedim Bey alıp ona verecekti. Sorulursa, Muhsin'in telefon edip Nezahat diye bir kızı, imzalı kâğıtla gönderip parayı aldırdığını söyleyecekti. İmzalı kâğıdı bıraktı Nedim Bey'e. Nezahat Albayrak imzası da vardı kâğıtta "aldım" diye. Tarih konacaktı yalnız.

— Bu iyi para oğlum. Ya üstüne yatarsam?

Gülüyordu Nedim Bey.

— Helal olsun Hocam! Tulukçuların parası namuslu bir ele geçer, kötü mü?

— Sen ne yaparsın?

Duralayıp güldü Muhsin.

— Başka yol bulamazsam, gelir, yalvar yakar sizden borç alırım Hocam. Bu para çok gerekli.

— Vermem ki! Bana ne sizin gereğinizden!

— O zaman gider kendimi hastanenin en üst katından bahçeye atarım!

Nedim Bey güldü,

— O da nereden çıktı?

Açıklayacak değildi ya, güldü Muhsin de.

— Ne bileyim, öyle geldi aklıma işte! Siz bunu yaparsanız bize fıttırmak kalır!

— İşlerinize karışmam oğlum. Beni bulaştırmayın da...

— Olmaz öyle şey Hocam! Benim de bulaştığım yok. Aslında bu bizim aile içi bir dalga!

Artan bir gerilimle bekleyiş başlamıştı. Dördüncü günün sabahı uğradığında paranın geldiğini öğrenince derinden oh çekti. Hoca almış parayı postaneden. Tel yazısının kıyısındaki notta, annesinin ağlayarak Muhsin'in bir sesini duymak için yalvardığı yazılıydı. Kâtip yazmıştır. Düşünürüz. Hoca'dan telefon açarak Sedef'le geçenki yerde buluşmayı ayarlayıp fırladı hemen. Kahveye vardığında kız da yeni geliyordu. Oturur oturmaz Sedef'e ilk sorusu "Ev bulabildiniz mi?" oldu.

Demirtepe'de, iki odalı, kapı üstü, üç beş merdivenli bir yer varmış; uygunmuş ama yıllık peşin istiyorlarmış. Belki altı aylığına... Hemen kesti Muhsin,

— Aylık, ne kadar?

— Üç yüz elli, diyorlar.

— Ev uygun mu sizce?

— Gördüklerimin en iyisi.

Cebindeki kabarık cüzdandan masa altında çıkardığı beş bin lirayı uzattı Sedef'e.

— Tutalım o evi.

Uzatılan para destesine şaşırmış baktı Sedef. Duralar gibi oldu.

— Hemen başvurun ki kaçırmayalım.

Sedef paraları çantasına koyarken aklına gelmişti. Beş yüz lira daha çıkarıp bıraktı masaya.

— Giderler için. Kiradan kalan para yetmezse...

Yeni bir durum olursa FİDE'ye telefon etsindi; duyururlardı ona. FİDE'nin numarasını verdi. Çok sevindiği belliydi Sedef'in. Biraz sonra kalktıklarında bir yeğnilme vardı onun da içinde. Ertesi gün evin tutulduğu duyumunu aldı FİDE'den.

Tek gerginlik Salih'in yolunu gözlemekti artık. Dört gün sonra aradı Sedef'i. Her şey tamamdı, hafta sonunda Hanife Teyze'nin gelmesini bekliyordu. Evi bir görmek istemez miydi Muhsin? Hanife Teyze gelince elini öpmeye gittiğinde görürdü nasıl olsa. Parayı bankaya yatırmıştı; çok az harcamaya çalışıyordu. Meyhanelere uğramıyor; yemeklerini eve yakın bol kepçe bir esnaf lokantasında yiyordu. Çoğu kez evde, parkta kitap, dergi okuyor, sabahları FİDE'ye uğrayıp gelen gazetelere bakıyor, yabancı birileri yoksa Nedim Hoca'yla söyleşiyorlardı. Yararlı oluyordu bu söyleşiler. Ülkede göze çarpan kimi kişilerin, özellikle aydınların küçük notlarla alaylı, taşlamalı portrelerini çizmekti Hoca'nın işi gücü. Ne bir yerde yayınlıyor ne de kimseye gösteriyordu bunları. Muhsin'in okuma isteğine gülümseyerek,

— İleride belki, demişti. Hele bir şeyler biriksin.

Bir sabah uğradığında, gözlüklerini çıkarıp şöyle bir baktı gene. Masaya bıraktı kalemini,

— Yazamıyorum Muhsinciğim! Dedi.

Günlerdir üzerinde durduğu bir gazeteciden söz ediyordu.

— Yazdıkları pislik yığını; bulantıdan içim kurudu! Sövüp saymak için bile esin vermiyor herif! Tepesine etseler sırıtıyorsa, ne diyeceksin bu herife? Çıkıp dolaşalım biraz. İyi ettin geldiğine. Bunaldım.

Parkta Nedim Hoca'yla o günkü konuşmaları kafasında uzun süre dolanıp durdu Muhsin'in. Kimi anılarından da alarak birçok şey anlatmıştı Hoca. "Ben bu ülkede korkuyorum oğlum!" demişti sonunda. "Gözüm her şeyin üstünde. Biliyorsun, sağ, sol, hiçbir ayrım yapmadan izliyorum. Gülünecek kadar iğreti, yalan geliyor hepsi bana! Sağ'ından korkuyorum, Sol'undan korkuyorum; ortasından, kıyısından korkuyorum. Sizler için korkuyorum. Belki de alay edeceksiniz benimle. Ne diyeyim, kendimden de korkuyorum çünkü! Herif sırılsıklam ahmak, o sırıtık, yavşak suratıyla "aptal komünistler", "geri zekâlı komünistler" diye yazıp çiziyor. Komünistlikle

savaşıyor aklınca! Evet, antikomünizm bütün dünyada var da bu türü az bulunur! Kızacak bir şey yok belki de aslında; geçimi o yüzden herifin, bilmeyiz. Bak bir fıkra anlatayım. Mahallede yaşlı bir amca akşamları nargilesini içermiş mahalle kahvesinde, çınarın dibinde. Hiç dayanamadığı şeymiş; nargilesinin ateşinden sigara yakanlara, soyunu, sopunu, anasını, babasını da katarak açarmış ağzını yumarmış gözünü! Çekinirmiş herkes. Delikanlının biri, ben gider yakarım, bana hiçbir şey demez, demiş. Canın kalay mı istiyor, demişler? Oğlan gitmiş çınarın altına,

— Şu karşı evi görüyor musun amca demiş. Annem orayı işletiyor. Kız kardeşlerim orada sermaye. Ağabeyim kapıda bilet keser. Babam müşteri getirir. Ben de o biçimim!

Sigarasını yakmak için nargilesine eğilince,

— Yak aslanım, yak demiş amca. Benim sana sözüm yok!

Gülmekten kırıldı Muhsin. Hoca sürdürdü.

— Evet, amca haklı ama ben o kadar geniş olamıyorum demek. Bir başka eşek, bellediği bir iki şeyle solculuk, komünistlik yaptığını sanıyor! Hiçbir ayrı yanları yok aslında. Üstlerinden teker geçmiş iki tezek parçası. Yalnız kendilerini aldatmıyorlar; bir sürü kişi toplanıyor çevrelerine. İnananları, tapanları var! O kadar gülüyorum ki kendimden korkmaya başlıyorum bazı.

Öylesine içtenlikle konuşuyordu ki adam, umarsızlık içinde kıvranır görünmesi, her vakit katı, ödün vermez, keskin devrimci olma çabasındaki Muhsin'de, küçümseme, dikelip karşı çıkma değil, acıma hiç değil, kendine özgü bir sevecenlikle birlikte giderek sıcak ilgi, derin saygı uyandırmıştı. Sustu gülerek, kanepeden kalktı Nedim Hoca.

— Gideyim ben. Naime Hanım aramıştır şimdi. O da benden korkuyor! İstersen unut gitsin bunları Muhsinciğim. Çatlak bir felsefe öğretmeninin saçmaları de istersen! Pırıl pırıl gençlersiniz, boğulup gitmeyin bu kirli havada!

Yararlı olmak için konuşuyordu Hoca kuşkusuz. Öylesine duyarsız bir vakum vardı ki aralarında, atılan taşlardan kendi

paylarına düşenlerin de olabileceği aklına bile gelmiyordu Muhsin'in. Niye alınsındı? Hoca iyiydi, hoştu da Salih'in dediği gibi kafası "tıkız" biriydi sonunda. Gece gündüz okuyan biri olarak çok şey öğreniyordu da yerli yerine oturtamıyor gibiydi edindiklerini! Yukarılardan bakıyor sanki içinde yaşadığı ülkeye! Ne getirip ne götürüyor bu tutumu? Ona mı kafa yoracağız şimdi? Saygı, sevgi duyuyoruz işte; başka ne yapalım? Salih gelsin bakalım!

Hanife Teyze'nin eve yerleştiği duyumunu bir hafta kadar sonra aldı FİDE'den. O sabah telefon etmiş Sedef. Aradı kızı; Kızılay yapısının önünde buluştular. Salih'ten bir ses yokmuş daha. Karşı yana geçip on dakika kadar yürüyerek vardıkları ev dar bir sokak içindeydi. Parası olan güçlü oluyor, diyordu Sedef. Yıllık bir deste parayı gösterip "300'den verirsen işte 3600" diye bastırınca bankada küçük bir memur olan kadın diretememiş. Altı yüz lira da oradan kazanmış. Pek bir eksiği kalmamış evin.

— Siz nerede çalışıyordunuz?

— Söylemedim değil mi? Polatlar Dış Alım Ortaklığı'ndayım. Satış'ta.

Liseyi bitirip girmiş. Emekli olacakmış neredeyse. Ölen kocasıyla da orada tanışmış. Bir şeyler daha söylüyordu ki eve vardılar. Zile bastı. Açılan kapıda Hanife Teyze'yi görünce şaşırır gibi oldu Muhsin; ne çok benziyordu oğluna. Geniş alnı, biçimli burnu, kara kara bakışıyla yaşlanmış, kırışıklar içinde bir Salih! Niye bu kadar yaşlı bu kadın! Olsa olsa altmışın üstündedir. Ne acılardan geçmiş o kadın. Yüzünü çevreleyen bir namaz bezi vardı başında! Eğilip elini öperken saçlarını okşadı Muhsin'in. Pencere önündeki koltuğu gösterip,

— Allah razı olsun senden oğlum! dedi. Hızır gibi yetişmişsin.

Daha söylüyordu ki Muhsin aldı hemen,

— Ne yaptık ki teyzeciğim! Ben de sizin bir oğlunuzum. Kardeşimden öte Salih bana.

Nemlenmiş, yorgun gözlerini uzaklara çevirir gibi kaydırdı yaşlı kadın. Derince soluklandı,

— Çok üzdü beni Salih, çok üzdü, dedi göğüs geçirerek.

— Unutun artık teyzeciğim, diye karıştı Sedef. Bugün yarın çıkıp gelir Salih. Bitti o iş! Üzülecek şey yok!

Bir şey demeden dalgın, sessiz kaldı kadın. Bu işte parmağı olduğuna inandığı Sedef'e, ola ki bana da kırgın gibi! O senin hergele oğluna da ben kırgınım teyze! Hele bir gelsin! Eve yerleşmeyle ilgili tek tük konuşmalardan sonra izin isteyip kalktı Sedef; bekliyorlardı işyerinde. Akşama çocuğu okuldan alıp gelecekti. Muhsin de kalktı. İstediği bir şey olursa Sedef Hanım'a söylesindi teyze. Evi şöyle bir dolanıp gördükten, Hanife Teyze'nin elini öpüp bol bol hayır duasını aldıktan sonra çıktılar. Sedef sokakta izin isteyip ayrıldı hemen, koşturarak gitti. Otobüs yoluna inip Kızılay'a doğru yürümeğe başladı o da. Kuğulu Park'taki buluşmasına çok vardı. O işi de kanıksamıştı artık. Ara sıra buluşup gizli örgütçülük oynuyorlardı; başka bir şey yaptıkları yoktu. Kaç kez düşünmüş, ilişkiyi kesememişti bir türlü. Kahvaltı da etmedim; gidip Gökdelen'deki kafeteryada kendime bir şölen çekip... Duraladı heyecanla; bir kadınla uzun boylu bir adam, Menekşe Sokak'tan Maltepe'ye kıvrılmış, yürüyorlardı yolun karşı yanında. Reyhan değil mi o? Fırladı. Köprüyü geçti koşturur gibi, indi merdivenleri. On beş-yirmi metre ilerisinde giden çifti yakalayınca durdu. Evet, kız Reyhan'dı da, ya yanındaki de eşiyse! Adam biraz yaşlıca ama. Çelişkili duygular dolandı içinde. Reyhan bir şeyler anlatıyor, adam dinliyordu yürürlerken. Ağır ağır izlemeye başladı. Durup el sıkıştılar birden. Adam, Necati Bey Caddesi'ne inen yandaki merdivenlere sapıp gidince yürüdü Reyhan. Muhsin de sıklaştırdı adımlarını. Yakındaki durağa gelecek otobüsü kollarken Muhsin'e kaydı gözü şöyle bir; ilgilenmeden başını yola çeviriyordu ki gördüğünün bilincine vardı birden. Şaşırmış gibi dönüp baktı o soğuk gülümsemesiyle. Elini uzatarak yaklaşan Muhsin'e

bir adım atıp verdiği elini Muhsin sımsıkı sıkarken durgun bakıyordu kız.

— Merhaba! Buradasın demek! Almanya'dasın, dedilerdi.

— Merhaba! Bir yılı geçti buraya yerleşeli. Sen?

— Benim de bir yıl oldu cezaevinden çıkalı. Neredesin? Arayabilir miyim?

Duralar gibi oldu Reyhan. Gülümsedi.

— Dişin mi ağrıyor?

— Seni görünce başladı!

Gülümseyerek, görünen otobüse baktı Reyhan. Çantasından çabucak bir kart çıkarıp uzattı.

— O zaman ara buradan!

Duran otobüse yürüyenlere katılırken,

— Bağışla, dedi. Toplantıya gecikiyorum. Görüşmek üzere. İyi günler.

— Arayacağım. Güle güle.

Otobüs uzaklaşırken bir süre baktı ardından. Dört yıl önce, böyle otobüse binip uzaklaşmasıyla ayrıldıkları gece yarısının acısı, içinde kımıldayıverince çok sevindiğinin ayırdına vardı sanki! Rastlantı değildi ki bıraktığı yerden başlıyordu yaşam! Karta baktı; telefon numaralarını, adresi gözden geçirdi. Meşrutiyet'teydi klinik. Yaşantısındaki boş sayfaya neler yazılacaktı bakalım? Karalamaya kalkmasın da kız! Ne bekliyorsun sen? Ne bileyim, bir şeyler bekliyoruz işte! Sen ne istediğini bilmezsen kız da istediğini yazıp koyar senin önüne! Kimlerin sayfalarına neler yazıp duruyordur kim bilir! Pek heyecanlanmadı bile görünce! Boynuma mı sarılacaktı? Epeyi geçti aradan, unutmuşum, bayağı güzel kızmış; olgunlaşmış da. Kim bilir ne usta ellerde olgunlaştı! Herkes senin gibi enayi mi! Neresi değişmiş; hep aynı umursamazlık içinde yarı alaylı, soluk mavi bakışlı kız. O parlak düşünceleri ne olmuş bakalım! Sözlerinin kanıtlandığına inanmıştır, ne olacak! Açmamak gerek o konuyu. "Seni seviyorum" dan başlama da! En son gece, kız otobüse binerken deyiverdindi. Öyle mi demiştim? Unuttun sanki!

Kafayı iyi etmiştik o gece, anımsıyorum! Reyhan'a takılı dolaştı bütün gün. Kuğulu Park'ta buluşacağı arkadaş gelmedi diye de aldırmadı pek. Önemli şeyler konuşacaklardı o gün oysa. Bir sürü şey sormuştu; yanıt bekliyordu örgütten. Bir iş mi yapıyorlardı ki yanıtları olsun! Salih'in dediğini anımsayınca buruklaştı içi. Kadına bağlanmak devrimcinin ayağına mı dolanıyordu ne. Ben bağlı mıyım? Ol istersen! Doğru dürüst evim bile yok kızı götürecek. Kızı kandırdın da evi kaldı! Uygun bir yer bulup geçsem mi ben de? Telefon filan... Parayı sıkı tut oğlum, elli bin lira bitmez para değil. Söyleyecek yalanın kalmadı; aptal kâtibi de kandıramazsın kolay kolay! Dağınıklıktan daha da küçülmüş tepedeki odasında sabahı güç etti o gece. Oyalandı kalkınca. Kahvaltı için gittiği sütçüde on bire doğru telefon açtı. On beşten sonra gelirmiş Reyhan Hanım. İstiyorsa, buluşma saatini yazmak için adını sordu telefonu açan kadın. Ben ararım, deyip kapattı. FİDE'ye uğradı. Nedim Bey yoktu. Eşini hastaneye götürmüş. Omurgasında bir sorun çıkmıştı kadıncağızın. Anlayamamışlardı daha. İki de bir hastaneye... Yeni gelen kitaplara göz atıp gazetelere baktı. *THY'nin İstanbul-İzmir seferini yapan "Trakya" isimli yolcu uçağı, 17 yaşındaki Ankara Polis Koleji öğrencisi tarafından kaçırılmak istendi. Öğrenci tutuklandı.*

İstanbul'da "Evlat Acısına Son" adlı yürüyüşe on binlerce kadın katıldı.

Geç vakit öğle yemeğine gittiği Mülkiyeliler'de, dördü geçiyordu telefon açtığında. Aynı kadın çıktı telefona. Hastaya bakıyormuş Reyhan Hanım, kim aradı desinmiş? Verdi adını. Kısa bir aradan sonra açtı kadın. Yediden sonra aramasını rica ediyormuş Reyhan Hanım. Kapattı telefonu. Duralamıştı birden. Akşama buluşacaklarsa ne vardı kızacak? Ne oynadığına bile bakmadan bir sinemaya girdi. İtalyan komedisiydi; güldü biraz. Bulvarda yürüdü. Kızılay'da postaneden telefon açtığında yediyi geçiyordu. "Bi dakka" deyip bağladı telefonu kadın.

— Buyrun!

Renksiz, soğuk sesiydi Reyhan'ın.

— Merhaba! Muhsin ben. Arayacağım demiştim.

— Evet. Nasılsın?

— Buluşuyor muyuz?

— Bu akşam mı?

— Sevinirdim.

— Sabah babam gidiyor; bırakamam. Yarın akşama da sözüm var.

— Yarın öğlende, yemekte?

Duraladı Reyhan.

— Üçte burada olmam gerek.

Olurdu. Ertesi günü on ikiyi geçe Mülkiyeliler'de buluştuklarında Muhsin heyecanını gizlemekte ne kadar zorlanıyorsa, Reyhan o kadar umursamaz görünüyordu. Boş gibiydi çıktıkları üst salon. Garsona bir şeyler yazdırıp karşılıklı kalınca, aynı iğreti gülümsemeyle baktı Reyhan,

— Kaç yıl oldu görüşmeyeli, dedi. Epeyi bela atlattın. Neler geldi geçti, söyle bakalım!

Kızın atağıyla gevşemişti sanki Muhsin. Dikelir gibi yavaşça doğruldu.

— Götürdüler, yattık, afla çıktık biliyorsun! Pek bir şey yok anlatacak. Cezaevini mi anlatayım?

Soğuk, sıradan tümceleri izleyen kısa sessizliğe Reyhan girdi gene,

— Fakülte?

— Bir engel çıkarmadılar. Yazıldık gene ya...

Duralayıp ekledi yavaşça,

— ...pek uğradığım yok. Umurumda da değil!

Çöken suskunluğu garson araladı. Tepsiyle getirdiklerini yerleştirdi masaya, yemeğe başlamışlardı ki Muhsin aldı,

— Sen anlat asıl, dedi. Gezdin, tozdun, dışarılara gittin. Neler yaşadın kim bilir?

Son tümcede, Muhsin'in sonradan ayırdına vardığı iğneyi (işine geldiği için iğne diye almıştı belki de!) ya algılamamış ya da umursamamıştı Reyhan.

— Evet, dedi, yaşadık bir şeyler. Ortodontiye çalıştım Almanya'da. Uzmanlık kazandım.

— Kaç yıl kaldın?

— Üçü geçti...

— Kendi paranla mı?

— Burs almıştım ya, yalnız gitmedim.

Duraladı Muhsin. Sorsa mı sormasa mı diye sallanırken Reyhan aldı gene.

— Evlendimdi. Birlikte gitmiştik.

Elinde olmadan şaşalamıştı Muhsin. Gördün mü oğlum, bu kadar basit.

Bugün de evli belki. Gelir miydi öyle olmasa! Niye gelmesin?

— Çocuğunuz?

İrkilir gibi oldu Reyhan.

— Tanrı korusun! dedi. Altı aydan çok da sürmedi.

Birden çöken suskunluk içinde yemeklerini yiyorlardı ağırdan. Niye kızacak, niye sevinecekti ki Muhsin, gerçek buydu işte! Sıraya girebilirsin mi diyor kız, nedir! Boş yer varsa! Yalnız bırakırlar mı böyle güzel karıyı! Bu "karı" sözüne de Nedim Hoca çok kızar. Kadını aşağılamak oluyormuş. Bana öyle gelmiyor ama duysa bu da kızar.

— Sen de anlat bakalım.

— Ne evlendim ne de sevgilim oldu, neyi anlatayım?

Birden deyivermişti öyle. Gülümsedi Reyhan.

— Ne olaylar yaşadın sen de kim bilir?

Sessizce yemeğindeydi Muhsin.

— İşkence yaptılar mı?

Başını yemekten kaldırıp durgunca baktı Muhsin.

— Sen pek ilgilenmezdin bu olaylarla.

— Nereden çıkarıyorsun? Ülke acılardan geçecek, umursamayacağım! O kadar duyarsız biri miyim ben?

Ne diyor bu kız! Gözünü aç, diyor, ne diyecek!

— Sevindim bunu duyduğuma. Anlayışsızlığıma ver!

— Ben de anlatamadım belki!

Bir duraksamadan sonra ekledi.

— Bir yere varacağınıza inanmıyordum. Pek yanlış da değilmiş kaygılarım. Ne acılara mal oldu, gördük. Hep dikine gidiyordunuz! Bak ne durumlara geldi Türkiye. İyi mi oldu; daha da arttı cinayetler. O gün de korkuyordum böyle. Bir sürü de beklenmedik olay bindirdi üst üste.

— Nasıl olay?

Duraladı Reyhan,

— Boş ver, dedi. Olmuş bitmiş şeyler.

— Kalktı mı aramızdaki engeller?

Başını kaldırıp gülerek baktı Reyhan,

— Engelleri koyan sendin. Ne yaptığınızı bilmiyorum ki şu anda; ne diyeyim?

Doğru söylüyor kız. Söyle sen de açık açık; bir bok yaptığımız yok de! Konuş içinden geldiği gibi.

— Doğrusun Reyhancığım, dedi ağırdan bir sesle. Çok düşündüm ben de. Epeyi yanlışlar yaptık. Nesini tartışacağım? İyi de oldu bana sorarsan! Acı denemelerden geçmemiz gerekiyordu demek! Pek bir bağım yok bugün. Senin durumunu bilmiyorum ama bıraktığımız yerden başlarım bana kalsa.

"Reyhancığım" demişti. Yüreği çarpıyordu yanıt beklerken. Kısa bir sessizlikten sonra,

— Konuşuruz daha, dedi Reyhan. Sevdiğim, bağlandığım işim olmasa, kafamı karıştıran neler var benim de.

Sustu. Diyecek bir şeyler arandı Muhsin, bulamadı. Suskunlukla yemeklerini yediler bir süre. Reyhan doğruldu yavaşça. Kliniği aramalıydı. Kalkıp telefona giderken Muhsin arkasından baktı bir süre. Gerilen telleri gevşemişti biraz! İyice tartıp düşünmeden kimseye bir şey vermez bu kız. Ka-

pıyı aralık bıraktı. Sen de biraz düşün bakalım! Döndüğünde canı sıkılmış gibiydi Reyhan'ın.

— Bir tatsızlık mı var?

— Önemli değil. Her gün olan şeyler.

Yemeğine dönerken aldı gene,

— Eskisinden daha mı yakınız, uzak mıyız, bilmiyorum, Türk'ü, yabancısı, türlü çevreler tanıdım Almanya'da. Epeyi şey öğreniyor insan. Örgütler var bir sürü. Çok üstelediler, bağlanmadım hiçbirine. Belki de yapımdan geliyor. Sıkılıyorum bir şeye bağlanmaktan. İnsanlara yardımsa, iyi kötü yapıyoruz işte! Bütün bir toplumu, insanlığı kurtaracakmışız! Ben o işi beceremem. Ortaya atılanlara bakıyorum; bağışla Muhsinciğim, hiç kimseyi gözüm tutmadı bugüne dek.

Kısık mavi gözleriyle bakıyordu Muhsin'e. "Muhsinciğim" demişti, bağışlamayacağı ne vardı ki Muhsin'in! Birine bağlanmış olsa daha mı iyiydi!

— Gözünün tuttuğu biri, çıkar karşına bir gün bakarsın.

— Çıksın da görelim!

— Âşık da mı olmadın hiç?

— Ne bileyim? Oldum sandım bir ara. Evlendik. Baktım, saçma her şey! Aman, boş ver bunları! Ne yapmayı düşünüyorsun sen? Fakülteye gitmiyormuşsun. Yeni tasarıların mı var?

Şaşaladı Muhsin. Bunları mı konuşacağız şimdi! Ne konuşacaktın ya?

— Yok bir tasarım. Ne yapacağımı bilmiyorum açıkçası. Kendime iş mi açacağım! Ne yaparım ben? Babamdan yardım isteyeceğim! Allah yazdıysa bozsun! Gel işin başına geç burada diyecek!

Aile durumunu daha önce konuşmuşlardı unutmadıysa.

— Babalar öyle. Benimki de tutturmuş, gidip Iğdır'da açayımmış kliniği. Bütün çevre bana akarmış! Buradan yakındım sanki!

Duymamış gibi sürdürdü Muhsin.

— Bir dışarılara gitmek kalıyor. İçim çekmiyor ya, pasaport da verirler mi bilmem.

— İçinin çekmediğini yapma, dedi Reyhan.

Saatine bakıp toparlandı.

— Ben kalkayım. Biraz erken gitmem gerek. Tanıdık bir hasta gelecek, bekletmeyelim. Ağrılı yirmi yaş dişi beladır.

Muhsin de doğruldu yavaşça,

— Arayabilir miyim? Kopmayalım gene. Konuşacağımız bir sürü şey var daha.

— Yeni bir röntgen aygıtı konuyor bizim kliniğe. Doluyum bu günlerde. Telefonun var mı?

FİDE'nin numarasını yazdırdı. Reyhan orayı açıp adını bırakırsa arardı. Mülkiyeliler'den çıkıp ayrıldıklarında bomboş kalmıştı Muhsin. Sokağın içindeki kitapçılara girip çıkan öğrenci kalabalığına baktıkça artıyordu sıkıntısı. Akşama meyhanede kafa çekenlerle çene mi yarıştıracaktı! Salih'ten yeni bir duyum yoktu. Bir de Reyhan'ı bekleyecekti şimdi! Nedim Hoca'ya mı gitsem? Kıza öyle istekle bakmıştı ki belli etmekten korktu. Konuştukça da artmıştı kızın çekiciliği. İçimizdeki ifrit azdı gene! Patlasın! Bent Deresi'ne mi uğrayacağım? Beklentili, sallantılı günler, Nedim Hoca'yla söyleşerek, salık verdiği kitapları okuyup kiminde uzunca süren tartışmalarla dolu günler, biraz sıkıcı da olsa geçmeye başlamıştı.

Bir hafta kadar sonra bir akşamüstü açtı, bağladılar Reyhan'ı. Aldı hemen,

— Ben de seni arıyordum, hasta geldi, demin. Boş musun bu akşam?

Bundan güzel ne duyabilirdi ki! Gökdelen'in köşesinde buluştular yarım saat sonra. Gülerek yaklaştı Reyhan. Elini sıkarken,

— Çağrılımsın bu akşam. Çankaya'da yeni bir lokantayı söyleyip duruyorlar. Oraya götüreceğim seni.

— Benim çağrılım olsan.

— Sen öğrencisin, ben kazanıyorum. Hem sıra bende!

Ayıbı yüzüne vurulur gibi öğrenciliğinden söz edilmesine takılacaktı ki duran trafiği görüp karşıya yürüdü Reyhan. Sessizce izledi o da. Bir arabayı durdurup bindiler.

— Aygıt yerleşti, bitti mi?

— Bir sorun çıkarmazsa dün akşam bitti.

Bir daha da konuşmadılar arabada. Şoföre lokantayı söyledi Reyhan. Adam bilmiyormuş. Çankaya'ya çıkınca söylenenlere göre tanımlamaya çalıştı yeri. Bir iki sokak dolaştıktan sonra buldular. İç içe salonlu yeni, büyükçe bir lokal. Yer ayırtılmış mıydı? Ayırtmamışlardı. Biraz beklettikten sonra iki kişilik bir masaya oturttular. Kalabalıkçaydı lokanta. Gelenler vardı daha. Garson dikilince Muhsin'e döndü Reyhan,

— Şarap içelim mi?

— Nasıl istersen.

Yemekleri seçip kırmızı şarap söylediler. Garson kartları alıp gidince gülümseyerek birbirlerine baktılar. Güzel gece başlamıştı. Bu da ne güzel kızmış! Gözleri ne renk bunun? Değişiyor sanki! Uçuk maviydi; yeşile çalıyor! Yüzü buğdaysı, kaşları da kumral sanki. Yolmuyor. Öyle, süs püs düşkünü değil, belli. Kırmızı, etli dudaklarında da boya belli belirsiz. İçinde birden kaynaşan duygularını açığa vurmamak için zorluyordu kendini.

— En son ayrıldığımız günü anımsıyor musun? Yıllar oldu. Şarap içmiştik gene.

Durgunca baktı Reyhan.

— Çok içmiştik, onu anımsıyorum. Yatağa güç attımdı kendimi. İki gün sonra da tutuklandığını duydum. Hem de o gece almışlar seni galiba.

— Eve gittiğimde bekliyorlardı. Seni de çağırdımdı eve. İyi ki gelmemiştin. Ona sevindimdi.

Gülümsedi Reyhan,

— Epeyi bekledim beni de alırlar mı diye.

— Niye alsınlar seni?

— Ne bileyim; çok sık buluşuyorduk o günler.

O günleri düşünür gibi sessizce bakışıyorlardı. O gece pat diye, "Seni seviyorum" deyivermiştin! Böyle şeye kalkma gene!

— Tam ayrılacakken bir şey demiştim sana, anımsıyor musun?

İsteksizce gülümsedi Reyhan.

— Bilmem, dedi. Hem yorgundum hem de o kadar içmiştim ki... Ne demiştin?

— Cezaevinde yıllarca düşündüm o dediğimi. İlk kez söylemiştim birine o sözü, kesilip kalmıştı orada. Yarın konuşuruz demiştin ayrılırken. Acaba, ne yanıt verecektin? Takılıp kalmıştı kafama yıllarca. Sen anımsamıyorsun bile! Yanıtımı aldım! Çizgiyi yaşam çiziyor.

Şaraplar gelmişti. Garsonun doldurduğu kadehleri kaldırıp "sağlığına" diye çın çın yaparak yudumlamaya başladılar. Suskun, düşünceliydi Reyhan.

— Ne salık verirsin bana? Öğrencilikten bir soğuma var içimde. Ne yapayım, nasıl yapayım?

Doğrulup şaşırmış gibi baktı Reyhan.

— Ne diyeyim ben? Ancak sen çözersin bu sorunu. Bana sorarsan, fakülteyi bitirsen iyi olur, derim. Felsefe; ilgi alanın. Para derdin yok, bildiğim. Oku bol bol. Sınavları da verirsin nasıl olsa. Yapamayacağım diyorsan...

Gözlerini dikmiş sessizce dinleyen Muhsin'e bakıp sürdürdü.

— Dışarılara niye gitmek istemiyorsun? Parasal olanakların da var. İyi bir avukat pasaport işini çözer sanıyorum. Fransa'ya, İngiltere'ye git. Bir gün durmazdım senin yerinde olsam. Hem dil öğrenirsin. Görgün, bilgin artar. Daha geniş çevrenden bakarsın dünyaya.

Kırılır gibi oldu Muhsin. Ne diyor bu kız? Sepetlemeye çalışıyor seni, ne diyecek! Böyle bir yolu göstereceği aklından geçmemişti doğrusu. Beni bırakıp nerelere gidiyorsun diye ağlamadı, yazık! Bırak köylülüğü ulan! Sordun, akıllı uslu yanıt verdi kız da. Ne var bunda? Sarsılmıştı biraz doğrusu.

— Öyle ballandırdın ki birlikte gelirsen giderim.

— Ben sıramı savdım!

Şakaya almış, bakıyordu Reyhan. İçinden geleni söylemişti oysa. Anlamıyor mu, anlamamış görünmeyi mi yeğliyor! Bırak gizemliliği de doğru dürüst söyle sen de söyleyeceğini. O yanıt da hiç boşuna değil, kafanı işlet! Yemekler gelmişti. Sessizce yemeye koyuldular. Şeytan dürtmüş gibi Reyhan'a bakıp duraladı.

— Sana evlenme önersem ne dersin?

Başını kaldırıp şaşkınca baktı Reyhan. Tutamamış gibi güldü birden,

— Saçmalama da yemeğini ye, derim, ne diyeceğim!

— Yo, çok ciddi soruyorum ben.

Çatalı, bıçağı bırakıp başını ağırdan yana eğerek baktı Muhsin'e.

— Ben de ciddiyim, dedi. Bir daha kolay kolay o naneyi yemem! Ben salık vermem ama istersen bir de sen dene!

Kadehini kaldırdı.

— İçelim Muhsinciğim, dedi. Bırak bu saçmalıkları!

— Ben hep seni istiyorum ama! Ona ne diyeceksin?

Kıkırdar gibi güldü gene. Elindeki kadehi bıraktı.

— Patladın mı derim, onun için de, ne diyeceğim! Dün bir bugün iki!

Gözlerini dikip bir süre baktı Muhsin.

— Evet patladım, dedi. Cezaevinde yıllarca düşleseydin birini, sen de patlardın!

Tedirginlik veren duygululukta bir sessizlik çöktü. Beklemediği bir şeye çarpmış gibi yavaşça yemeğine döndü Reyhan. Muhsin dikelir gibi oldu. Vurmuştu sonunda! Doyuma kavuştuğunu sanıyordu ki kendisinin de yara aldığının ayırdına varmaya başladı ağırdan. Yenilgiye dayalı bir üstünlüktü eline geçen! Hiç de değil! Yenilgi onunki! Yoksa utku mu? Yenmek ya da yenilmek mi koşul? Yenilgiyi de utkuyu da paylaşmak istiyor işte insan.

— Niye ayrıldınızdı?

Uyanır gibi doğruldu Reyhan, dalgınca baktı anımsamaya çalışırcasına.

— Niye mi ayrıldık?

Yemeğine döndü ağırdan.

— Ne diyeyim bilmiyorum, Muhsinciğim, dedi.

Bir sessizlikten sonra ekledi,

— Homoseksüelmiş oğlan!

Sürdürdü ağırdan,

— Kocamın kocalarını, kumalarını görmeye dayanamadım. Tam yerine gitmişiz biz de! Yaygın orada!

— Almanlar mı?

— Onlar çok ama bizimkiler de eksik değil. Artıyor diyorlar.

İçinde sevinç, giderek mutluluk veren bir üstünlük duygusu gezinmeye başlamıştı nedense. Öteden beri onun çevresinde de dolaşan aşağılamaya, ayıplamaya, taşlamaya, kimi kez kızgınlıkla alçaltıp kara çalmaya yönelik bu konu onda da irkilme uyandırmıştı hep. Takılır gibi güldü ilk kez.

— Ondan korkuyorsan, bende öyle bir hastalık yok Reyhancığım, korkma!

— Tüm erkeklerin homoseksüel olmadığını biliyorum!

Kaldırdığı kadehi elinde kalmış gibi oldu Muhsin'in. Kimlerden öğrenmiş, sor istersen! Toparlandı.

— Güzel günlere!

Yukarıdan bakan, eski alaycı gülümsemesiyle kadeh kaldırdı Reyhan da.

— Gelsin, görelim bakalım, o güzel günleri!

Kimle evlenmişti? Ne soracağım; puştun birine çatmış işte! O söyler bir gün. Gerilim, basan sessizlikle ağırdan gevşemiş, tek tük günlük konuşmalarla yemeği sürdürerek on biri etmişlerdi. Anlatamadıklarının baskısıyla umarsız bir yalnızlık duygusu oturmuştu içine Muhsin'in. Anlamak istemeyene bir şey anlatamazsın oğlum, uğraşma! Anlamayacak nesi var! Her

şeyi anlattım; o da her şeyi anladı. Bir de ayaklarına kapan istersen! Salih öyle bir dalga geçecek ki seninle! Gelsin artık o hergele de benimle dalga geçsin! Doğru söyledi kız. Patlamadık ya! Sıra onda artık! Bekleyeceğiz. İsteksizce gülümsediğini görünce, sorgu dolu bir gülümsemeyle bakmaya başladı Reyhan da.

— Orhan Veli'nin dizesi geldi aklıma: "Ömür çok/Bekleriz/ İlahi kızılcık!".

— Ben de severim Orhan Veli'yi.

Durgunca baktı Muhsin.

— Ben pek bayılmam! Aklıma geldi öyle!

Sormuyor niye geldi diye! Anlamışsa da sormaz. Tanımıyorsun bu kızı sen! Tanıyacağım da yok!

— Nazım değil mi senin en çok sevdiğin ozan!

— Hiçbir ozanı da sevmem öyle uzun boylu!

Kızgınlığından söylüyordu! Kızacak ne var? Doğru dürüst konuşuyor kız seninle. Sinir basıyor adamı! Karı sanki aptal! Sen kendine bak! Abuk sabuk konuşup da kendine güldürme! Şarap başına mı vurdu nedir! On ikiye geliyordu kalktıklarında. Lokantadan çıkınca dönüp nerede oturduğunu sordu Reyhan. Yeri öğrenince duralayıp baktı.

— Yolumun üstü sayılır. Seni bırakayım.

Ses çıkarmadı Muhsin. Hiçbir şey demek gelmiyordu içinden. Reyhan da oralı görünmüyordu. Yolda da suskun kaldılar. Arabayı FİDE'nin önünde durdurdu Muhsin. Reyhan tabelayı görmüştü.

— Burası demek!

Elini sıkıp inerken isteksizce,

— Evet burası, dedi Muhsin. İyi geceler! Her şey için sağ ol!

— İyi geceler!

Arabanın arkasından bakmadan dönüp evin sokağına doğru yürümeye başladı. Mutsuzdu. Ağır, tatsız bir oyundan çıkmış gibi yorgundu. Alay mı etti nedir bu kız benimle! Niye alay etsin? Yatağa atıp tatlı saatler düşlüyordun, istemedi; is-

temek zorunda mıydı? Çık odana, uyu da kendine gel! Dünyanın sonu değil! Yorgun argın çıktı merdivenleri, kapıyı açtı. Çatıdaki bir avuçluk, dağınık odası iyice sevimsiz göründü. Kenefin içinde duş. Mutfak yok doğru dürüst. Oturacak yer yok. Kızı buraya mı getirecektin? Kızının da... Doğru dürüst bir kat bulup taşın! Ne yapacaksın o parayı bankada tutup? Elli bin lira bitmez para değil; biterse ne yapacağım? Bitince düşünürsün! Karışık düşlü bir uykudan sonra sabah geç vakit uyanınca yataktan çıkmadı bir süre. Dün geceyi, Reyhan'la konuşmalarını, içinden geçirdiklerini inceden inceye düşünmeye başladı. Doğaldı hepsi. Yadırganacak, bozulacak, tepki duyulacak bir şey yoktu! Reyhan için kurduğu ölçüsüz düşün tuzağına düşmüş, boş yere aşırı duyarlığa kaptırmıştı kendini. Kız sana, daha öğrencisin diyor, sen evlenme öneriyorsun! Babanı dolandırarak yaşıyorsun, evlenmeye kalkıyorsun! Yalan mı? Bunları mı düşündü o! Daha da kötüsünü belki! Kız dişçi; iyi de kazanıyor belli ki. Çalışıp da bunu mu besleyeceğim demiştir! Sanki bilmiyorsun toplumu! Bu topluma göre mi yaşayacağız! Ya ne halt edeceğiz! Canı iyice sıkkındı kalktığında. Kahvaltı istemiyordu. Şarap içtiği sabahları böyle olurdu genellikle. Telefon edip özür mü dileseydi Reyhan'dan. O kadar da değil! Sanki o çok anlayışlı davrandı da! FİDE'ye uğradı. Hoca kasada para alıyordu bir kızdan. İlk kez görüyordu Hoca'yı kasada.

— Hoş geldin!

İşini bitirip Muhsin'e döndü.

— Seni gözlüyordum. Bizim Behçet'i dün gece almışlar. Senin çevren geniş. Birini bulabilir miyiz buraya?

İyice şaşırmıştı Muhsin.

— Nesi varmış onun?

— Kürtlük sorunu.

Sessiz, güler yüzlü bir Kürt delikanlısıydı Behçet. FİDE'nin kuruluşunda başlamıştı. Güvenilir bulduğu için kasayı ona bırakmıştı Nedim Hoca. Üzgündü.

— Ben geleyim Hocam!
— Ciddi bir iş bu oğlum!
— Hocam, ben de ciddiyim.
— Olamazsın!
Duraksayıp ekledi hemen.
— Alamam seni. İstesen de yapamazsın! Sabahtan akşama bu kasada oturup aman üç kuruş atlamayalım diye para sayacaksın! Haftasına varmaz kaçarsın sıkıntıdan! Alacağın para da... Değse bari!
Sessiz kaldı Muhsin. Diyecek bir şey bulamıyordu. Şakaya vurdu Hoca,
— Ağa oğlusun diye zamma da gücüm yetmez!
— Ara sıra çıkmama izin vermez misin Hocam?
Güldü Hoca.
— Şimdiden başladın! Ara sıra dediğinin bir ölçüsü var mı? Sen bırakıp gidince kim oturacak buraya? İş izin vermez.
Canı sıkkın ayrıldı FİDE'den. Birkaç para kazanmak için çalışanların sıkıntısını biliyordu da, böyle, sabah sabah –hem de tam bugün– yüzüne çarpılması tadını iyice kaçırmıştı. Doğruydu Hoca'nın dedikleri; bir işin başında akşamlara kadar çakılı kalmak onun taşıyacağı yük değildi. İnandığı, bağlandığı bir meslek olsa insan belki... Var mı senin sevip bağlandığın böyle bir meslek? Parasızlığı biliyor musun ki! Ah bir şunu olsam da kurtulsam diye mi gittin okula? Meslek dediğin ne? Büyük yağmadan kırıntı koparmak için bir şeyler belleyeceksin yani! Yeni mi öğreniyorsun! Dedelerin yağmasına konmuşsunuz; baba kesesinden devrimcilik yapıyorsun! Halka borcumuzu ödeyelim diyoruz! Böyle mi ödeyeceksin? Başka ne yapacağım, bilmiyorum ki! Fakülte bitirsem ne olacak? Bir kente atanıp öğretmen aylığıyla mı geçineceğim! Oku, bitir de kafan ne der, gör! Bunaltıcı yalnızlık günlerinde okumak da can sıkıcıydı. Günlerdir elinde dolaştırdığı romanı bitirememişti. Salih'ten de ses çıkmıyordu, Örgüt mörgüt de umurunda değildi artık. Salih gelseydi. Aklına takılı kalan

Reyhan'ı da aramıyordu. Arayacaktı da ne konuşacaktı? Sıkılıp yarısında çıktığı da olsa, sinemalara gidiyordu sık sık. Tiyatroya gitmişti birkaç kez. Hemen de her gün FİDE'ye uğruyordu. Pek sık konuşmayan Nedim Hoca'nın sözleri de batıcı geliyordu kiminde! Kürtçülük suçuyla tutuklanan Behçet'in yakınlarından bir başka Kürt oturmuştu kasaya. Nedense bu oğlanı gözü tutmamıştı ama sormadı onu da. Karısının sağlık sorunlarıyla uğraşıp duruyordu Hoca. Kadın hastalığı filandır diye, atamadığı bir sıkılganlıkla çekiniyordu uzun boylu konuşmaya! Boş vakti de pek olmuyordu adamın. Notlar alıp bir şeyler yazıp durmaktı işi gücü! Bir sabah uğradığında, koltuğu boştu, daha gelmemişti. Kapıdan dönüyordu ki telefonu açan Rıza (tezgâhtar), "Sizi arıyorlar Muhsin Bey!" diye seslendi. Fırladı hemen. Sedef miydi? Salih geldi! Heyecanla aldı telefonu. Reyhan'ın sesini duyunca inanamadı birden. Bu iyi rastlantıya sevinmişti o da. Bu geceki Suna Kan konserine iki bileti varmış. Gece onunla gider miymiş? Şaşkınlıkla güç toparladı kendini. Aşırı sevincini saklamakta da zorlanmıştı biraz. Bir engeli yoktu; istiyorsa gidebilirlerdi! Bir yere koyamamıştı doğrusu; nereden esmişti bu? Sandığı gibi ilgisiz değildi Reyhan da ona karşı demek! Konsere çeyrek kala kapıda taksiden telaşla inip bakınan (kendisi yarım saat önce gelmişti) Reyhan'ı görünce mutlulukla doldu içi. El sıkışırlarken kızın yaptığı birkaç sözlük açıklamayla sevinci buruklaşmasa, konserde pek de anlamadığı çoğu şeyleri daha ilgiyle dinleyecekti belki. Bayılıyormuş Suna Kan'ın kemanına. Melahat'la (kim ise?) geleceklermiş. Annesi ağır hasta diye Kars'tan telefon gelince güç yetişmiş sabah uçağına. Onun aklına da sen gelmişsin, daha ne istiyorsun? Oturur oturmaz içeri girerken aldığı programa eğildi Reyhan. Birkaç kez başını kaldırıp övgü dolu sözlerle şimdi ne büyük güzellikler yaşayacaklarını muştularken çocuksu bir heyecan içindeydi. Ne kızın adını ettiği eserlerden ne geçen müzik deyimlerinden hemen de hiçbir şey anlayamamanın ayıbını göstermemek

için ilgiyle dinliyor görünüp susmaktan başka ne yapardı ki! Konser başlayınca kendini vermeye çalıştı. Sıkılmıyordu ama ne kadar sürecek sorusu da birkaç kez geçmedi değil içinden. Birinci bölüm bitip arada çıktıklarında Reyhan'ın, orkestrayla, özellikle de Suna Kan'ın kemancılığıyla ilgili övgü dolu sözlerini de aynı sessizlikle dinledi. Almanya'daki konserlerde ünlü kemancıları dinlemiş –tanımadığı bir iki yabancı ad sıraladı–; kemanın yayını uzun, derinliğine bir çekişi varmış Suna Kan'ın, hiçbirinde görmemiş. Yalnız ellerin, parmakların becereceği iş değilmiş o! Demin Bach'ın 1 numaralı la minör... andante de o yorum, nasıl duyarlılık o! Notaların dilini çözüyor; neler bulup çıkarıyor o seslerden! Ellerin dert görmesin kız!.. Evvelki yıl Şubat'ta, iki günlüğüne Ankara'ya gelmiş, salt Ankara Oda Orkestrası'nda Suna'dan Vivaldi'nin Dört Mevsim'ini dinlemek için. La majör, sol minör diye sıraladı gene. Ara sıra radyolarda kulağına çarpan bu sözcüklerle gözlerinin içi ışıldayarak Reyhan'ın esrik gibi konuştuğu dili o da anlıyordu sanki; başını ağırdan sallayıp duruyordu. Yiyecek, içecek de istememişti Reyhan. İkinci bölümde Muhsin de daha çok şey duyumsamaya başlamıştı sanki! Konser sonuna gelince sevinmişti ama "bis"ler için yeri göğü inleten alkışlara, haykırışlara, kendinden geçmiş gibi "Bravo" yağdıran Reyhan'a kendiliğinden katılmıştı o da. Salondan çıkışlarında Reyhan'a bakarken aralarındaki uzaklığın şimdi ayırdına varmıştı; üzüntüsü de sevgisi de artmıştı sanki.

— Aşağıda bir kahve içelim mi? dedi Reyhan. Yaşadığı mutlu düşü sürdürmek istiyordu. Merdivenlerden inip aşağıdaki kafede bir masaya oturdular. Konser sonu uğrak yeri olmalıydı; gelenler dolduruyordu salonu. Garsona kahvelerini söyleyince bakışmaya başlamışlardı. Muhsin aldı yavaşça.

— Küçümseyeceksin belki beni. Böyle bir konsere ilk kez geliyorum. Kötüsü, müzik üzerine söylediklerinden de tek sözcük anlayamıyorum. Yabancı dil!

Duralayıp alaylıca gülümsedi,

— Daha kötüsü de yalanı hiç beceremem! Hele böyle bir konuda.

Reyhan da gülümsedi.

— Tasalanma! Çoğuları senin gibidir ama söylemezler. Dinlerken bir şeyler duyumsamışsındır. Asıl dil o! Zamanla kazanırsın! Eğitim işi!

— Nasıl olur bu iş, bilmem. Bir ara bağlama çalmaya kalktım, beceremedim. Plak milak dinlemem pek. Ara sıra türkü, bol bol marşlar söyledik. Sesim gürmüş, öyle der arkadaşlar.

— Konser dinlemenin ilgisi yok onunla. Ben de keman çalmaya özenirim ama beceremiyorum pek!

— Böyle birini eğitmeyi göze alabilir misin?

— Deneriz!

O soğuk gülümsemeyle bakışını suskunca üzerine dikmişti Reyhan.

— Tanışır mısın Suna Kan'la?

— Yoo! Niye sordun?

— Hayır; o kadar seviyorsun ki...

Aynı gülücükle baktı Reyhan.

— Kemanıyla tanışıyorum, yetiyor, dedi.

Sürdürdü yavaşça,

— Gidip imza mı alacağım, salak yıldız hayranı kızlar gibi! Gitsem o da şaşırır herhalde. Yalnız ben miyim "bravo!" diye yırtınan? Alkışlamaktan ellerimiz patladı.

Kendisine yetti mi bitiyor o iş demek! Ne biçim kız bu? Akıllı kız! Biraz fazla akıllı! Sessizlik çökmüştü. Kalktılar bir süre sonra. Aynı sessizlikle bindiler taksiye de. Belliydi olacağı. Muhsin'i kapıda bırakıp evinin yolunu tutacaktı gene. Bu gece yaşadıkları yetmiş olmalı. Bitti yani!

— İzin ver de seni evine bırakıp döneyim ben.

— Gerek yok Muhsinciğim.

FİDE'nin önünde inince taksinin parasını ne biçimde ödemeliyim diye düşünüyordu ki Reyhan da indi.

— Senin orayı görelim bir istersen!

Dili tutulacaktı Muhsin'in! Geliyor kız! Ne yapacaktı şimdi? Korkunun bulandırdığı bir sevinç içinde,

— Ne diyeceğimi bilemiyorum Reyhancığım, dedi. O pis, dağınık odayı görür de kaçarsın diye korkuyorum.

Aynı gülücükle sessiz yürüyordu Reyhan. Kapıcı filan yoktu apartmanda. Dış kapıyı açıp yarı karanlık merdivenleri Muhsin önde çıktılar. Evin kapısını açarken yüreği duracak gibiydi. Eve girince elektriği açıp yana çekildi. Kapıda durmuş bakan Reyhan'a dikilmişti gözleri. Dönüp giderse şimdi... Sessizce girip kapıyı örttü Reyhan.

— Küçük ama şöyle biraz toparlansa, pek kötü değil!

Dünyaları ona bağışlamıştı sanki; derin bir soluk aldı!

— Sağ ol Reyhancığım: Korkudan yüreğim duracak sandım!

— Her şeyi böyle abartır mısın?

— Çok özlemişsem... Elimde değil!

Daracık yerde öyle yakındılar ki Reyhan'ın sevecenlikle eğilir gibi biraz kımıldaması yetmişti. Yılların susuzluğuyla sarıldığı kıza da saatler süren mutlu bir şaşkınlığı yaşatmıştı uzanıverdikleri o dağınık yatakta.

İki

Reyhan'la yaşadıkları, beklenmedik tatlı düşler dünyasında kendinden geçmek gibi olmuştu Muhsin için. Reyhan vardı yaşamında, sonra Reyhan vardı, yalnızca Reyhan vardı. Bir kadına böylesine bağlılıkla yaşanan güzellik devrimci için engelse, asıl devrimcilik korkup uzak durmak değil, gereğinde alnının akıyla geçebilmekti o sınavı. Böyle bir deneyimin esrikliğini aşma özverisi göstermiş biri, onu hiç tatmamışlarla bir tutulabilir miydi? Çılgınca sere serpe yaşadıkları o gecenin sabahında –Bütün üstelemesine karşın gecenin üçünde tek başına çıkıp gitmişti Reyhan– 10'a doğru uyanıp odasına biraz şaşkın, çok mutlu bir yorgunlukla bakarken kafasına takılı kalmış tek şey kızın gebe kalması olasılığıydı! Ne yaparlardı o durumda? Kürtaj mı yaptırırdı Reyhan yoksa o haltı bir daha etmem dediği evlenmeye mi yanaşırdı?

Şimdiye dek aklından bile geçirmediği böyle bir olasılığı enikonu düşünmeye başlamasını hem yadırgadı hem de kızdı kendine. Yakana mı sarıldı kız; sana ne oluyor şimdi? Odan da sınavını verdi. 175'e ev nerede? Bir telefon koydurabilse iyiydi de çok güçtü. Karaborsadaydı telefonlar. Mutlu bir gevşeme içinde evden çıkıp FİDE'ye uğrayınca tadı kaçtı birden. Dün gece Nedim Hoca'nın karısını Hacettepe'ye kaldırmışlar; inme inmiş kadına. Ne yapacağını bilemeden kaldı. Hastaneye mi gitmeliydi? Ne yapacaktı gidip de? Aklının ermediği şeylerdi bunlar. "Hoca telefon ederse, benden istediği bir şey var mı diye sorun" deyip çıktı. Üç günden önce aramamasını söylemişti Reyhan. Nedim Hoca'nın beklenmedik üzücü olayı dışında mutlu bir yalnızlığı yaşamaya başlamıştı. Sinemaya, tiyatroya, vakit geçirmek, can sıkıntısını gidermek için değil ilgiyle seyretmek için gidiyor, artık sıkılmadan okuyordu. Fakülteye bile uğrayıp bir derse, Bilim Tarihi dersine girdi ama veremedi kendini! Uğradığı bir başka derste de (Mantık'la ilgiliydi) sıkılmıştı! Ülkede binbir sorun var. Biz bunlarla uğraşacağız! Reyhan varken uğraşılır mı! Bırak şimdi Reyhan'ı meyhanı! Yalnız sıkıcı, tatsız değil, gereksiz biçimde aldatıcı şeyler değil mi yani! Başbakan küplere biniyor. Otelde haraç mezat pazarlıkla onun milletvekillerini araklamışlar! Öyle kurulmuş yeni hükümet! Çüş ulan! Sanki siz başka türlü yapıyorsunuz! Faşistler de azdıkça azdı; başladılar, dan dun adam vuruyorlardı sokaklarda gene. "Derin devlet" diyorlar şimdi. Her şeyin altında o var bizim Nedim Hoca'ya sorarsan. Bizim safalak solcu gençlerimiz de uyuyorlarmış ona! "Bana sağcılar cinayet işliyor dedirtemezsiniz" diyor Başbakan. Desen ne olacak, demesen ne olacak. Devletin tüm önemli koltuklarını bölüşüp oturmuş faşistler. Hem de senin koltuğunun altında olmuş bu iş. Sensin asıl suçlu. En kazançlı payı da sizin "özgür basın" alıyor. Yaptıkları, yaygara... Gişesi parlak serüven filminin reklam çığırtkanlığı! FİDE'ye bir saldırıdan kaygı duymaya başlamıştı

Nedim Hoca. Ona da mı bulaşmıştı Hoca'nın bu korkusu nedir; bulanmış gibiydi kafası! Korkudan niye olsun, siyasal konumundaki kararsız durumdan geliyor olmalıydı onun bulanıklığı. Arkadaşlarının toplantı çağrısına da gitmedi. Çoğunu eskilerden ya da cezaevinden tanıdığı arkadaşlarıyla gizlilik içinde alacakları kararlardan doğru dürüst bir şey çıkacağına inanmıyordu! Nedim Hoca'yı ikinci günün akşamı görebilmişti ancak. Hastaneden yeni gelmişti o da. Yorgundu, üzgündü. Naime Hanım'ın yediği vurgun ondan da bir şeyler götürmüş gibi, kiminde konuşurken bile dalgın, düşünceli durup boş boş bakıyordu. Çok güçlükle konuşuyormuş Naime Hanım. Yüreğe su serpen yanı, biraz uzasa da atlatır, demiş doktorlar. Kalktı Hoca. Hastaneye gidecekti. Birkaç saatliğine gelmişti. Geceleri de yalnız bırakmıyordu Naime Hanım'ı. Kapının önüne çıkınca, kendisinden bir isteği olup olmadığını sordu Muhsin. Duralayıp baktı.

— Şu anda bir şey bilmiyorum Muhsinciğim.

— Severek yaparım Hocam, elimden bir şey gelirse.

Dalgın bakıyordu gene.

— Biliyorum, sağ ol!

Sık sık dediklerini yineledi.

— Sen de kendini kolla oğlum! Ortalık iyi değil.

Muhsin'in elini sıkıp köşedeki taksilere doğru yürüdü. Muhsin'in içine öylesine bir yalnızlık sıkıntısı çöktü ki saatine bakıp girdi işyerine. Bir arayıp sesini işitseydi Reyhan'ın, yeğnilik duyacaktı içinde. Klinikten çıkmış mıdır? Heyecanla çevirdiği telefon pek uzatmadan sekreter kızın incecik "alo"suyla açıldı. "Reyhan Hanım lütfen" sözlerini de bekliyor olmalıydı.

— Hamdi Bey siz misiniz?

Duralamıştı Muhsin. Aptalca mırıldandı.

— Ben Reyhan Hanım'ı...

Kız aynı becerikli güvenle ekledi.

— Şimdi çıktı Reyhan Hanım. Size geliyor efendim!

Ne diyeceğini bilmeden kalmıştı. Sessizce kapattı telefonu. Çıktı FİDE'den. Ne diye aramıştı sanki? Yalnızlık duygusu, öç alır gibi daha da kabarmıştı içinde. Ne yapacaktı şimdi? Bu soğuk akşam saatinde sokaklarda sürtmeyi ya da bir şeyler tıkınarak erkenden tüner gibi odaya çıkıp okumayı göze alamıyordu. Filmlerin çoğunu gördüğü sinemalarda, izlediği tiyatrolarda da çekici bir şey yoktu. Hamdi Bey'le Reyhan Hanım'ın çevirdikleri film varken başka ne sineması olacak! Acılaştı gülümsemesi. O herifle birlikteler şimdi. Kim bilir kız, işi gereği günde kaç herifle birlikte oluyor; hesap mı verecek sana? O başka! Hem senin neyin o kız? Karın mı, nişanlın mı, sözlün mü? Saçmalayıp tadını tuzunu kaçırma! Sen seviyor olabilirsin; gece boyu seviştiniz, sana öyle bir şey dedi mi o? Demedi. Gerçekten de üç kez paylaştıkları cinsel çılgınlıkları boyunca, onun coşkulu sözlerine karşın, kesik kesik solumalardan, katılır gibi iç çekişlerden başka, sevgiyle ilgili tek sözcük çıkmamıştı Reyhan'ın ağzından. Hamdi Bey'e mi söylüyordur sevgi sözlerini şimdi? Seni değil onu aldatıyor demek! Sana ne oluyor öyleyse; herif düşünsün! O geceyle başlayan parıltılı dünyasına sinsice büyüyen karanlık bir leke düşmesini önleyemiyordu. Kızılay'da inip Sakarya Caddesi'nden Tavukçu'ya giderken toparlanmaya çalıştı. Ne yapalım; siler atarız gerekirse! İşte o kadar! Hiç mi kadın görmedin! Reyhan "bir kadın" değildi ki! Saçmalama ulan! Ya neydi? Cehennemin dibiydi; ne bileyim ben! Meyhane kalabalıktı. Bakınarak girdi içeri.

Ertesi sabah öğlene doğru baş ağrısı, bulantıyla odasında gözlerini açtığında meyhaneye girerken karşılaştığı bu dumanlı kalabalığı anımsadı önce. Sonrası parça parça geldi. Meyhaneden çıkıp araba bakınırken sokağa kustuğunu anımsadı. Bir sürü de saçma sapan sinsi kavga tartışmaları. Hiçbirine karışmamıştı. Birbirine girmiş ilkel toplulukların savaş naraları gibi konuşmalar nasılsa kulağına çarpıyordu; ne yapsındı dinlemeyip de! Rakıydı, şaraptı, buzlu biraydı demeden içmişti boyuna da. Kalk artık oğlum. Boş ver dün gecesine.

Giyinip sokağa çıktığında o gün ne yapacağını bilmiyordu. FİDE'nin kapısına gelince Sedef'i, Hanife Teyze'yi aramak geldi aklına. Hoca yoktu gene. Sedef'e telefon açtı, çalıştığı yere. Bekledi biraz. Aldı Sedef. Yeni bir duyum almamışlar Salih'ten. Başka bir sorunları da yokmuş. Namazında niyazındaymış Hanife Teyze; oğlunu bekliyormuş dualar ederek. Gerekirse aramasını söyleyip kapattı telefonu. Biz de duasız bekliyoruz. Hoca'ya selam bırakıp çıktı FİDE'den. O gün, ertesi gün, dayanılmaz isteğine karşın acıyla direterek aramadı Reyhan'ı. Sinemaya gitti. Çoğu tanıdık kitapçıları dolaşıp kitaplara baktı, çene çaldı. Hiç almadığı gazeteleri, dergileri alıp bir kahveye, pastaneye daldı bir iki, onlara baktı saatlerce. Akşamları Mülkiyeliler'de yemeğini yerken gözü hep kapıda, çevresindeydi. Çıkıp gelir miydi Reyhan? Hamdi Bey'ini bırakıp niye gelsindi! Gel de kızma! Bir Hamdi Bey tutturdun, deli misin, nesin! O gece yatağına uzanıp dalgın düşünmeye başladı. Saçma, aptalca değil miydi yaptıkları? Çok kafanı takıyorsan oturup konuşursun kızla! Ne konuşacağım? Doğru, ne konuşacaksın? Senin kuruntundan başka bir şey yok ki konuşacaksın! Uyudu. Sabah daha sağlıklı düşünmeğe başlamıştı. Bugün arasa mıydı? Onun aramasını mı bekleseydi yoksa. O da aramıyordu işte. Dün akşam uğramamıştı FİDE'ye. Belki de aramıştır. Giyinip indi çabucak. Hoca orada olsa! Hoca gene yoktu. Dün akşam uğrayıp hastaneye dönmüş. Onu arayan da yoktu. Çevirdi numaraları. Reyhan'ı istedi. Hemen çıktı Reyhan.

— Merhaba! Nerelerdesin?

Hem şaşırdı hem sevindi.

— Senden telefon bekledim.

— Sorma, yeni aygıtla başımız dertte. Akşam buluşalım mı?

Akşam, Gökdelen'in dibinde, geçenki yerde buluşma sözüyle telefonu kapatınca uçuyordu mutluluktan. Kendine gel oğlum; kötü kaptırdın bu kıza sen! Ne olmuş kaptırdımsa!

Dar etti akşamı. Gökdelen'in köşesine yirmi dakika önce gidip dolandı bir süre. Buluşma saatini beş dakika geçince kaygılanmaya başlamıştı ki kalabalıkta seçemediği Reyhan, o donuk gülümser bakışıyla çıkıverdi karşısına. Sevinerek hemen uzandı yanaklarına, öpüştüler.

— Hoş geldin canım. Nereye gidelim diyorsun?

— Kafeteryaya çıkalım mı? Üst katta.

— Bugün sıra bende Reyhancığım; seni güzel bir yere götürmek isterim.

— Boş ver! Burası da güzel. Arkada lokantası da var istersek.

Yakındaki asansörle çıktıkları kafeterya kalabalıkçaydı, tek tük dolu masalı lokantaya geçtiler: boş terasa bakan camın kıyısındaki uzakça bir masaya oturdular.

— Ne içeceğiz?

— Benim canım istemiyor. Sen iç istersen!

— Sensiz, benim canım da istemiyor Reyhancığım!

Sevinmişti Muhsin. Tatsız son meyhane olayından sonra içkiye soğukluk duyuyordu içinde. Söylese miydi? Ne vardı söyleyecek! Garson isteklerini yazıp gidince, ortak bir gizin mutluluğunu bölüşür gibi karşılıklı gülümseyerek bakmaya başlamışlardı birbirlerine.

— Bize gidecek miyiz?

— Hayır!

Yanıta çarpmış gibi oldu Muhsin.

— Sevmedin mi o gecemizi?

— Sevdim diye...

Alaylı gülümseyip dikelir gibi ekledi,

— Başka şey düşünmez misin kuzum sen?

Muhsin bozulmuştu biraz, gülümsemeye çalıştı.

— İzin vermiyorsun ki başka şey düşünmeme!

— Ben mi?

— Aramıza başka şey sokma, demedin mi?

Şaşırmış bakan Reyhan bir yarım gülücükle gevşer gibi,

— İşine geldiği gibi yorumlamakta ustasın, dedi.

— Hep seni istiyorum Reyhancığım, suçum bu!

Sessizce baktı Reyhan.

— İstesem de olmaz bu gece. Hastayım!

Garsonun masaya bıraktığı salataya uzandı. Muhsin duralamıştı. Ay hastalığı bu; geldi bizi buldu!

— Bugün mü başladı?

— Son günü sayılır. O gecenin ertesinde bekliyordum. Bir gün sonra başladı. Başka şeyler konuşalım artık!

— Olur canım!

Saçmaydı ama sevinç dolmuştu içine! Ne yapmış olabilirdi ki bu hastalık durumunda! Hasta olmasa ne yapardı? Ne bileyim ben? Kafama takılmıştı işte! Atsan iyi olacak o kafayı!

— Neyse, gebelik kuşkusundan da kurtulmuşsundur!

— Gebe kalmamdan mı korkuyorsun?

— Yoo, ben niye korkayım! Sevinirim bile!

— Ben sevinmem!

Biraz soğuk, sertti sesi.

— Öyle bir korkum da yok benim. Önlemini almasaydım yapmazdım!

Ne diyeceğini bilmeden susup kaldı Muhsin. Sere serpe sevişmişlerdi o gece. Kadınlar için önleyici haplar olduğunu duymuştu ya; öyle bir şey aldığını da anımsamıyordu. Çöken sessizliği Reyhan bozdu ağırdan.

— Daha yeni evliyken spiral taktırdım Almanya'da, dedi. Bir de piçle uğraşamam!

Hiç duymamıştı spirali. Nesini sorayım; belli işte.

— Çocuk istemiyorsun yani!

— Hayır istemiyorum. Sen istiyor musun?

Birden duraksadı Muhsin. Hiç düşünmemişti. Gülmeye çalıştı.

— Bilmem, dedi. Evlendin mi çocuklar olur! En çok da kadınlar ister, bildiğim!

Bir kahkaha attı Reyhan. İlk kez böyle sesli gülüyordu.

— Ben senin bildiğin kadınlardan değilim! dedi alaylı biçimde bastırarak.

Muhsin de gülmeye çalıştı. Bildiği kadınlardan değildi de ne biçim kadındı, anlamaya çalışıyordu o da! Daha beceremiyordu yalnız! Gebe kalma kaygısı da yoksa, ne isterse yapar; yapamaz mı! İnceden bir sıkıntı dolmaya başlamıştı gene içine. Kötü mü aptal, yaşamın tadını çıkar diyor sana kadın! Küsecek ne var? O da istediğiyle tadını çıkarsın yani; öyle mi! Öyle! Havyan mıyız biz? Sizinkilerde yok mu böyle düşünen? Bana ne onlardan; ben öyle olamam. Benim sevdiğim kadın...

— Nasıl gidiyor fakülte?

Doğrulup baktı Muhsin. Gülümsedi.

— Fakülte yerinde. Bir yere gittiği yok!

Duymamış gibi yemeğini yiyordu Reyhan. Muhsin aldı gene.

— Bu iş yürümeyecek Reyhancığım. Seninle konuştuktan sonra gidip girdim kimi derslere. Aptalca geldi bana! Bilmiyorum, ne yapayım?

Sessizlik çökmüştü.

— Bırak beni. Senin işler nasıl gidiyor?

Düşünceli yemeyi sürdürürken başını kaldırıp dalgınca baktı Reyhan.

— Kötü sayılmaz, dedi. Allah'ın belası bir herife çattık yalnız. Uzman mühendismiş! Resmen dolandırıcı!

— Hamdi Bey mi?

Şaşırmıştı Reyhan.

— Evet Hamdi Bey! Nereden tanıyorsun sen?

İşi sinsice alaya döken gülümsemeyle,

— Sınıf arkadaşım olur, dedi.

— Olamaz! O senin baban yaşında ayol!

Sevinerek güldü Muhsin.

— Takıldım sana Reyhancığım!

— Adamın adını nereden bildin?

Gülümseyerek anlattı olayı. Onu aramıştı bir gün... Ne aptallıklar ettiğini de anlatsana!

— Aman, kapat şu konuyu. Siniri bozuluyor insanın.

Muhsin dünden hazırdı kapatmaya.

— Ne dersin, birer tek rakı alalım mı Reyhancığım?

Rakı istemişti canı birden nasılsa. O soğuk gülümsemesiyle bakıyordu Reyhan.

— Çok inatçısın! Ben de öyleyimdir biraz.

Durup ekledi,

— Söyle bakalım!

Gelen buzlu rakıları çın çın yapıp yudumlayınca anımsamış gibi baktı Reyhan,

— Sen yalancısın da!

— Nereden çıktı bu?

— Seni aramadım demiştin!

Bozulmuştu; gülmeye çalıştı Muhsin.

— Üç gün arama demiştin. Duramadımdı. Suçluydum yani!

Sevecen gülümsedi Reyhan.

— Peki, oldu. Ne yapmayı düşünüyorsun Muhsinciğim? Boş gezemezsin böyle! Dışarılara gitmem diyorsun. Güzel. Kendine bir yol bulman gerek.

Muhsin bilmiyordu sanki bunu.

— O yolu göstersene bana!

— Ancak kendin bulabilirsin o yolu. Ben ne diyeyim?

Takıldı gülerek.

— Gel yanımda protez yap!

Bir an sessiz kaldı Muhsin. Kendi kendine söyler gibi ekledi yavaşça.

— Salih gelsin bakalım!

— Salih mi? Kim Salih?

Aymış gibi doğrulup boşalan kadehi kaldırdı.

— Birer tek daha alalım mı?

— Sen al istersen, ben almam.

Nasıl anlatsındı Salih'i buna şimdi?

— Kardeşim gibi sevdiğim bir arkadaşım Salih benim.

Şaşırmıştı Reyhan.

— Hiç sözünü etmemiştin!

— Burada değildi.

Reyhan'ın merak dolu bakışları karşısında Salih'le arkadaşlıklarını ağırdan anlattı kısaca. Yetenekliydi. Yürekli, akıllı. Daha da deneyimlidir şimdi! Reyhan kesti birden,

— Antakya'da hastanede yatıyormuş diyorsun. Bırakacaklar mı oradan?

— Avukatların dediği, bırakılması gerek.

Düşünceli, dalgın mırıldandı.

— Yapılması gerekli her şeyi yapıyor mu bu herifler!

Sevinmişti Reyhan'ın bu güvensiz yaklaşımına.

— Biliyoruz da yapacağımız başka şey yok bizim de. Bekliyoruz, bakalım.

Dalgın, düşünceli, yemeklerini bitiriyorlardı. Salih için söyledikleri nasıl bir etki bırakmıştı, bir şeyler deseydi ya şu kız. Kafasına takıldı belli ki. Bu konuyu mu düşünüyor? Neyini düşünecek? Salih'le bizim konuşmamız, tartışmamız devrimci eylem konusunda olacak; nasıl iş tutacağımız da değil, bir diplomayı nasıl kıvıracağımız sorunu da değil. Sezinlemiş midir? Anlar nasıl olsa! Çok geçmez eski tartışmalara başlarsınız Reyhan'la gene! Ne yapalım; kendi bilir! Değişmez yolum bu benim! Acı olasılıklar da var yaşamda! Söylemesi kolay da... Ne yani, kestirip atamayacak mıyım gerekirse! Göreceğiz! Tuvalete gitmek için kalkmıştı Reyhan. Kalkalım mı, dedi döndüğünde. Toparlanıp çıktılar. Merdivenlerden inerken kendine çekip kucakladı Reyhan'ı. Bıraktı o da; ayak sesleriyle soluk soluğa ayrılıncaya kadar, dudaklarına sinmiş alkol, anason kokusunun baştan çıkarıcı tadıyla uzun uzun öpüştüler. Ne olurdu doğruca eve gitselerdi şimdi. Hastayım, diyor kız. İlle de yapmamız mı gerek? Odaya kapanacaksınız da bırakacaksın kızı! Sen de inanmıyorsun ya. Oda da odaya benzese!

Kızılay'da bindikleri arabadan FİDE'nin önünde inen Muhsin'e alay eder gibi o soğuk gülümseyişiyle baktı Reyhan,

"Bir iki gün içinde arayacağım seni" dedi. Gitti arabayla. Önemli bir şey konuşmamışlardı yol boyunca da. Gecenin ortasında sessizce evin yolunu tutarken eziklik vardı içinde. Yenilmişlik duygusu gibi. Uykusu da karmaşık düşlerle geçti o gece. Sabah geç saatte çıkıp FİDE'ye doğru yürürken, akşamdan beri kafasına takılmış, doğru dürüst bir eve geçme düşüncesi dolanıp durmaya başlamıştı gene. Şimdilik para sorunu yoktu ya... Hele Salih gelsin bakalım! Nedim Hoca FİDE'deydi. Bugün taburcu oluyormuş Naime Hanım. Sevindi. Geçmiş olsun, gözümüz aydın, dedi. Durgundu Nedim Bey. "Biraz dolaşalım" deyip kalktı. Çıktılar işyerinden. Köşeye gelmişlerdi ki durup döndü Hoca. Gözlerini dikip durdu bir süre.

— Dolu musun bu günlerde?

— Buyurun Hocam. Bir isteğiniz mi var?

— Var Muhsinciğim. FİDE'nin başında oturabilir misin diyecektim bir hafta, on gün kadar?

— İsterseniz niye yapmayayım da... Hayrola!

— Doktorlar kaplıca, fizik tedavi gerekir, dediler Naime'ye. Bursa kaplıcalarına götürmek istiyorum. FİDE'yi on günlüğüne sana bırakabilir miyim?

Acılı bir gülümsemeyle ekledi,

— İş istemiştin. Al sana iş!

Şaşalamıştı Muhsin. Heyecanlandı da.

— Güveniniz için sağ olun da... Becerebilir miyim?

— Deneyeceğiz. On günde batıramazsın FİDE'yi nasıl olsa!

Gülüyorlardı. Çalışanlara bırakılamazdı her şey! Bütün gün işi denetleyecekti Muhsin. Akşamları hesabı alıp kasayı kapatacaktı. Parayı, isterse birkaç günde bir Nedim Bey'in hesabına yatıracaktı.

— Yatırmayıp yersem!

— Baban sağ olsun! Kapısına dayanırım!

— Hacı Baba'dan kurtaracağını bilsem, valla bütün paraları yerim Hocam!

Güldüler. İşyerine döndüklerinde ellerinde paketlerle birileri para ödüyordu kasaya. Raflardaki kitaplara bakanlar

vardı. Geride, camın dibindeki geniş masasına gelince, arkadaki minderli koltuğunu gösterdi Nedim Hoca,

— Geç bakalım yerine, dedi.

— Siz otursanıza! Hemen mi gidiyorsunuz?

— Hemen gidiyorum! Hastaneden çıkarıp eve götüreceğim Naime'yi. Akşama bir uğrarım belki. Yer ayırttım; biz yarın sabah uçakla İstanbul'a... Telefon açarım ben. Çocuklarla konuştum; her şeyi biliyor onlar. Banka hesap numarası şu kâğıtta. Ödenecek bono, çek de yok bu günlerde. Hadi, kolay gelsin Muhsinciğim! Çok sağ ol!

Bir olup bittinin şaşkınlığıyla yumuşak minderli koltuğa oturup kafasını arkasına yaslayınca yadırgadı kendini. Yazıhanede, her gün akşamlara kadar oturduğu büyük, döner, deri koltuğunda, kaykılıp kafasını arkaya yaslamış Hacı Baba'sı geldi gözünün önüne. Herifin, yandaki duvara gömülü, yeşilli-sarılı, büyük çelik kasası burada yoktu bereket! Şu koltuğa yaslan sen de, bir resim çektirip gönder; oğlum patron olmuş deyip sevinsin Hacı Babacığın! Güldü. Hiç de kötü olmaz hani! Sermaye yardımı istersem gönderir belki! Zırnık göndermez. Ne anasının gözüdür o! Hele kitapçılığı duydu mu tepesi atacak! Diyeceği, çalışacaksan gel burada çalış; orada komünistlik yapacaksın! Masada telefonu görünce Sedef'e açmak geldi aklına. Hanife Teyze'yi eve bıraktık, bir daha da uğramadık kadına. Akşama bir gitsem mi? İşyerinden aradı Sedef'i, çıktı hemen. Salih'ten yeni bir duyum alsa hemen bildirirdi. Hanife Teyze evinde değilmiş. Akrabaları Balgat'a, konuk götürmüşler, orada kalıyormuş. Birkaç hafta FİDE'de olacağını söyledi Sedef'e; her vakit arayabilirdi buradan. Kapattı. Reyhan'ı öğleden sonra arayacaktı. Daha gelmemiştir. Bu yöreye yakındı ya nerede, nasıl, kimle yaşar bu kız? Hiç konuşmamışlardı. Konuşacak çok şey var daha! Yandaki rafta duran günlük gazeteleri alıp karıştırdı.

SSCB'nin Türkiye'de petrol arayacağını açıklamaları ortalığı karıştırdı. Yabancı petrol şirketleri Türkiye'ye olan satışlarını durdurdular.

Gazeteleri bırakıp doğruldu. Bu telefonlu masa, camlı kapının ardında raflar dolusu kitaplar, dolanıp kitaplara bakanlar. Sıkılacak mıydı burada! Okumak için bundan daha iyi koşul nerede ele geçer! Ya okumak da sıkıyorsa! Ne biçim devrimcilik o! İlle de Reyhan'ı yatağa atacaksın! Yok canım! Yok canımı var mı! Yalan söyleme bari! Sallantı içinde sessizdi. Adamakıllı toparlanmam gerek benim. Başıboşluktan öte, serseriliğe gidiyordu aylardır yaptıkları. Daha doğrusu yapmadıkları! Örgüt bağı da kopmuştu artık. İçerde ne kararlar almıştı oysa. Çok ciddi çalışıp sürekli okuyacaktı dışarıda. Ekonomi politik, felsefe, diyalektik maddecilik, tarihsel maddecilik. Boyuna kitap çıkıyordu bu sıralar. Uğrunda acılara katlandıkları koca bir dünya görüşü üzerine ne biliyordu ki! Arkadaşları da bir şey biliyordu sanki! Üç beş yuvarlak sözü bağıra çağıra yinelemekten öte yeni bir şey söylediği yoktu içerde de kimsenin! Yabancı okulda dil edinmiş kimi oğlanlardan vardı. Biz okuduk, biliyoruz havasında! Onların da afur tafurları! Çok iyi öğrenecektin teoriyi; böyle mi öğreneceksin! Kalkıp raflarda kitaplara bakmaya başladı. Acıkmıştı. Bire geliyordu. Kahvaltı da etmemişti. Bu çocuklar ne yapıyor öğlende? Hoca'ya da sormadık. Aç durmuyorlar ya. Rıza'ya, yemeğe gidiyorum, birazdan buradayım, deyip ayrıldı. Karşı sokaktaki köfteciye gitti koşar gibi. Oturup bir şeyler tıkınırken, çalışan çocuklara da ekmek arası köfte yaptırdı. Paketlerle döndüğünde, dolaşanlar vardı ya elleri boştu çocukların. Sevindiler köfteye. Mahmut'un bile (Behçet'in yerine kasaya oturan Kürt oğlan. Fen Fakültesi'nde matematiği bitiriyormuş) çatık kara kaşları gevşedi biraz! Arkadaki depo gibi yerde kahve yapıyorlardı. Neskafe getirdiler Muhsin'e. Sıra Reyhan'ı aramaya gelmişti. Çevirdi numaraları. Çekingendi, heyecanlıydı biraz da. Kız hemen verdi Reyhan'ı.

— Kızma aradım diye. Muştulayayım, dedim!

— Niye kızayım; neymiş, söyle bakalım!

"Ihı-ıhı" yaptı genzini temizler gibi; kasıntıya özendirdi sesini,

— Çok üsteledi, kıramadım! Bir büyük kurumun müdürlüğünü almak zorunda kaldım da...

Güldü Reyhan.

— Hacı Baban mı üsteledi!

— Saçmalama kızım. Hacı Babam bana müdürlük değil, kapıcılık vermez.

Gülüştüler. Anlattı olayı kısaca. On beş gün kadar, sabah dokuzdan, akşam sekize FİDE'deydi.

— İyi işte. Bol bol okursun masanda.

— Müdürler okur mu hiç! Ben de bir baltaya sap oldum sonunda, görüyorsun!

— Aman Muhsinciğim, ne balta ol ne de sap! Hasta bekliyor. Hadi sağ ol! Arayacağım.

Reyhan ertesi gün de aramadı. Kulağı telefondaydı hep ama o da aramadı. İş de şaşırtıcı olmuştu; beklediğinden daha çok oyalıyordu. Dün uğrayamamıştı Nedim Hoca, biraz önce Bursa'dan telefon etmişti. Otel numarasını bırakmış, nasıl gidiyorsunuz, demişti. Her şey yolundaydı, kaygılanmasındı. Saat sekize geliyordu. Çiseleyen yağmur damlaları süzülerek iniyordu kararmış camlarda. Ne yapacaktı şimdi? En tatsız iş; kasayı kapatacaklardı Mahmut'la. Sıkıntı basıyordu ki kapıda duran taksiden yağmur ışıltısında inen kızla fırladı yerinden. Reyhan'dı. Koşup açtı kapıyı.

— Merhaba. Korktumdu, yetişemeyeceğim diye.

— Telefon etmedin.

— Sorma! Akşamüstü telefonlar çalışmadı bizim. Üç saat sürecekmiş. Yörede kutuları mı onarıyorlarmış, ne? Geldi bizi buldu. Bayağı büyükmüş burası!

Masaya gidip de koltuğuna oturunca kaykılarak arkasına yaslandı Muhsin,

— Küçük bir yeri önerebilirler miydi bana! Buyurun Hanımefendi. Sizi dinliyorum.

Dudağının kıvrımında o bildik gülümsemeyle bakıyordu Reyhan. İliştiği sandalyede toparlanıp doğruldu.

— Şöyle bir uğrayıp yeni görevinizi kutlayayım, dedim. Başarılar dilerim!

Kalkıyordu ki ürkü ile fırladı Muhsin.

— Nereye gidiyorsun?

Gülücüğü bastırıp ciddi bir yüzle durdu Reyhan,

— Müdürlerle konuşmayı beceremem de...

— Şimdi müdürünün de...

Gülerek fırladı hemen. Reyhan da gülüyordu.

— Oradaki yeni gazeteleri, dergileri karıştıra dur. Kasayı alayım ben. Kapatır, çıkarız, olur mu?

— Olur.

Yarım saati buldu kapatıp çıkmaları. Kafasına takılı olan soru, eve gelir miydi bu gece? Cebinde para destesiyle dışarılarda olmak istemiyordu. Aldığı parayı ertesi sabah yatırıyordu bankaya. Evde bir yere saklayıp çıkmak gelmişti aklına ama hırsız mırsız girer diye tedirginlik duymuş, karşı sokaktaki lokantada yiyip eve çıkmıştı dün akşam da. Çiseleyen yağmurda durup bir şey söylemesine kalmadan geçen bir boş taksiye el etti Reyhan.

— Nereye gidiyoruz?

— Bizim evi görmek istersin belki dedim!

Yok canım; ister miyim hiç! Reyhan'a sarılıp öpmemek için güç tuttu kendini. Adresi şoföre söyleyip arabaya yerleşmişlerdi ki,

— Madem, sen istiyorsun gidelim! dedi ağırdan, yapmacık tonlamayla!

Reyhan, alaylı gülümseyerek yan yan bakmıştı sadece. Uzandı, elini Reyhan'ın elinin üstüne koyup sevinçle sıktı. Hiç konuşmadan Dikimevi'ni geçip bir süre gittikleri Tıp Fakültesi Caddesi'nde, solda bir sokağa saptılar. Bir apartman bloğunun önünde durdurdu arabayı Reyhan. Çiseleyen yağmur altında ıssızdı sokak. Yandaki bir apartmanın üçüncü katında asan-

sörden inince evin kapısını açıp ışığı yaktı; Muhsin'i içeri alıp kapattı kapıyı. Islak pardösülerini yandaki askılığa asmışlardı ki uzanıp kollarına aldı Reyhan'ı. Yüzlerinde birbirine karışan yağmur ıslaklığı, soluk soluğa öpüştüler bir süre. Coşkulu geceyi başlattılar gene. Reyhan'ınmış ev; babası almış evlendiğinde. Haftada iki gün temizliğe gelen bir Arnavut kadın varmış. Yemek de yaparmış ara sıra. Daha çok kendisi yaparmış yemeğini. Mutfakta çalışmayı seviyormuş. Gecenin etli, sebzeli yemeklerini de o yapmış. İki oda bir büyücek salondu ev. İyi döşenmişti. Tıkış tıkış değildi... Odanın birinde bir küçük çalışma masası, üstünde bir küçük daktilo, raflarda kitaplar, plaklar, notalar, kemanı vardı bir de kutusunda. Duvarlarda cam çerçeveli, büyük birkaç resim. Reprodüksiyon. Birini tanıyordu sadece; Gaugaine'in "Mango Taşıyan Kızlar"ı. Cezaevinde ressam bir arkadaşın elinden düşmeyen klasik resim albümlerinden aklında kalmıştı o da. Yerli kızların çıplak memeleri unutulur mu desene! Biraz da öyleydi doğrusu; demeye gerek var mı! Resimden ne anlarım ben! Neden anlarsın sen, peki! Canını sıkıyordu ara sıra yakalandığı bu sorular. Dünyayı anlamıyor muyum? Kemandı, resimdi, iyiydi de dünyada, toplumda neler olup bittiğini onun kadar biliyor muydu bu kız! Bırak kızla yarışmayı da yaşamana bak! Oturdular, konuştular, yemek yiyip kırmızı şarap içtiler. Sabahın üçüne kadar da yatak odasında çılgınca gençliklerini yaşadılar. Sabah, mutfaktan gelen çatal, bıçak sesleriyle Muhsin gözlerini açtığında 11'i geçiyordu. Mutlu bir uyuşukluğun bütün gövdesine sinmiş esrikliğiyle tavanda, çevrede, pencerelerde gezdirdi gözlerini. Çisenti damlalar süzülüp akıyordu camlarda gene. Bugün bir yere çıkmasalardı, ne olurdu sanki! FİDE'yi ne yapacaksın? Doğrulup kalkıyordu ki Reyhan girdi.

— Haydi bakalım Müdür Bey! Bu ne vakit? Masanızın önünde kuyruk olmuş bekliyorlar!

Kombinezonu vardı sadece. Gülümseyerek ilişti yatağın kıyısına. Uzanıp doladı kollarını Muhsin, "canım" diye çekti.

Ateşli öpüşmeye kapılmış, dönüşsüze gidiyorlardı ki diretip uzaklaştı Reyhan. Kalktı yataktan.

— Benim gerçekten vaktim yok oğlum. Her şey allak bullak olur sonra. Protezci bekliyor.

— Akşama gelmeyecek misin nasıl olsa! Burada böyle beklerim ben!

Mutfağa yürürken,

— Olur sultanım, dedi Reyhan. Hacı Baba'na söyleyelim, uşak, hizmetçi filan da göndersin sana! Açlıktan öldüm. Gel, kahvaltı edelim hemen. Çıkmamız gerek.

Çabucak, toparlanmış çıkıyorlardı ki öne geçti, kapıya kolunu dayayıp döndü Muhsin,

— Seni seviyorum Reyhancığım, dedi durgun bir bakışla. Ne halt edeceğimi de bilmiyorum.

— Anladım Muhsinciğim. Konuşuruz daha.

Ne düşündüğünü belirten hiçbir im yoktu yüzünde. Yıllar önce de böyle bir şey dememiş miydi bu kız? Bırak saçmalığı ulan. O günler böyle miydi? Sessizce izledi Reyhan'ı. Sokağa inmiş, bakınıyorlardı ki taksi döndü köşeden. Ak bulutlar dolanıyordu gökte. Yağmur durmuştu. Arabada da pek konuşmadılar. FİDE'ye yakın indi Muhsin. "Arayacağım" demişti Reyhan. Araba uzaklaştı. Önce bankaya uğrayıp iç cebindeki Tanrı'nın belası para destesinden kurtulmalıydı. Bankadan döndü hemen. Kitaplara bakan, raflar önünde dolanan tek tük birileri vardı FİDE'de. "Bankada oyalandım biraz" dedi, kapıda karşılayan Rıza'ya. Biri aramış sabah; adını vermeden kesilmiş telefon. Hımhım bir ses. Derinden geliyormuş. Kentlerarası gibi. Kâtip miydi acaba? Olabilir. Çoktan aramadım onları. Anacığım çıldırmıştır meraktan! Ne diyeceğiz şimdi? Ameliyat oldum diyeceğim, başka ne diyeceğim! Telefonda yalan söylemek çok güç olmuyor bereket! Yeni paranın da yolu açılmış olur. Masaya geçince, evin numarasını verip yıldırım yazdırdı hemen. Bekletmeden aradılar; telefon yanıt vermiyormuş. Başka numara var mı? Ya-

zihaneyi verdi. Meraklanmıştı. Biraz sonra çaldı telefon, açtı. Kâtip'ti.

— Siz mi aradınız Neşati Ağbi?

— Evet, Muhsin Bey.

— Nedir?

Duralayıp hafiften öksürdü Kâtip.

— Hacı Bey Amca...

Duraksadı gene.

— Ne olmuş Hacı Bey Amca'na?

— Şey... Sabah gaanından sancılanmış aniden. İzmir'e götüüdülee. Remziye Teyze, Semiha Hanım, hep birlikte.

— İzmir'e mi?

— Amarika'dan (Amarika, derdi hep) gelmiş yeni bir doktor vaamış ooda. Enişteniz in arkadaşı, konuşmuş onunla. Atın arabaya getirin, demiş. Yatağını hazırlatmış.

Boyuna anlatıyordu Kâtip. Onu da ara, bildir, demişler Kâtip'e. Atlayıp gitsinmiş Muhsin de...

Nasıl giderdi Muhsin. Daha yeni çıkmıştı hastaneden! Merak edilecek bir şeyi kalmamıştı da... Kesin dinleneceksin, demişti doktor!

— Öyle uzun yola gidecek ne gücüm var ne de param kaldı. Söylemiştim sana; bir arkadaşımın odasına çıktım, o bakıyor bana!

Sustu Kâtip. Sözün paraya gelmesi pek iyisine gitmemişti.

— Anlatırsın ararlarsa. Geçmiş olsun! Atlatır; yapısı sağlamdır Hacı Babamızın. Anneciğimi kucaklayıp öpüyorum. Tam düzeleyim, arayacağım. Bir şey olursa sabahki numaraya bildir gene.

Kapattı telefonu. İster misin başına bir hal gelsin herifin! Ara sıra böyle sancıları olur, sıcak bir şeyler içirirler, geçer. Amerika'dan gelen doktor da para kazanacak! Buraya gelseler daha mı iyiydi! İster misin bir haltlar gelsin Hacı Baba'nın başına! Üzüntü benzeri bir tatsızlık dolandı içinde. Hiç istemiyordu. Niye istesindi ki! Nasıl girerdi o işlere? Bugüne dek,

aklından geçirmemişti böyle bir olasılığı. İnsanın babası olunca demek ne de olsa... Öyle özel bir kötülüğünü de görmemişti doğrusu. Sömürmeyen ağa, tüccar olur mu? Sen de payına düşeni alıyorsun! Alıyoruz, ne yapalım? Anacığım ne olacak sonra? Daha çok düşecek üstüme! Evlen diye tutturacak! Al başına belayı! Sürüsüyle hem de! Köylüler, tüccarlar, esnaf, arabalar, depolar, ardiyeler, tenekelerde yağlar, peynirler, zeytinler, zeytinlikler, tarlalar, arpa, mısır, buğday çuvalları, bir sürü herif. Mağazalara girip çıkanlar ayrı. O mızmız Kâtip Neşati. Ya o, enişte dangalağı! Kavgaları gör artık! Ünlü fıkra gelmişti aklına. Gülümsedi. Dudaklarının kıyısına kadar pisliğe batmış adam, kurtarmak için el uzatana "Aman dalgalandırma!" demiş. Ne güzel demiş! Aman gidip de beni oraya düşürme Hacı Babacığım! Bu pislik dalgasını kaldıramam ben! Biz toptan hesaplaşacağız sizin gibilerle! Kıvırabildiğimiz kadar bir şeyler tırtıklıyoruz senden, şimdilik yeter bu! Reyhan'la hesaplaşma var şimdi değil mi? Evet, o var! Yanlış mı? Bir şey diyen yok da güç görünüyor biraz! Kolay iş var mı? Nasıl yapacaktı yalnız? Gece o fakır fakır kaynayan saatlerden sonra bile, ona artı bir şey bırakmadan, payına düşeni alıp gitmişti! Şu anda kopsalar, çılgınca yaşanmış bir gecenin yorgun anılarından başka bir şey yoktu kalan! Ne birkaç duygulu söz, ne sevişmeyi, sevişenleri özgün kılan özel anlamlı bir davranış. Bunlar içgüdüselidir de bu tür konuşmaları da bilmiyor sanki sevişirken bile! Attı odasına jigolosunu, keyfini çıkardı; döktü kurtlarını, oğlanı kapıya koyup çekti gitti! Bent Deresi'ne gidecek değildi ya! O senin "metres"in olacaktı ki, değil mi! Onu mu istiyorum ben? Boşuna mı "Seni seviyorum" dedim! İyi etmedin! Evet, iyi etmedim galiba. Tutamadık işte! Daha iyi düşüneceğiz demek! Hem de çok! O günü, ertesi günü, Reyhan'la babası arasında gidip gelen bir gerginlikle geçirdi. İkisinden de ses yoktu. Babasından bir şey çıkmamasına seviniyordu. Kötü bir şey olsa anında ararlardı. Üçüncü günü sabahı Reyhan açtı. İki gün sonra, pazardı; Gölbaşı'na giderler

miydi? Niye gitmesinlerdi? Daha bir şeyler demesine kalmadan, sonra arayacağım deyip kapattı Reyhan; bekliyorlardı. Mutluluk duymuştu birden gene. O da beni arıyor işte! Onun sevgisi de böyle demek! İyice anlayıp dinlemeden kesin yargılara varmak yanlış. Bakalım o ne diyecek? Konuştu da biz mi dinlemedik! İlişkilerimiz üzerine ciddi duruyor mu ki! Aslında kadın açar bu konuyu, erkek yan çizer, benim bildiğim. Öyle değil midir? Sanki kadın benim! Kadın gibi vır vır etme sen de onu konuştur! Olur da, nasıl yapacağız o işi? Telefonu açıp babasının işyerini "acele" yazdırdı. Bir de onu yoklayalım! Kâtip çıktı çok geçmeden. Hacı Amca atlatmış çok şükür. Safra kesesini almışlar. İyiymiş. Üç güne kadar taburcu olacakmış. Sevindiğini, eve gelince hemen telefon açmasını söyleyip kapattı. Neyse, bir yük kalkmıştı üstünden. İçerisi kalabalıktı bugün. Gazeteleri açtı. Her günkü saçma sapan olaylara bıraktı kendini bir yeğnilikle. Nedim Hoca'nın çok alay ettiği bir yazarın köşe yazısına takılmıştı ki masanın karşısında birinin dikildiğinin ayrımına vardı birden. Dalgınlıkla başını ağırdan kaldırınca "aa!" diye ağzı açık, kalakaldı. Önünde sessizce sırıtarak dikilmiş oğlan Salih değil miydi? "Vay ulan"la fırladı koltuktan. Sarmaş dolaş kucaklaştılar. Karşılıklı oturdular masanın önündeki sandalyelere.

— Ne vakit geldin?

Geç saatte gelmiş dün gece. Sedef burada olduğunu söyleyince...

— Gelip polis gibi başıma dikildin sen de!

Sessizce gülüyordu Salih.

— Sağlığın nasıl?

— Atlattık bir şeyler. İyiyim!

— Neyse bir pislik etmediler; bırakmayacaklar diye korktuk!

— Herkesin Hacı Baba'sı olmaz oğlum! Sağlıkçı babamız torpil yaptı!

— Başlatma şimdi Hacı Baba'sından! Bizim namuslu torpilimiz yoksa ne yapalım yani!

Gülüyorlardı. Kalktı Muhsin.

— Hadi gidip bir şeyler yiyelim.

Çocuklara gecikebileceğini söylerken tedirgindi biraz. Sabah da geç gelmişti. Nedim Hoca ararsa, "Salih diye bir konuğumun geldiğini söylersiniz" dedi. Çıktılar. Doktor Sezai'yi anlatıyordu Salih. Babasının yanında çalıştığı doktorun oğlu, çocuklukları bir arada geçmiş... Sedef'ten biliyordu bunları. Kesmedi gene de. Hacı Baba'mın torpilini nereden biliyor, tutuklandığımda burada değildi bu? Öyle söyledi; belli bir şey için değil. Hacı Baba'na takılmaz mı hep! Ne gocunuyorsun? Konuşmak için öyle can atıyordu ki zırıltı şeylere takılacak gibi değildi. Lokantanın önüne gelmişlerdi.

— FİDE bana emanet. Çok uzaklaşamayacağım. Şurada bir şeyler yer, konuşuruz biraz. Akşama...

— Akşama olmaz Muhsinciğim. Anacığıma sözüm var. Dertlenme yoldaşım, daha çook birlikte olacağız. Buradayız artık.

— Sana güven olmuyor ki! Geçende de öyle diyorduk. Bok gibi bıraktın gittin bizi! Onun hesabını vereceksin önce!

— Boynumuz kıldan ince!

Gözlerinin içi gülüyordu Salih'in. Lokanta kalabalıktı. Asıl konulara giremezlerdi. Bir şeyler yiyip annesinden, evden söz etti Salih. Sedef her şeyi anlatmıştı.

— Sağ ol Muhsinciğim!

— Bana değil, Hacı Babamıza sağ ol, de oğlum! Kalaylayıp duruyordun herifi. Utandırdı seni!

Gülüyordu Muhsin.

— Utanacak yüz nerede bizde!

— Onlarda var da utanacak yüz, bizde mi yok!

Takılmalar, ıvır zıvır konuşmalarla biten yemekten kalktılar. Yarın akşama doğru arayacaktı Muhsin'i ya da FİDE'ye gelecekti kapanmadan. El sıkışıyorlardı ki uzanıp kucakladı Salih'i, sıktı kollarında. Para vermek istedi, almadı Salih. Vardı parası. Ayrıldılar. İşyerine dönüp masasına geçti. Arayan

yoktu. Yarımşar saat arayla yemeğe yolladı çocukları. "İhbarlı" yazdırdı santrala; biraz sonra bağladılar. Hocamız ne yaptı bakalım?

— Ben de seni arayacaktım, dedi Hoca açar açmaz. Nasıl gidiyoruz?

— Keyfinize bakın Hocam. Gösterdiğiniz doğrultuda gidiyoruz. Bugün bizim Salih de geldi. Tam konuşmadık daha ama kurtarmış paçayı! Sağlığı da iyi.

— Sevindim! Geçmiş olsun! de, benim için de.

— Baş üstüne Hocam! Yengemiz nasıl?

O da iyiydi. Fizik tedavi de bayağı yararlı olacak görünüyordu. Daha on gün kadar oradaydılar. Sağ olsundu Muhsin. Keyfine baksındı Hoca, burayı dert etmesindi. Kapattılar. Salih'in dönüşüyle epeyi taş oynayacaktı yerinden. Reyhan'la tanışınca ne diyecekti bakalım? Bilmiyor musun? Nereden bileceğim? Yıllardır ne çok şey değişti; bizimki ne hava çalıyor bakalım? Kadın-erkek ilişkilerinde bir şey değişti mi? Değişmedi mi? Eskiden baktığım gibi mi bakıyorum Reyhan'a? Ne değişti? Telefonda duydun bir Hamdi Bey, öyküler uydurdun, aptallıklara kalkıştın bir sürü! Oradan mı çıkarıyorsun! Yapışıp kaldığın kızla ilişkilerini nesnel yargılayabiliyor musun? Saç tıraşı değişti, kafa o kafa! Sen temelinden değişmemişsen, neyi değiştireceksin? "Seni seviyorum" ne demek? Yerine, gününe, kişilerine göre, binbir girintisi çıkıntısı var o sözün! Cinsel dürtüyle ağzından kaçıvermiş çıplak söz, sözdür sade! Metafizik bir söylem! Derdin günün kıza el koyup malın yapmak! Aman yaban el değmesin! Aman bizim tarlalara yabancılar girip tohum atmasın! Güldü. Girsin mi yani! Kız enayi değil, keyfi bozulsun istemiyor! İstesin mi yani! İstemesin de çoğunu kızdan duyduğun yarım yurum düşüncelerle yüksekten atıp tutmalara kalkma! Öyle fıstık gibi kadına göz diken bir sen değilsin! Ne halt edeceksiniz bakalım! En keyifli günümde şu tatsızlığa bak be! Başlayacağım metafiziğinden de diyalektiğinden de! Sevişmek için ferman mı alacağız bu

yaşta? Bu kadını istiyorum; ne yapayım yani! Kime ne bundan? Salih'e ne? Kendi kendimize tartışmak da mı yasak? Salih'le tartışıyor gibisin! Öyle ise öyle! Devrimden bana ne mi diyoruz? Nereden çıktı bu şimdi? Salih şimdi sırıtarak... Öyle bir hıyarlığa kalksın, alır ağzının payını! Niye düşünmeyeyim; her yönünü düşündük bu işin, düşünmedik mi! Kırk kez mi yineleyeceğiz? Kıza, Salih'e de takma öyleyse! Takmayacağım.

Biraz sinirli geçti o gün. Mülkiyeliler'de bir şeyler yedi akşam, erken dönüp yattı. Ertesi sabah gelip masasına yeni oturmuş, gazeteleri karıştırıyordu ki Rıza geldi.

— Demin iki oğlan raflara bakıyorlardı. Kitap sordu biri. Yok dedim. Türkçülük, mürkçülük gibi bir şey. Faşistlerin yayınları. Niye yokmuş burada? Biz Türk değil miymişiz? Baktım tipsiz iki oğlan. Sivri kara bıyık uçları aşağı sarkmış akrep kuyruğu gibi. Bulaşmak istiyorlar! Burası işyeri, dedim. Satmayan kitabı almıyoruz! Kötü kötü baktılar. Yakında satarsınız, dedi o geride bekleyen. Dönüp çıktılar.

Pek şaşırmadı Muhsin.

— Bir daha gelirlerse beni çağır!

Dedi ya, ne yapacağını kestirememişti. Hoca'ya söylese miydi telefonda? Kapıda bir it havladı diye tedirgin etmenin ne anlamı var şimdi? Söyledik diyelim; ne yapacak adam? Düşünmeye başladı. Al sana bir tatsızlık! Saldırırlarsa biz ne yapacağız? Boşuna kaygılanmamıştı Hoca. Bir sürü cinayet işliyor herifler. Sıra bize mi geldi? Bir çakımız bile yok! Topun ağzında olduklarını ara sıra düşünmez değildi de böyle çat kapı deyince... Korktun mu? Korkmam mı gerek? Korkunun ecele yararı var mı? Ne eceli be sabah sabah kocakarılar gibi. On gün daha bekleyeceğiz şunun şurasında! Hoca gelince paçayı kurtaracaksın yani! Belki de biz battık heriflerin gözüne. Hoca buradayken bir şey oldu mu? O, bir gelsin bakalım! Bir süre ayağımı keserim, uğramam buralara. Telefon çalıyordu. Açtı, Salih'ti. Akşam seni Kızılay'ın köşesinden dokuzda alsam olur mu, dedi Muhsin. Bir sessizlikten sonra, olur, dedi

Salih. Sezinledi mi? Şaşmam; ne kurttur o! Akşam Kızılay'ın köşesinde buluştuklarında ilk sorduğu da bu oldu Salih'in. Sabahki olayı anlattı Muhsin.

— Beni izliyorlar, dedi Salih. Dün geldim size, ondan mı acaba?

— Yok canım, o kadar erken olmaz. Benden belki! Aslında, doğallaştı bu işler! Savcıları, tanınmış kişileri vuruyorlar. Bombalar patlıyor, kahveleri tarıyorlar. 1 Mayıs'ta Taksim'deki yığınlara kurşun sıktılar çevreden. Kanlı 1 Mayıs oldu, biliyorsun. Ecevit on bir kişi toplamış, yeniden geliyor; bakalım ne yapacak?

— Temizlesin de görelim kendi yarattığı pisliği!

Ses çıkarmadı. Salih aldı hemen.

— Buraya gelirken kolladım yöreyi ama takıldılar mı bilmem.

Bulvarın karşı yanına geçtiler. Çevrelerine şöyle bir bakınıp köşeyi döndüler, Milli Müdafaa'dan yukarı doğru yürümeye başladılar.

— Anlat bakalım! Gittin, geldin; neler oldu bitti?

Gülümsedi Salih.

— Sadece kafam karıştı biraz!

— O kadar mı?

— O kadar!

Güldü Muhsin.

— Boşuna gitmişsin. Onu biz de yapardık burada!

— Sanmam!

Suskun yürüyorlardı ağır ağır.

— Epeyi şey gördüm Muhsinciğim, kafam ondan karıştı.

— Ben de onu soruyorum.

Güldü Salih.

— Senin kafayı da karıştıralım, diyorsun!

— Bakalım nasıl karıştıracaksın?

Bu meydan okuyan söze gülümseyerek bakıyordu Salih. Daldıkları ıssız sokakta ağır ağır yürüyorlardı ki aldı Salih.

— Sana bir şey söylemeden ayrılmama, inan, ben de üzgündüm ama söz almışlardı benden, söyleyemezdim. Büyük riskti, seni yanımda sürüklemeyi de göze alamazdım. Bilirsin sana nasıl güveniyordum; birimizin burada kalması da zorunlu görünüyordu bana. Uygun olan sensin, diye düşünüyordum. Bugün olsa böyle mi düşünürüm bilemem. Öylesine birden "haydi" dediler ki seni görmemin olanağı da yoktu. Gitmiyorum mu deseydim; son dakikaya gelmiş...

Duralayıp sürdürdü,

— Bir Kürt'le yola çıkıyorduk. Her şey onların elindeydi. Yolumuz Suriye'de ayrıldı. Onlar Kuzey Irak'a, Güney Kürdistan'a geçti, ben El Fetih'e. Evet, özetle bu!

— Kafan nasıl karıştı peki?

Suskun bir iki adım attılar.

— Önceleri ben de anlamadım onu. Sonraları düşünmeye başladım ne öğrendim burada diye. Sen de onu soruyorsun. Çeşitli silahları kullanmayı öğrettiler. Bomba atmayı, bomba yapmayı öğrendik. Bıçak kullanmayı, dinamit, bubi tuzağı yerleştirilmesini, baskını, yakın dövüşü. Hepsini öğrendik. Biliyor musun, bana saldıran birini, anında boyun kemiğini kırıp öldürebilirim!

— Kıyma bana ağbi! Ben yapmadım!

Gülüyordu Muhsin. Salih duymamıştı sanki. Suskun yürüyorlardı gene.

— Niye şaşırdığını söylemedin.

— İsrail saldırılarına uğradık. Ölenler oldu içimizde. En yiğit, en gözü kara savaşanlar kimlerdi biliyor musun? Yan yana vuruştuğumuz, kelime-i şahadet getirip ölürken doğru cennete gideceğine inanan koyu sofu Müslümanlar! Hani bizim burada tepeden bakıp alay ettiklerimiz. Şeriatçı yobazlar yani!

Dönüp baktı Muhsin'e,

— Anladın mı?

— Neye şaştığını anladım da niye şaştığını anlamadım!

Bir sessizlikten sonra,

— Ben de buna şaşmadım, dedi Salih. Beklemiyordum anlamanı!

Kızgınlık da değildi, suçlama da. Durdu.

— Bize gidelim istersen, dedi. Anacığım yatsıyı kılıp yatmıştır. Çok yürümek iyi gelmiyor ayağıma daha.

Geçen bir arabaya atladılar. Kapıyı açıp karanlık, sessiz eve girdiklerinde Salih gitti, usulca açıp uyuyan annesine baktı oda kapısından, kapattı. Gelip Muhsin'in karşısındaki koltuğa oturdu.

— Anımsıyorsun değil mi? dedi. Ecevit, Erbakan'la ortaklığı bozup hükümeti bırakınca, sevindi birçoklarımız, şeriatçılar düştü, laiklik kurtuldu diye!

— Sen sevinmemiş miydin?

— İyi mi olmuştu?

— Daha kötüsü geldi.

— Biz bu kafayla bu işi kıvırabilir miyiz, bilmiyorum. Göründüğü kadar basit değil temelden kavramak. Kitaptan bellemişiz. Olmuyor oğlum. Kitap yanlış yazmıyor belki, biz yanlış anlıyoruz. Kitap gerçeğe bak, beni oku, diyor. Biz kitaba bakıp gerçeği mi yanlış okuyoruz, nedir!

Sessizlik çöktü. Muhsin'in kafasında da böyle bir şeyler çoktandır kımıldamıştı aslında ya, diyeceğini tam bulamamıştı bir türlü, alayından aldı kışkırtır gibi.

— İşi edebiyata döktün, dedi. Ne yapacağız yani, şimdi; onu söyle sen!

Öylece baktı Salih.

— Namazlıya, oruçluya tepeden bakanı, Allah yok deyip Muhammed'e söveni devrimci bir bok saymayalım. Üç beş devrimci terim attırarak dünya değişmiyor! Müslüman Arap, Allah diye nasıl savaşıyor emperyalizme karşı, git de gör! Biz dipsiz tencereye kapak yapıyoruz! Soygun, yağma, hırsızlık, baskı. Halk nasıl acı çekiyor biliyorsun. Şöyle bir geçtim oralardan ben; Güneydoğu'yu, Kürtlerin durumunu görsen bir

de, ararsın burayı! Amerikanın köpeği olduk. Halk yok; biz genç subaylarla el ele verip devrim yapacağız! İşçilerden başlayacağız: o da tamam da... Arayı o kadar açmışız ki. Nasıl kapatacağız, bakalım. Adam umarsız kalmış, camiye sığınmış. Sen onun dilinden anlamıyorsun; o senin dilinden anlamıyor! Herifi kurtaracaksın! Aptalca küskünlük.

— Doğru bir yanı var dediklerinin de bizdeki azgın yobazlar da yani...

— Biraz da sen anlat! Burada neler oldu?

Muhsin isteksizce aldı ağırdan,

— Ne anlatacağım? Benden iyi biliyorsun olanları! Bizi toparladılar pata küte. Dayadılar cezaları. Astılar. Kurşunladılar. Af çıktı. Salıverdiler. Bizim öykü bu!

— Şimdi?

— Gene bir işlere kalkanlar var; ben de yaklaştım bir ara. Daha doğrusu onlar yaklaştı. Çekmedi beni Salihciğim. Kafam yatmadı. Olaylar İstanbul'a kaydı şimdi. Yığınsal işçi devinimleri oluyor, duymuşsundur.

— Duydum, dedi Salih. İyi belirtiler bunlar. Daha işin başındayız ama. Sanayi İstanbul'da, işçi sınıfı yığını orada. Burası ne, birkaç askeri fabrika, bol bol memur, bol bol öğrenci. Ben giderken de öyle değil miydi?

— Bir şeyler değişiyor Türkiye'de. Kavramaya çalışıyorum ben de! Seni bekledim.

Duygulu bir sessizliği dağıtmak ister gibi hemen aldı Salih.

— Buradaki ölümlerle başımıza kaya düşmüş gibi oldu orada bizim. Yalnız bizim değil bütün kampların. Arabı, Kürdü, Türkü, tüm devrimciler acıya battı. Daha önce bir ara orada bulunmuş Deniz Gezmişler. Orada iyi tanıyorlar, tapıyorlardı Deniz'e. Tüm Ortadoğu'nun kahramanı sayıyorlardı. Onlar asılınca biz de şaşkın kaldık. Önce karar veremedim ne yapacağıma. Af söylentileri yayılınca sallantıda bekledik bir süre. Sonrası bildiğin gibi. Sınırda da pisi pisine gidiyorduk az kalsın. Kılavuzumuzun şapşallığı! Ajan mıydı, diyeceksin;

onun yarası bizden ağır, zor kurtardı. Kamışlı'dan bir Kürt. Neyse, boş ver bunları. Şimdi ne yapıyoruz?

Uzun bir söyleşiye daldılar. Kimler kalmıştı eski arkadaşlardan. TİP'in, MDD'cilerin, MAO'cuların durumları neydi? Kıvılcımcılar ne oldu? Bu din sorununda Doktor Hikmet'in kitaplarını okumak istiyordu yeniden. Çayancılardan kimler var? Bir sürü geçmiş günler sorusu. Geçim sorunu da vardı. Ne iş tutacaktı? Fakülte ne olacaktı? Saat üçü bulmuştu, yorgunca doğrulup kalktığında.

— Sonraya da söz kalsın. Ben pek aldırmıyorum artık; birlikte hepsinin bir yolunu buluruz nasıl olsa.

Sessizce kalktı Salih de.

— Evet, dedi. Halksız bir şey olmuyor oğlum! Ülkeni iyi bileceksin, halkını iyi tanıyacaksın. Işık vermek için atılıp önce kendini yakabilirsin. Bizim çocuklar onu yaptı. Halk bundan ne kazandı, daha onu bilmiyoruz.

— Âmin!

Muhsin gülümser bakıyordu. Salih de güldü.

— Hadi güle güle oğlum. Bu vaazımı da unutma!

— Aklımda kalırsa unutmam!

Gülerek el sıkışıp ayrıldılar kapıda. Eve gelip yatağa uzandığında dörttü. Yolda, takside kafasına doluşan düşüncelerden kurtulması yatınca da kolay olmadı. Salih'in söylediklerini düşünüyordu. Böyle bir şeyi konduramazdı ya, Türkiye'de devrime güvenini mi yitirdi bu oğlan diye bir şeyler geçmedi değil kafasından. Salih'e güveni eksilmiş miydi? Yoo, artmıştı bile! Herkes gibi kitaptan konuşuyorduk eskilerde; şimdi yaşadıklarını anlatınca... Sonra bir de... Gözleri kapanıyordu. Dokuza doğru uyandığında uykusunu alamamıştı ama güçlüydü, yalnızlık duygusundan kurtulmuştu. Yarın pazar. Bugün arar Reyhan. Salih'e de söylerim, birlikte gideriz. Reyhan'a sormadan olur mu? Nesini soracaksın oğlum? Kız senin sevgilin; Salih'in işi ne orada? Gece bir türlü sıra gelmedi Reyhan'dan açmaya. Gelir; çok mu ivedi! Ayrılırken konuşmamışlardı bu-

gün için. Bir şeyler okuyor görünse de gözü kapıda, kulağı telefonda sıkıntıyla bekleyip durdu masasında. Rafların arasına doluşmuş gezinen kalabalıktaydı gözü; iki gün önce gelip gözdağı veren itler de vardı kafasında. Ülkenin her yanında ortaya çıkan, azgın faşist saldırıları veriyordu gazeteler. Biz de elimiz kolumuz bağlı kitap bekçiliği yapıyoruz burada. Üç gün önce bir kızı kitap çalarken yakalamış Rıza. "Getirme bana" dedi. "Ver kitabı gitsin kız!" Rıza da şaşırdı. Aziz Nesin'in bir kitabıydı. Parayı kendisi ödedi kasaya. Gülüyorlardı çalışan çocuklar. Ne yapacaktı, karakola mı gönderecekti? "Ekmek, kitap çalanlara ceza olmaz!" dedi. Ülkeyi çalıyorlar, kitap çalanla mı uğraşacağız! Güldü masasına oturunca. Nedim Hoca ne yapıyordur acaba bu durumda? Ne yapacak, ya kitabı alır ya parayı! Her iş kuralına göre, der o. Bana da takılırdı şimdi "Ağanın eli tutulmaz!" diye! Hocamızdır takılır, ne yapalım! Yetiş Hocam, biz de işimize bakalım artık! Doğruymuşsun, burası bize göre değil. Salih aramadı. Akşam, geç vakit aradı Reyhan da. Yarın Kızılcahamam'a gidelim mi? diyordu. Bu gece gitsek daha iyi değil mi? Çok yorgunmuş, bir güzel uyumak istiyormuş bu gece. Uyursun Reyhancığım! Söz; sokulmayacağım, hiç tedirginlik vermeyeceğim sana! Güldü Reyhan. "Daha niye gitmiyoruz o zaman?" dedi. Nasıl sıcaktı sesi! Otobüs terminalinde buluştuklarında da aynı sıcak gülümsemeyle karşıladı Muhsin'i. İçi içine sığmayacak kadar mutluydu Muhsin. Daha nasıl sevecekti bu kız; gözlerinin içi gülüyor gibiydi bakarken! Eskiden de öyle değil miydi? Hayır, değildi! Biraz da alayına mı gülüyor, ne! Otobüste yan yana oturunca başını yorgunlukla Muhsin'in omzuna dayadı Reyhan; hemen de yol boyu gözleri uyur gibi kapalı, öylece bıraktı kendini. İncinmesin diye derin soluk almaktan bile kaçınarak yolun akışına takılmıştı Muhsin de. Gülecek oldu bir ara; ne romantik tabloydu! Ne olmuş romantikse? Mutlusun işte, daha ne istiyorsun? İçinde bir duygu, sorunlarını konuşup çözeceklerdi bu gece. Bu gece olmaz, sözüm var. Nasıl yorgun baksana! Artık yarın!

Yarın gece de kalırız, bakarsın! İndiler. Reyhan'ın yer ayırttığı turistik otel, otobüsün bıraktığı anayoldan içerdeydi biraz. Paltolarına sarınıp üç beş dakika yürüdüler bahçeler arası, ağaçlıklı bir yolda odalarını görüp lokantaya indiler hemen. Boşalmaya yüz tutmuş salonda, yola bakan bir masaya oturunca çevreye şöyle bir göz attı Reyhan.

— Tanıdık birilerine mi bakıyorsun, dedi Muhsin, takılır gibi. Korkacak kimse kalmamış!

— Öyle baktım, dedi Reyhan. Güzel bir yer. Tanıdık olsa ne olacak?

Alaylı ekledi,

— Hacı Baba'na söylerler diye mi korkacağım.

Gülümsedi Muhsin. Aptal mı sandın kızı! Geç saatti. Garsonun getirdiği meze arabasından hafif bir şeyler almayı yeterli görmüşlerdi. Bir şişe de kırmızı şarap açtırdılar.

— Niye bu kadar yoruluyorsun sen?

— Cumartesileri kalabalık oluyor. Bütün gün ayaktayız. Bir de insanlara söz anlatmak... Epeyi de çekim oldu bugün. Her mesleğin güç yanları var.

Dertleşir gibi anlatışı duygulandırdı Muhsin'i. Hemen kollarına alıp sevecenlikle okşamak geliyordu içinden. Söz verdin, unutma! Kız yorgun. Okşamak diyorum ben de onun için!

— Bizim Salih geldi.

— Salih mi; kimdi o?

— Söylemiştim sana. En yakın arkadaşım. Suriye'ye geçti dedim hani!

— Ha, anımsadım.

Pek de ilgisini çekmiş görünmedi. Kısa bir sessizlikten sonra,

— Ne anlatıyor? Cezası ne oldu?

— Aftan yararlandı.

Neler anlattığına mı girecekti şimdi! Duralayıp ekledi.

— İlginç şeyler söylüyor! Konuşuruz. Şimdi yorgunsun.

Gözbebeklerine sinmiş belirsiz gülümsemesiyle sessiz bakıp şarabını yudumladı Reyhan. O sıcak gülümsemesi değişmiş gibiydi. Çok domuz kız belki de bu! Muhsin kaldırıp uzattığı yarılanmış şarap kadehini birkaç yudumda boşaltarak masaya bırakıp bozdu sessizliği...

— Bana öyle geliyor ki benim söyleyeceklerimi nasıl olsa biliyorsun, merak da etmiyorsun onun için sanki!

Güldü Reyhan.

— Birbirimizi tüketecek kadar yakınlaşmadık daha, çok şükür! Bilmek isteyeceğim şey de kolay bitmez.

Daha çok yıllar konuşacak şeylerimiz var, diyor. Tükenmemek güzel de yineleyerek de olsa konuşacağını bilmek güzel değil mi! O sıcak gülümseme ne oldu peki? Hemen de takma kafanı! Pekiyi gülümsüyor işte! Sessiz mutluluğu, şaraplarını bitirinceye kadar tek tük sözcüklü, gülümser bakışlarla sürdürdüler. On ikiye geliyordu kalkıp odalarına çıktıklarında. Ardından kapıyı kapatıp dönünce durmuş bakıyor buldu Reyhan'ı. Çekinerek yaklaştı kıza. Sokuldu Reyhan, uzanıp kollarını doladı boynuna. O da kuşattı kollarıyla, kendini tutmaya çalışarak baktı.

— Çekiniyorum Reyhancığım! dedi.

— Neden?

— Yorgunsun. Söz verdim sana. Sonra hiçbir sözüme inanmayacaksın!

Alaylı gibi gülümsedi Reyhan.

— Ben söz vermedim ki!

İstekle uzattı dudaklarını. Baş döndürücü öpüşmelerin ateşinde ağırdan dalgalanır gibi ayakta sallanıp durdular bir süre. Yatağa uzatmak için çekiyordu ki diretip ayrıldı Reyhan. Saçlarını topladı.

— Bir duş alalım önce.

Giysilerini çabucak üstünden atıverip çırılçıplak banyoya geçen Reyhan'ın ardından azgın istekle bakakalan Muhsin bozulmuş gibiydi. Toparlanıp soyundu ağırdan. Reyhan'dan

sonra daldı hemen. Çabucak kurulanarak çıktığında oda loştu. Reyhan başucu lambasını yakıp karyolaya çıplak uzanmış, o gizliden alaylı gözlerini üstüne dikmişti. Havlular kayıverdi üstünden Muhsin'in. Baş döndürücü, yabanıl bir sevişmeyle kendilerinden geçtikleri o geceye esrik gibi girdiler; sabahın dördüne doğru da, göğüs göğse nice yarışmalardan yenik düşmüşçesine yıkılmışlardı sızar gibi. Gözlerini açtığında saatine baktı Muhsin; on ikiye geliyordu. Reyhan uyanmamıştı. Pencerelere takıldı gözü. Lapa lapa kar yağıyordu tüllerin ardında. İçine dolan sevinci bölüşmek isteğiyle eğilip dudağının kıyısına minik bir öpücük kondurdu Reyhan'ın. Gözlerini aralayıp ilk kez gördüğü öyle bir sıcak gülümsemeyle bakmıştı ki şaşırdı birden. Asıl gülümsemesi bu demek! Sürekli denetliyor mu kendini, ne! Pencerelere kayınca daha da ışıldamıştı, o başıboş gülücüklü gözleri.

— Kar yağıyor! dedi mutlu bir sesle.

Sesi de değişmişti sanki kızın.

— Evet, canım, kar yağıyor. Sen de ne güzelsin, ne güzel güldün! Hep böyle gül! Sana bu yakışıyor!

Ses çıkarmadan saatine baktı Reyhan.

— Ooo, öğlen olmuş neredeyse. Öyle de acıkmışım ki...

On ikiyi geçiyordu aşağı indiklerinde. Kimse kalmamıştı, toplamışlardı kahvaltıyı. Camda lapa karların uçuştuğu pencere önündeki bir masaya getirdiler yiyeceklerini. Karşısında istekle yemeye koyulmuş Reyhan'a baktı. Yüzünde, bakışlarındaki ısı düşmüş, yeniden eski düzenine dönmüştü sanki!

— Dağa çıktın mı hiç? Kayak için.

Şaşırmış gibi doğrulup baktı Muhsin.

— Hayır. Niye sordun?

— Bir ara kayak yaptımdı. Çok severim karlı havayı.

Yutkunur gibi sessiz kaldı Muhsin. Şaşmadım! Tam sana göre! diyecekti, demedi. Ne yapsın; onun dünyası da soğuk demek yapısı gereği! Asıl soğuk senin bu sözlerin. Geceyi

unuttun mu; yanardağ gibiydi! Ne gecesi, sabah uyanan, ılık dağ yeli gibi kız bile değil şimdi bu! O güzel gözlerin rengi bile donuklaştı sanki! Bir tek sevgi sözü de çıkmaz ağzından. Yanardağ ateşinde sevişirken bile. Orada söze sıra kalıyor mu ki. Kahvaltıyı sessizce bitirip kalktılar. Sıkıca giyinip atkılarına sarınarak çıktılar otelden. Beş on adım uzaklaşınca duralamışlardı. Uçuşan karlarıyla çekici görünse de yürünecek gibi değildi.

— Dönelim Muhsinciğim. Çok sıkı yağıyor. Biraz aralasın, çıkarız.

Sevinmişti önerinin ondan gelmesine. Kısa sürede karlara bulanmış döndüler otele. Odalarına çıkıp da kapılarını kilitleyerek baş başa kalınca yeniden mutlu dünyasına girmişti Muhsin. Reyhan da sımsıcaktı işte! Kollarını dolayıp bastırdı göğsüne. Öpüştüler uzun uzun. Yatağa uzanacakları sıra çekilip durulmaya çalıştı Reyhan,

— Otur biraz da konuşalım, dedi, Muhsin.

— Sağ ol canım! Konuşulacak o kadar çok şey var ki!

Şaşırtmıştı Muhsin'i. Pencere önündeki karşılıklı koltuklara geçtiler. Gözlerini Reyhan'a dikti bekler gibi. Sessizlik uzayınca Muhsin aldı.

— Bak Reyhancığım. Şunu söyleyeyim önce: Her şeyimi bölüşmek istiyorum seninle. Sen hep bir boşluk bırakıyorsun sanki. Beni sevmiyorsun diyeceğim; onu da diyemiyorum. Ben seni o kadar çok seviyorum ki... Lütfen bana her şeyinle açık ol!

Duraladı. Reyhan kalkmıştı birden. Şaşırarak baktı kıza.

— Ben kahve söyleyeceğim. İçeriz değil mi?

— İçelim.

Komodin üstündeki telefona giden kıza kızacak gibi oldu. Lafa tabanca sıktı dedikleri bu işte! Kızmadı! Öyle beceriksizce başlamıştı ki söze, neresine bastıracağını bilmiyordu daha. Duygusal, dağınık... İyi oldu bir ara verdiği. Tam yerleşip konuşuruz şimdi. Telefonu kapatınca tuvalete geçti Reyhan.

Kar da pencereleri örtecek neredeyse. Yollara daldı bir süre. Kapanırsa! Ne güzel burada kalırız! Kapı vuruldu. Gidip açtı kapıyı. Kahveleri masaya bırakıp çıktı oğlan. Reyhan gelip oturmuştu koltuğuna. Kahvesinden bir yudum alıp arkasına yaslandı.

— Evet. Her şeyinle açık ol, diyordun.

Gözlerini Muhsin'e dikmiş, bıraktığı yerden sürdürmesini bekliyordu. Sessizlik bastırınca, kendi kendine söylenir gibi ağırdan, "Kapalı neyim kaldı bilmiyorum ya!" diye ekledi alaylı gülümsemeyle.

— İşkencede anadan doğma soydular beni Güvenlik'te, içimdekileri öğrenmek için. Sakladıklarım hep kapalı kaldı!

— Gördün mü? İçindekileri söylemeyecek kişi işkencede bile söylemiyor.

— Düşmandan sakladım!

Ellerinde kahveleri, karşılıklı bakıp durdular bir süre. Gergindi Muhsin. Çok uzaklarda mıydı bu kız, yakınlarda mıydı; kestirmek niye bu kadar güçtü?

— Muhsinciğim. Darılma ama çocuk kalmış bir yanın var.

Sevinerek doğruldu Muhsin. Pekiyi, söylesin bakalım, neymiş?

— İstediklerin hemen eline geçsin istiyorsun. Herkeste biraz vardır bu belki. Olmadı mı ağlayacaksın neredeyse! Olanların değeri yok sanki.

Gene kesecekti Muhsin, tuttu kendini. Gözleri Reyhan'daydı. Çok rahattı Reyhan. Kahvesinin son yudumunu da alıp masaya bıraktı fincanı.

— Bayılıyorsun sözlere. Seni seviyorum, dedin diye değil; kendim isteyerek yaptım ne yaptımsa. Sana bunlar bir şey söylemiyor mu? Çok duydum o sözü. Yutturulan yalanın gizliden ağılı sosu. Ben de söyledim bir günler! Kendime yediremiyorum şimdi! Tutuklanmandan bir gece önce, otobüse atlarken "Seni seviyorum" dedin. İlk buluşmamızda sordun; unutmuşum. Düşündüm sonra, anımsadım. İyi ki

yanıtlamamışım o gün! Ne işe yarayacaktı? Çiğneyip tükürülen boş sakız! Yaşam önümüze ne korsa onu yiyoruz oğlum. Gerisi boş söz. Sen de hiç söyleme artık. Yapabileceğini yaparsın, görürüm. Bana yeter bu. Bende göreceklerin de sana yeterse sorunumuz olmaz!

Duraladı bir, alaylı aldı.

— Ne diyorsun bir de; her şeyini bölüşmek istiyormuşsun benimle. Bayağı da parlak öneri, hani! Hacı Baba'nın malları da içindedir herhalde!

— Hayır!

Sertçeydi tepkisi. Duralayıp bakıştılar.

— O mallar halkın.

Aynı sinsi gülücükle baktı Reyhan.

— Sevindim oğlum. Bak, şimdi açık açık söyleyeceklerimi dinle: Ne mal isterim senden ne evlenme ne de bayat aşk sözleri! Bir aptallığıma gelir de evlenme haltı edersem, kesinlikle çocuk yapmam. Uğraşamam çünkü. Kötü anne olmayı da hiç göze alamam!

Sessiz, kımıltısız dinleyen Muhsin'e baktı bir süre,

— Hele seninle hiç girmem böyle işlere. Bölüşelim dediğin şeyler, anlamadığımı sanma; senin inandığın, kendini yoluna adadığın düşüncelerin. Epeyi yıllar kafa yordum ben de. Okudum bir şeyler, dinledim, izledim de. İnanamadım! Bana göre değil demek ki bunlar! Sen niye başına ikinci bir bela arıyorsun, anlamıyorum onu da. Dedim ya, çocuksuluğundan belki. İlle de hepsi olacak istediklerimin, benmerkezciliği! Önce benim olsun, sonra ne olursa olsun! Hiç düşe kapılma Muhsinciğim! Ben buyum! Değişmemi de bekleme! Ben bu yolda yürümeyeceğim. Hele, biri beni sevecek diye, asla!

Susup gözlerini Muhsin'e dikti.

— Bana kapıyı gösteriyorsun yani!

— O senin yorumun. Bu ilişki biçimimiz yetiyor bana. Öyle olmasına sevinmen gerekmez mi! Ben de senin gibi tastamam uyum peşinde olsam birlikte olabilir miydik?

— Nereye kadar sürer bu?

— Onu sen de bilemezsin. Bana bu yetiyor şimdi. Seveceğin biri ya da bir engel çıkarsa çekinmeden söyle bana, ayağına takılmam. İçim yansa da güle güle derim.

— Başıboş kalmak istiyorsun!

— Öyle de, istersen! Başka hiç kimseyle bölüşemeyeceğim şeylerim de olmasa yaşamın tadı olur mu bilmem. Bende bir değişiklik olursa önce sen öğrenirsin. Gizli kapaklı iş çevirmelere de kalkışmam! Bıktım ben oğlum! Çoğu kişi doğru sanarak söylüyor yalanı!

Hüzün çökmüştü yüreğine Muhsin'in. Kalkıp yandaki pencereye gitti. Biraz zorlayarak açtı karla sıvanmış camı. Buz gibi hava çarptı yüzüne. Kar durmuştu. Tam bir sessizlik içindeydi çevre. Derinlerden gelen bir korna sesi karlı doğaya saplanıp yitti birden. Kapattı camı, döndü.

— Biraz çıkacağım ben.

— İyi. Ben de uzanırım biraz.

Paltosunu, atkısını alıp çıktı. Otelden ayrılıp bastığı yerde izler bırakarak yürüdüğü yol boyu, kafasına tünemiş karakuşlar uçuşup dağılmaya başlamışlardı birer ikişer. Reyhan niye gelmedi sanki? Sen ondan kaçmadın mı? Ne yapacaksın şimdi? Ne bileyim? Pat pat kesti yolları! Nasıl da cin! Düşünecek şey de bırakmadı ki! Birine danışacak değiliz herhalde! Salih'e mi? Salih nereden çıktı şimdi? Soğuğun yüzünü yakmaya başladığı karlı yolda kafasında dolanan her düşünce Reyhan'ın dediklerinin eksenindeydi. Bir yere varacağı da yoktu. Ben mi çok aptalım yoksa! Kar serpeliyordu ağırdan. İyice üşümeye başlayınca döndü. Öğle yemeğine iniyorlardı otelde. Odaya çıkıp kapıyı vurunca yüreği çarpmaya başlamıştı gene. Buna kızıyordu işte! Kapı açılıp da karşısına dikilmiş Reyhan'ı bulunca ne yapacağını şaşırdı sanki. Gözlerini kaçırmaya çalıştı ıslak paltosunu çıkarırken.

— Üşüdün mü?

— Evet.

— Biraz ısıtayım mı seni?

Ilık bir şeyler dolandı içinde. Dönüp uzandı, kollarıyla kuşattı sıcacık Reyhan'ı, sıktı kollarında.

— Biliyorum, benimle alay ediyorsun. Düşüncelerimi beğenmiyorsun! Seni o kadar çok seviyorum ki... Bilemiyorum ne diyeceğimi.

Reyhan'ın elleri, serpinti karların eridiği ıslak saçlarında dolaşıyordu okşayarak. Deli gibi öpüşme çılgınlığı içinde birbirlerine karışarak karyolaya uzanırlarken gene o belli belirsiz gülümseyiş içindeydi Reyhan. Uçsuz bucaksız tepelerde, bitmez, tükenmez görünen düş gibi uçuşlardan beklenmedik bir inişe geçtiler, soluk soluğa düştüler yatağa. Toparlanıp banyoya geçerken eğilip yanağına öpücük kondurdu,

— Saçmalama, ben seninle alay etmem, dedi, Reyhan. Yaşamımdaki en ciddi olaysın sen!

Şaşırdı Muhsin. Ne güzeldi bunu duymak şimdi. Beklediğin buysa söylüyor işte kız! Reyhan çıkınca o da girip duş alırken, çıkıp giyinerek yemeğe inerlerken Reyhan'ın sözleri dolanıyordu kafasında. O da Muhsin için en ciddi olaydı da, bu uzaklık içinde nasıl sürerdi. Bunu uzaklık sayıyorsan, sürmez. O saymıyor. Bu yakınlık yetiyor ona. Bana nasıl yetecek? Yemek kalabalıktı. Rakı içmek istedi Muhsin. "Akşama" dedi Reyhan.

— Bu gece de kalıyoruz değil mi?

— İstiyor musun?

— Bana kalsa hiç gitmem!

Gülümsedi Reyhan.

— Evet, dedi. Bereket sana kalmayacak!

Açlıkla, tam bir istekle yediler yemeklerini, kalkıp odalarına çıktılar. Kar gene başlamıştı.

Yan yana durup bir süre baktılar pencereden. Kar lapaları camları kaplamaya başlamıştı gene.

— Yatalım mı biraz Muhsinciğim?

Gülerek yaklaşıp omuzlarından tuttu, gözlerinin içine baktı bir süre.

— İstiyor musun? dedi.

Anlamıştı. Gülerek çekildi Reyhan.

— Onu mu? Ne bu her dakika!

— Ne bileyim? Erkekliğimden yakınman olmasın da...

Güldü Reyhan,

— Daha neler, dedi. Üstüme mi tüneyecektin horoz gibi! Tanrı korusun! Belki sen yakınırsın benden, isteklerine yetişemiyorum diye. Güçlü erkeksin!

Niyeyse biraz utanarak, biraz da kızarak bir sallantı içinde sevinmişti Muhsin. Kocası ibneyle karşılaştırmadı ya? Başka erkekleri de biliyor yani... Ona mı sevineceğim! Okşarken bile çimdikliyor adamı!

— Çocuk, diyorsun da bana!

Seyrek attığı bir kahkahayla gülerek baktı Reyhan.

— Nasıl demeyeyim! Bu da çocukluk işte!

Yaklaşıp kollarını boynuna doladı, öptü Muhsin'i.

— Öyle güzel çocuksun ki... Keşke hep böyle kalsan!

Muhsin'i bırakıp yatağa gitti.

— Hadi yatalım biraz.

Giysilerini çıkarıverdi; don, sutyen yatağa uzanıp ince battaniyeyi çekti üstüne. Gözlerini kapattı. Yalnız kalmış gibiydi Muhsin. Ağırdan soyundu o da. Gömlek, pantolon uzandı yatağa. Gene kafasıyla didişmeye başlamıştı ki dalıp gitti. Gözlerini açınca Reyhan giyinmiş, yatağın ayakucuna dikilmişti.

— İyi uyuduk. İnip çay içelim istersen.

Fırladı Muhsin. Lavaboya uğrayıp çıktı hemen. Ceketini giyerek takıldı Reyhan'ın peşine. Pek kimseler yoktu çay salonunda. Kek yediler çayla. Kar gene aralamıştı.

— Çıkalım mı?

Reyhan önde çıktılar otelden. Karlara bata çıka sessiz yürüyorlardı. Kül rengi gökte ara sıra kanatlarını sallayıp geçen

bir iki karga, telaşla uçuşan birkaç minik kuş da olmasa kımıltısız apak örtüsüyle kar, ıssız egemeniydi doğanın. Ne güzel. Reyhan'la biz varız bir de!

— Kayak yapmak ister miydin?

— Bu karda kayak olmaz. Hem az hem de yumuşak.

Eğilip kara soktu ellerini, gevşek bir top yaptı çabucak.

— Kartopu oynanır bu karla.

Dönüp Muhsin'e attı birden. Ellerini kaldırıp yüzüne siper ederek savunma durumu takındı Muhsin. Yakasına çarpıp üstüne dağılmıştı karlar. Reyhan gene avuçlamıştı karları.

— Hadi var mısın?

Aynı siper durumundaydı Muhsin.

— Yokum.

Elindeki topu da atıp yürümeye başladı Reyhan. Üstündeki karları temizledi Muhsin elinin tersiyle.

— Ben denizi severim. Çocukluğum kıyılarda geçti. On beşimden sonra tanıştık karla. Güzeldir de üşütür!

— Kayınca üşümezsin.

— Düşersin, bacağın kırılır.

— Yüzmek bilmezsen de denizde boğulursun. Ben seni bir dağa çıkarayım en iyisi. Karda düşmemeyi öğren!

Yaklaşan akşamla iyice soğuk bastırmıştı. Döndüler. Issız gibiydi otel. Odalarına çıktılar.

— Resepsiyonla konuşalım, dedi Reyhan. En geç altıda kaldırsınlar bizi. Taksi maksi ayarlasınlar. Dönüş biletini ayırttımdı Ankara'da. İlk araba yedi buçuktaymış.

Erken indiler yemeğe. Gerekli uyarıyı yaptılar sabah için. Tek tük birileri vardı. Garson isteklerini alırken önce hemen birer duble rakıyla, biraz çerez getirmesini söyledi Reyhan. Masaya konur konmaz sulandırdığı buzlu rakı kadehini kaldırdı.

— Mutluluk dolu iki günümüz için.

Muhsin'in sessiz kaldırdığı kadehine uzanıp çın çın yaptı. İçerken, kadehini durgun yudumlayan Muhsin'deydi gözleri.

— Yoksa sen katılmıyor musun dediklerime.

Bir dalgınlıktan kurtulmuş gibi doğruldu Muhsin.

— Yoo, katılıyorum da... Ben tam anlaşırız diyordum.

Gözleri birbirine dikili bir sessizlikte bakışıp duruyorlardı ki Reyhan aldı,

— Biz daha önemlisini başardık Muhsinciğim. Anlaşamayacakların anlaşmasını yaptık. Çok sevinçliyim ben.

İsteksizce güldü Muhsin,

— Kızılcahamam anlaşmazlığı mı diyeceğiz!

— Olur, öyle deriz! Kızılcası senin, hamamı benim!

Güldü Muhsin.

— Kızılca değilim, kızılım ben!

— Ben de hamam değilim, soğuk bir duşum olsa olsa! Ne güzel anlaştık işte!

Yemekler gelinceye kadar çerezle bitirmişlerdi birinci kadehleri. Yemek yerken sessizdiler. Bu güzel günleri otelde bırakıp gidecek olmanın hüznü vardı durgunlukta. Ona doğru çıktılar odalarına. Lavaboda işleri bitince karyola önünde yarı çıplak duralamışlardı. İstekle bakıyordu Muhsin. Reyhan yaklaştı,

— Uyumsuzluk anlaşmamızı imzalayalım gitsin bu gece; ne dersin?

Geç saatlere varan tutkulu sevişmelerden sonra arka üstü uzanıvermişlerdi mutlu bir yorgunlukla. Gözleri uykuya daldı dalacak Reyhan, "Seninle hep... Böyle ne güzel canım" dedi sayıklar gibi. Hiçbir şeye takılmak istemiyordu Muhsin. Uzanıp bir minik öpücük koydu göğsü ağırdan inip kalkmaya başlamış Reyhan'ın yanağına; yavaşça döndü, gözlerini yumup yumuşacık yastıkta bekleyen uykuya bıraktı kendini. Sabahın köründe ayrıldıkları otelden sonra, otobüste başları birbirlerinin omuzlarına düşerek, sarsıntılar içinde uyur uyanık yol boyu suskun kalmışlardı. Sabah odadan çıkarlarken oteli ödeme konusunda yaptıkları tartışma da kısa sürmüş, gideri bölüşmüşlerdi sonunda. Ara sıra esen serinliğiyle sımsıcak

otel öyküsü, resepsiyona bıraktıkları kimlikleri geri aldığında ayırmak için şöyle bir açıp baktığı kimliğini Muhsin'e uzatırken Reyhan'ın yüzünde beliren o ısısı düşük gülümsemesiyle noktalanınca Kızılcahamam anlaşması yürürlüğe girmiş sayılırdı! Soğuk otobüste paltosunu çıkarmaya kalkan Muhsin'i engelledi.

— Ben senden büyüğüm oğlum; ablan sayılırım! Sözümü dinleyeceksin!

Otelde kimlik kartına bakarken yüzünde beliren gülümsemeyle anlaşmaya ek madde getirdiğini de açıklamıştı böylece! Niye olduğunu bilmeden güldü Muhsin de.

Üç

On gün kadar sonra Nedim Hoca FİDE'ye dönünce derin bir soluk aldı Muhsin. Uzun günlerden sonra yüzü gülmeye başlamıştı Nedim Hoca'nın da. Hesabı devredip "Nasıl, becerebildik mi?" deyince Hoca kaşlarını çatmış,

— Sen bu işleri yapamazsın demiştim, dedi. Yanılmamışım!

Bıyık altı gülümsemeyle ekledi:

— Çalmıyorsa ancak senin gibi enayiler oturur bu koltuğa!

Gerginlikten kurtulmuştu Muhsin.

— Siz de çalıyor musunuz Hocam?

— Babamın hayrına mı oturuyorum burada! Dışarıdaki garibanların hakkını kim çalıyor, şuraya on iki saat kapanan. Ben de kapanıyorum ama kat katını alıyorum onların. Sattıklarımız, çalınmış haklardan pay almak değilse biz nereden kazanıyoruz sanıyorsun? İş istedindi. Elli kâğıt da zam yapayım aylığına! Hadi geç kasaya!

Güldü Muhsin. O işi kıvıramayacağını çoktan anlamıştı. Ne yapacaktı, ne iş tutacaktı, onu da bilmiyordu. Bankadaki para da erimeye başlamıştı. Salih'le konuşuyorlardı ya, kesin bir yol çizememişlerdi daha. Ülkede saldırılar, yapanı bilinemeyen öldürmeler arttıkça artıyordu. Şöyle bir sözünü etmişti ya, Salih'le Reyhan'ı tanıştırmamıştı daha. Bir iki günde bir arıyor, telefonda konuşuyorlar, beş-on gün arayla da birlikte oluyorlardı Reyhan'ın evinde. Kızılcahamam'da, otelde, geceli, gündüzlü iki gün boyu Reyhan'la yaşadığı, gördüğü, duyduğu, paylaştığı şeylerin ağırdan ağıra, tüm kişiliğini ele geçirecekmiş gibi dikelmeye başlaması, bir süre tedirginlik verse de, yadırgama duygusu, düzenin günlük akışında ufalanıp gidince doğal çizgide yürümeye başlamıştı işler! Kanlı olaylar arttıkça genellikle suskun olan Reyhan'ın kaygıları, tedirginlikleri artmaya, uyarıları da sıklaşmaya başlamıştı bir gerginlik içinde. "Aman kolla kendini Muhsinciğim!". Eve son gidişlerinde Muhsin'i içeri sokmuş, kendisi kapı arkasında kalıp sokağı, dışarıyı gözetlemişti bir süre. Takıldı Muhsin.

— Vurulursam üzüleceksin galiba?

Mutfaktaydılar. Reyhan tepkiyle doğrulup ters baktı.

— Yok canım, zilleri takıp oynayacağım!

Sertçe çevirdi başını, meyveleri yıkamaya döndü. Yemek de suskun geçti. İçki içmediler. Televizyon, İstanbul Üniversitesi'nde, o günkü kanlı saldırıyı vermeye başlayınca yüzü donuklaşmaya başladı birden. Yüze yakın solcu öğrenciye ateş açıp bomba atmışlar, beşi ölmüş, kırk yedisi yaralanmış. Yapanlar yakalanamamış. "Tanrı belanızı versin!" diyerek kalkıp televizyonu kapattı. Kaset koydu müzik setine; gözlerini kapatıp koltuğa yasladı başını, usta işi keman sesleriyle yüklü güzel bir müziğe bıraktı kendini. Kahpe faşist saldırısına içinde dolanan binbir acı çığlığa karşın suskun kalmıştı Muhsin. Düşünmeden uzandığı raftan eline geçen Rembrant'la ilgili bir dergiyi ağırdan karıştırmaya başladı. İçinden neler konuşmak geliyordu, dili varmıyordu bir türlü. Ne diyeceğini de

bilemiyordu. Keman sesleri, odadaki yürek daraltan sessizliği dağıtmıştı. Ne güzel! Kimin bestesi bu? Onu mu soracaksın! Müzik bitince kalktı Reyhan,

— Çok yorgunum canım, dedi. Erken yatalım. Yarın da çok yoğun bir gün.

Sevişmeden yattılar o gece. Dudağının kıyısına çabucak bir öpücük kondurmuştu Reyhan yatarken, o kadar. İlkti bu! Hem de tam sarsıldığı kanlı, ağır acıdan Reyhan'ın sıcaklığına sığınma isteğinin cinselliğin de ötesinde bir tutkuyla içini kavurduğu bir gecede! Suskun kalmıştı. Bıraksa kendini, yıkılabilir, önlenemez bir patlamayla onarılmaz biçimde yıkabilirdi her şeyi. Sabaha karşı uyuyabildi. Uyandığında gitmişti Reyhan. Giyinip kırık dökük ayrıldı evden. O gün, ertesi birkaç gün, yüreğinde umarsız bir ağırlıkla dolaştı. İsteğini güçlükle bastırıp telefon da etmedi. Kopmuş mu olacaklardı böylece?

Salih'le buluşmuşlardı ertesi gün. İstanbul Ümraniye'de silahla öldürülmüş bulunan beş kişiyi duyuruyordu basın. Gazeteyi yandaki sandalyeye bıraktı Muhsin.

— İç savaşa mı gidiyor, nedir? dedi.

Rüzgârlı Sokak'taki gazetede çalışan basın işçisi bir arkadaşlarına bakıp bulamadıkları bir gün, Ulus'ta, ara sokakta, eski bir lokantadaydılar. Dalgındı Salih.

— O havaya sokuyorlar, dedi. Korku yayılsın, kurtarıcı askerleri beklesin ülke!

— Çok kötü olur. Millet uyuyor daha.

Der demez de şaşırdı Muhsin! Reyhan'ın, ona ters gelen sözlerindendi bu. "Millet mi uyuyor, biz mi uyuyoruz, nereden belli" demişti o gün. Doğru muymuş kız! Ne bileyim; söyledik işte! Bir sürü konuşmalarına karşın, nasıl bir siyasal yol tutacakları konusunda kesin sonuca varamamışlardı. Yasal yolda çalışmak daha doğru görünse de oportünist davranışla suçlanmaktan çekiniyorlardı açıkçası. O sormuyordu; her vakit yaptığı gibi Salih de pek açıklamıyordu ya, Kürtlerle bir ilişki-

si olmalıydı onun. Ülke sorunlarının çözümü üzerine konuşurken, Kürt siyasal devinimine, eskilerle karşılaştırılamaz bir özenle ağırlık vermesiyle Muhsin de tam algılamaya başlamıştı sorunu. İşsiz olması üzüyordu Salih'i bir de. Muhsin'i daha da çok üzüyordu belki. Umarsızdı, çok bir şey gelmiyordu elinden. Para bitip de Hacı Baba'sının gönderdiği aylıklara kalırsa, bugün Sedef aracılığıyla elektrik, su faturalarını ödemek, Salih'e zorla kışlık palto, ayakkabı almak gibi, küçük yardımları da nasıl yapardı! Kahvaltıyı evde geçiştiriyor, karnını en ucuz lokantalarda doyuruyordu artık. Kızılcahamam'dan beri Reyhan'la da bir yere çıkmamışlardı. Para eriyordu gene de. Salih'e bir düzeltmenlik için gelmişlerdi Rüzgârlı Sokak'a bugün. Pek umutlu değilse de gene uğrayacaktı Salih. Bir buluşmasına yetişmek için ayrılınca, çoktur uğramadığı FİDE'ye giderken, evden nasıl para sızdıracağının tilkileri dolanıp duruyordu kafasında. Yeni bir hastalık masalını kimse yemez, geçendekine benzer bir soytarı oyunu o da kıvıramazdı artık. Aptallığı sırıtmayan yalana dayalı bir çözüm biçimi bulmak, en kurnaz tilkinin becereceği iş gibi de görünmüyordu! Kısa süreliğine eve, annesine gitseydi bir şeyler sağlar mıydı acaba? Reyhan'ı böyle bırakacaksın! Ona mı ayarlanacağız yani! FİDE'de kaygılı buldu Nedim Hoca'yı. Ankara savcısının vurulduğu duyumunu almışlar biraz önce. Dün gece de kapıda yan duvara çakılı FİDE tabelasına kırmızı boya döküp tek vidayla sallanır bırakmışlar. Sabahleyin içeri almış çocuklar tabelayı. Sessiz, düşünceliydi Hoca; bunlarla boğuşmayı gözü yemiyordu belli ki. Bizim gözümüz yese ne yapacağız? FİDE'ye artık pek gitmediğini biliyordu Reyhan ya, gene de telefon filan etmiştir diye uğramıştı Hoca'ya. Niye etsin; istediği buydu karının! Gene başladın! Sen niye etmiyorsun? Etmeyeceğim! Ertesi sabah evden çıkarken, sevinerek "Yakaladım" diyen Salih'le karşılaştı kapıda. Yapı-İş sendikasında çalışmaya başlıyormuş yarın, Doktorculardan bir eski tanıdığı ayarlamış. Dün gece kesinleştirmişler. Yüzü gülüyordu.

— Eğitim bölümünde başlayacağım. Hele ayağımızı atalım bir!

Muhsin de sevinmişti. Bu kötü günlerde iyi duyumdu doğrusu. Yol boyu tatsız olayları konuşarak Cebeci'ye doğru yürüdüler. Buluşmaya gidecekti Salih,

— Kendini kolla, dedi Muhsin. Kuduz köpekler kol geziyor!

Elini sıkıp ayrılırken alaylı gülümsedi,

— Kollayıp ne yapacağız ki! dedi Salih. Sen de kolla!

Evet, artık kolluyordu kendini Muhsin! Ortalarda çok görünmüyor, akşamları solcu bilinen meyhanelere uğramıyordu. Fakülte'de, bir iki derse girdi birkaç kez. Tanıdığı hiç kimse yoktu hemen hemen. Ne kadar tatsızdı dersler de! Kıvılcımlı'nın biri İslamla, öteki Kürtlerle ilgili iki kitabını vermişti Salih, yarım saatliğine öğle yemeğinde buluşabildikleri lokantada. Akşamları odasına çıkıp onları okuyordu epeyi gündür. Türkiye gergindi. Server Tanilli'nin İstanbul'da vurulması duyumuyla içi burkuldu. Birkaç öğrencisiyle konuşmuştu; çok seviyorlardı hocalarını. İstanbul'a, o fakülteye geçmeyi bile düşünmüştü. Nereye varacaktı bu iş? O gece okumak gelmedi içinden. Yalnızdı! Ne biçim kadındı bu Reyhan. Koparıp gitti bir anda! Burnu havada Anadolu erkeği! Sen niye aramıyorsun? Ağa tohumuyuz ne de olsa! Yok yahu! Ne bileyim, alışmamışız öyle yalvarır gibi... Az yalvardın sanki! Yarın ara! Arayacağım. Karışık düşlerle dolu tatsız bir gece geçirdi. Geç uyumuştu. Sabah ona doğru kapının tık tık vurulmasıyla doğruldu. Aklına ilk gelen polis oldu, sonra da Salih.

— Kim o?

Fırladı yataktan. İnanamamıştı. Deli gibi atılarak kapıyı açıp da karşısında Reyhan'ı görünce şaşırdı ne yapacağını. Bir anda aydı. Kollarını açmış, atılır gibi yürüyünce ellerini önler biçimde kaldırıp durdurdu Reyhan.

— Lütfen!

İçeri girip kapattı kapıyı. Dikilip baktı.

— Dur bakalım, dedi. O kadar kolay değil!

Bir kez daha şaşırmıştı Muhsin. Ayakta öyle bakıp kaldı o da.

— Günlerdir niye aramadın?

— İstemezsin diye!

Öyle çıkıvermişti ağzından. Hafiften soluklandı iç geçirir gibi. Çekingen bir mutlulukla dolmaya başlamıştı yüreği.

— Hep benim istediklerimi mi yapıyorsun?

Gevşer gibi karyolanın ayakucuna ilişti Muhsin.

— Sen öyle istiyorsun!

Başı öne düşmüş gibi suskun kaldı bir süre; ekledi,

— Sövgüden, kargıştan öte sözcük çıkmadı ağzından o gece. Gözlerini kapatıp müzik dinledin! Acılar içinde deli gibi istiyorum seni. Sen yanımda uyuyorsun! Ağlayacaktım tutmasam!

Duygulu bir sessizlik bastırıyordu ki Reyhan yaklaşıp ilişti Muhsin'in yanına. Kolunu doladı sevecenlikle.

— Ben de ne halt edeceğimi bilmiyorum, dedi. Cinayetleri duydukça cehennem ateşi düşüyor içime. Hep sen varsın aklımda. Savcıyı öldürdüler Ankara'nın ortasında. Gün geçmiyor, birilerini öldürüyorlar. Dün gene bir hocayı vurmuşlar İstanbul Üniversitesi'nde. Binbir kötü olasılık kafamda, yüreğimde.

Mutluluğa batmıştı Muhsin. Başka bir Reyhan konuşuyordu sanki ilk kez, böyle içtenlikle. Deminki "ağlayacaktım" sözü abartılıydı ya, şimdi kendini güç tutuyordu sanki! Reyhan sıcak bir öpücük kondurunca çılgınlığa geçmeleri uzun sürmedi. On ikiye doğru çıkarlarken dönüp sarıldı Reyhan'a, kucakladı, öptü. Kim bilir kaçıncı kez "Seni seviyorum" dedi. Duraladı Reyhan,

— Artık bu sözcüklerin sırtına binmeyi bıraksan iyi olacak! dedi. Benim ağzımdan çıkmıyor bunlar ama seni daha önce aradım!

Bu paylaması bile mutlu etmişti Muhsin'i.

— Kendimi tutamıyorum ki! dedi.

Beklemediği biçimde güldü Reyhan. Dönüp bir öpücük gönderdi,

— Biraz büyüsen iyi olacak!

— Büyüyoruz işte; daha nasıl büyüyeceğiz!

Gözlerindeki sessiz, sıcak gülümsemeyle bir süre baktı Muhsin'e. İndiler merdivenleri. Hemen gitmesi gerekiyormuş Reyhan'ın.

— Yarın akşam Salih'le yemek yiyelim mi? Tanımanı çok istiyorum.

Bir an duraladı,

— Olur, dedi. Telefonla konuşacaklardı yarın. Reyhan arabayla gidince FİDE'ye yürüdü. Gözüne çarptı hemen; tabela temizlenip yerine takılmıştı. Sevindi. Bankaya gitmişti Nedim Hoca. Göründüğü kadar yumuşak değil bu adam. Değildir inşallah! Reyhan'la tanıştırsam mı? Ne olacak tanıştıracaksın da? Şimdi sorun Salih'le buluşmaktı. Annesine mi uğrasam? Eve geç gider o. Doğrusu Sedef'i aramak belki. Kahvaltı bile etmemişti daha. Otobüse atladı. Reyhan'ı düşündü yol boyu. Her şeye ters bakıyor sanki! Ne tersi; düpedüz bakıyor işte! Ürpertiyle anımsadı sabahı. "Ama ne kadınsın biliyor musun?" Orhan Veli'nin dizesi miydi? Tam şiirin dediği! Cezaevinde yaygın bir sözleri vardı. "Ne yapalım arkadaş; bu da böyle bir manyak!". Güldü. Sen kendi manyaklığına bak! Sakın böyle söz etme kıza da! Eder miyim! Aklımdan, nereden geçerdi benim için böyle kaygılanacağı! Niye demedin senin de bugün onu arayacağını? Yalan sanacaktı! Boş versene; erkek yenilmedi, sevindin! Mülkiyeliler'de yemekten önce, Sedef'e telefon açtı. Akşam annesinde buluşacaklarmış. Yarın FİDE'ye telefon etsin, hangi saatte arayabileceğini bildirsindi Salih; gelip bekleyecekti. Yemekten sonra, kahvaltılık bir şeylerle dönüp günü, geceyi evde kitaplarla geçirdi. Sabah, FİDE'ye gittiğinde koltuğunda, günlük gazetelere bakıyordu Nedim Hoca. Muhsin'i görünce masadaki bir pusulayı önüne uzattı.

— Salih aradı. Saat birde, bu adresteki köftecide seni bekleyecekmiş.

Tuna Caddesi'nde bir sokaktı.

— Ne oldu, iş buldu mu o?

Muhsin'in kısaca anlattıklarını dinledi.

— İyi, dedi. Ne kadar sürecek bakalım?

— Devrime kadar sürsün, yeter!

Gülüyordu Muhsin. Çıkardığı gözlüklerini mendiliyle silerken mırıldandı Nedim Hoca.

— "Hevaa-yı aşk eser serde/Efendim nerde, ben nerde!"

— Ne yani, devrim olmayacak mı diyorsunuz Hocam?

Gözlüklerini takmış, gözlerini Muhsin'e dikmişti Hoca.

— Ben bir şey demiyorum oğlum! dedi. Yığılmış bunca çirkef nasıl kalkacak ortadan bu ülkede, onu merak ediyorum!

Hoca gazetelere dönmüştü ki kalktı Muhsin. Kafası takılmıştı. Diyalektik düşünmüyor bu adam! Ne olmuş bu ülkeye; lanetli miyiz yani! Devrim olacak da çirkefi, pisliği mi kalacak! Daha niye devrim olacak peki! Çok okuyunca kafası mı bulanıyor bizim insanlarımızın! Yoksa tüm dünyada mı böyle?

Bire doğru köfteciye gittiğinde, gözü kapıda bekliyordu Salih. Mis gibi köfte kokusu çarpmıştı yüzüne.

— Canımın köfte istediğini nereden bildin, dedi selam verip otururken.

Meraklı bir bekleyişle gözü Muhsin'deydi Salih'in.

— Hayrola! Önemli bir şey mi var?

Aymıştı. Duraladı Muhsin. Ayrılırken, "Birkaç gün seni aramayabilirim" demişti Salih. Şimdi mi geldi aklına! Ne diyeceğini bilemedi bir an. Toparlandı,

— Bağışla Salihciğim, dedi. Önemli de değil ama birden öyle bir durum oldu ki aklımdan çıktı demek uyarın. Sözünü etmiş miydim sana? Reyhan diye bir kız vardı. Onu yemeğe çağırdım bu akşam. Senin olmanı da istedim. Bilmiyorum vaktin var mı?

Sessizce, garsonun getirdiği köftelere dönmüştü Salih.

— İlk kez toplantımız olacak bu akşam, dedi. Ne kadar sürer bilemem. Benim de bildiğim bir yere giderseniz çıkınca gelirim.

Mülkiyeliler'de anlaştılar.

— Kim bu kız?

Buyur anlat! Anlatırım, ne var yani!

— Ciddi bir ilişki mi?

Yanıtını bekliyordu Salih.

— Bu soruya ne denir, bilemiyorum. Ben ciddiye alıyorum ama olmuyor.

— Kafası?

— Bizim eylemlere uzak, soğuk. İnanmıyor.

— Korkuyor kocasını alıp götürürler diye!

Sinirli güldü Muhsin,

— Evlenmek istemiyor ki! Bir kez evlenmiş; tövbe demiş!

Olayı, genel çizgisiyle kısaca anlattı Muhsin.

— Aptal değil yani, dedi Salih, yemeğe eğilirken.

— Cin gibi!

— Belli, çarpmış seni!

— Öyle mi diyorsun?

— Bak keyfine, dedi Salih gülerek. Evlenme boku çıkarmadığına göre daha da iyi.

Akşama Mülkiyeliler'de buluşma dileğiyle ayrıldıklarında, "çarpmış seni" sözüne takılmıştı Muhsin. Ben onu çarpmamış mıyım! Dün sabah gelir miydi yoksa! Salih'e niye söylemedin bunu? Her şeyi söylemem mi gerek; o da bana kalsın! Aferin! Bir şeyler öğreniyorsun! Reyhan da böyle diyor diye bize yasak mı yani! Akşam tam sekizde Mülkiyeliler'de buluştuklarında yorgundan da öte bezgin görünüyordu Reyhan.

— Canı sıkkın gibisin.

Soluğunu boşaltıp Muhsin'e baktı.

— İyi ki birlikteyiz bu gece!

Bundan daha çok hangi söz mutlu edebilirdi Muhsin'i.

— Çok yorgunum!

Uzanıp masa üstündeki elini tuttu Reyhan'ın, yüreğinden taşan tüm sevgisiyle sıktı.

— Arkadaşın geliyor mu?

Anlattı durumu. Durgun, sessizdi Reyhan.

— Ben de istiyorum tanışmak ya, erken gelse de erken ayrılsak.

Hem sevinmişti hem de bir ağırlık çökmüştü yüreğine Muhsin'in. Salih'i niye bu geceye sıkıştırdım sanki! Rakı söylediler. Mezeler geldi. Salon kalabalıktı. Tek tük bir iki sözcükten sonra, bir şeyler atıştırmaya başladılar uyanır gibi. Çın çın! İkinci kadehte havaları değişmeye başlamıştı. Tatsız suskunluğu gitmiş, ağırdan dili çözülmüştü Reyhan'ın.

— Yaşamımız nasıl pamuk ipliğine bağlı!

Cinayetlerden açacak gene. Konu kapansın diye suskundu Muhsin.

— Çok tatlı, konuşkan, yaşam dolu bir kadın geldi geçen hafta. Tarih öğretmeniymiş galiba. İki de kızı varmış. Sağdaki yirmi yaş dişinden yakınıyordu. "Fırçalarken tahriş mi ettim, ne! Bütün sağ çenem ağrıyor" diyor! Kuşkulandım. Üniversite kliniğine yolladık. Kansermiş! Bayağı yayılmış hem de. Nasıl üzüldüm! Doğa saldırır insanlara. İnsanlar birbirine saldırır! Ne zavallı yaratıklarız!

Nedim Hoca'nın, ilk kez karşılaştığı bugünkü acılı görünümüyle Reyhan'ın şu umarsız sözleri de, can sıkıcı uyarılar, geldi bugünü buldu! Karabasan! Duyar geçersin sen de! Reyhan daha yakın gene de. Başka biriyle acı paylaşmak sıcaklık kazandırıyor demek. Sevgiye dayanıyor çünkü. Hoca da niyeyse ilk kez böyle karamsar! Bu kız ne yapsa sana sıcak geliyor! Saçma! İlle de kızmam mı gerek! Kafası biraz karışık; ama kafası var! Herkes için tatsız bu günler.

— Ben gene de mutluyum!

Doğrulup baktı Reyhan,

— Ben de mutluyum Muhsinciğim. Onunla bitmiyor ki!

Biter mi! "İşte biz de onun için..." diye başlayacaktı, tuttu kendini. O da duyuyor işte eksikliği! Anlayışlı olacaksın! Nedim Hoca da çok söylerdi bu sözü! Salih de ölçülüdür ya, paldır küldür atlarsa şimdi; daha ilk gününden çatışma, tatsız. Atlarsa atlar, ne yapayım! Saat de dokuza geliyor, nerede bu. Diyordu ki Salih girdi salona. Dağılır gibi oldu ağır hava. Tanışıp el sıkıştılar Reyhan'la. Biraz güç kurtuldum, diyordu Salih. Grev başlatıyorlarmış İstanbul'daki turistik bir otel yapımında. Reyhan'la tanışıp oturunca, Muhsin'in uzattığı şişeden rakı aldı, "iyi günlere" diye kaldırdı hemen, birlikte yudumlamaya başladılar. Toplantıya girmeden bir şeyler yemişler; aç değilmiş pek. Çerezle içiyordu rakısını.

— Siz Iğdırlıymışsınız.

— Evet. Iğdır'ı gördünüz mü?

— Hayır, dedi Salih. Filistin kampında biri vardı, Iğdırlı. Iğdır'dan söz ederdi hep. Bağlık bahçelikmiş Iğdır, o karlı, buzlu bölgede. Birlikte gidecektik dönünce.

Bir duraklayıp ekledi yavaşça.

— Dönemedi!

Reyhan, sessizce garsonun masaya bıraktığı sıcak böreğe uzandı. Tedirginlik duymaya başlamıştı Muhsin. Salih pek oralı değildi. Muhsin'e döndü.

— Demin Yapı-İş'te söylediler. Yaşamsal tehlikeyi atlatmış senin Server Hoca da, inmeli kalacak diyorlar.

Başını kaldırmış, gergin bakmaya başlamıştı Reyhan. Takılır gibi gülerek hemen aldı Muhsin,

— Biz Reyhan'la karar aldık akşam Salihciğim. Tatsız konulardan açmayacağız bu gece!

Kaldırıp uzattı kadehini.

— Hadi bu güzel gece için!

Salih biraz şaşırmış gibi kaldırıp küçük bir yudum aldığı kadehini, isteksiz bir gülümsemeyle, bıraktı yerine.

— Acılardan açmayınca güzel oluyorsa, olsun!

Sözü değiştirme çabasıyla garsona el etti Muhsin,

— Karışık ızgara diyorum ben çocuklar. Size ne söyleyeyim sıcak?

Bir şey istemiyordu onlar. Aslında o da istemiyordu ya! Asıl isteğinde de pek başarılı olamamıştı!

— Konuşmanın yararı var mı?

Tedirginleşti Muhsin. Bak şimdi, nasıl çomak sokuyor! Deli midir nedir bu kadın! Sinirli, kısık gözlerini üstüne dikmiş Reyhan'a döndü Salih. Bakıştılar bir an.

— Konuşmazsan nereden bilinir yararı olup olmadığı.

— Kime yararlı olacak?

Duraladı Salih.

— Susana bağlı. Bize dokunmasınlar da ne halt ederlerse etsinler diyorsa konuşmayacak doğal ki!

— Evet, ben öyle diyorum! Herkes bir halt yiyor çünkü. Elimden bir şey gelmiyor. Konuşup sinirlerimi bozacağım! Niye?

Buz düştü havaya. Dönüp bir küçük peynir aldı çatalıyla Salih, çiğnerken,

— Susunca rahatlıyorsanız, ne iyi! dedi. Soğuk, iğneli gülümsemeyle duralayıp ekledi,

— Bize dokunuyorlar. Bunca rezillik varken susamıyoruz çünkü.

Ne yapması gerektiğini bilemeden üzgün, umarsız kalmıştı Muhsin. Toparlanıp doğruldu; bir anlık sessizlikten yararlanıp şakaya döktü.

— Eee, sıktınız ha! Başlayacağım şimdi sizin felsefenizden!

Kadehini uzatıp Salih'in alnına vurdu hafiften, yalancıktan payladı sesini yükselterek.

— Burası El Fetih Kampı değil yoldaşım, meyhane! Kafa çekmeye geldik, ütülemeye değil! Alın kadehleri!

Etkili olmuştu. Gerilim gevşemiş gibiydi biraz. Tek tük sözcüklerle ağırdan bir şeyler atıştırıp rakılarını yudumluyorlardı ya, yapaydı; istenen ortam oluşmamıştı. Oluşacağı da yoktu belli ki. Tiyatrolardaki oyunlardan söz edildi bir ara. Biraz da

sinema derken ağırdan doğrulup izin isteyerek kalktı Salih. Yarın erkenden yola çıkacaklarmış arabayla. İğneli gülüşüyle ekledi,

— Tadınız kaçmasın ama çadırlara ateş edip işçileri yaralamışlar dün. İşçiler arasında ürküyü önleyelim dedik! Hadi sağlıkla kalıp keyfinize bakın!

El sıkışmadan başıyla selamlayıp gidiyordu ki uyanır gibi fırladı Muhsin.

— Ne vakit döneceksin?

Salih duralayıp baktı.

— Bilmiyorum. FİDE'den ararım dönünce.

Yürüyüp çıktı salondan. Suskun kalmışlardı. Kafasına yediği taşın sersemliğinden kurtulamamış gibiydi Muhsin. Birden döndü Reyhan.

— Biz de kalkalım artık! dedi.

Doğrulup garsona el etti Muhsin, ödeme için. Suskun çıktılar Mülkiyeliler'den. Taksinin arka koltuklarında da yol boyu sessiz kaldılar. Eve girip paltolarını asınca Muhsin'i yavaşça tutup koltuğa çekti Reyhan. Oturdu karşısına. Öylece baktı.

— Bana çok kızıyorsun değil mi?

Bir süre baktı Muhsin. İsteksizce gülümsedi.

— İşin kötüsü... dedi.

Bir duraksadı, göğüs geçirir gibi, ekledi.

— ... kızamıyorum!

Uzanıp kollarını boynuna doladı Reyhan. Küçük, sevecen öpücüklerle donattı yüzünü.

— Benimki daha kötüsü Muhsinciğim!

O en sıcak gülümsemeli, uçuk mavi gözlerini dikti Muhşin'e.

— Ben de sana kızamıyorum!

Birden içi kaynayarak kollarını açıp kucakladı Reyhan'ı. Fırtına beklerken ılıman başlayan gecede, sevecen mırıldanmaların tutkuya ağır bastığı uzunca bir sevişmeden sonra, birbirlerinin kollarında, derin bir uykuya daldılar. Dokuzu

geçiyordu uyandıklarında. Sabah işe gitmeyecekmiş Reyhan. Kalkar kalkmaz Mozart'ın kaçıncı keman bilmem nesi'nin kasetini koydu; tatlı bir keman sesi egemenliğini kurdu hemen. Uzunca süren kahvaltılarını da tek tük konuşmalarla bitirmişlerdi. Koltuklarına karşılıklı oturduklarında da sessizce dinlemeyi sürdürdüler.

— Bana da böyle bir şey mi alsak, dedi Muhsin, kasetteki müzik bitince.

— Bunu sana vereyim ben. Yeni aygıtlar çıktı, biraz tuzluca ama alacağım nasıl olsa.

— Benim o odaya da ne yakışır ya!

— Müzik her yere yakışır. Gelip ben yerleştiririm.

Duraksayıp ekledi hemen,

— Üçe kadar vaktimiz var, ne yapalım şimdi?

Karşılıklı bakışıyorlardı. Gülümsedi Muhsin.

— Bilmem! dedi. Kavga da edemiyoruz!

— Ben kavgadan kaçarım Muhsinciğim. İlle de kavga diyorsan başka birini bulacaksın!

— İyi! Kolayını buldun! "Evlenmek istiyorsan başka birini bulacaksın!", "Çocuk istiyorsan başka birini bulacaksın!", "Kavga istiyorsan başka birini bulacaksın!"

Sinsi gülücükle bakıyordu Reyhan.

— Sonunda da beni "hık!" diye boğacaksın!

— Şimdi saçmaladın!

— Salih'e nasıl ters çıktın dün akşam?

— Kavga istemediğimden! Başka yolu var mıydı?

Sessiz baktı Muhsin.

— Yüreğim hop etti! Bu konularda ilk kez böyle yumuşak görüyorum Salih'i de.

Gözlerinde o sinsi gülümsemeyle bakıyordu Reyhan,

— Söyledi söyleyeceğini işte! Sert olup ne yapacaktı?

Muhsin gülümsedi. Meydan okuyor! "Sert olsa ne bok yerdi!" diyecek!

— İlk günden taktın oğlana!

— Hiç de takmadım. Daha pek tanımadım ama akıllı uslu görünüyor: pek öyle deli fişek birine benzemiyor.

— Öyledir.

— Nerede okuyordu o?

— Bizim fakültede. İngiliz Edebiyatı'nda kayıtlı.

Reyhan kalktı, kaseti değiştirmeye gitti.

— Müzik günü yapalım bugünü.

— O zaman senin kemanını dinleyelim önce!

Kasetlere uzandı.

— Kötü örnekle başlanmaz! dedi. Haftalardır elimi sürmedim. Kendime saygımı yitireceğim nerdeyse!

— Seni ne vakit dinleyeceğiz?

— Kendimi utanmadan dinleyecek duruma geleyim de düşünürüz. Şimdi seni eğitelim.

Başlayan kaseti gösterdi,

— Bak bu, Bach.

Keman değildi. Benzeşen seslerin ölçülü yinelenmesiyle ağırdan başlayan tartımlı bir piyano sesi, kısa süre sonra, ayrımına bile varmadan kendisiyle baş başa bırakmıştı Muhsin'i. Bir ara gözlerini açıp başını Reyhan gibi koltuğun arkasına dayalı gözlerini kapamış bulunca yadırgayarak bakındı; sonra gene bıraktı kendini. Birkaç saat boyu dinledikleri değişik müzikler üstüne Reyhan'ın kısa açıklamaları dışında konuşmadılar pek. İkiyi geçiyordu öğle yemeğini yiyip çıktıklarında. Bindikleri taksiden evin yakınında indi. Odasına çıkıp okuyacaktı. FİDE'ye yürüdü bir uğrayayım diye. Nedim Hoca'yla karşılaştı kapıda. Vergi dairesine gidiyormuş.

— Çocuklar söyleyeceklerdi ya, iyi rastlaştık, dedi. Annen telefon etti; söz aldı benden; bugün onu aramazsan çıldıracakmış! Çok kötü düşler görmüş dün gece.

Gülümsedi.

— Hocasıyım deyince güven duymuş olacak; anlatıp durmaya başladı. O ağır ameliyattan çıkınca bir kez uğramaz mıymış insan anasına! Ağlıyor telefonda. Tam Anadolu ana-

sı! Güleceğim; içim sızladı! Söz aldı benden. Hocasıymışım; dinlermişsin beni. Gir ara şu kadıncağızı hemen. Söz verdim. Hem de acele ara!

Aramaz mıyım! Benim melek anacığım, düşü bile sırasında görür! Son binlik kaldı bankada! Girip doğru Hoca'nın odasına geçti. Evi acele yazdırdı. Gazeteleri karıştırmaya başlamıştı ki bağladılar. Epeyi çaldıktan sonra hizmetçi Necibe çıktı. Muhsin'i duyunca heyecanlandı. Ezberlemiş gibi aldı hemen: Ağlaap durumuş Remziye Diyze. Uryasında dün gece...

— Anladım kızım. Annemi ver!

Mevlide gitmişler biraz önce. Hacı Fatma nenenin ölümünün gırkıncı...

— Söyle anneme. Tam iyileştim. Yakında gelip elini öpeceğim. Gelmeden ararım. Selam herkese.

Kapattı telefonu. Bu iş bitti. Anacığım bayram etsin. Kim bilir kaç kez anlattırır aptal kıza şu telefonu. Bir yük kalkmıştı üstünden. Yol haritamı tam çizmem gerek artık; bu aylaklık sürüp gitmez. Salih'le de konuşalım; bir sendikada mı çalışsam ben de? Gazetelere göz attı. Meclis'te kavgalar, tüm ülke karanlık bir gerginlikte. FİDE'den ayrılıp odasına çıktı. Eve ne gün, nasıl gideceği, topluca bir para koparmak için ne yapacağı, sonra ne yol tutacağı konularında bir süre gezindikten sonra kitaplara döndü. Soldaki yayınlara, daha çok da sık tartıştıkları Kıvılcımlı'nın kitaplarını okumaya daldı. İslam'la ilgili konularda adamın söyledikleri doğrusu biraz garipti ama ilginçti de. Marx'ın ünlü "din afyondur" sözünü öyle yorumluyor ki acısını geçirmek için bu "afyon"u kullanmayıp da ne halt etsin bu insanlar gibisine! Halt etmesin, gözünü açsın! Gözünü açmamış olsa, Filistin'de bizim Salih'i şaşkına çeviren yiğitlikleri nasıl yapardı! Engel değil demek. Yalan mı söylüyor Salih! Şunları bitireyim oturup onunla da bir konuşuruz. Kendini kaptırmıştı kitaplara. Başıboşluktan kurtulmuş, günler daha anlamlı geçmeye başlamıştı. Salih dönmemişti daha. Telefon etti; hafta sonuna doğru Reyhan geldi odasına. Evine

gitmeyi isteyemeyecek kadar yorgundu. Muhsin'de geçirdiler o geceyi. Annesinin beklediğini, bir hafta kadar burada olmayacağını duyunca, "İyi" dedi. "Biz de bir ara vereceğiz aslında!". Bugün yarın aybaşı olacakmış.

— Hadi birlikte gidelim.

Seviştikten sonra mutlu bir yorgunlukla uzandığı yerinden gülümseyerek baktı Reyhan.

— Nereden buldun bu orospuyu, desinler!

— Anlamadım! Ne yaparım sonra onları ben!

— Hiçbir şey yapamazsın! Yüzüne demezler. Hem o cennet gibi yere, hasta durumda mı giderim! Seninle sevişemedikten sonra...

En sıcak sevgi sözleriyle ateşli öpücüklere boğdu Reyhan'ı. Sabah ona doğru, birlikte çıkıp sütçüde kahvaltı ettiler. Gitmeden telefonlaşacaklardı. Eve dönüp kitaplara kapanalım biz de. Mutluydu. Önemli kazanımlar sağladığı belliydi bu okumaların. Kimi sorulara bulduğu yanıtlar çoğu kuşkularını dağıtıyor, bayağı doyurucu oluyordu. İki gün sonra döndü Salih. Öğlene doğru uğradığı FİDE'de söylediler, dün akşam aramış. Sendikada, bıraktığı numarayı çevirip buldu Salih'i. Öğlende geçenki köftecide buluşacaklardı. Gazetelere baktı. Malatya'da AP'li belediye başkanını bombalı bir paketle parçalamışlar, büyük olaylar başlamış. Çıkıyordu ki çocukların telefon çağrısıyla döndü. Reyhan'dı. Bomba olayının ürküsüne kapılmıştı.

— Aman kolla kendini, diyordu. FİDE'de de göz kulak olun çevrenize. Çıkıp dolaşma pek! Git artık bir an önce de; hiç değilse bir süre rahat olsun kafam.

— Dertlenme canım, dedi. Kendimi kolay yedirmem! Salih'le buluşacağız birazdan. Gitmeden görüşürüz.

Reyhan'ın telefondaki gergin, titrek sesi sevince, mutluluğa batırarak çınlayıp duruyordu kulaklarında. Aklın almayacağı kadar da güç kazandırmıştı sanki. "Vurun ulan vurun/ Ben kolay ölmem!". Köfteciye girdiğinden, biraz sonra gelen Salih'i gülerek bu dizeyle karşılamıştı. Gülüyordu Salih.

— Ne ölümü oğlum, dedi. Sırası mı? Bunca iş güç var!

— Ölüm diyen kim? Helalleşmeye gelmedim. Gidip anamı göreceğim. Ağlıyor kadıncağız.

— Ne vakit gidiyorsun?

— Yarın, öbür gün filan.

Köfteler gelmişti. Duralayıp yemeğe döndü Salih,

Kısa bir suskunluktan sonra,

— Üç beş gün sallayamaz mısın? dedi.

İyi başlamıştı işine.

— Biz burada bir şeyler yaparız yanlışa düşmezsek. Çoğu köylü kökenli işçi yığını. Uyanık olmak gerek. Kesinlikle ajan vardır. Baştakilerden bir dangalağı söylediler ya; onunla kalmaz. Kim bilir kimler daha! Bir iki sağlam arkadaş var. Sen de olsan diyorum. Dört gün sonra toplantı var. Durum belli olsun, öyle git istersen.

— Olur, niye olmasın!

Çok sevinmişti Muhsin. İçimi okudun gene hergele! Gidiş gününü kararlaştırdılar. Daha önce bir şey olursa gece eve uğrayacaktı Salih. Yemekten sonra kalktı hemen. Parayı o ödedi.

— İşsiz güçsüzsün oğlum, dedi. Biz sendika ağasıyız artık! Avans da aldık. Hele senin elin de bir ekmek tutsun bakalım!

Lokantadan çıkmışlardı. Gülerek dönüp uzaklaştı Salih. Muhsin sevinç içindeydi eve geldiğinde. Acılar vardı ama gene de pırıl pırıldı; güzelliklerle doluydu yaşam! Kitaplarına döndü o sevinçle. Okudukça ışıyordu içi. Öğrendikçe alaca karanlıktaki gerçek güzellikler ortaya çıkıyordu birer ikişer. Her sabah açtığımızda gözlerimizin ta içine bakan bu dünya için kavgadan kaçarak nasıl yaşanır ki! Kavgaya çağırdığın insanları, hele hele halkını, gelmişi, geçmişiyle tam tanımadan nasıl yola çıkarsın? Öyleydi de gazeteler akıp duran kanları yayınlamakta yarışıyorlardı. Malatya'da başlayan olaylar Kahramanmaraş'a sıçramıştı. İki gündür yer yer çatışmalar sürüp gidiyordu kentin her yanında. Bir gece geç saatte telaş-

la vurulan kapıyı açıp da karşısında bitkin, rengi soluk Reyhan'ı bulunca dona kaldı.

— Hoş geldin canım, ne oldu?

Birinin saldırısına uğradı bu! Yatağın kıyısına yorgunca ilişip açıkladı Reyhan: Iğdır karışmış. Babasının işyeri de saldırıya uğramış. Asker girmiş kente. Gece gündüz sokağa çıkma yasağı koymuşlar. Birkaç gün önce vurulan MHP'linin bugün gömülmesi sırasında binlerce kişi saldırıp iki yüze yakın işyerini yakıp yıkmışlar. Kızarmış gözlerindeki yaşı tutmaya çalışıyordu Reyhan. Babasının durumu ağırmış. Büyük oğlan kardeşinin de ayağı mı kırılmış ne. Yatağın kıyısına ilişmişti. Yaşlar inmeye başladı kızarık gözlerinden. Ne diyeceğini bilemeden suskun kalmıştı Muhsin. "Faşist itler" diye kızgın söylenerek uzanıp saçlarını okşuyordu ki geri çekildi Reyhan,

— Allah tümünün belasını versin, dedi. Başlatma beni! Yarın ilk uçakla gidiyorum. Lütfen artık sen de git evine. Dolaşıp durma buralarda.

— Geleyim mi seninle?

Sinirli döndü Reyhan.

— Olur! Tabancalarımızı da alır, gideriz!

Başını sıkıntıyla çevirirken,

— Canımı sıkma Allah'ı seversen, dedi söylenir gibi.

Duralayıp ekledi,

— Çocukluktan kurtulmaya bak sen!

— Neresi çocukluk bunun?

— Gelip de ne yapacaksın? Kavgaya mı gidiyorum ben?

— Senin yanında olacağım! Bana hiç de çocukluk görünmüyor!

Sıcak bir gerginlikle bakışıyorlardı. Yüzünde sevecen ılımayla uzanıp iki eliyle saçlarını okşadı Muhsin'in.

— Nereden çıktın karşıma, başımın belası?

— Ben bela olmak istemiyorum ki. Seni seviyorum. Kendimi sevdiremiyorsam ne yapayım?

Yüzünde acılı yorgunluk, içini çeker gibi derince ağır ağır bıraktı soluğunu Reyhan. Gözleri Muhsin'de kaldı bir süre,

— Sen beni aptal mı sanıyorsun? dedi.

Duraladı. Gözlerinde çakan bir ışıltıyla ekledi,

— Çok da iyi biliyorsun kendini sevdirdiğini, piç!

Sarsılır gibi oldu Muhsin. Reyhan'ın gizleyemediği sevecen bakışıyla da şaşalamıştı. Bir boşluğun hemen ardından öpücüklerle karışıvermişlerdi ki direnip çekti kendini Reyhan. Hay lanet olası! Hastalık sürüyor demek! Bir ışık parladı birden. Beni sevdiğini söylemedi mi bu! Sanki bilmiyordun! Kız hep söylüyor! Bahar şenliği dolanıyordu içinde.

— Seni nasıl arayacağım?

— Babamın işyeri yıkılmış telefon çalışmıyor. Ben akrabalarla konuştum. Numaralarını ver; ben seni ararım.

Evin, yazıhanenin telefonlarını, Kâtip Neşati'yi yazdırdı. Bir iki gün içinde bir durum olursa FİDE'yi açacaktı. Kalktı Reyhan. Iğdırlı yakınlarından bekleyenler vardı evde. Valizini düzenleyecekti daha. Yaklaştı Muhsin'e, boynuna doladı kollarını. Yüzünde o yorgun, hüzünlü gülümsemeyle dikti gözlerini.

— Benim biricik çocuğum, dedi.

Dikelir gibi oldu Muhsin.

— Kızıyorum ama. Çocuk, çocuk!

Gülümsemesi genişledi Reyhan'ın.

— Çocuk sözüne en çok çocuklar kızar. Hiç büyümesen de yanımda ol!

Uzanıp yüzünde öpücükler gezdirdi Muhsin'in. Gözleri doldu dolacaktı gene,

— Sakın, dayanamayacağım, kötü bir duyumun gelmesin bana!

Tam çıkıyordu, döndü. Sinirli kırpışan kızarık gözleriyle,

— Biraz beni de düşün, dedi. Ben buyum işte! Başka ne istiyorsun?

Sessiz, donuk baktı bir süre, kapıyı yavaşça çekip çıktı. Yüreğine saldırmış karmaşık duyguların ağırlığıyla kala kal-

mış, peşinden koşamamıştı Muhsin. Yavaşça uzandı karyolaya. Gözü uyku tutmadı o gece. Beni düşün! Başka nasıl düşüneceğim seni Reyhancığım? Gözünü kan bürümüş beyinsiz itle bizi ayıramıyorsun daha! Sen benim yanımda değilsen ben nasıl senin yanında olacağım? Ben de buyum işte! Niye söylemedin bunları? Sırası mıydı? Takma öyleyse! Saplantılı bir bekleyiş içinde geçmeye başladı günler. Sabah akşam FİDE'ye uğruyordu; ses yoktu Iğdır'dan. Maraş'ta, günlerdir Alevi kıyımı biçiminde süren kanlı çatışmalarda yüzlerce zavallı acımasızca öldürülüyordu. Bu arada sendika toplantısı yapılmış, Salih'in umduğu sonuç çıkmamıştı. Başka adaylar da varmış, karar alamamışlar. Muhsin gidip gelsindi bakalım. Beklerlerse yol açılabilirdi. Otobüs biletini aldı ertesi gün için. Kâtibe telefon açtı FİDE'den; söylesindi annesine, yarından sonra, öğlene doğru oradaydı. Kâtip sevinç içindeydi. Hacı Bey Amca köylere gitmiş. "Hinci ona da hemen..." diye sürdürüyordu ki bıçak gibi kesti Muhsin. "Ona bildirirsen yemin ediyorum konuşmam seninle Neşati Ağbi. Bırak dolaşsın köylerinde! Ben anacığıma geliyorum. Böylece söylersin Rezmiye Teyze'ne de!"

Dili tutulmuş kalan kâtibe, "Hadi, iyi günler!" deyip kapattı telefonu.

— Ne o, gene esip savurdun!

Karşıda, koltuğunda gülümseyerek bakıyordu Nedim Hoca.

— O herife öyle gerek Hocam.

— Daha kötüleri de var oğlum!

Daha kötüsü olmaz olur mu! Benim payıma bu herif düşmüş.

— Devrim olmadıkça sürüp gider bu pislik.

— Devrim olacak diyorsun!

Bozuldu bozulacaktı Muhsin.

— Siz olmayacak mı diyorsunuz?

Gözleri Muhsin'de bir süre bakıp kaldı Nedim Hoca.

— Devrimin nereden geleceğini daha bilemiyorum ben.

Gergin, sessiz bir kısa bakışmadan sonra aldı Hoca.

— Bak Muhsin, dedi. Che Guevara'dan okumuştum bir günler, Bolivya'da öldürüldü biliyorsun... *Souvenirs de la Guerre revolutionnaire.*

İlk kez duyuyordu Hoca'nın Fransızcasını! Söyleyişi ne güzeldi! Bir ad; anlaşılmayacak bir yanı yok da... Hemen ekledi Hoca,

— *Devrimci Savaş Anıları.* Dünyadaki son büyük devrimleri, Çin'den Küba'ya, almış, çıkarsamalar yapmış. Sonra Regis Debray var, felsefeci bir Fransız. Fransa'da başlamış felsefe öğrenimine. Havana'da tamamlamış. Che ile yakalanıp içeri tıktılardı Bolivya'da. *Devrimde Devrim* diye bir kitabı var. Dağlarda vuruşanlarmış asıl, devrimi kentlere getirecek olanlar. Dağa çıkanlar o ağır koşullarda, burjuva kökenli de olsalar proleterleşiyorlarmış. Kentin konforuna batanlarsa, isterse dağdan inen köylü olsun, burjuvalaşıyorlarmış! Öyle diyor. İşçi sınıfı mı? O da o biçimmiş işte. Kentler tuzakmış devrimcilere. Buydu "Devrimde Devrim" dediği sanırım. Bizim Deniz'ler, Sinan'lar o felsefeyle çıktılar dağa! Sonu ortada. Şimdi, "Dünya Devrimi", emperyalist ülkeler, ulusal kurtuluş savaşlarıyla kovulup metropollere sürülür de inine kapatılınca olacak görünüyor, diye bir sözü var Lenin'in; ona da pek aykırı değil Debray'in dediği. Her yenilgide yeniden savaşın yollarına bakacaksın, diyor bir de; yıkılmayacaksın! Güzel de bizde nasıl olacak? Gençler dağa çıktı, kaç köylü toplandı çevresine? Jandarmaya fitlediler. Ölümleri öyle oldu. İşçi sınıfımızın durumu da ortada. Gençlerin özverileri ne getiriyor? Şu paslı soygun düzeninin ensesi kabarıp göbeği şişiyor biraz daha! Kemalizmin yıllar yılı oynadığı ilerici boyalı oyun, ağılı yemişlerini şimdi veriyor asıl. Kazıdın mı şanlı ordumuz çıkıyor altından.

Sustu Nedim Hoca.

— Anladım da ne olacak diyorsunuz yani? Çabalar boşuna mı diyorsunuz?

— Hayır, öyle demiyorum da...

Duralayıp sürdürdü,

— Nasıl olacak? diyorum. İlericidir deyip orduya, orduya bel bağlamadan bir yolunu bulmak gerek. Birçoğu ona güveniyor çünkü! Hokus pokus, Kemalizmden sosyalizm çıkaracaklar! O da devletçi ya! Çıkmaz sokak! O Che'nin filan dedikleri bizde olsa olsa Kürtlerden patlak verecek Muhsinciğim. O da nereye varacak bilinmez! Ordunun ilericiliğini de o gün görürüz. Güney Amerika'ya da benzemez burası, Çin'e de. Afrika'ya hiç! Kara kazan başka türlü kaynatılıyor burada. Hadi yolun açık olsun Muhsinciğim.

Kalkıp gülümseyerek elini uzatmıştı Muhsin'e.

Sessizce vedalaşırlarken uyardı Hoca.

— Babamın köyündeyim deyip uyuşukluğa kapılma sakın! Yılan her yerde, her taşın altında şimdi!

— Eskiden başka türlü müydü Hocam. Sizi sokan yılan bizim enişte. Tüm eşeklerin akıl hocası herif kasabada.

Doğrular gibi başını sallayarak ekledi Hoca.

— Ne yılanı oğlum; iyi söyledin, eşşek başı o! Ülkede eşek çok. Ben yılanlardan söz ediyorum.

Ertesi günü otobüste giderken, aklı gene Reyhan'daydı. Bir ara Hoca'nın sözlerine kaydı. Ne diyebilirdi ki? Dedikleri doğru görünüyordu adamın. İçini karartan bir yanı vardı gene de! Umudunu erteliyor gibiydi. Babası için dedikleri de gerçekçiydi aslında belki. Niye takmıştı babasına bu kadar? Çocukluğunda bir iki tokadını yemişti; o muydu? Babasından dayak yememiş çocuk mu vardı ki! Nedenini çoktan unutup gitmişti ya; birinde, ilkokul ikide miydi ne; niyeyse okul kitaplarını yırttığını anımsıyordu, o yüzden yemişti şaplağı. Çocukluğundan beri iki şey takılıp kalmıştı kafasına yalnız. Köyde bir yoksul kızı bir iki yıl, gizli imam nikâhıyla kullanmış, hem de evliyken; bir çobanla söylenince komşu kasabadaki geneleve göndertmiş diye daha ilkokul sıralarında duymuştu. Bir gece de kafayı çekip annesini acımasızca döv-

düğünü kötü bir düş gibi anımsıyordu. Semiha doğmamıştı daha. Doğumdan sonra da tövbe edip hacca gitmişti. Artık Hacı Bey'di adı. Fahri Tulukçu yoktu! Sahtekâr pezevenk! Kâtip Neşati köpeği ne boklarını biliyordur onun. Ağasını över gibi tek tük şeyler anlatırdı eskilerde. Ağzı kitlendi şimdi onun da. Muhsin ortaokuldayken ölen, yaşlı Hacı Nine'si (anneannesi), hiç sevmezdi damadını. Genç yaşta öldürülen oğlu Muhsin'in adını torununa vermek için aralarında bayağı çatışma olmuş, kesinlikle geri adım atmamış kadın. Varlıklı bir kuyumcu olan kocası, yakın ile yerleşip gümüş savat işleriyle tanınmış Çerkez kökenli bir ustanın oğluydu. Çok yakışıklıymış. Eski Balkan göçmeni bakkalın kızı Hacı Nine'ye kaptırmış kendini; gönüllü kaçmış Hacı Nine de buna. Sonrası tatsız. Önce tapar gibi bağlı olduğu kocası gider bilemedikleri bir hastalıktan. Birkaç yıl geçer geçmez; bizim dayıyı vururlar. Kızıyla kalır kadın. Tulukçulara pek de isteyerek vermez kızını. Kızı da kendisi gibi kaçar diye korktu belki de! Oğluna benzetip çok düşkün olduğu Muhsin'e bile kuşkuyla bakar gibiydi. Bir gün göğsüne bastırdı, öperken saçlarını koklayıp "Tosunum" diye içine çekti. "Tulukçulardan inşallah bir adam çıkacak sonunda!". Elinden bırakmadığı tespihiyle ağırdan sallanarak fısıl fısıl dualarını okumaya başladı. O doğmadan ölmüş iki dedesini de tanımıyordu Muhsin. Bildi bileli tek egemen, babasıydı ortalıkta. Küçüklüğünde korkardı; lise yıllarında önce gizliden, sonra açık direnmelere başladı. Anneannesinin, daha küçük yaşlarında var olduğunu duyumsadığı, damadına karşı güvensizlik, giderek nefret duygusu, gözünün önünden bir türlü kaybolmayan, annesinin tekme tokat dövülmesi olayıyla da karışınca babasına karşı ağılı bir tohum gün günden boy atmaya başlamıştı içinde. Direnmeler o tohumun ürünleriydi. Kafası biçimlenip dünyaya bilinçli bakmaya başlayınca en uygun toprağını bulmuş gibiydi o nefret tohumu. Bilinçli kazan kaldırmaya başlamıştı artık. Kurnaz herif ayırdında olmalıydı; çevrede yapacağı

yankıyla dokunulmaz egemenliğinde çatlak açacağı kuşkusuyla Muhsin'le yüz yüze gelmemeye, açık bir çatışmaya yol açmamaya çalışıyordu. Anacığını üzmemek için Muhsin de kaçınmıştı açık kavgadan. Uzunca süren gerginlik, bir gün büyüklüğe kalkışan Enişte Bey'in başında patladı. Reşat Alımlı'nın aptallığı kadar korkaklığı olmasa çok daha kötüye giderdi iş. Gözü kararmıştı Muhsin'in; ana avrat üstüne yürüdü Enişte Bey'in. Hacı Baban macı baban deyip duruyordu herif savunur yollu. Hacı Baba'sına da giydirdi Muhsin tepeden tırnağa. Yılıp it gibi sinmişti Enişte Bey. Annesi olaydan hiç söz etmemişti ya, o günden sonra, sevgisi daha da artmıştı sanki Muhsin'e! Güldü. Anacığımın da mı öcünü aldımdı nedir! Kendisini yalvararak durduran Kâtip Neşati, olayı Hacı Bey'e tam söylemekten korksa da gördüklerini baştan sona, Remziye Teyze'sine hem de ballandırarak anlatmasın olur mu! Dalıp gitti. Dağ yollarından kente inen otobüsün, sonuna kadar açılmış hoparlörü orman içlerinde bangır bangır yankılanmaya başlayan yöre türküleriyle "ötüvee de çil horoozum bi yol ötüvee!" diye sabahı bildiriyordu. "...Asmam çardakta/ Suyu bardakta/Bi yol da atıvee gocuman gıız/Ilıman göbekden.../Amanin, ılıman göbekden..." Açtı gözlerini. Sayısız kere gördüğü çevreye suskun bir sevgiyle bıraktı kendini. Terminalde Kâtip'le Şoför Emin karşılamıştı. Kucaklaştılar. Sevinçliydi ikisi de. Remziye Teyze kasapla evdeymişler! Kapıya varıp da ayakları bağlı yatırılmış kurbanlık koçun başında, elinde koca bıçaklı kasabı görünce anladı. Daha ne diyeceğini bilemeden gözyaşlarıyla "Muhsin'im!" diye kapıdan fırlayan anasının kollarında öpücüklere boğulmuş buldu kendini. Zavallı koçun boynuna bir anda keskin bıçak oturmuş, kan da fışkırmıştı. Remziye Hanım oğlunun alnına bir damla kan sürdü parmağıyla. Girdiler eve. Kâtip yazıhaneye dönmüş, Şoför Emin kasaba yardıma koyulmuştu. Hoş geldiniz deyip kaybolan Necibe, anasının zırlayıp duran telefona baktığı sıra lavaboya girip çıkan Muhsin'i balkonda donatılmış kahvaltı

masasına buyur etti. Onlar bu saate kalmazlardı; çoktan kahvaltı etmişlerdi. Şaşırdı birden Muhsin. Ne bu yahu! Sayması bile güç tür tür yiyecekle kaplıydı masa. Kaç türlü reçel bu, kaç tür peynir! Hem tereyağı hem kaymak! Sucuklar, yumurtalar, börekler! Bu peynir de dışardan; Hollanda! Buna da çüş artık! Ankara'da turistik yerlerde vardır böylesi belki! Kahvaltı için kimi sabahları uğradıkları sütçüdekinin on katı. Burada da ilk görüyorum. Görgüsüz hacıağa evi tam! Bırak tatsızlığı da otur! Gözleri sende anacığının! Oturup yemeye başladı.

— Artık tam iyileştin değil mi Muhsin'im. Biraz saraamış gibi görünüviriyon oğluuum...

— İyiyim anacığım, yok bir şeyim artık.

— Aslan gibi olucan inşallah burada.

Başladı!

— Uykusuzum, biraz da yorgunum, o kadar. Üç gün sonra aslan gibiyim!

— Üç güne beş güne düzelemen oğlum! Bahar hinci. Hele şöyle üç beş hafta buraların keyfini çıkar da!..

— Ben de isterim ama doktor denetimindeyim daha! Haftaya tahlillere gideceğim hastaneye.

Ses çıkarmadı ama canı sıkılmıştı Remziye Hanım'ın. Artık tedirginlik duymaya başladığı bir yalanı umarsız kalıp hele kendini böyle yürekten seven annesine karşı sürdürmeye kalkmak Muhsin'i de üzmüştü. Yakışır bir iş değildi yaptığı. Tamam da senin anacığının yakışıklı doğruları da oğlunun zıkkımlanmasıyla mutluluk duyduğu, bu yoksuldan çalınmış masa işte! "Ye!" deyip duruyordu annesi.

— Çok yemek de yasak anneciğim bana. Patladım!

— Aman oğlum, ne yimişin ki!

— Şöyle oturup karşılıklı çayımızı içelim.

Koltuklara geçip çaylarını yudumlamaya başladılar balkonda. Çam dallarıyla işlenmiş güneş altındaki kıpır kıpır deniz, uzaklarda, çevrene sıralanmış Yunan adaları, gezinen

tekneler, ağaçlar arasına dalıp çıkan kuşlar, mavilikte salınarak dolanan martılar, geçmiş günlerin tüm yakın tanıdıkları dikilivermişlerdi karşısına. Ne güzeldi Reyhan da olsaydı şimdi! Gözleri üstünde anlatıp duruyordu annesi. Semiha'ymış telefonda... Doktordan doğru buraya birazdan... Muhtar oğlunun düğününde... Sonra da Hacı Bey gidip köylüyle... Pek dinlediği yoktu Muhsin'in. Gözleri kapanıyordu. İzin istedi. Annesinin aklı da aşağıda parçalanıp dağıtılan kurbandaydı belli ki. Kalktılar. Odası bekliyordu yanda. Valizini yerleştirip her şeyi düzenlemişti Necibe. Duş yapıp yattı hemen. Telefonla ararlarsa uyandırın demeyi de unutmadı. Kâtip'e de ilk sözü o olmuştu eve gelirlerken. Reyhan'a takılıyordu ki daldı. Beşe geliyordu uyandığında. Gelen Necibe'ye telefonu sordu; arayan olmamıştı. Aşağıdan sesler geliyordu. Tüm yakınlar göz aydınlığına sıralanmışlardır. Aşağı inilmez, bilmem naa'nım diyzeler, halalar, ablalar dizilir şimdi. Bir sürü Hacı Nine de ya elini uzatır öptürmeye, ya sarılıp kendi öpmeye başlar şap şup! Semiha girdi kapıyı vurarak, kucaklaştılar. "Hoş geldin ağbi!" dedi, yemeği sordu. Acıkmamıştı. Aşağıda üçten beri Sakıba'nım diyzeler... Kesti hemen. Yorgundu, dinlenecekti daha. Kapıyı çekip çıktı Semiha. Bir su içip uzandı o da. Biraz sonra kapının usulca açıldığını duyumsadı, biri yaklaşmıştı. Gözlerini araladı, başında durmuş sessiz bakıyordu annesi. Yorgunca kapattı gözlerini. Besbelli kıyamamış, parmaklarının ucuna basarak dönüp çıkmıştı Remziye Hanım. Sağ ol anacığım; sen kandırıver artık konuklarını! Yedi buçuktu kalktığında. Tam dinlenmişti. Aşağı indiğinde televizyon başındaydı annesi. Fırladı hemen.

— Muhsin'iiim, hasta musta değilsin ya oğlum?

— Yok, anacığım, iyiyim ben; dertlenme artık! Dinlendim bir güzel.

Yemek odasındaki büyük, ceviz masaya geçtiler. Necibe yemekleri bir saydı; ne yoktu ki gene! Etler, tavuklar, börekler. Kolla kendini oğlum; ağa gibi şişirecekler seni! Hacı Baba'na

benzersin! Anacığına baksana; çifte gerdan! Semiha'nın kalçaları, bu yaşta anasından aşağı değil! Acıktık ama. Pilavla kurban etinden aldı. Biraz salata, enginar, yoğurt, çok sevdiği sütlaç derken, tıka basaydı! Çizgiyi yarın başlatırız artık. Eve gelenleri anlatıp duruyordu Remziye Hanım. Kalktı Muhsin.

— Anacığım, ben çatlayacağım. Bağışla, çıkıp yürüyeyim biraz.

— Sen bilip durun oğlum. Çık dolaş! Bi gaave içeydin.

— Dışarıda bir yerde içerim belki.

— Harçlığın vaa mı Muhsin'im?

— Bir şeyler var şimdilik.

Gülerek dönüp indi merdivenleri. Remziye Hanım peşinden gelmiş, kucaklayıp öpmeden bırakmamıştı gene. Tam ayrılırken elini Muhsin'in cebine sokup çekmişti bir ara. Sokağa inince baktı, bin lira koymuştu. Gülümsedi. Sağ ol anacığım da bununla olmaz! Geceleri kentte dolaşmak en büyük keyfiydi öteden beri. Çoğu memur çocuğu okul arkadaşlarıyla birlikte olurlardı çoğu kez yeni yetmelik günlerinde. Kim bilir, nerededirler? Yerli varsıl çocukları –o da birkaç kişi– Amerika'ya gitti okumaya; dönen de olmadı bildiği. Korkuyorlarmış burada okutmaya, Kâtip'ten duyduğu; Tulukçuların Muhsin gibi komonist momonist olur çocukları diye, korkuyorlarmış! Gülmüştü Kâtip'e. O fosil oğlanları tanıyordu. Neredeydi onlarda o yetenek! Deniz kıyısındaki yeni yapılmış rıhtım boyu yürümeğe başladı. İleride, parkın kıyısındaki neon ışıklı Belediye Gazinosu'nun hoparlöründen süzülen Zeki Müren şarkısı olmasa, kent, denize düşen tek tük ölgün ışıklarıyla ara sıra küçük teknelerden gelen cılız motor patpatlarının, baskın sessizliği daha da artırdığı küçük bir balıkçı kasabasına benzeyecekti. Kapanmakta olan işyerlerine, gelip geçenlere baktı. Pek tanıdık yoktu. Birilerinin gezindiği parkın içinden kıyıya geçti; derinden soluduğu balık, yosun kokan deniz havasıyla göğsünü şişirerek durup baktı çevresi-

ne. Kıyıdaki kanepeye ilişti. Bu yaz ne yapıp edip birkaç günlüğüne de olsa, Reyhan'ı getirecekti buraya. Oturup kıyıda, yakamozlanan şu denizi seyredeceğiz. Allah'ın Iğdır'ında nereden bilecek bu güzellikleri! Allah'ın balıkçı kasabasında sen nereden bileceksin, dağlarda kayak yapmanın güzelliğini! Gülümsüyordu ki irkilir gibi oldu birden. Arkada karanlıktan çıkıveren iki genç yaklaşmıştı yanına. Durup bir baktılar. Ağırca eğildi birisi.

— Bağışlayın ağabey, dedi aşağıdan bir sesle, Siz Muhsin Ağbi değil misiniz, Tulukçuların?

Toparlandı Muhsin,

— Evet, benim!

Yüzleri güldü gençlerin. Çekingence sordu gene.

— Biraz oturabilir miyiz izin verirseniz?

— Buyurun!

Bir andaki gerginlik sevince dönmüştü. Bunlar da var oğlum! Liseyi bitiriyorlarmış. Hüseyin, biliyormuş bugünlerde geleceğini Muhsin'in. Kâtip Neşati akrabaları olurmuş; oradan izliyormuş. Babası belediyede fen memuruymuş komşu kentte. İrfan'ın, öteki gencin, babası marangozmuş. O aldı hemen; Muhsin'i tanımayan yokmuş kentte. MHP yokmuş ya, yandaşları varmış. Onlar çok kızıyormuş ama Tulukçulardan birini gözleri yemezmiş pek! Yer mi, yaptıkları onlara köpeklik, sonunda! Biri bırakıp öteki başlıyordu.

Aslında üç beş kafasız bizim liseden ağbi! Eczacının oğlu başları. Güvenlik'te bir komiser var, o şımartıp kışkırtıyor.

— Bir de beden eğitimi öğretmeni geldi yeni. Bunların adamı diyorlar. Şimdi yakında...

Anlatacak daha çok şeyleri vardı çocukların belli ki. Yapıp ettiklerini sıralamaya girişiyorlardı. Muhsin, belli etmemeye çalışarak çevreye bakındı tedirginlikle. Çocukların gizli bir örgüt bağları vardı belki de. Hiç istemiyordu o konuların açılmasını. Kesti yavaşça.

— Sizleri tanımak gerçekten sevindirdi beni çocuklar. Bunları kapatalım şimdi isterseniz! Bakın, siz de söylüyorsunuz; beni tanımayan yok burada. Benimle bir görürlerse sizi, polisin gözü üstünüze dikilir. Adım attırmazlar. Ben annemi görmeye geldim. Üç beş gün sonra Ankara'dayım. Oraya gelirseniz uzun uzun konuşuruz Mülkiyeliler'de filan.

Duvara çarpmış gibi duralayıp sessiz kalmıştı çocuklar. Biraz sonra başını sallayarak kalktı İrfan,

— Doğrusunuz ağbi! Biz sizi buluruz Ankara'da.

Hüseyin de kalkmıştı. El sıkışarak ayrılırlarken,

— Sizi görünce heyecanlandık birden! dedi. Bağışlayın Muhsin Ağbi! Doğru! Siz deneyimlisiniz!

Muhsin gülümsedi,

— Yok canım, dedi. Ben de heyecanlandım birden, sağ olun! Güle güle arkadaşlar!

Sevinçliydi eve dönerken. Doğruydu yaptığı. Salih'le, şimdilik yasadışı işlere bulaşmamak için karar almışlardı. Hiç belli olmaz. Çocuklar iyi de; buralarda pisipisine takılıp kalırsak, tamam! Reyhan'a da anlatamam artık! Şimdi doğrusunu söyledin; asıl sorun o! Saçmalama be! Reyhan mı çizecek benim yolumu! Kapıyı Necibe açtı. Büyük Hanım yatmış. Hiç uykusu yoktu. Odasına çıkacakken salona geçip televizyonu açtı. Haftanın maçlarını tartışıyordu birileri. Bir maça baktı biraz. Kapatmış kalkıyordu ki omzuna attığı bir şalla annesi göründü kapıda.

— Uyumadın mı sen?

— Sen dışarıdayken uyku mu dutup duru benim gözüm Muhsin'im! İki laf idelim mi uykun yoğsa.

— Olur, idelim anacığım. Bütün gün uyudum ben.

— Necibe meyve getirsin sağa!

— Hiçbir şey yiyemem anacığım. Otur sen!

Karşılıklı oturdular. Gözleri Muhsin'deydi annesinin. Bir şey diyecek bu, diyemiyor! Eğildi oğluna Remziye Hanım,

— Bu senin hastalık tastamam geçti mi oğlum?

Hay Allah aklı orada.

— Dedim ya bitti diye.

— Doktor bakıcak diyip durun emme!

— Bakmasın mı?

— Bıçak yaran nirden oğlum? Baa da bi göster, n'olur oğlum?

Bir şey diyemeden kalmıştı Muhsin. Remziye Hanım bir toparlanıp eğildi.

— Muhsin'iim! Senin ameliyatı duyunca yıkılıviidim ben. Sonradan dimeseler, yalanımış, Angaralarda gezip tozuyomuşun diye ölüp durudum gaari.

İçindeki taş gene kımıldamıştı Muhsin'in. Nasıl kapatacaksın bakalım şu işi?

— Bizim gasabalıya inanılmaz eme, inşallah doğrudur diye gece gündüz dua ettim Allah'ıma yalvarıp!

İçi burkulur gibi oldu Muhsin'in. Ağladı ağlayacak bir yüzle bakıp duruyordu annesi.

— Muhsin'iim, doğruyu diyive anacığına benim byicik oğlum. Yedim paraları di, valla bi gurban daha keseceem. Kimseye de dimem. Delikanlı adamsın oğlum. Hinci yapmaap da gartalınca mı yapacan Hacı Buban gibi.

İçinden sevinmişti Muhsin. Babası için acı, iğneli sözü ilk kez duyuyordu annesinden! Bu sıcaklıkla gülerek baktı. Remziye Hanım da gülecek gibiydi.

— Bi de imamın gızı vaamış dey mi?

Tutamayıp bir kahkaha attı.

— Ne imamı? Bu da nereden çıktı anacığım?

Toparlandı Remziye Hanım,

— Ne bilem oğlum, öğle didilee. Gız vurgunmuş sağa; babasından gorkup durumuş!

Aydı Muhsin. Kâtip'e kıvırdığım yalan bu!

— Kim diyor bunları?

Ele verir mi hiç, olan biteni yetiştiren Kâtip Neşati'sini!

— Aman ne bilem oğlum; herkes bir şi dip duru işte! Ben senin dediğine bakarım.

Nasıl sevgi doluydu anacığının gözleri! Acı doldu içine. Uzanıp yanaklarından öptü annesini. Gözlerindeki yaşları tutamamış, dolu gözleriyle bakıyordu Remziye Hanım.

— Sağ ol benim canım anacığım, dedi. Sen gene bana inan! Seni üzecek, hele utandıracak hiçbir şey yapmam ben. Yalan yanlış bir şeyler anlatmışlar sana. Önce şunu söyleyeyim! Sağlığımda hiçbir şey yok. İyi yolun dışında da kullanmadım o parayı. Yanlış, doğru, tut ki gönlümce yedim! Tulukçuların parası doğru mu kullanıldı hep? O da benim yanlışım olsun!

Remziye Hanım gözyaşlarıyla sarıldı oğluna.

— Baa bugünü gösteren Allah'ıma şükür! Safaan ossun Muhsin'im! Canın sağossun! Elinin kiri ossun!

Diyor, yüzünü öpücüklerle donatıyordu bir yandan da. Kalktı Muhsin. Gözyaşlarına mendilini bastırarak Remziye Hanım da kalkmıştı.

— Ben de seni üzmem oğluuum! Sen baa doğruyu diyiver, gorkma; anacığın yalnız gomaz seni!

Gülümsedi Muhsin. Öyledir inşallah! İyi uykular dileyip odalarına geçtiler. İçindeki ağırlıktan kurtulmuş gibiydi Muhsin. Yatağına uzandı sırtüstü; hemen kafasındaki yerini alan Reyhan'ı düşünürken dalmıştı. Uyanıp geç saatte girdi yatağa. Sabah ondu gözlerini açtığında. Yıkanıp çıktı. Semiha da vardı balkonda. Gene taştı taşacaktı kahvaltı masası. Kaldırttı gereksiz birkaçını, yağlı börekleri filan. Bu kadar çok şey görmekten tıkanıyordu insan. Uykusunu soran annesine yanıt veriyordu ki aşağıdan gelen telefon sesine döndü hemen. Kulağını dikti. Necibe açmıştı. Dinleyip "burada" deyince "Reyhan bu!" deyip fırladı Muhsin. Koşar gibi indi merdivenleri. Kâtip Neşati'ydi. Iğdır'dan Rihhan Hanım diye biri aramış şimdi. Numara yazdırmış. Saat on ikide telefonunu bekliyormuş Muhsin'in, bu numarada. Çok sevinmişti. Remziye Hanım da kalkıp gelmiş, soru dolu bakışını oğluna dikmişti.

— Kötü bi şiy yok ye oğlum.

Güldü Muhsin.

— Bilmem! Arasın demiş imamın kızı! Neymiş bakalım? Peşimi bırakmıyor!

Yeğnimiş gibi gülümsedi annesi.

— Gafana daktın ye, zevklenip durun-aatı!

Masaya geçip istekle başladı kahvaltıya. Merak içindeydi. Neler anlatacaktı bakalım Reyhan? Çok kötü bir duyum yoktur inşallah! Şu güzel balkonda şöyle karşı karşıya ne güzel olurdu şimdi onunla! Semiha, bir şeyler yiyip evine gitmişti; konuğu gelecekmiş. Annesiyle baş başaydılar gene.

— Daha askerliğini yapmadın emme, oğsun! Evlenmeyi düşünümüyon oğlum?

— İşim yok gücüm yok daha; hangi akıllı kız evlenir benimle?

Dikeldi Remziye Hanım.

— O nassı söz! Niye olmasınımış işin gücün! Miaş mı bekleycin sen? Enişten müdür! Miaşe galsalar sürünüüdü Semiham!

Yalan da değil hani! Güldü Muhsin.

— İlle bir baltaya sap olacan diyor bizim imamın kızı anacığım!

— Ne baltasıyımış! Git una di; anam yemin ediyo di, aha buradan buraya tüm gerdanını beşi birlikle donatacam onun! Saa da söz!

Gülmekten kırılıyordu Muhsin.

— Olur, dedi. Birazdan telefon edince söylerim!

Yüzünde kuşkulu bir sevinmeyle dikeldi gene Remziye Hanım.

— He'mi? O mu hinci telifun bekleyen?

— O! O ama bunları konuşacak durumda mı bakalım?

— Niye ki?

ığdır'daki olayları anlattı Muhsin. Radyodan, televizyondan duymuşluğu vardır. Reyhan'ın babasına, kardeşine üzüldü Remziye Hanım ya; suskun kalmıştı sanki. Bir sıkıntısı var gibi bunun. Duramadı,

— Muhsin'iim. Gızılbaş mı bunnaa?

— Yok anacığım, nereden çıktı?

Anımsadı. Alevilere saldırmışlar ya.

— Olsalar ne olacak?

— Aman oğlum, o nassı söz! Hacı Ninen mezarında ters dönüp duru valla! Eme imam diyon, gızılbaşdan imam oluu mu?

Ne bileyim ben olur mu olmaz mı? Bir şeyler daha diyordu ki Necibe girdi: Fazilet Hanımlar, sabah kahvesine gelmişler, göz aydınına; bahçede oturuyorlarmış. Hemen kalktı Remziye Hanım. Aklından bile geçmemişti sormak; Alevi miydi Reyhanlar? Hay Allah, ne saçmalıklarla uğraşıyoruz! İnsanları doğruyorlar Alevi diye, sen, olsalar ne olacak diyorsun! Ara sıra burada da duyardı ya, üstünde hiç durmamıştı bunların! Böyle bir canavarlık olacağını sanmam buralarda! Doğuda aşiretsel çatışmalardan besleniyordur bunlar! Aleviyse, Reyhan'ın gerdanını öyle altınla donatmaz, olsa olsa Remziye Hanım! Ben kandırırım onu! Reyhan'ı kandırdın da anan kaldı! Ben bir an önce gideyim anacığım. Kalırsam çok kavga çıkarırız seninle! On ikiye doğru "acele" yazdırdı Iğdır telefonunu: bağladılar çok geçmeden. Biraz uzaktan gelen Reyhan'ın, parazit içinde bile durgun, pürüzsüz sesini duyunca heyecanla durumu sordu hemen, yarından sonra Ankara'ya götürecekti babasını. Durumu pek ağır görünmüyordu ama tam belli değildi. Denetimden geçirilmesi gerekiyordu. Oğlan birkaç güne düzelirmiş. Üzgündü sesi.

— Ben de dönerim canım birkaç güne.

— Hayır, dönmezsin!

Tersler gibiydi Reyhan'ın sesi.

— Lütfen daha kal orada!

Bir an duralayıp aldı Muhsin.

— Seni görmek istiyorum ama ben!

— Ben senin orada kalmanı istiyorum!

Karmaşık vurgulu kısa bir sessizlikten sonra ekledi Reyhan.

— Seni Ankara'dan ararım artık! Bu telefonu da kullanma, boşaldı burası! Sağlıkla kal! İyi kolla kendini! Öpüyorum.

Kapattı yanıt beklemeden. Elindeki telefona bakakalmıştı Muhsin. Bu kız emrediyor bana! Ne olmuş; ağa oğluna emredilemez mi! Şimdi ağasının da... Balkona geçip de kendine geldiğinde gülmeye başladı içinden. Remziye Hanım dinlese bu telefonu altın değil bakır mangır koklatmaz valla! Ne zararlar veriyorsun bize ah imamın kızı! Ankara yasak! Üç beş gün daha sürteceğiz buralarda demek! Kitap da almadım yanıma. Doğru dürüst kitapçı da yoktur! Dün gece çocuklarla biraz daha mı konuşsaydım? Kitap mı isteyecektin! Başına bela ara diye kal demiyorlar! Salih'i mi arasam? İstanbul'dadır. O da gel demez. Ya derse? Reyhan'ı mı dinlerim o vakit! Daha neler! Sevdik diyorsak, karasevdalı değiliz! Daha nasıl olacaktın karasevdalı? Kız büyülemiş seni işte! İyi, Remziye Hanım'a söyleriz, bozdurur büyüyü! Güldü. Şakasını bile duysa gizli gizli nelere kalkışır kim bilir anacığım! Batak kuyu! Nasıl düzelteceğiz bu insanların kafasını? Ananın kafası düzelirse avucunu yalarsın sen de! Ağa karısı gibi değil, adam gibi düzelsin de; keşke! Gorki'nin *Ana*'sı mı olacak! Okumuşlarınki düzeldi de bunlar kaldı! Ne onlar düzelir ne bunlar; biz yolumuzda gitmeye bakalım! Çıkıp dolaşsam biraz. Balkondan göz attı; konuklar sabah güneşi alan arka bahçedeydiler. Kazağının üzerine montunu çekip merdivenlerden indi sessizce. Ön kapıdan fırladı. Ormanın denize indiği kıyılarda, kentten uzaklaşarak, çevresini kuşatan çocukluk, gençlik, delikanlılık anılarıyla baş başa yürürken duyduğu mutluluk, bildik bir duyguyla karşılaşmaktan öte, tutkulu bir sevinç uyandırmıyordu içinde. Sıkılacaktı belki de biraz sonra! Şu dik kayadan balıklama atlardık. Ateş yakardık kayanın dibinde. Şu çamlıktan bir tatlı su sızardı. İlk biz bulduk sandık da Çoban Ali alay ettiydi bizimle. Ormanda çam dibi toprağından su çıkarmış. Simdi yok; kurumuş. Yeniden kaz istersen! Eğilip denize soktu elini; serindi su. Biz bu suya donla girerdik, evden kaçak maçak. Denemeye kalkma oğlum, on yılı geçti; çarpılırsın! Su soğuk. Çam, yosun kokularının birbirine karıştığı esintili

havayı dolu dolu çekti ciğerlerine. Balıkçı tekneleri geçiyordu kente, el salladı. Karşılık el sallayıp giderlerken arkadaki tekne karaya kırdı, uzantı kayaya yanaştı.

— İskeleye bırakayım sizi Muhsin Beee. Buyurun!

Gençten biriydi. Şaşırmıştı Muhsin.

— Sağ ol kardaşım, dedi. Ben biraz yürüyorum şöyle.

Bir şey yapma gereğini duyuyordu o da. Elini cebine atıp para çıkardı.

— İyi oldu, dedi. Biraz taze balık alayım bari!

— Size yaramaz bu balı'lar Muhsin Aa'bem. Tümü "deli saapa" bunna'ın. Başka bal'ı çı'madı böğün. Hadi eyvallah' Büyük bal'ı çıkınca bırakırım ben Remzi'yanım Diyzee!

Uzaklaşan tekneye bakarken şaşırmış, onurlanmış, biraz da utanmıştı sanki! Ağa oğluyuz diye bütün bunlar! Kızacak o kadar çok şey var ki oğlum; üstünde bile durulmaz! Eve döndüğünde konuklar gitmişti, gözü kapıdaydı annesinin. Bırakıp niye gittin diyecek!

— Cevizli mıhtarı telifun etti demin. Yarın bizi bekliyolaamış. Gidip duruuz dee mi Muhsin? Te geçen haftadan dimişti.

Bir bu eksikti!

— Ne varmış yarın?

— Oğlunun düğünü vaar! Yarın "gelin alma" günü.

— Biz niye gideceğiz anacığım? Hacı Baba oradadır.

— O gitmez oğlum! Cevizliler'i sevmez o! Daa en az bi haftalık işi vaaa onların Yukarı Deermen'de, yeni peynir atölesi açtı orda!

Babasının sevmediği Cevizli köyüne ilgi duymuştu. Kırsalda açtıkları peynir atölyesini büyütüp yenilediklerini, gelirlerken arabada Kâtip de söylemişti.

— Bakalım! Yarın düşünürüz!

Sevindi Remziye Hanım. Bakışlarından belliydi, kırmayacaktı annesini. Düğün salı günü başlamış. Yarın üçüncü günü; ata bindirip eve getirirlermiş gelini. Pek şenlikli olurmuş. Masa

hazırdı balkonda. Yemekte, Fazilet Hanımların onları bir akşam çayına beklediklerini söyledi biraz çekinerek. Muhsin Bey de buyurursa çok sevineceklermiş. Ona da ses çıkarmadı Muhsin. Yüreklenmişti Remziye Hanım. Kızları, İzmir'de, kolejde okuyormuş. Çok akıllı... Çok da güzel... Anlaşıldı anacığım; imamın kızından kurtarmaya çalışıyorsun beni! Sağ ol da imamın kızı Kızılbaş olmazmış dedin ya! Kolay mı kafası bulandı bir kez! Sana da oh olsun imamın kızı: kapatır mısın beni buralara! Kız mı yok dünyada; değil mi anacığım! Fazilet Hanım'ın oğlu Bülent'le ortaokulda arkadaştılar. Matematikte iyiydi Bülent; birlikte çalışırlardı onların evinde; Muhsin'i çok severdi annesi. Yıllardır Amerika'da oğlan; mühendis olmuş. Ne kabak olmuştur kim bilir! Yemekten sonra biraz uzanıp kalktı. Annesi, bir arkadaşıyla çarşıya inmiş. Dolaşmaya çıktı o da. Akşam geç saate kadar gezip gördüğü, karşılaştığı şeylerin hemen tümü, önemli bir iz bırakmadan kayıp gitmişti üzerinden. Görmese, rastlaşmasa, konuşmasa, yaşamasa hiç de kayıp sayılamayacak gereksiz olaylar yığınının yorgunluğuyla eve döndüğünde beklediğine kavuşmuş gibi balkondaki koltuğa bıraktı kendini! Vurgun yemiş eski bir süngercinin işlettiği kitapçıda okunacak doğru dürüst kitap yoktu. Birkaç din kitabı, magazinsel bir iki çeviri roman, boyalı dergiler. Bir iki İstanbul gazetesi günlük geliyordu. Onları aldı. Kapıdan çıkınca karşılaştığı, "Vay aakedeşim!" deyip boynuna sarılan, yörenin Güvenlik'le yakınlığını herkesin bildiği ünlü kaçakçısı Cambaz Bahri, kitapçıdan aldıklarına bakıp yılıştı,

— Bizim booda senin aradığın kitabı satmazlar ağbem!

— Gördüm, dedi Muhsin de gülerek. Gelip burada bir kitapçı açayım diyorum ben de!

Bakakalmıştı herif. Gülerek yürüdü Muhsin.

— Güle güle ağbem!

Akşama duymayan kalmaz. Tulukçu Muhsin gelip komünist kitapları satacak yer "açıviciğimiş" burada, diye. Tanıyıp

kucaklayan, kucaklamayan, "hoş geldin" diyen, sırıtarak uzaktan selamlayan genci, yaşlısı bir sürü kişiden hiçbiri değil, aklında kalan tek güzel şey, gece parkta, o iki gencin yaklaşıp heyecanla konuşmalarıydı. Sıcak yüreğindekileri bölüşmekten mutluluk duyacağı birileri de vardı besbelli. Ürküyle köşelerine sığınmış, gelecek mutlu günü düşleyip duruyor olmalıydılar! Bu mutlu günü kim getirecek peki? Nasıl gelecek? Bu soruları böyle kuşkuyla soruyorsan Nedim Hoca gibi; içine sindirerek yanıtlayamıyorsan, daha nasıl kalkıyorsun dünyayı değiştirmeye? Git babanın yenilediği peynir atölyesinin başına otur oğlum! Bir işe yararsın hiç olmazsa! Çüş! Yanıtları çok iyi biliyorum da bu halk niye bilmiyor, kafam ona takılıyor oğlum! Atma! Sen neyi biliyorsun ki. Bir sürü aç dolaşıyor, onlar beğenmeyip başkaldırmıyor da patlayıncaya kadar zıkkımlananlar dolanıyor bizim gibi! Gel de bozulma! İstersen bozul! Yolu biliyorsan göster onlara da; işin ne? Ne ukalasın be! Göstersek dinliyorlar sanki! Peki, niye dinlemiyorlar? Kafasızlıklarından! Her gün anaları bellenen o açlar yollarını bulup gerçekten çıksalar ortaya çoktan biter gider bu iş! Evet, yollarını bulup... Sen biliyorsun o yolu da onlar kaldı!.. Evde oturup böyle kurtlanacağına Cevizli'ye git yarın; gör kimmiş bu sevgili Hacı Baba'nı kızdıranlar?

Ertesi günü öğlene doğru kapıda bekleyen Şoför Emin'in yönettiği büyük Ford'a, Muhsin öne, annesiyle Necibe arkaya yerleştiler. Bir sürü süslü armağan paketi doldurulmuştu bagaja. Dün çarşıyı boşaltmış anacığım; neler aldı kim bilir? Kolay mı Hanım Ağa'nın, Küçük Ağa'nın köye, düğüne gitmesi! Pırıl pırıl güneşle koyuldular yola. Arabanın köşesine edalıca kurulmuş Remziye Hanım belli ki uçuyordu sevincinden. Kenti ortasından kesen, iki yanlı sıralanmış işyerleriyle dolu anayola kıvrılınca seslendi, "Goşdurup duuuma Emiiin, başım dönüp duru!". Yavaşladı araba. Kentin içinden fırt diye geçip gidilmezdi ya! "Gööösün gasıbalı" değil mi anacığım! Çamlarla, ılgınlarla kuşatılmış, ara sıra, iki yanlı zakkumların

renklendirdiği, şose-asfalt karışımı, dar yollarda, koyaklardan, uçurum kıyılarından geçerek dağlara tırmanmaya başladılar. Tek tük rastladıkları araçlar da kesilmişti. Tatlı esen yel yükseklere vardıkça serinleşiyordu. Bir dönemeçte yolun kıyısına çekilmiş jandarma cipiyle karşılaştılar. Durdurdu arabayı uzun boylu çavuş. Yaklaşıp bir göz attı içeriye. Emin'i tanıyor olmalıydı; köydeki düğünü söyleyince, başını salladı çavuş, geçtiler. Emin gülerek Muhsin'e baktı.

— Helicannandın mı ağbem?

— Ben mi? Niye?

— Sizinkilere bakıp duru bunnaa?

Güldü Muhsin.

— Bizim kimsemiz yok dağlarda! Ben senden korktum Emin Usta; esrar mesrar ararlar diye!

— Ondan mı gorkıciz! Viydik mi iki çift kaatlık; unnar da sevinip durulaaadı. Naakotik diğ ki bunnaa!

Gülüyordu Emin. Ciddileşti.

— Bizimki n'olıcak ağbem! Sizinki goley bitmez!

Şaşaladı Muhsin. Bizi biliyor mu bu adam? Buna mı sevineceksin oğlum! Kulağı dolu ister istemez. Esrarı çekti mi de ne filmler çeviriyordur herif kim bilir!

— Buralarda öyle dolaşan var mı Emin Usta?

— Öööle dep durulaaa!

— Gören olmuş mu?

— Domusçu Aref deyooolaaa ye, benim gafam iyi diğildiii unnan!

Domuzcu Arif'i anımsıyordu Muhsin. Avcılık yapar, sansar, tilki vururmuş derlerdi. Pek ciddiye alınmazdı kasabada, biraz palavracı bilinirdi. Muhsin bir şeyler daha soracaktı, kalmadı, Emin Usta, konuyu değiştirmek ister gibi, bir iki günde nasıl direksiyon öğreteceğinden açmış, kim bilir kaç yıldan beri, kaçıncı kez anlatmaya başlamıştı gene. Aslında biliyordu araba kullanmayı da uygulama olanağı bulamamıştı. Kaç gün kalacaktı ki bu kez bulsun! Davul zurna sesleri

gelmeye başlamış, yokuşun üstüne vardıklarında da çocukluk yıllarından anımsadığı, dere boyu dizilmiş kavakları, ağaçlı alanda dağınık, çoğu tek katlı evleriyle Cevizli görünmüştü uzaktan. Ne köyü severdi öyle pek ne de küçüklüğünde birkaç kez gittiği bu düğünleri. Kadınlar annemleri çekip götürür şimdi bir yana; bir sürü saçma sapan herifle al başına belayı! Uyduk anamıza; katlanacağız! Devrimcilikse halkınla baş başasın! Aralarından geçtin, tanıyorsun ne de olsa; onlardan da yanasın! Eeee! Denemeye de mi değmez? Anlat bir şeyler bakalım! Hiç mi anlayacak yok bunların içinde? Sallantıda kaldı birden! Güzel de neyi, nasıl anlatacaktı; bilmiyordu ki. Bu topraklar sizin mi diyecekti! Deli mi derlerdi; gülmekten yerlere mi yatarlardı kim bilir! Korkarlar, "Ağa, ağzımızı arayıp duru" derler belki de! Güldü. Köye yaklaşmış arabaya havlayarak koşan köpekleri durdurdu köylüler. Davulcular, zurnacılar coşmuştu iyice. Yavaşlayıp duran arabanın çevresini tutmuş, gümbür gümbür yeri göğü inletiyorlardı! Annesi ile Muhsin arabadan inerlerken muhtar, karısı, başka kadınlar, davulcuları geriye doğru aralayarak kuşatıverdiler gelenleri. Kucaklayanlar, el öpenler, sarılanlar arasından alıp gittiler annesigili. Muhtarla yanındakiler Muhsin'i ayırıp kocaman bir Türk bayrağı çekilmiş oğlan evine buyur ettiler. Çoğu orta yaşın üstünde, konuk erkek kalabalığın oturduğu genişçe bir odaya, ardından gelen kösemen sakallı muhtarla nasıl geçiverdiğini bilememişti Muhsin. Odadakiler ayağa kalkıp yastıklı yüksek sedirdeki baş köşeye buyur etmişlerdi. Çevresinde bir sürü tanımadığı yüz. Elindeki şişeyle uzanıp avucuna kolonya serpti biri. "Merhaba Ağam, hoş geldin!" faslı başladı sırayla. Sigara uzattılar. Biraz toparlanıp yan yana dizilmiş oturanların çeşitli yüz çizgilerini ayırmaya çalışırken, karşısına sıralanmış gevşek, bönsü köylü bakışlar önünde gülüvermemek için güç tutuyordu kendini. İlk kez karşılaşıyordu böyle bir olayla. Çocukluğunda olacak değildi ya oğlum! Yetişkinliğinde ilk kez geliyorsun. Yaşlıca, güleç biri aldı,

— Bişe deyecen Ağam! Tıkkursak beklep duruduk; emenip gelividin! Kındım başlaa beri köyde heleşede Muhsin Ağa gelmez dep durulaadı...

Şaşkın kaldı Muhsin. Çoğunu anlamamıştı sözlerin. Benim geldiğime sevinmişler de birileri bir şey mi demiş? Yerel ağza, çocukluğunu, giderek yetişkinliğini geçirdiği çevreden, dilini hiç değiştirmeyen annesinden alışıktı. Bu öyle değildi ki. Sözcükleri, vurgusu, değişiyle başka bir dildi sanki. Bir şeyler deyip duruyordu adam. Sevilen biri olmalı bu. İlgiyle dinliyordu odadakiler. "Cuma namazında Nasrettin Hoca" diye fıkraya başladı. Onu da anlamamıştı. Köylüler gülüyorlardı. Muhtar yardıma yetişir gibi girip yemeğe buyur edince kalktı Muhsin. Yol açıp önde yürüttüler onu. Merdivenleri inip de uzaktan kurnaz bir sırıtışla bakan Şoför Emin'i görünce üstünden gerginliği atmış gibi oldu. Davul zurna durmuştu. Arka bahçemsi bir düzlükte, ağaçlar arasına gerilmiş iplerde sallanan dizi dizi bayraklar altındaki masalarda yemeğe oturtuyorlardı konukları. Az da olsa yaşlı kadınlar da vardı; çoğunluk erkekti. Kadınlardan ayrılıp yaklaşan annesiyle Muhsin'i, "Büyük Hanım, siz böyle buyurun!" diye yan yana, en baş yere aldılar gene. Remziye Hanım'ın, otururken çevredekilere kabarmış hindi gibi bakışını görünce attı atacaktı tepesi! Bir an önce kaçayım buralardan ben! İyi, git; devrimden sonra gelirsin! Şimdi devriminden de! Kızarmış kuzulu pilavlarla dolu tepsiler masalara taşınıverdi hemen. Çevresine baktıkça yabancılaştığı bu ortamda, ne yediğinden bir şey anlıyordu ne çevrede uğultuya dönmeye başlayan konuşmalardan. İlerdeki masalardan birinde, demin odada konuşan adamı gene gülüşerek dinliyordu çevresindekiler. Yoğurt, salata aldı biraz. Annesi yanındaki yaşlı biriyle söyleşideydi. Süt, sütçü, otlak sözleri geçiyordu, sık sık. Bir şeylerden yakınıyordu sanki adam! Şöyle bir baktı; annesi ağırdan yemeğini yerken, o tepeden bakışıyla dinler görünüyordu adamı! Masaya lengerle konan mis gibi un helvasına uzanıp bir küçük

parça aldı Muhsin. Yağ içindeydi o da. Bir iki çataldan sonra bıraktı onu da. Asıl gürültü akşama demek! Yemekten kalkmaya başladılar. Annesi koluna girip "Saa bişiy deyivericin Muhsin'im" diye ağacın dibindeki tahta kanepeye çekti. Oturdular. Biraz da fiskos havasında,

— Oğlum! dedi. Unuttum evde diğivirmiyi. Senin cebine bi güccük kese koyuvereceğin şimdi. Altunnaa vaa oğda. Geline de damada da sen dak, olu mu oğlum? Ağasın; seni sevsinnee istep durum ben!

Birden bağırmamak için güç tuttu kendini. Annesinin yalvarır gibi bakan yüzünü görünce gülmeye döndü kızgınlığı.

— Bak anacığım! Ben o işi kesinlikle yapmam. Ağa mağa değilim ben.

Hemen kesti annesi.

— O nassı söz Muhsin'im? Senden başka eeekek vaaa mı ayilede?

Damadınız var diyecekti, demedi.

— Bunları karıştırma şimdi! İkincisi, kimse beni altın verdim diye sevmesin! Anladın mı anacığım? İstemiyorum.

Remziye Hanım pek bir şey anlamamıştı; oğlunun kesin karşı çıkışına söyleyecek bir şeyler aranmanın sıkıntısındayken sokulan Şoför Emin yardımına yetişmiş gibiydi.

— Remziye Hanım Diyze, delikanlılar Muhsin Ağam'la gonuşmak için beklep durula. İzin verip durun mu?

Sevincini saklamadan kalktı Remziye Hanım.

— Beni de içeede beklep durula şinci. Hadi oğlum keyfiize bakın!

Ha işte böyle anacığım! Sakın üsteleme! Malınızın kalıtçısı da ben değilim, bu köylüler! Deme oğlum, yüreğine iner kadının! Üstüme varmasın o da! Emin'le yukarı doğru yürürken, bir ağaç altında gülerek dinleyen çevresindekilere bir şeyler anlatıyordu gene o odadaki köylü.

— Kim bu Emin Usta?

— Hamza Dayı. Una herkes gülüp duru buuda ağbem. Nalbanttır. İyi cura çalaaa.

Efe de derlermiş. Muğla yanlarından gelmiş eskilerde. Çok severmiş yöredeki köylüler!

— Sözleri yabancı.

— Öööledir ağbem. Ben çok dolaştım yörede şöfer maaviniyken otoboslaada. Muğla'dan Finike'ye, Kumluca'ya. Düğünneri, oyunnarı da bek dutmaz biribirini... Yimeklee de öyle. Çooo yiide keşkek yapaalaa düüünde, burası biiiimez. Bizim düğün de böyle olmazdı ya.

Emin anlatırken evlerin biraz gerisindeki yokuşun üstünde tek başına kalın, sık dallarıyla çevresine görkemlice yerleşmiş melengeç (çitlenbik) ağacına gelmişlerdi. Çoğunun bıyıkları yeni terlemeye başlamış yedi sekiz köy delikanlısı, Muhsinler yaklaşınca oturdukları tahta kerevetlerden kalkıp karşıladı gelenleri. Gülerek yaklaşıp kerevetin kıyısına oturdu Muhsin.

— Arkadaşlar merhaba!

— Hoş geldiniz ağam, merhaba!

El sıkmak için sıraya dizilmişlerdi ki elini kaldırıp durdurdu Muhsin.

— Bakın çocuklar, ağa mağa değilim ben. Adım Muhsin. Bey de değilim. Hepinizden biraz yaşlıyım belki. İsteyen ağbi der, isteyen Muhsin. Emin Usta sizin konuşmak istediğinizi söyleyince sevindim. Ben buraları görmeyeli on yılı geçti. Oturun şöyle, anlatın bakalım şimdi ne var ne yok?

Çocuklar, şaşalamış gibi birer kıyıya oturdular ya, Muhsin'in beklediğinin sanki tersi olmuş; yakınlaşma değil, sessiz bir gerginlik çökmüştü. En yaşlıcaları güler gibi bakıyordu sanki. Durmadan sürdürdü Muhsin.

— Önce bana şunu anlatın çocuklar. Evlenenler kim? Nasıl olmuş bu iş? Gelini, damadı da görmedik daha! Düğün nasıl gidiyor? Açıkçası hiçbir şey bildiğim yok benim.

Sanki çok önemliydi bilmesi! Gülerek ekledi,

— Biraz dedikodu yapalım yani!

— Muhtarı da mı bilmezsin ağbem?

— Nereden bilecem? Evi görmeye gelmişim birkaç günlüğüne. Anam çağrılıyız, gidelim dedi; kalktım geldim. Kötü mü ettim?

— Yok, iyi etmişiniz.

En büyük görünendi bu. Yerel ağızla konuşmamıştı. Emin aldı,

— Bu arkedeş Ergin. Gelinin güçük dayısı. Alamanya'da çalışıp duru. Düğüne geldi. Alamanya'dan bilip durumuş seni.

Sevinerek ayırdına vardı Muhsin; gözlerinin içi gülüyordu oğlanın! Kirpi gibiydi saçları.

— Hayrola arkadaşım, Almanya'da kimmiş bizi tanıyan?

— Opel'de çalışıyoz biz. Mümtaz Ağbe geldi bizim oraya, Wiesbaden'e.

Mümtaz adını duyar duymaz kavramıştı Muhsin. Birlikte çalışıp da sorguda polisin üstünde çok durmasına karşın yadsıyıp vermediği adlardandı. ODTÜ'dendi; Samsunluydu anımsadığı. Kısa tutukluluktan sonra bırakılmış, yargılama başlarken dışarı kaçmıştı. Selam göndermişti bir iki kez. Ergin'in heyecanlı anlatımıyla hava değişmeye yüz tuttu. Opel'de çalışan kimi Türkiyeli işçilerle her hafta toplanıyorlarmış. Mümtaz Ağbi onlara... Ergin iyice tehlikeli şeylere girmeye başlayınca duraladı Muhsin. İlk kez karşılaştığı bu köylü delikanlıları için ne derdi, bilemiyordu ya, söylenenleri dinlerken sırıtık gözlerini ikide bir üstüne kaydırıp duran Şoför Emin'e hiç güveni yoktu. Ergin tarımda neler yapıldığını görmek için birkaç kez "dedear"a geçtiklerinden söz ediyordu ki gülerek kesti Muhsin.

— Burası Almanya değil arkadaşım. Burada böyle konuşursan başına bela açarsın.

Soğukça bir yel esmişti. Şaşkın kaldı oğlan.

— Ben bilmem mi ağbem!

Ekledi hemen,

— Kim duyacak burada?

Şoför Emin'in sırıtışı iyice yayıldı yüzüne. Muhsin de gülmeye vurdu.

— Sen ne dersin Emin Usta?

Aynı sırıtık yüzle,

— Ben ne deecem ağbem, dedi. Angara'da gorkmadın da burada mı gorkup durun?

Sinirliliğini gizleme çabasıyla güldü Muhsin,

— Ben kendim için korkmuyorum oğlum! Onlara söylüyorum.

— Bi şii olmaz unnaaa.

Yasadışı gizliliğin ne olduğunu mu anlatacaktı bunlara. Delikanlılara baktı. Sıcak bir kaynaşma görünümü veriyorlardı. Yüzü biraz asıkmış gibi duran birine döndü.

— De-de-ar diye bir söz etti Ergin arkadaşımız. Nedir o, ben pek anlamadım!

Pürüzsüz bir Almanca'yla "Deutsche Demokratische Republik" deyip açıkladı.

— Demokratik Alman Cumhuriyeti. DE-DE-AR yani...

Sinsi bir gururla bakıyordu oğlan. Muhsin'in şaşırmış gibi duralamasına ötekiler de bıyık altı gülüyor gibiydiler.

— Bilicek kişiyi nassı da buldun ağbem!

Yüzünde yaygın sırıtışıyla Şoför Emin'di. Bu Kâzım kentte lisedeymiş; Almancası oradan. Ağbisi sekiz yıldır RUHR bölgesinde, maden ocağında çalışıyormuş. Yılsonu okul bitince onun yanına gidecekmiş o da. Anaları da oradaymış. Eniştesi köyün korucusunun oğlu, tamirciymiş kentte. Onun yanındaymış Kâzım. Bir şeyler daha diyecekti Emin, kesti.

— Aha, Hacbey emmi'nin Land-Rover'i!

Köyün altında, tarlalar arasındaki bozuk yolda tozu dumana katmış koşturan bir arabaya bakmaya başlamışlardı dönüp.

Anlamadan duralayan Muhsin'e baktı Emin,

— Hacı Bubaan arabası.

— Buraya mı geliyor?

Bıyık altı gülüşür gibiydiler.

— Buraya gelmez o, dedi Ergin, Muhsin de gülümseyişlere katılır gibi yaptı.

— Öyleymiş; annem söyledi.

— Olayı biliyor musunuz?

— Yoo, sormadım... Ben pek batmak istemem bunların işlerine. Yıllardır, yüz yüze gelip tek söz konuşmadık babamla. Annem olmasa gene gelmezdim.

Söylemek istediklerini söyleyememenin tedirgin edici, ağır sessizliği çökmüştü hepsinin üstüne.

— Senin garışmanı istep duru çocuklaa!

Sırıtmadan söylemişti Şoför Emin. Ergin aldı gene Muhsin'e kalmadan.

— Dağ taş her yan Tulukçuların, biliyorsunuz Muhsin Ağbi. Acımasız! Anası ağlıyor köylünün.

Ne diyeceğini bilemeden kalakalmıştı Muhsin. Bilmez olur mu; hepsini biliyordu da... Gülümsedi umarsızlıkla,

— Ben karışsam düzelecek mi diyorsunuz yani!

Basan suskunlukta toparlanıp aldı.

— Bakın çocuklar. İş kökünden çözülmedikçe, Ali gitti, Veli geldi kandırmacasıyla gelen ben olsam ne olacak? Diyelim oradayım. Sadakayla düzeltecek değiliz herhalde! Toprağın, ürünün bölüşülmesine, işlenmesine temelden el atmadan ağızlarına bir parmak bal çalıp aldatacak mıyız köylüyü? Ben yapmam o işi. İstediğim bir şeyi de yaptırırlar mı bana? Bırakın anamı, kız kardeşimi, yöredeki tüm büyük toprak sahipleri; tüccarı, bankacısı, borsacısı karşımıza dikilecek. Eee... Köylü bizim yanımızda mı olur sanıyorsunuz! Devlet korkusu da var. Devlet karşımızda! Çoğu onların peşine takılacak. Ne inanır köylü bize, ne güvenir. Aha şuradaki gibi biz bize kalırız ortalıkta. Kalırsak!

Her şeyi tam açıkladığına inanmanın doyumuyla konuşurken ayırdına varıp duraladı.

Dinliyorlardı ya, ne inanmış giderek ne de pek etkilenmiş görünüyorlardı. Söyledikleri hiç de ilgilendirmemiş gibiydi onları. Kitaptan belleddiklerini iri iri sıraladın! Gerçek de işte şu, seni seyreder gibi bakan köylü çocukları. Sor bakalım ne anlamışlar. Kalmadı, Ergin aldı gene.

— Bunları biliyoruz ağbem. Hacı Bey Baba'nızla kavgalarınızı da herkes biliyo burada.

Duralayıp ekledi gülümser gibi.

— Siz burada olsanız çoğu kişi kuvvet alır sizden.

Gözü karşısında gene sırıtık bakmaya başlayan Emin'de, ne diyeceğini bilemeden kaldı Muhsin. Gülmeye vurdu.

— Valla, kafam karıştı çocuklar! Benim pek aklım kesmiyor ya konuşuruz gene. Yalnız çok sevindim, bizim köylerden sizin gibi arkadaşlarla tanıştığıma.

Daha bir şeyler diyecekti ki davulla zurna gümbürdeyip zırladılar birden. Gülüşmeye başlamışlardı. Muhsin de güldü...

— Düğünde olduğunuzu unutmayın diyor. Köy düğünü çok küçükken görmüştüm. Demek böyle oluyor...

— Siz geç geldiniz Muhsin Ağbem. Dün, evvelsi gün yağlı güreşler oldu. Kızın evine şarkılarla kına götürüp yaktılar. Kadınlar sini tuttu gelinin başında, para attı üstüne akrabalar, şeker paraladılar...

Gülerek, eğlenceli bir seyirlik gibi anlatıyordu Ergin. Muhtarın büyük oğlu ustabaşıymış Almanya'da. İzin alıp gelememiş. Parayı o göndermiş düğün için. Çok şanlı olsunmuş kardeşinin düğünü! Kentten konuklar gelsin, caz gelsinmiş. Dün caz da gelmiş. Arka bahçede toplanmışlar. Muhsin pek dinlemiyordu. Biraz önce konuştukları, bir şeyleri kımıldatmış, artmaya başlayan bir tedirginlik yaratmıştı içinde. Söylediklerinin doğruluğundan kuşkusu yoktu da görüp yakalayamadığı açık noktaları hiç mi yoktu? Kitapta yazılanlardı söyledikleri. Kitabın öğrettikleri doğru da uygulanamıyorsa, yaşamda değil, olsa olsa bizde aramalı değil miydik tersliği! Bilgimiz, görgümüz yetmemiş. İçinde bir de sevinç uyandırmıştı çocuklarla konuşması. Demek uyanma vardı çevrede de. Sürdürmekte yarar var bu bağlantıyı da; acaba güvenmekle... Bu çocuklara da güvenmez, korkarsan! Ağalardan oluyor da yoksul köylülerden olmuyor devrimci yani! Bir sen çıktın! Ergin'in sevinir bir ağızla anlattıklarıyla gerginlik gevşemiş,

dili çözülmeye başlamıştı ötekilerin de. İyi olmadı mı geldiğin? Bir daha nereden göreceksin bunları! Tanıştırdılar ya hiçbirinin adı kalmamıştı aklında. Biri ortaokulu bitirmiş, ötekiler ilkokuldan. Ergin'le Kâzım'dan başka hepsi tam köylü. Tarlada, ormanda, otlakta.

— Bizim Hacı Baba'nın derdi neymiş bu köyle?

Hepsi dikeliverdi. Sormasa mıydı keşke! Her ağızdan bir şey çıkacak şimdi!

— Hacı Bey Emmim duymasın, çok kızıp duru.

Sırıtık yüzüyle Şoför Emin'di.

— Bana ne söylüyorsun? Kimse duymaz diyordunuz; ben mi gidip yetiştireceğim Hacı Bey Emmi'ne?

Sinsi bir alayla gülümseyerek bakıyorlardı Emin'e. Bunlar da işin ayrımındalar gibi! Ne sandındı! Ergin aldı.

— Otlak yüzünden on yıldır davalılar bu köyle.

Köylünün çok eskilerden kalma kayıtları, tapuları olan arka yamaçtaki otlağa uyduruk belgelerle el koyuyormuş Hacı Emmi. Yargıçların kimine rüşvet, kimine gözdağı verilmiş, sürdürülmüş, doğru karar yukardan bozdurulmuş... Anadolu'nun bilinen toprak kavgaları. Sütü de ucuza alıyormuş, hayvanlarınız benim otlakta besleniyor diye. Çevredeki tüm otlaklar da onların. Ötekiler de birer ikişer söze karışmaya başladılar. Yerel köylü ağzına kulağı alışmaya başlamıştı. Ne kavgalar olmuş burada. Ölüm olmamış ama çok yaralanmalar. Karakolda jandarma sopası.

— Sütü başkasına verin siz de!

Pot kırdığını anlamıştı der demez. Şaşırmış, biraz da inanmaz gibi bakıyorlardı.

— Kim süt alıp duru bunnaaaden ağbem! Tulukçuların gaaşısına kim çıkabilüü burılaada?

Şoför Emin'di. Dimdik bakarak hiç sırıtmadan söylemişti hem de. Çöken suskunluğu davul zurna gürültüsü bile delemiyordu!

— Anlıyorum diye mırıldandı Muhsin.

Anlamayacak ne yanı vardı da ne derinlikte kavramıştı, bunlara ne diyecekti, onu bilemiyordu. Gözleri nasıl sende baksana! Gel, otlaklarımızı ver diyorlar. Sonra? Sonrasını sen düşün; onlara ne! Bir şeyler aranıyordu ki koşturarak gelip çağırdılar aşağıdan. Gelin almaya gidiyorlardı. Ergin fırladı, izin isteyip koşturarak önden gitti. Gelinin dayısı! Şimdi çoğalmış zurnaların, davulların gümbürdediği, alanımsı kalabalık yere indiler onlar da. Daha o anda içine sıkıntı basmıştı Muhsin'in. Öne almak istediler onu. İncelikli gülümsemeye çalışarak yerini uygun bulduğunu anlatarak diretip yerinde kaldı. Yanından ayrılıp ileri gitmemesi için uyardı Emin'i de. Önde, yeri göğü inleten davul zurnalı yürüyüşün ardından köyün öte başında, küçük bahçe içindeki süslenmiş evin önüne geldiler. Süslenmiş bir kır at getirilmişti kapıya. Telli duvaklı gelini ata bindirdiler. Bozuk paralar, şekerler atıldı başından. Ergin de içlerinde, birilerinin, at üstünde iki yanlı tuttukları gelin, ilahi mi, türkü mü, ne olduğunu anlayamadığı şeyler arasında yola çıkıldı. Bir iki de tabanca sıktılar havaya. Anacığımın şenlik dediği bunlar işte. Yerli bir filmde görmüştü yıllar önce. Oyun bir tür! Soytarılık; ne oyunu! Hepten sıkıntılı olmaya başlamıştı. Olayları ölçüp biçmekte şu kuşkuyla baktığı Şoför Emin'in bile gerisinde değil miydi şimdi? Böyle yaşıyorlar, istediklerini de açık, somut söylüyorlardı köylüler. Bulanık bir şey yoktu kafalarında. Azdı ama gerçekti bildikleri. Karşılaştırılamayacak kadar genişti onun dünyası ama sonunda ayrıntıları belirsiz, dumanlar içinde bir haritadaydı mutlu yürüdüğü yol çizgisi. Yolu sapacak değildi de düğün boyunca hiç ara vermeden bir burgu dönmeye başlamıştı içinde. Yalnız o konuştukları değil, köyde karşılaştığı her olaya hangi açıdan, nasıl bakması gerektiği takıntılı bir oyun olmuştu! Bu düğün günlerinde gördüğü en eğlenceli oyun hem de! Gelin evin kapısına gelince, civcivli tavuk, köklü ağaç verdiler gelinin, damadın ellerine, kapıya yağ sürdüler. Bolluk bereketi bekleyip durun bakalım bu

oyunlarla! Damat, babasına hiç de benzemeyen yakışıklılıktaydı; tombul tokalak köy güzeliydi gelin de. Gelini karşılayan kadın kalabalığı arasında kurum kurum kurulan Remziye Hanım'a bakarken ona mı, çevresinde dalkavukça dönüp duran kadınlı erkekli köylülere mi kızmalıydı? Tümünüzün!.. Yardımına rakı yetişmişti bereket. Rakı da boldu kıyıda dizili masalara yığılmış mezeler de. İşini bitiren Ergin de gelmişti. Gençlerle birlikte geç vakitlere kadar çekip durdular kafayı. Kaç kez susturmasına karşın, ikide bir kafasına çarpar gibi yinelenen, köylü ağızlarındaki "Muhsin Ağam" ya da yavşak kasabalı ağzıyla "Muhsin Bee" sözüne ne yapacaktı dayanmayıp da! Bu sürü böyle güdülüyor oğlum! Raflar dolusu yazılı, sözlü, biçim biçim kitapçıl aklı doldurup yığdın kafana; çevrene şaşkın bakıyorsan kendine kız! Neresine kızacağım? Hepsi ters! Karman çorman bulaşıcı tezek kokusu gibi! Nereye kaçacaksın peki? Yaşamın kendisi; kitabın söyledikleri aslında bunlar üzerine! Salih'e sor istersen bir de! Ben bilmeyeceğim de o mu bilecek! Hem ne var bu kadar terslenecek? Folklor işte! Rezilliğin en büyüğü orada, büyük kentte. Oradaki oyunlar çekici geliyor! Saçmalama! Baksana ne güzel oyunlar oynuyor delikanlılar! Adları da ne güzel. "Bıçak oyunu", "Kalkan oyunu", "Buhurcular zeybeği", "Gidene bak gidene", "Eydim kavak dalını". Hepsini de biliyor bizim Ergin. O meyhane toplantılarında, sokaklarda, parklarda gizli gizli bir şeyler alıp vermekte, yasak yayın okumakta, polisçe izlenme tedirginliğinde, polis baskınlarında bile, heyecanlı oyun tadı olmasa güç düşerdiniz o yollara siz oğlum! Kadın ilişkilerini, seksi, sinemayı, tiyatroyu, konseri hadi bir yana bırakalım... Güvenlikte akıl almaz işkenceler. O da mı oyun? Yıllar yılı dört duvar arası da mı oyun? Oyunun da riski var, kumar gibi! Çekiciliği de ondan belki. Kentteki oyun öyle! Bu toprakların oyunu bu. Bütün gece yanından ayrılmayan, Almanya'dan yeni gelmiş Ergin'de ne yadırgama vardı, ne tedirginlik. Köylülük mayasında! Topluca oynanan yerel

oyunlara gönüllü katılıyor, sıra başı oluyordu kiminde. Muhsin'i de çekmek istediler oyuna, girmedi. Oyun bilmezdi ki. Kentte doğmuştu. Pek az giderlerdi köylere. Kente inmiş köylüleri görürdü. Yazıhane çevresinde toplandıkları da olurdu ara sıra. Ortaokuldan sonrasını büyük kentlerde geçirmişti. Bir günlerin bağlama öğrenme çabası da cezaevinde bağıra çağıra topluca söyledikleri türküler gibi lisede kalkıştığı bir özentiydi. Tadına varamamıştı onun da. Köy mayası yok bizde! Köyden çalınanları yeme mayası var ama! Zıkkım olsun! Demekle olsa!

Sabah horoz sesleriyle yattığı odanın camlı fotoğraflarla süslü duvarlarına açtığı gözleri şaşkınca bakıp kaldı bir süre. Bu iki pencereli odaya nasıl, ne vakit gelmiş, nasıl yatmıştı bu karyolaya? Rakının ölçüsü kaçmıştı gece! Bir ara hafif bulantıyı, lavaboya gidip biraz da zorlamayla kustuğunu, başını yıkadığını anımsıyordu. Dönüşte bir şey olmamış gibi sürdürmüştü içkiyi. İyice hayal meyaldi artık! Damadı gerdeğe götürmüşlerdi gürültülü bir kalabalıkla. İtiş kakış bir şeyler olmamış mıydı kapıda! Ne orada olup bitenleri görmüştü sanki ne sonrasını. Kadınlar kalabalığı içinde uzaktan annesini görmüş müydü, uyduruyor muydu yoksa, onu da ayıramıyordu. Şimdi şimdi anımsıyordu; Şoför Emin'le Ergin de hep vardı yanında. Doğrulup kalktı yatakta; hafiften bir ağrı vardı başında, kötü değildi pek. Gidip pencereyi açtı. İkinci kattaydı oda. Elma ağaçları vardı evin önündeki bahçede. Köy sessizdi. Serin, temiz havayı derin derin çekti ciğerlerine. Kapı vuruluyordu. Gidip açtı. O sırıtık yüzüyle Şoför Emin dikilmişti kapıya.

— Günaydın ağbem! İyi misin?

Güldü Muhsin.

— Çok iyiyim Emin Usta. Acıktım.

— Sevindim ağbem. Aşaadayım ben.

Çekti kapıyı Emin. İyi sayılırdı, çok iyi değilse de. Acıktığı da söyleyince gelmişti aklına. Giyinip sofaya çıktı. Kokusundan bulduğu karşıdaki tuvalette, muslukta bitirdi işini. Yeni

asıldığı belli havluyla kurulandı. Gıcırdayan tahta basamaklardan inerken de gece koltukta çıktığını anımsadı bu merdivenleri. Yanındakilerden biri bu Emin'di ya, Ergin miydi öteki de! Evin önündeki masadaydı kahvaltı. Sütü, keçi peyniri, yağda katıca pişirilmiş yumurtası, bazlamasıyla (sıcaktı o da yeni yapılmıştı demek) köy kahvaltısı. Yandaki evden çay tepsisiyle "Günaydın!" diyerek gelen kavruk oğlan dün Ergin'le birlik olanlardandı. Ev onlarınmış. Biraz sonra Ergin yetişti kahvaltıya. Keyfi yerinde görünüyordu herkesin. Annesini sordu Emin'e. Sağdıcın evinde uyuyormuş o.

— Eee, şimdi dönüyor muyuz?

— Onu siz bilip durussuz ağbem!

— Düğün bitti değil mi?

Ergin aldı çöken sessizlikte.

— Biz sizi nerde göreceğiz bir daha! Daha konuşacak çok şeyimiz var ağbem.

Önemli bir iş mi var kentte?

Ne desindi!

— Ben de isterim de çocuklar, annemle geldik, ona bir sormak gerek.

— Hiç düşünme onu ağbem. Remziye diize sevinip duru. Bırakmazlaa unu!

Biraz da alaylı, cin gibi bakıp duruyordu Emin. Peki, kaldık, bakalım ne yapacağız? Çok mu önemli ne yapacağını bilmek! Dağdasın; güzel bir gün başlıyor.

— Burda sizi aslan gibi görünce çok sevindim Muhsin Ağbem. Akşam tüm köylü şaştı sizin içtiğiniz rakıya. Böyle görünce daha da şaşıracaklar.

Çekingen, biraz da utanır gibi ekledi.

— "Hacı Baba macı baba daşşağına dokunamaz bu adamın" demiş nalbant Hamza Dayı.

Güldüler. Bıraktığı izlenime sevinmedi değil Muhsin. O bulanık esrik kafasıyla açık vermemiş, göze batan taşkınca bir şey yapmamıştı demek. Takıldı,

— İyi ki herif dinsiz; içip duruyor demediler!

— Bu düğün ağbem. Herkes içee! İçmeyen delikanlı yoktur kööde. İçip cıvıttın mı gızaalaa.

Emin'di; sırıtıp ekledi.

— Böğön de cuma namazına gideelee!

İyi, biz de gideriz bugün cuma namazına! Kahvaltı bitmişti.

— Köyleri bir dolaşalım mı Muhsin Ağbi? Şöyle birkaç saat; Almanya'ya dönmeden göreyim ben de! Hem de rahat rahat konuşuruz.

Aklına babasıyla karşılaşma olasılığı takıldı. Sorsa mıydı? Şoför Emin, önden yürümüştü. Yukarı yoldaki arabayı aşağı getirecekti.

— Bak Ergin arkadaşım, çok da rahat konuşmayalım başkalarının yanında. Anladın değil mi?

Bir duraladı Ergin; sevinçli bir anlayışla başını salladı.

— Tamam ağbi. Sağ ol!

— Söylediğin şeyler önemli! Yalnız Şoför Emin sorunu da değil; gerekli olunca ilgili kişilerle konuşulur bunlar ancak!

Arabayı getirmişti Emin; Muhsin'le Ergin arkadaki koltukta, yola çıkıyorlardı.

— Yahu Emin Usta, bu Yukarı Değirmen neresiydi?

Peynir atölyesinin orada olduğunu söylemişti annesi.

— Gidelim gör ağbem!

— İstemez. Hacı Bey Emmin oradadır bugün. Hiç duymamıştım!

— Gelmez o böğön oraa!

Biraz durup ekledi,

— Yorgi'nin dermeni dep durulaadı eskide.

Yorgi'nin değirmenini duymuştu.

— Sizin atöllee oooda.

— Süt alımı bitti mi?

— Bitee mi ağbem. Yeni başladı daa! Böön cuma.

Emin'in duralayıp susmasıyla sözü bölünmüş gibi, bir sessizlik çökmüştü.

— Muhsin Ağbi bilmiyor mu olayı?

Ergindi. Suskundu Şoför Emin. Muhsin şaşaladı.

— Ne o Emin Usta, bir şeyler mi gizleniyor bizden?

— Yok be aaabem.

Üsteletmeden anlattı Emin. Bölgenin hutbe okunan, cuma namazı kılınan yani, tek camisi buradaymış. Geçen cuma köylülerle gergin bir iki konuşma geçmiş süt alımında. Hacı Emmi o sıra dönüp cuma namazına girince birçok köylü bırakıp çıkmış camiyi.

— Bu herifin yanında cuma namazı kılınmaz diye bir iki de bağıran olmuş didilee! Böön gelse de duumaz buuda Hacı Emmi.

— Atölyeye kim bakıyor? Süt alımı filan...

— Atöllede çalışannaa vaaa ağbem. Süt alımına da pehlivan bakaa. Gasa u!

Kasa Pehlivan Ali'de mi. Geri zekâlı o be! Güldü Muhsin.

— Hacı Bey'in arası bir tek Pehlivan Ali'yle iyi demek.

Patlayıvermiş gibi söylendi Şoför Emin.

— Pelvan Ali, iyi göt-öpeee!

Önce anlayamamıştı "götöpe!" sözünü. Şifreyi çözünce gülmeye başladı. Göt öpermiş yani Pelvan Ali. Tam yerinde söz. Gidip görelim bakalım bizim "götöpee" pehlivanı. Bir tepeciği dönünce yel değirmeni yıkıntısı göründü yukarda.

— Un tüccaaaı Kaa Yoogi vaamış eskileeede. Ununmuş şo deeemen.

Uzun minareli camisiyle Yukarı Değirmen yamacın hemen altındaydı. Ağaçlıklı, yenice evleri, güneşte parlayan kurşun kubbeli camisiyle göze çarpan bir köydü. Yamacı inip caminin arkasındaki uğultulu kalabalık alan görününce arabayı bir bahçe duvarı dibine çekip durdurdu Emin. Peynir "atüllesi"nin önünde toplanmışlar; süt alımı yapılıyormuş. Emin indi arabadan.

— Şööle bi dolanıp gideriz ağbem.

Ergin çok sevinmiş görünüyordu.

— Tam da gününe gelmişiz değil mi Muhsin Ağbi?

— Gelmişken bizim düztaban Pehlivan Ali'yi görmeden gitmek olur mu?

Şoför Emin de gülüyordu.

— Yalnız şöyle kıyıdan, pek göze çarpmadan yanaşalım.

Kimsenin oralı olduğu yoktu aslında. Köylü kalabalığının gözü kulağı atölyenin koca geniş kapısını çevrelemiş ön sıralardaki biraz güç duyulan ağırdan bir tartışmaya odaklanmıştı. Yanına sokuldu Emin, eğildi Muhsin'in kulağına, "kavga vaa ağbem" diye fısıldadı. Yavaşça kayıp ön sırayı buldu Muhsin. Ergin'le Emin de hemen arkasındaydılar. Sıra sıra dizili kocaman karınlı süt güğümlerinin başındaki Pehlivan Ali, karşısına dikilmiş, elleri parkalarının cebinde, sakallı birilerine korkudan kısılmış sesiyle diretmeye çalışıyor gibiydi. "Haklaanı aldı onnaaa arkedeş" sözü duyuldu. Tam karşısında, önde duran parkalı bir şeyler diyordu ki araba sesine döndüler. Caminin köşesinden topluluğa doğru hızla yaklaşıp duran Land Rover, Hacı Bey'in kocaman cipiydi. Pehlivan Ali fırlayıp düztabanları üstünde paytak paytak koşturarak geldi, açtı cipin kapısını. Yapmacığa kaçan yukarıdan bakma çabasıyla Hacı Bey indi cipten. Babasını ilk kez böyle külot pantolon, çizmeyle görünce gülecek oldu Muhsin. Bütün hıyarlığı ortaya çıkmış herifin! Şoförü de indi ardından. Kara kuru bir oğlan. Koruması mı o da! Birkaç adım önlerinden geçerken oğlunun ayırdına varmamıştı Hacı Bey; sinirden sararmış yüzü, gerginleşmiş sarkık yanaklarıyla ileride dimdik duran parkalılardan başka kimseyi görecek durumda değildi. Arabanın biraz ilerisinde durup yukardan baktı. İlerisinde dikilen Pehlivan'a, titrekliğini örtbas etmeye çalıştığı kısılmış sesiyle,

— Nedir? dedi.

— Sütü dokuz lireden alıciiiniz dep duru bu heriflee.

Hacı Bey bir adım atınca Pehlivan Ali çekilip açtı önünü.

— Kimiş bunnar?

Köylüler de ağır ağır yana çekildiler. İlerde dikelen parkalı beş kişiyle Hacı Bey uzaktan karşı karşıya gelmişlerdi. Gülecekti Muhsin. Hacı Baba kovboy filmi çeviriyor!

Öndeki oğlan bir adım atıp Hacı Bey'e dikti gözlerini.

— Sen kimsin?

— Herkes bilir burada benim kim olduğumu. Sen kimsin?

— Biz köylüleriz. Biliyoruz kim olduğunu senin. Dinle, Hacı Tulukçu! Köylünün sütüne dokuz lira ödeyeceğin bundan böyle litre için.

— Ödemezsem.

Sinek uçsa kanat sesi duyulacaktı; öylesi bir sessizlik çökmüştü. Karşıda dikili kara yağız oğlan başını şöyle bir çevirdi arkadakilere. İki parkalı gidip koca karınlı süt güğümlerinden birini bir zorlamayla devirdiler. Süt toprağa yayılıvermişti. Çılgına dönmüştü Hacı Bey. Elini atıp belindeki tabancayı sıyırıp çıkardı hemen. Şoför kara oğlan da atmıştı elini beline. Pehlivan Ali de davranıyordu ki karşıdaki oğlanlar aynı anda parkalarının altındaki Kalaşnikofları çıkarıverince seyirci gibi bakan tüm köylü tam bir ürkü içinde, çil yavrusu gibi dağılıvermişti iki yana. Patladı patlıyordu silahlar. Şoför Emin'le Ergin de donup kalmış gibiydiler. Nasıl yaptığını bilmeden fırlayıp babasının karşısına dikildi Muhsin. Güdüseldi atılımı. Başka nasıl olacaktı; düşünecek an mı vardı ki! Hacı Baba daha neye uğradığını anlamamıştı ki gürler gibi bağırdı Muhsin.

— Sok onu cebine!

Toparlanmıştı Hacı Bey.

— Malımızın kâhyası mı bunlar bizim?

Daha sert bağırdı Muhsin,

— Şimdi malından da... Kimse kâhyası değil senin malının. Sütün litresini dokuzdan ödeyeceğin; o kadar.

— Kim diyormuş bunu?

— Ben diyorum!

— Ödemezsem?

Çekilip demin devrilen süt güğümlerini gösterdi Muhsin.

— Gidip ben devireceğim o sütleri.

Suratı kıpkırmızıydı Hacı Bey'in. Daha da kısılmış titrek sesiyle tükürür gibi bağırdı.

— Sen de onlardansın değil mi?

Bir adım ileri attı Muhsin, tam dikildi Hacı Bey'in karşısına.

— Evet, onlardanım! Hadi vur beni!

Derin bir nefretle bakıyorlardı birbirlerine. Birden uzandı, tabancayı çekip aldı babasının elinden, fırlatıp attı yana doğru. Döndü şoföre,

— Al götür ulan bunu!

Kıpkırmızı kafası sararmaya başlamış, ağızsız, dilsiz, inmeli gibi kalmıştı Hacı Bey. Toprağa düşen tabancayı paytak koşturmasıyla gidip yerden alan Pehlivan Ali, hemen dönüp koruyucusunun koltukladığı Hacı Bey'in öteki kolundan tutarak arabaya binmesine yardımcı oldu. Araba gidince, ne yapacağını bilemeden bakıp duruyor Muhsin'e. Dönüp yukarıdaki parkalılara doğru yürüdü Muhsin. Sallantıya düşmüş gibi duraladı bir an, toparlanıp, yavaş yavaş yaklaşan köylülere döndü.

— Bakın bu arkadaşlar sütün litresini dokuz liradan istiyormuşsunuz diyorlar. Doğru mu? İstiyor musunuz?

Olup bitenleri tam kavrayamamıştı köylüler; boş gibi, aslında köylü kuşkuculuğuyla bakıyorlardı. Tuzak muzak olmasındı! Çatlak incecik bir ses duyuldu arkalardan.

— Helbette. İstemiyen vaaamı?

Yüreklenmişlerdi. Herkes başladı,

— Hepiciimiz istep duruk ağam.

Muhsin döndü parkalılara,

— Tamam arkadaşlar, dedi. Haklısınız!

Sallantıya düşmüş gibi duraladı bir an, hemen toparlanıp ekledi.

— Dokuzdan ödenecek süt. Hadin güle güle!

Olup biteni parkalılar da pek kavrayamamış gibiydiler. Karşılıklı bakınıp duruyorlardı ki yakın tepeden gelen bir silah sesiyle dikeldiler. Hemen dönüp yukarıya, yel değirmeni yıkıntılarına doğru koşturur gibi giderek bodur ağaçlar arasında kayboldular. Döndü Muhsin, olanları soluklarını tutmuş gibi yerlerinde çakılı izleyen Ergin'le, Şoför Emin'in yanına yürüdü. Yolunda dikili duran Pehlivan Ali'yi görmezden gelmişti. Şoför Emin atılıp eline sarıldı hemen.

— Eline, ayaana gurban olıyyn ben senin ağbem.

Sertçe çekti elini Muhsin. Ergin de coşkuyla bakıyordu,

— Aslan gibisin valla Muhsin Ağbi.

İçinde mutluluk veren bir doyum vardı Muhsin'in de. Özgüveni artmıştı. Babasına verdiği dersten de ayrıca sevinç duyuyordu. Tam ezan okunuyordu ki ağır ağır yaklaşıp çevresini almaya başlamıştı köylüler.

— Ezan okundu ağam! Buyrun!

Camiyi gösteriyordu yaşlıca biri,

— Ağa mağa değilim ben, diye döndü köylüye Muhsin. Ağanız gitti demin.

— Cemaat onu gooodu bu camiden ağam. Gelemez o. Siz buyrun!

Gülecekti, tuttu kendini Muhsin.

— Bak ağam, dedi biraz alaylı. O giden ağa kılardı. Ben namaz kılmam. Kimsenin hakkını da yedirmem. Siz de hakkınızı yedirmeyin. Annem bekliyor beni. Bağışlayın! Hadi eyvallah! Kalın sağlıkla!

Şoför Emin'e arabayı gösterip yürüdü. Ergin de geliyordu arkadan. Cılız sesler duyuldu tek tük.

— Sağ ol ağam! Güle güle!

Araba kalkınca el sallamak için baktılar köylülere. Camiye gidiyordu herkes; dönüp arabaya baktığı yoktu kimsenin. Yola koyuldular. Bir sessizlik çökmüş gibiydi. Gülmeye başladı Muhsin.

— Mübarek cuma namazını kaçırdık çocuklar!

Ötekiler pek gülmemişti. Sessizlik sürüyordu. Emin dayanamamış gibi aldı yavaşça,

— İyi olmadı aabem, dedi. Gideciiidin camiye!

Şaka gibi geldi Muhsin'e. Yoo, bayağı ciddiydi Emin. Ergin'e baktı. Düşünceliydi o da. Ne diyeceğini arıyordu ki Ergin aldı yavaşça,

— Almanya'da da çok tartıştık bunu Muhsin Ağbi. Bir sürü koyu Müslüman işçi var. TKP'lilerden var bazıları. Kaçırmayalım bunları diyorlar. Sonra Kıvılcımcılar var; abdest alıp namaz kılıyorlar işçilerle! Ne bileyim? Biraz güç ağbi!

Salih'le konuştuklarını anımsadı Muhsin. Takılmaya başlamıştı kafasına. Ne birazı, çok güç! Bir umarsız dalgınlık içinde, anlamadan işitiyordu konuşmaları.

— Uğrayalım mı ağbem?

— Nereye uğrayacağız?

— Ergin "Guşlu Pınaa" didi. İyi su vaa oooda. Şu belin dibinde akıp duru.

Bilmeyen mi vardı Kuşlu Pınar'ı! Küçüklüğünde annesiyle gelmişler, şifalı sudan içmişlerdi kaç kez. Arabadaki termosu doldurup götürelim anacağıma. Kocasını kovduk. Gönlünü alırız belki! Dönemecin biraz üstündeydi Kuşlu Pınar. Emin şosenin kıyısına çekti arabayı. Termosu alıp birkaç metre yukarda, ağaçların dibinde daracık ağaç oluktan akıp duran Kuşlu Pınar'a çıkınca yıllar öncesini anımsadı Muhsin. Hiçbir şey değişmemişti sanki. Eğilip avuçlarında içtikleri su soğuk, güzeldi.

— Boşuna akıp duruyor.

— Hacı Bey Emmi möhendislere gösteemiş. Çeşme yaptıracak dep durulaa ye...

Duraksadı bir, sırıtarak ekledi.

— Saa nasipmiş ağbim. Remziyanım diyezenin adını yazdırıp durun çeşmenin daşına da!

Güldü Muhsin.

— İyi olurdu Emin Usta da o kadar vaktim yok benim.

Emin şaşırmış gibi bakıyordu Emin

— Gitçen mi ağbem?

— Birkaç gün kalırım daha da...

Kötü bozulmuştu Emin. İnanmaz gibi bakıyordu. Anlam verememişti. Ergin'e dönüp baktı bir. O da sessizdi.

— Nası gidip durun ağbem sen? Köylüye kim virip duru dokuz lireyi? Sözü sen viydin. Hacı Bey Emmi'yi de govdun! Kesselee alamazlar u parayı undan. Çekip gitmek vaa mı şinci!

Koca bir tümseğe çarpıp tökezlemişti Muhsin! Ergin'e baktı. O da aynı şeyi düşünüyordu belli ki. Kıstırılmışlık duygusuyla sessiz kaldı bir an. Eğilip su içti biraz. Yüzüne de vurup saçlarında gezdirdi ıslak ellerini. Nesine karşı çıkacaktı sözlerin! Toparlandı birden; gülmeye vurdu,

— Valla doğrusun Emin Usta, dedi. Bakalım, bir yolunu bulacağız!

Gerilim yumuşamıştı. Arabaya binerlerken Şoför Emin gülerek söyleniyordu.

— Cuma namazına da gitmedin ağbem. Parayı da alamadı mı köylü, ne dep duru saa bilip durun mu?

Nereden bilecekti. Direksiyona oturunca arkasına dönüp iyice sırıtık yüzle tamamladı sözünü.

— Gaaştııdı ortalığı, bizi gandııdı, gitti. Dimek şeytandı herif!

Gülüştüler. Muhsin de gülmüştü isteksiz.

— O köyü basanları tanıdın mı Emin Usta; doğru söyle!

— Niiyden tanııcin ağbem? O Domusçu'nun didikleri bunnaa beeki!

— Ben de şaşırdım, dedi Ergin. Hiç duymadık.

— Niree gitçees şinci?

Öteki köyler uzaktaymış. Köye dönelim, dedi Muhsin. Saat ikiye geliyordu; acıkmışlardı da. Dağın üst başında Yörük çadırları varmış ama keçi peynirinden başka şey bulunmazmış orada. Arka koltuktaki köşesine çekilmiş, dönüş yolu boyun-

ca, düşüncelere kaptırmış, günün olaylarını geçiriyordu gözlerinin önünden. Hacı Bey Baba'sının çeviriyor diye alay ettiği kovboy filminde atılıp oğlan kovboyu oynamıştı! Kahraman Kovboy Hacı Baba'sına karşı! Tekmili birden rezillik! Emin haklıydı. Köylü parasını almayınca olacaktı asıl rezillik! Bir an önce siktirip gitsem şuralardan iyi olacak. Köyde bir de Remziye Hanım'a söz anlatacağız şimdi. Duymuş mudur olayı? Hem de nasıl duymuştu! Daha köye yeni girmişlerdi ki kahvenin önünde oturan köylüler hemen kalkıp "Hoş geldiniz!"le karşıladılar gelenleri. Belli bir sevgiyle, saygıyla bakıyorlardı kahveye inen Muhsin'e. Çay getirdiler. Bir oğlanı koşturdular hemen Remziyaanım diyezeye. Ergin'le fiskosa eğilen köylünün sözlerinden Yukarı Değirmen'deki olayın duyulduğunu anladı. Biraz sonra koşturarak gelip "Benim canım oğlum" diye sarılarak şapur şupur öpen, sarılıp eve doğru çeken annesinden öğrendi asıl, Yukarı Değirmen'de neler olduğunu! Çeteler inmiş köye. Kendini makinelilerin önüne atıp Hacı Bey Baba'sını ölümden kurtarmış Muhsin. Dahası da vardı! Çeteler çekip gidince, "Hacı Baba'mın kovulduğu camide ben namaz kılmam!" deyip çıkmış köyden! Donup kaldı Muhsin. Ulan, delilerin içine mi düştük nedir! Ne desindi şimdi!

— Bırak bu saçmalıkları anne! Yoruldum ben. Toparlanın, gidelim artık!

— Peki Muhsin'im.

Kalkıp içeri geçti Remziye Hanım. Yağmur çiselemeye başlamıştı. Necibe'yle bir oğlan çıkıp masayı içeri taşıdılar. Biraz sonra gelen Ergin'le balkonun altına geçip ayaküstü konuştular birkaç dakika. Ankara'dan haberleşeceklerdi. "Ben sizi bulurum" diyordu FİDE'nin telefon numarasını alan Ergin. Sıcak bir el sıkışmadan sonra gitti. İçerde avlumsu bir yerde düzenlenmiş masada tavuklu pilavla yoğurt yiyip yola çıkmaları beşi bulmuştu. Muhtar, Muhsin'in tanımadığı kadınlı erkekli yaşlıca köylüler arabayı kuşatıp el sıkmış, kadınlar

Remziye Hanım'la kucaklaşmış, kimi el öpmüş, Muhsin'in pek anlayamadığı ağızla (borçluluk, iyi dilek bildirileri olmalıydı) selamlayarak yolcu etmişlerdi gidenleri. Annesiyle Necibe gene arkaya, Muhsin şoförün yanına oturmuştu. Gök kara bulutluydu, yağmur artmıştı biraz. Köyden ayrılınca derin bir soluk aldı Muhsin. Kurtulmuştu neyse! Arabayı sessizce süren Şoför Emin'e kaydı gözü: suratı asık gibiydi. Aman, ne yapayım! Bir şeyin ayırdına varmıştı yalnız: sinsiydi ama Hacemmisi'nden değil köylüden yanaydı bu adam. Çevreye göre uyanık sayılırdı! Soğukluğu dağıtmak için takıldı.

— Ne düşünüp duruyosun Emin Usta?

Bir an sessiz kaldı Emin; biraz aşağıdan sesle aldı.

— Ne düşünüp duracam abem.

İğneli gülümsemeyle bir bakış attı Muhsin'e,

— Köylüye dokuz lireyi ben mi söz viydim ki düşünecem!

Sorduğuna pişman olmuştu Muhsin. Ulan köylü diplomat! Gülmeye vurdu.

— Ne yapalım aslanım? Şeytan bilsin köylü de beni!

Bir şey demeye kalmadan arkadan Remziye Hanım'ın sesi duyuldu patlar gibi.

— O nassı söz ööle! Kimmiş şeytan diyicek saaa?

Al başına belayı! Emin sinmişti. Muhsin arkada kulaklarını dikmiş dinleyen annesine döndü gülerek.

— Köylüye süt dokuzdan ödenecek dedim ya. Hacı Baba köylüye bu parayı vermez, köylü de bu adam bizi aldattı, deyip adımı da şeytana çıkarırmış diyorlar. Camiye de gitmedik!

Bir şakadan söz eder gibi gülerek anlatmıştı.

— Halt itmiş onu kim dep durusa. Senin sözünü yere düşürü müyük? Hacı Buban viymese ben viirim payımdan!

Gel de sevinme! Emin'in sevinci ondan fazlaydı. Sen nesine seviniyorsun? Hanım Ağalığıyla senin küçük ağalığının onurunu koruyor Remziye Hanım! Doğru. Havaya kapıldık! Söylenir gibi ekledi annesi.

— Hacı Bey Buban da viriy, viyme mi!

Ses çıkarmadı Muhsin. İlişkilerini bilmezdi ya, annesinin "kendi payı"ndan söz ettiğini ilk kez duyuyordu. Aman, benden ırak olsunlar, cehenneme direk olsunlar! Dağlardan indikçe yağmur azalmıştı. Kentte yoktu. Pek konuşmadan evin önüne varıp durduklarında yediyi geçiyordu. İçeri girip merdivenleri çıkınca Kâtip'e telefon açtı hemen. Reyhan'dan bir haber var mıydı? İçine doğmuştu sanki. Vardı. Dün akşam, bugün o hanım aramıştı iki kez. Bir şey dememişti. Kapatıp yıldırım yazdırdı kliniği. Biraz sonra klinik bağlanıp sekreterin sesini duyunca duruldu.

— Ha merhaba! Geldin mi?

— Merhaba Reyhancığım, geldim.

Gülerek ekledi,

— Anlatacağım çok şey var seni güldürecek.

Sessiz kalmıştı Reyhan.

— Sen anlat, ne oldu baban!

— Biz yarın sabah ilk uçakla Frankfurt'a gidiyoruz. Babam birden ağırlaştı. Hastanede arkadaşlar var orada; gel dediler hemen.

Bu da nereden çıkmıştı şimdi! Ne diyeceğini bilemeden kalmıştı Muhsin.

— Peki ben... dedi, kekeler gibi.

Toparlanıp ekledi.

— Uçağa yetişemem mi? Seni görmeden mi yani ben...

— Bırak artık şu ben, ben, ben sözünü! İşimi ağırlaştırma lütfen!

Terslemişti bayağı. Sessizlikten sonra gönlünü alma gereği duymuş gibi aldı yavaşça.

— Gelip de ne yapacaksın? Gülünecek şeyler yok buralarda! Gülecek durumda değilim. Hadi içerde hasta bekliyor.

— Almanya'dan ararsın değil mi?

— Hele bir gidelim bakalım!

Gene yumuşakça ekledi.

— Sen sözümü dinle benim. Unutma, ben senin ablanım! Hadi sağlıkla kal!

Telefonu kapattığında sis basmış gibiydi kafasına! Ağır ağır çıktı odasına, gidip yatağına uzandı. Böylesine saçma olabilir miydi her şey! "Ablam"mış benim! Utanmıyor da; iki kardeş mi ettik o haltları biz! Aklından zoru mu vardır nedir bu kızın! Sen kendi aklına bak oğlum! Herkesin aklı başında.

Dört

İki gün sonra kentten ayrılırken kuşkulu mutluluk beklentileri içinde de olsa, iyimserdi. Annesini kandırması kolay olmamıştı ama boynunu bükmüş biçimde o da mutluydu sonunda. Oğlunun Yukarı Değirmen'deki yiğitliği ve kabadayılığının kentte duyulup her yerde konuşuluyor olması başlı başına onurdu, övünç konusuydu Remziye Hanım için. Muhsin'in her duydukça kızgınlığını artıran gülünç yorum, bir an önce buralardan kaçmasını gerektiren nedenlerin neredeyse başında sayılsa da... Terminale gitmek için evden ayrılıp kente daldıklarında,

— Valla ağşem mihaanede ağlap duudu bizim berber Mıstaaa,

Kente taşınıp dükken açmış yeni. Muhsin'i göremediğindenmiş ağlaap duuması! Dayanamamış söz vermiş Emin de.

Bir arastadaki berberin önünde inince Mustafa "Aaabem!" diye fırlayıp boynuna sarıldı Muhsin'in. Gözleri yaşlıydı gerçekten de. İçeri almaya kalktı Muhsin'i. Saçlaağına bi darak vurayın ağabem! Sağ ol Mustafacığım! Geç kalıyorlardı. İçerde oturan, hiç tanımadığı müşteriler de kapıya çıkmışlardı kasabalı, güleç yüzleriyle. Arabaya binerken bir baktı Muhsin, çevredeki esnaftan da işyerinden çıkıp Muhsin'e gülerek bakanlar, seslenenler vardı. Güle güle Muhsin Bee! Bir alkışı eksikti hani! Herkes seni söylep duru gasıbada ağbem. İyi halt ediyorlar mı diyecekti Emin'e! Terminalde ayrılırlarken Emin'in de gözleri doldu dolacaktı. "Dön gel be ağbem! Dışaalaaada ne bok vaa!" diye gülmeye vururken titriyor gibiydi sesi. Kâtip sabah eve uğramıştı Muhsin'i yolcu etmeye. Hacı Bey Amca bugün kente geliyormuş; yazıhaneye dönecekti hemen. Muhsin de annesinin üstelemelerine aldırmadan, babasıyla yüz yüze gelmemek için ayrılıyordu bugün. On bin lira vermişti Remziye Hanım, kaç kez gözyaşıyla kucaklayıp öptüğü oğluna. Aydan aya yazıhaneden gönderilen parayı da konuşacaktı Hacı Baba'sıyla: sakın sıkıntı çekmesindi Muhsin. Elinde olmadan seviniyordu da bu annesi ahlakını bozmuyor muydı şimdi yani! Yapacağın işlere bağlı oğlum! Evlense, gelip işlerin başına geçse ne iyi olacaktı Muhsin! Gülerek olur demişti Muhsin de! Önce imamın kızını kandıralım da! "Sözünü de unutma! Altın takacaksın gerdanına!". Ne gerdanı; göbeğine, döşüne kadar beşibirlikle donatacaktı gelinini! Gece geç saati bulan konuşmada epeyi yeni şey öğrenmişti aileyle ilgili. Asıl mal mülk Tulukçulardandı ya, kuyumcu, sarraf babasının bıraktığı kalıtlarla Remziye Hanım da varlıklıydı bayağı. Hacı Nine sağlığında kocasından kalan tüm varlığı kızının üzerine tapulatmış, taşınabilirleri –değerli taşlar, altınlar– İş Bankası'nda, Remziye Hanım adına kayıtlı kasada korumaya koydurmuştu. Gerçi kasanın şifresi de malların kullanımı da Hacı Bey'deydi ama karısının haklarına saygılı olmuştu o da; gelir paylarını Remziye Hanım'ın hesabına

yatırmıştı. Gece uykuya daldı dalacak durumda dinlemişti böyle bir sürü şeyi. Varını yoğunu oğluna bağışlayacağını duyurmaya çalışıyor olmalıydı kadın. Pek umurundaydı Muhsin'in de! Eve gelişi hiçbir şeye yaramadıysa para sıkıntısından kurtarmıştı. Daha güvenli olacaktı Ankara'da. Sıkıntısı Reyhan'dı şimdi! Daha Ankara'dan ayrılırken dönüşte yaşayacağı mutluluğun esrikliğini yaşamıştı. O mutluluğa ne vakit erişeceği de belli değildi. Aklına koymuştu; ilk yapacağı, doğru dürüst bir eve geçmek, telefon almaktı. Önce Reyhan gelsindi bakalım; onun evine yerleşirlerdi belki de. Ona danışmadan nasıl yaparsın! Ya ablam kızarsa! Hele bir gelsin abisini göstereceğim ben o ablama! Ankara'ya indiği sabah valizi evde bırakıp doğru FİDE'ye gitti. Ayrıldığı gibiydi her şey. Çocuklarla selamlaşıp arka büroya geçti. Hoca başını kâğıtlardan kaldırıp Muhsin'i görünce sevindi.

— Geldin mi?

— Geldik Hocam.

— Hoş geldin!

Sevinçli bir yüzle ayağa kalkıp uzandı Nedim Bey; el sıkıştılar.

— Anlat bakalım ne var ne yok?

— Köyde ne olacak Hocam! Mal, davar kavgası!

— Daha ne olsun!

— Güzel de asıl kavgayı bilen yok ki herkes bir yonga peşinde!

Gülüyordu Hoca.

— Asıl kavga burada Hocam.

Sessiz kaldı Hoca bir an. Kararan bakışıyla aldı.

— Ne kavgası; düpedüz cinayet var burada oğlum! TÖBDER'den bir müdürü vurdular gene! Devrimciymiş! Şimdi sağdan birini vururlar! Tam yoluna soktular ülkeyi!

Sessizlik çökmüştü. Konuştukça her şey kararıyor gibiydi. Satın alınmış on bir milletvekiliyle kurduğu bu hükümetle yürütemeyecekti Ecevit.

— "Umudumuz Ecevit!" dedi Hoca acı gülümsemeyle, anneni mutlu ettin!

— Ettik de... Kaygılı biraz.

Soru dolu bakıyordu Nedim Hoca. Muhsin gülümseyerek aldı.

— Sevgilimin Kızılbaş olmasından korkuyor...

Anlamamıştı Hoca. Muhsin, patlak veren Alevi-Sünni çatışmalarına değinerek olayı kısaca açıklayınca duraladı.

— Şakaya gelir yanı yok o işin Muhsinciğim, dedi. Görüyorsun nasıl alçakça kan döküyorlar. Daha da kötüye gideceğe benzer. Aslına bakarsan, İslam'ın temelindeki komünal dayanışma ögelerini koruyan yanı var bu "heterodoks" tarikatların. Alevilik bunlardan. Türklerin barbarlık kültürünü de onlar korudular. Uzunca konuşuruz bir gün. Şimdi bankaya gitmem gerek.

Kalkıp çıktı Hoca. Muhsin telefon için izin isteyip kalmıştı. Önce Sedef'i aradı telefona geçince. İyiydi Hanife Teyze. Salih sık geliyordu eve ya, İstanbul'daydı asıl işleri. Epeydir de gelmemişti. Kapatıp Yapı-İş'i açtı. Sıçrayacaktı sevincinden; telefonu kaldıran Salih'ti. Şimdi gelmiş, yerine yeni oturmuştu o da. Yemeğe çıkacak vakit yoktu. Buradaki işleri bitirmeleri gerekiyordu hemen. Akşama toplantı vardı. Sonra da annesine gitmek istiyordu.

— Yarın öğle yemeğinde buluşalım, olur mu?

Olmaz mı diyecekti! Telefonu kapatırken –Niye kızsındı da!– belli etmemeye çalıştığı bir kırgınlık vardı içinde. Kısa da olsa, buluşamazlar mıydı yani bir ara! Boş ver! Yarın konuşursunuz! Başka yolu var mı ki! Var, niye olmasın! Gece atlar gidersin; Hanife Teyze'yi de görmüş olursun! Onu o da biliyor ama istemedi; demek ki! Yani! Evet, yani annesini öne sürdü; Sedef'le olacak bu gece! Reyhan burada olsaydı sen ne yapacaktın? Sedef'le Reyhan da aynı değil ama! Sevmiyor ki o! Ne biliyorsun? Şaşırdı! Hiç aklından geçmemişti doğrusu Salih'in Sedef'i sevebileceği. Sonunda erkek bu. Hep de yakı-

nında olmuş bu kadın! Kırığı! Öyle demedi mi? Eee? Geneleve gideceğine ya da oturup kendi işini... Saçmalama! Ne çirkin şeyler düşünüyorsun be! İş yok güç yok; aklını dona taktın! Oğlan başını kaşıyamıyor işten; söylediklerine bak! Çıktı FİDE'den. İyice sıkılmaya başlamıştı. Ankara'ya dönüş için düşlediklerimiz –Saçma! Neye dayanarak düşlemiştin yani!– uçup gitti; ne yapacağız bakalım şimdi? Reyhan'ı bekleyeceksin! Ne bekleyeceğim be! Yarını bekliyorum; Salih'le ciddi bir konuşalım. Ben de mi çekip gitsem İstanbul'a! Peki Reyhan? Hemen gitmedik ya! Bir şeyler yiyeyim, gidip bir uyuyayım önce. Dün gece de uyumadık! Yarın olsun bakalım!

Ertesi gün öğlene doğru FİDE'ye uğrayınca Salih'i aramasını söyledi Hoca. Telefon etmiş sabah. Açtı hemen. Öğlende çıkamıyordu Salih. Akşama daha uzun konuşabilirlerdi. Mülkiyeliler'de buluşacaklardı. Sevinmişti Muhsin. Nedim Hoca da sevinmişti. Öğle yemeği önerisini yineledi. Olur, dedi Muhsin. Hoca onun çağrılısı olacaktı yalnız. Gülüyordu Nedim Hoca.

— Ne yapalım, ağanın eli tutulmaz!

— Aman Hocam, bıktım bu ağa sözünden! Evden onun için kaçtım biraz da!

Güldü Hoca,

— Kaçtın, buraya geldin! Burada da ağalığınla yaşamıyor musun?

— Bir de siz başlamayın Hocam; Salih'ten çektiğim yetiyor! Söyleyin, nerede yiyelim?

— Rahat konuşabileceğimiz bir yer olsun da...

Önemliydi demek! Sıhhiye'de, Sağlık Bakanlığı'nın arkalarındaki sokak içinde, daha çok akşamları dolan, içkili bir lokantaya götürmüşlerdi ya, kapanmış mıdır acaba? Taksiyle gidip buldular. Kapanmamıştı. Genişçe salonda bir iki masada yiyenler vardı. Sokağa bakan köşede bir yere oturup hemen gelen garsona bir şeyler, bir de bira söylediler. Karşılıklı kalınca yol boyu suskunluğa ilk ara veren Nedim Bey oldu.

— Üç gün önce, akşam kapattık. Çocuklar gitti. Tam toparlandım, çıkacağım ben de, bir sivil girdi içeri. Nedim Bey, Birinci Şube'ye kadar gideceğiz sizinle. Şaşırdım biraz

— Karım hasta. Bakıcı kadın gider şimdi. Evde kimse yok. Yarın sabah uğrasam.

Olmazmış. Aslında bir şey sorup bırakacaklarmış! Bu ağızları bilirim de ne yapacaksın! Çıktım, cip bekliyordu kapıda.

Heyecanla dinliyordu Muhsin. Onunla mı ilgiliydi?

Hoca'nın da aklına o gelmiş. Değildi. Uzatmadan açıkladı Hoca. Mahmut'u soruyorlarmış. Behçet'in yerine gelen çocuk. Hem Kürtmüş hem de Aleviymiş!

— Memurların akşam boş bıraktıkları bir odaya aldılar. İki saat bekledik orada. Başka bir odaya götürdüler. Masada gençten, suratsız biri oturuyor. Sorduğu o bana. Biliyor muydum oğlanın böyle olduğunu? Şaşırdım inan ki! "Hiç aklıma gelmedi sormak" dedim. "Bana ne Kürt oluşundan, mezhebinden? Çalışkan, kasaya bakıyor, hırsızlığı yok. Önemli olan o bizim için".

Ondan önce çalışan da öyleymiş. Kürt, Alevi, hem de komünistmişler. Behçet'i diyor. Kötü kötü bakıyordu herif.

— Devleti, ülkeyi çalma peşinde bunlar, dedi. Senin üç kuruşunu ne yapsın!

Ne diyeyim bu adama! Bir süre sessiz bakıştık. Şöyle bir yaslandı koltuğuna. Yukarıdan bakışla,

— Üst üste olunca bir uyaralım dedik! Bilmiyordunuz demek! Güzel! Artık biliyorsunuz.

— Soğuk, sessiz bir bakışmadan sonra "Buyrun!" diye kapıyı gösterdi herif.

Sinirli bir gülümsemeyle

— Evet, dedi. Artık biliyorum da ne yapmam gerektiğini bilemiyorum!

Sessiz, durgun başladılar yemeklerini yemeye.

— Mahmut'a söylediniz mi?

— Söylemedim. İlk kez seninle konuşuyorum. Söylemem mi gerekirdi?

— İşten çıkaracak mısınız?

— Nasıl yaparım onu ben! FİDE'yi kapatırım, daha iyi! Bu pis heriflerin korkusuyla mı yaşayacağız!

Öylece sormuştu. Nedim Hoca'nın o haltı etmeyeceğini iyi biliyordu.

— Gelen gidenler var mı gene?

— Türkeş'in, hiç duymadıkları bilmem kimin kitaplarını soruyorlarmış ikide bir. Gözleri tutmadığı birileri sağcı, faşist yayınları, dinsel kitapları istiyormuş. Çocuklar tedirgin.

— Ne yapacaksınız peki?

Çatalı, bıçağı bırakıp başını tabaktan kaldırdı, Muhsin'e baktı Nedim Hoca.

— Sen ne diyorsun; ne yapmam gerek?

Muhsin de bırakmıştı yemeği. Karşılıklı bakıştılar bir an.

— Vallaa Hocam, karar vermek kolay değil. Güzel, her bakımdan yararlı bir iş kurmuşsunuz. Kapattınız bunu, ne yapacaksınız? Gömlek, kravat satacak değilsiniz! Düşünelim. Daha güvenli bir yere mi taşınsanız?

— Güvenli yer kaldı mı? Bu iş her gün biraz daha kötüye gidecek; görünen o!

— Bizim o bölgede de sağcıların, faşistlerin borusu mu ötüyor ne?

— Güvenli dediğin merkez yerler belki; Kızılay, Mülkiyeliler yöresi filan. Kolay mı orada uygun yer bulmak. Kiralar çok yüksek. İyi gidiyor ya, FİDE yeni doğrultuyor belini daha. Yıllarca borç ödedik.

Sessiz kaldı Muhsin. Parasal destek sözü vermek geçti içinden. Belki onu bekliyordu Hoca da. Ya sözünü yerine getiremeseydi! Remziye Hanım'ın sıcak anne yüreğinden başka bir güvencesi mi vardı ki. Duyumsamış gibi aldı Hoca.

— Senden para mara isteyeceğimi sanma sakın! Versen de almam.

Alaylı gülümseyerek ekledi,

— Senin durumun, düşe kapılma boşuna oğlum, Hacı Baban yaşadığı süre benden parlak değil! Ondan sonrası da bilinmez!

Muhsin de gülümsedi. Hiç aklına getirmemişti babasının ölümünü. Ne yapardı? Tam bir "bilinmez"di gerçekten de.

— Aman ölmesin Hocam, dedi. Yaşayıp gidiyoruz işte!

Yemeklerine döndüler sessizce. Evi, kasabayı sordu Hoca, nasıl geçmişti? Annesini, köylüleri anlattı biraz Muhsin pek ayrıntıya girmeden. Gülüştükleri oldu. Kimi şeyler değişmiş görünüyordu ya, –parkalıları anlattı– bir iki delikanlının özentisiydi olsa olsa, o da! Kasaba kasabaydı, köy de köydü sonunda. Tepkisi başka oldu Hoca'nın. Olay üstünde durdu; ayrıntılı anlattırıp düşündü uzun uzun.

— Özenti mözenti, dedi. Temelinde ne özenti değil ki bu ülkede! Gene de önemli olay!

Bozulur gibiydi Muhsin. Sanki biz bilmiyoruz önemini de! Yemek bitince çıkıp Ziya Gökalp Caddesi'ne yürüdüler. Cebeci otobüsüne gitti Hoca. Konuyu düşüneceklerdi; uygun bir yer için de güvenli sayılan bölgede bakınacaktı Muhsin. Akşama çok vardı daha. Haftalardır sinemaya gitmemişti. İyi bir film olsaydı bari. Bulvar boyu bakındığı sinemalarda gözünün tuttuğu bir şey bulamamıştı. Şimdi bu sıcakta abuk sabuk filmlere mi kapanacaktı! Bulvarda gezinmekten yorgun, ağır ağır yürüyüp Kuğulu Park'a attı kendini. Ağaçların altındaki kanepelerden birine oturdu. Serindi. Reyhan ne yapıyordu acaba? Gezinen genç çiftler vardı parkta. O da burada olsaydı şimdi. Olsaydı! Yok, ne yapalım yani! Söylemekle oluyor mu? Bakalım ne vakit arayacak? Babasının ne olduğunu da tam anlayamadık daha. Anlarsın! Yeniden FİDE'ye, Hoca'nın durumuna takıldı kafası. FİDE'yi o mu devralsaydı acaba? Remziye Hanım'ı kandırırdı nasıl olsa! Bakarsın sevinirdi de! Hiç kuşku yoktu ki daha da artacak her türden belayı göğüslemek gerekiyordu. Değer miydi! Nedim Hoca gibi sabahtan akşama

kapanabilir miydi öyle bir yere. Ortaklık mı önerseydi yoksa! Sen otur ben gezeceğim yani! Olayı Salih'le konuşmayı düşünürken daha, olumlu karşılaması olasılığıyla sıkıntı basmıştı içine. Reyhan'a hiç söylememeliydi: öyle bir işe girmesini o isterdi bakarsın! Kendini öylece bıraktığı parkta, ara sıra gezinen ak bulutları nakışlar gibi sallanan dalların esintisindeki tahta kanepede, günlerdir köyde, kentte olup biten olayları, yeniden yaşarcasına tek tek sorgularken dönüp dolaşıp geldiği Reyhan'dı hep. Kimi sözlerine, davranışlarına başkaldırmaya kalkışsa da ta içinden duyduğu mutluluk ağır basıyordu sonunda. "Çok da iyi biliyorsun kendini sevdirdiğini piç!". İlk duyduğunda ne kadar irkilmişse, her anımsadığında esrik eden bir mutluluğun doyumuyla kuşatıyordu şimdi o sözler. Çok sayıda kadın tanımamıştı ya, böyle biri de pek rastlanır türden değil gibi geliyordu. Piyango bize vurdu demek! Güldü. Kadın değil baş belası! Ne kadar isterdi bu gece onunla sabahlamayı. Unutma ablanın sözünü; patlama! Unutur muyum; ilk onu soracağım, nereden çıktı bu ablalık! Parkta tam bir tembellikle başıboş geçirdiği saatlerden sonra kalkıp anayola çıktı; akşamın yeni başlayan tatlı serinliğinde yollara dökülmüş memur kalabalığı arasında ağır ağır indi Kızılay'a doğru. Yüksel Caddesi'nden sapıp Mülkiyeliler'e girdiğinde sekize yakındı. Salih gelmemişti daha. Kalabalık bahçede kimseye takılmamak için kıyılardan geçip yukarıda, gerilerdeki bir masaya oturdu. Biraz sonra da Salih göründü. Gelince kalktı, kucaklaştılar. Mutlu bir yorgunluk vardı Salih'in gülümser yüzünde.

— Hoş geldin reis!

— Ağalıktan kurtulduk reis mi olduk şimdi de?

Sessizce gülümsüyordu Salih hep yaptığı gibi.

— Toprakları dağıttın mı köylüye?

— Köylü kendi gelip almadan toprağın dağıtıldığı nerede görülmüş!

— İyi bahane bulmuşsun! Sen bu kafayla güç kurtulursun ağalıktan!

Gülüşüyorlardı.

— Senin işler ne durumda?

Birçok işyerinde grevler, anlaşmazlıklar vardı İstanbul'da. Bilinçli işçi bulmak ya da çoğu köylü kökenli işçileri bilinçlendirmek ağır, çok güç, o ölçüde de önemliydi. Öğrendiler mi de iyi öğreniyorlardı. Bu yolda neler yaptıklarını anlatırken, çok az gördüğü biçimde heyecanlanıyordu Salih! Saldırılar olmuş birçok işyerinde, bayağı kavgalar çıkmış, birkaçını pataklamışlar itlerin ya, pek kötü dövüşçü olmamasına karşın o da epeyi dayak yemiş; kafayı, gözü kurtarmış bereket! Sen anlat diyordu Muhsin'e; neler oluyor oralarda? Rakılarını, çın çın yapıp yudumladılar. Sevinerek aldı Muhsin. Hanife Hanım'ın toplu ev kirasını ödeme zorunluluğunu katmadan, para çekmek için kıvırdığı yalanı sezen annesinin sevecen köylü kurnazlığından girip evlenmesiyle, gelecek gelinle ilgili güldürücü konuşmalarından başladı. Köyü, düğünü, birbirinden gülünç sonraki olaylarda, tipleri tek tek konuşma ağızlarıyla tanıtarak epeyi ayrıntılı biçimde anlattı. Köylülerin kavgayı, cuma namazını yorumları, annesinin duyduklarıyla övünmesi epeyi güldürmüştü Salih'i. Ancak parkalı delikanlılara takmıştı birden. Neyin nesiydiler acaba? Şoför Emin'den duyduklarını yineledi. Kimsenin de daha çok bildiği bir şey yoktu.

— Bana biraz oyun gibi geldi Salihciğim!

— Kalaşnikofla oyun olmaz oğlum!

— Valla o kalaşnikoflar da tahtadandı sanki!

Düşünceli bakıyordu Salih.

— O tehlikeli oyunu oynayacak kim var ki oralarda? Doğuda olur da...

Kentteki parkta gece gelip konuşan liselilerden söz etti Muhsin.

— Öğretmenler filan da var köylerde. Belki onlardan geliyor. Çukurova derler ya, bizde de var öyle yerler. Koca koca topraklar birkaç elde yani! Bizimkiler süt, yoğurt kavgasında! Ne bileyim...

— Öyle başlar Muhsinciğim!

Almanya'daki Ergin'i konuştular biraz. İlişki kurmaları iyi olacaktı. Arayacağını umuyordu Muhsin. FİDE'deki olayları, polisin gözdağı vermesini anlattı. Hem Kürt hem de komünistmişler çalışanların ikisi. Biri tutuklanmıştı. Açıkça söylemese de korkuyordu Hoca.

— Sen biliyor muydun?

— Biliyorum, Kürttüler. Komünist olduklarını nereden bileceğim! Konuşmadık onlarla böyle şeyleri.

Bir suskunluktan sonra dalgın söylenir gibi,

— Kürtlerden bir şeyler çıkacağa benziyor da ne çıkacak bakalım... Bizim halk uyuyor daha Muhsinciğim!

— Ne uyuması kardeşim! Kuduz gibi birilerine saldırıyorlar baksana, Aleviydi, Sünni'ydi diye!

— O uyumak değil mi?

Bir an duralayıp aldı Muhsin.

— Bizim Reyhan'ın ailesine saldırdılar Iğdır'da biliyorsun.

— Yo, nereden bileceğim?

— Babası kötü durumdaymış. Almanya'ya götürdü Reyhan, burada değildim. Görmedim daha ben de. Gelsin öğreneceğiz bakalım!

Rakıları yudumlayarak ağır ağır yiyorlardı sessizce.

— Hocayla ortak olsak ne dersin?

Pat diye soruvermişti. Duralayıp baktı Salih,

— Bilmem. Sen korkmaz mısın?

Şaşaladı Muhsin. Ne biçim soruydu bu! Ne korkması! Dikelir gibi,

— Anlamadım, dedi. Akşamlara kadar oturmak yazıhanede, bana göre değil de...

Korkmak yani bize yakışır bir şey mi!

Alaylı bir gülümseme vardı Salih'in gözlerinde.

— Saçmalama, dedi. Öyle bir yerde sürekli oturmak heriflere kolaylık sağlar. Güm diye gelip temizlerler istedikleri an. Daha kötüsü, bomba korlar, ruhun duymaz! Bunları düşünmeyen devrimciye enayi derler oğlum!

İşte bunun için güveniyordu Salih'in arkadaşlığına. Güvenmeyip de ne yapacaktın! Aslında senin de düşündüğün şeyler değil mi bunlar! Dile getirmeyi onuruna yediremiyorsun. Kapalı yerde kalamazmış da! Yemezler! İnsanlar korkar oğlum. O korkuyu aşıp yolunda gidene yürekli derler. Aşamayan korkaktır. Korku bokuna saptığı yoldaki yanlışlarını parlak sözlerle savunmaya yelteniyorsa dönektir. Şaşmadan yolunda gidenlere saldırıp bulaşıyor, karalar çalıyor, işleri binbir yalanla bozup karıştırmaya kalkıyorsa tam alçaktır o! İyi ezberlemişsin! Başka!

— Ben ilk fırsatta seni bizim oraya sokmaya bakıyorum Muhsinciğim. Umut verici durum yok şu anda.

Ayılır gibi doğruldu Muhsin.

— Aslında benim içimde yatan aslan da o. Fakülteye ısınamıyorum bir türlü. FİDE'yi güvenli bir yere taşımaktan söz ettik Nedim Hoca'yla. Bakınayım diyorum.

— Yapabilirseniz iyi.

— Bir şeyler yapmam gerek. Böyle boş boş...

Acı gülümser bir takılmayla ekledi.

— Hacı Baba'mın yanına dönmekten başka her şeyi yaparım Salihciğim.

Bir an suskunluktan sonra,

— O da yanlış, dedi Salih! Bir kıpırtı var demek yörede. Sevenlerin çok. İlle de burada kalacağım diye boşu boşuna beklemek de akıl değil Muhsinciğim!

Duraladı Muhsin. Bir şeyler toparlamaya çalıştı kafasında.

— Doğrusun da içim istemiyor. Ne bileyim!

Duraksadı bir,

— Reyhan da yanaşmıyor. Ağzını aradım bir iki...

— Abayı fena yakmışsın!

Gülümsüyordu Salih. Takılma batmıştı Muhsin'e. Başını kaldırıp dik baktı biraz.

— Bir zararı mı var devrimciliğe, dedi. Günaha mı giriyoruz yoksa!

Gülmeye vurdu Salih.
— Kıskandım oğlum! Darısı başıma!
— Senin Sedef'in var ya!
İnceden alaylı bakıyordu Salih.
— Hiçbir kararımda onu hesaba katmadım!
— İyi halt ettin!
Aynı sinsi gülümsemeyle,
— Bilmem, dedi Salih.
Bir duraksayıp aldı.
— Onun da yakındığı yok! İyi kötü gidiyor işte!
— Reyhan'la olmaz öyle ilişki!
Dalgın düşünceli bir sessizlikten sonra,
— Güç iş bu oğlum, dedi Salih. Kadınsız duramazsın sürgit. Sapık mapık değiliz şükür! Birine bağlandın mı da onun gözü sende, senin gözün onda! Bir yerde bir haltlar karıştırmasın sakın! Hele kız da devrimciyse al başına belayı!

Alaylı güldü. Bir şeyler diyecekti Muhsin; boş verdi. Sözleri, davranışlarıyla Reyhan akıp geçivermişti karşısından bir an! Salih'in dediklerinin, istediklerinin Reyhan'dan ayrı nesi vardı ki! Reyhan devrimci miydi! Tartışmak gelmiyordu içinden hiçbir şeyi. Mutluydu, Reyhan'ı istiyordu, umurunda değildi ötesi! On ikiyi bulmuştu kalkmaları. Çakır keyif, bulvara indiler. Önemli bir şey olursa arayacaktı Salih. Muhsin taksi durdurmuştu; el sıkışıp ayrılırlarken,
— Kadınlara uyanık ol oğlum, dedi Salih alaylı gülücükle. Sen de ara beni.
— Ararım da... Korkulacak bir bela yok başımda Salihciğim! dedi Muhsin aynı alaylı gülümsemeyle. Binerken de ekledi yavaşça,
— Devrimci mevrimci değil Reyhan!
— Ama sen devrimcisin!

Araba yürüyünce pencereden el sallayan Muhsin'e yolun kıyısından gülerek bakıyordu. Uzunca bir süre takılıp kaldı o geceki bu konuşmalara. Çelişkiler, çatışmalar içinde evrile

çevrile akıp giden yaşam, aldatmalardan, yadsımalardan, suçlayıp savunmalardan, ağlayıp sızlamalardan, esrik eden mutluluklardan oluşmuş korkularla dolaşılan yabanıl bir ormandı; kadını da değiştiriyordu erkeği de. Çocuklar oluyor ya da olmuyor, zamanla kalan kimi sıcak bağlar içinde ya da tüm geçmişi örten soğuk bir yalnızlıkta bir kadınla bir erkek, baş başa ölümlerini bekliyorlardı sonunda! Salih'le konuşmalarının anımsattığı, Nedim Hoca'nın konuşmalarından da aklında kalmış şeylerdi bunlar. Bir delikanlılık aşkını anlatırken söylemişti Hoca, benzer sözleri. Ne gereği vardı bunları düşünmenin şimdi. Salihciğime Sedef yetiyor! Benim için de Reyhan var! Başka kadınları için çekmiyor mu? Diyelim ki çekiyor! Diyelim ki ne demek? Otobüste memelerinin ucu bluzunu deldi delecek kadını... Peki ne yaptık yani? Otobüste, ne yapacaktın; ne bileyim, kafanda ne yaptın? Yolculuk üç gün sürseydi de kadın da sana... Saçma! Bunları mı düşüneceğiz! Ev işi var, telefon işi var. Reyhan gelsin, yapacaklarımızı kesinleştirelim; gündem bu şimdi. Her sabah, her şeye karşın umutla başlayan beklentili günler akşam karanlığıyla üstüne çöküyordu. Sıcaklar bastırmıştı; gün geçmiyordu ki ülkenin bir yerinden, havayı daha da ağırlaştıran, sağdı, soldu diye bir kıyım, bir saldırı duyumu gelmesin. Solcu bir doçenti vurdular, Hacettepe'den. Nedim Hoca iyice tedirgindi. Çözüm değildi, biliyordu ama ödenecek bonolar olmasa, yaz dinlencesi diye, bir ay kapatmayı bile düşündüğünü söyledi bir gün. Muhsin bakınıyordu, güvenli dedikleri bölgede uygun yer bulmak da kolay değildi. Kiralar yüksekti, yeni yerin nasıl çalışacağı da bilinmezdi. Nedim Hoca karşı çıkmazsa, FİDE'ye ortak olmayı düşünmüyor değildi. Reyhan gelsindi bakalım! Ses yoktu ondan da. Sormuyordu; telefon beklentisiyle FİDE'ye uğruyordu yalnız sabah akşam. Ciddi bir okumaya kaptıramamıştı daha kendini. Bol bol uyuyordu. Hocadan aldığı kimi kitaplara göz atıyor, gazetelere, dergilere bakıyordu evde. Akşam serinliğinde çıkıp tam bir başıboşlukla ara sokaklarda

dolaşıyor, anayollarda yürüyor, parklara girip aldığı bir dergiyi, gazeteyi karıştırıyor, gezinenlere bakıyordu tembel tembel. Meyhaneye takılmamak için akşam bir şeyler yiyip eve kapanıyordu erkenden. Tiyatrolar kapalıydı, sinemalar da hiç çekici gelmiyordu. Bir gece düşünde Reyhan'la sarmaş dolaşken uyanıverdi birden. Donu ıslanmıştı. Şaşkın tedirgin kalkıp duş alırken de mastürbasyon yaptı tutamayıp. Sabah telefon açtı FİDE'den. Reyhan Hanım Almanya'daydı. Ne vakit geleceğini de bilmiyorlardı, verebilecekleri bir telefon ya da adres de yoktu Almanya'da! Günler daha da sıkıcı olmaya başlamıştı. İstanbul'a gitmeyi bile düşünmeye başlamıştı. Bir hafta kadar sonra akşamüstü telefon açtı FİDE'den. Sekreter kız kimin aradığını sorunca ikircikli duraladı bir. Adını söylerse atlatacak mıydı kız yoksa! Bu da neredendi şimdi! Verdi adını. Heyecanla beklemeye başladı. Bitmeyecek gibi bir sessizlikten sonra Reyhan'ın yorgun sesi geldi telefondan.

— Efendim!

Sevinçten ne diyeceğini bilemedi birden.

— Reyhancığım hoş geldin!

— Hoş bulduk!

Yorgundan öte kırgındı sesi.

— Ne vakit geldin? Bugün mü?

Uzayan bir suskunluktan sonra aynı yorgun ses,

— Bir iki gün oldu, dedi ağzından isteksiz dökülür gibi.

Bir iki gün mü olmuş! Ne diyeceğini bilemedi önce Muhsin.

— Babana bir şey mi oldu?

Aynı bezgin ses yanıtladı hemen.

— Söyleyecek bir şey yok şu anda.

— Gece geleyim mi?

— Evde değilim.

Evde değilmiş!

— Dışarda bir yerde?

— Gece olmaz!

Bir duralamadan sonra yorgunca ekledi.

— Yarın, akşam altıda Güven Park'ta, anıtın orada buluşuruz istersen!

İstersem mi? Ne diyor bu kız?

— Reyhancığım, şimdi biz yani?

Kekeliyor gibiydi.

— Evet, yarın altıda. İyi akşamlar!

Kapandı telefon. Donup kalmıştı. Hoca, çocuklarla kitap sayımı yapıyordu dışarıda. Yıkılmış gibiydi sıkıntıdan; kimseye böyle görünmek istemezdi. Kalktı hemen. Nereye gideceğine güçtü karar vermesi. Sokakta yürümeye koyulunca kendini toparlamaya başladı. Ne var bu kadar büyütecek? Belli ki büyük sıkıntılar yaşamış kız. Senin varsa yoksa kendin! Reyhan da bunu demişti sana; "Ben! Ben! Ben!" Düşlerin bozuldu! Ah sevgilim, kavuştuk sonunda deyip kollarına atılacaktı ki! Tut ki öyle! Alay edecek ne var bunda? Ne yapalım, sık dişini! Yarın parkta kucaklarsın! Parkta da ne kucaklanır ya! Uyur uyanık sıkıntılı bir gecenin sabahında olayı yeniden düşününce gerçekten bencil buldu kendini. Apaçık ki kız acı içinde; senin derdin Reyhan niye bana yüz vermedi! Şenlik gününde göbek atan biri sanki! Neyse, öğreneceğiz! Umutlu, sallantılı bir güvensizlik içinde akşam altıya doğru parkın kapısından girerken salt yakıcı özlemle doluydu çırpınıp duran yüreği. Anıt yöresine şöyle bir göz atıp karşısında, ağaç altındaki bir kanepeye oturdu. Dakikaları sayıyordu artık. Alaylı bakışıyla Salih dikilmişti karşısına bir an! Kızıyordu ki karşı kapıdan girmiş Reyhan'ı görünce fırladı hemen. Yolun yarısında uzattığı kollarıyla karşıladı. Kendini kollar gibi duralayan Reyhan, elini sıkmaya uzanmıştı ki umursamadan eğilip yanaklarından öptü. Öpücük değil tepki bile vermemişti kız. Yorgun, soluktu yüzü. Her zaman dikip baktığı, o ısısı belirsiz gülücüklü gözlerini –gülücük mü vardı ki!– sürekli kaçırıyordu sanki. Şaşkınlığı iyice artmıştı; ne diyeceğini bulamıyor gibiydi Muhsin. Toparlanmaya çalıştı. Aldı hemen.

— Hoş geldin canım! Ne oldu, söyle hemen! Akşamdan beri öyle şaşkınım ki geldiğine bile sevinemedim. Babanın durumundan mı böyle...

— Bırak şimdi babamı! Sevinecek ne var ki sevinelim!

Oturduğu yerde birden dönüp kesmiş, emreder gibi dikilmişti karşısına.

Isısını iyice yitirmiş, karanlık bir bakıştan sonra aldı hemen.

— Geçici geldim buraya. Yapmam gereken bazı işler var; birkaç güne bitirip dönüyorum hemen.

Muhsin'in toparlanıp bir şeyler demesine kalmadan ekledi.

— Almanya'ya yerleşeceğim!

Ne diyor bu kız yani şimdi! Peki ben... Bir duraksamadan sonra, aynı karanlık bakışla sürdürdü Reyhan.

— Bak Muhsin! Lütfen duygularınla değil, aklınla dinle söyleyeceklerimi. Önce bil ki bu karara varmam kolay olmadı. Hiçbir biçimde değiştirmeyeceğimden de sakın kuşku duyma! Yararı olmaz!

Birden tam kavrayıp yerine oturtamadığı bu vuruşa direnmenin yolunu aranan Muhsin'in karşısında Reyhan, daha da dikelmiş özgüvenli bakışlarıyla iyice üstünlük kazanmıştı sanki.

— Bundan sonraki yaşamımda sen olmayacaksın! Senin yaşamında da ben yokum artık! Bu işi burada kapatıyoruz!

Sanki bütün parka çökmüş sessizliğe başkaldırarak onurunu kurtarmak ister gibi dimdik, yukarıdan bakmaya çalıştı Muhsin,

— Biri mi var? dedi alaylı, küçümsüyor gibi bir ağızla.

Bu yukarıdan alan söz iyice kızdırmıştı Reyhan'ı. Daha dik, daha sert bakıyordu o da.

— Var! dedi patlar gibi! Sen varsın! Seninkiler var. Ötekiler var! Bir sürünüz varsınız! Ben bu kan içinde durmak istemiyorum artık!

Şimdi ne diyor bu kız? Bu kızın ne dediği de belli değilse! Salih'in dediğini diyor! Alaylı sırıtıp duruyor Salih de orada!

Eşşoğlueşşek! Senin de bilmediğin şeyler değil ki bunlar Muhsin Yoldaş! Beklemiyor idiysen senin sersemliğin. Evet doğruydu ama içinden gelen bu değildi gene de!

— Bunları konuştuktu Reyhancığım! diye sevecenlikle alıyordu ki Reyhan kesti hemen.

— Ben buraya tartışmaya gelmedim! Neyi konuşup neyi konuşmadığımızı çok iyi biliyorum. Siz insanlık için saldırıyorsunuz, onlar canavarlık yapıyorlar! Bıktım bu sözlerden ben oğlum.

Duraksayıp aldı gene,

— Ne siz ilgilendiriyorsunuz beni, ne onlar!

Karanlıkta yabanıl parıltılıydı sanki Reyhan'ın bakışları. Diyecek ne kalmıştı ki! Kızgınlığını güç tutuyordu Muhsin. Acılı gülümsemeyle aldı gene de.

— İnsanlıkla canavarlığı ayıramıyorsan konuşmak boş!

— Evet, sizin kan dökerek varılacak insanlığınızdan anlamıyorum ben.

Umarsız kalmıştı Muhsin. Gerçekten boştu konuşmak. Kafasına düşünce diye iyi kötü takıp takıştırılmış giysileri de nasıl soyunmuş bu kız böyle! Çırılçıplak... Donar ayol! Güldü isteksizce. Bu kız da öyle işe yarıyordu demek! Bitti! Gitmek için doğruluyordu Reyhan. Beklemediği bir şeymiş gibi dikeldi Muhsin.

— Gidiyor musun?

— Söylenecek bir şey kaldı mı?

Kızgınlığını tutamadı Muhsin.

— Sen ne bencil yaratıkmışsın be, dedi, tiksinti dolu bir bakışla.

Taş gibi duruyordu Reyhan. Sessizce bakışıyorlardı.

— Geldin. Bildirini sundun. Gidiyorsun. Karşında seni günlerdir yüreği çarparak bekleyen kişi ne umurunda olacak! İnsan olarak bir değeri mi var ki senin için! Öyle değil mi? Neler olup bittiğini bile söylemedin doğru dürüst. Senin in-

sanlığın buysa benim de sözüm yok kızım; ben canavarım! Güle güle!

Şaşırdı Muhsin! Hiç düşünmeden, kendiliğinden dökülüvermişti sözler. Tam da bunları istemişti işte! Kalkmak için davranırken başı önünde, dalgın kımıltısız kaldı Reyhan. Sarsılmıştı sanki. İçini kaplayıveren mutluluk şaşırtıcıydı Muhsin için. Doğruldu Reyhan. Yorgun gözlerinde, küllerden aralanmış ateşçiklerin ışıltısı belirmeğe başlamıştı. Ağırdan soluğunu boşalttı, Toparlanıp dikelmeye çalıştı yeniden. "Ne anlatayım" diye sertçe aldı,

— Birbirinden rezil, çirkin, alçakça, aşağılığın aşağısı bir sürü pislik. Gördüm. Duydum. Utandım. Neyi anlatacağım? Ağzımı kirleteceğim bir de!

Suskun bakıp durdu bir süre. Acılı aldı gene.

— O ki istiyorsun... Sen babamı tanımadın. Ne iyi ne kötü biri. Varsıllığı da yok öyle aman aman. Derdi ezilmeden geçinmek. Büyük suçu varmış meğer!

Duraksayarak sertçe baktı bir.

— Şiiymiş Ali Ekber Efendi!

Sinir içinde başını çevirip uzaklara baktı bir süre. Döndü ağırdan,

— Biliyor musun, bu yaşa geldim, bizim evde böyle şeylerin konuşulduğunu hiç anımsamam. Annelerimiz değilmiş de babamızmış Şii! Bir sürü işyerlerini yakıp yıkmışlar. Ali Ekber Efendi'yi kovalayıp bir de kafasına vurmuşlar taşla. Konuşamıyor. İyileşme umudu da yok pek. Murat'ın, oğlanın ayağı kırık. Tam bir ürkü içinde herkes. Hele çevrede, Malatya'da, Kahramanmaraş'ta. Yarın Kars'ta, Erzurum'da. Tüm ülkede.

Gene kesti birden.

— Birkaç gün bile olsa o pisliğin içine düşmek başka! Gazetede, televizyonda okuyorsunuz, görüyorsunuz, bitiyor! İçim dışım yanıyor benim! Düzelmeyecek bu işler; her şey daha kötüye gidiyor. Benim gücüm yetmez bunları değiştirmeye. Dinmiş, ulusmuş, sınıfmış; sonunda herkes birbirini öldürü-

yor! Bu saçma kavgalara dayanacak gücüm de yok! İstemiyorum da böyle bir gücümün olmasını.

Sinirli bir gülüşle kesti Muhsin.

— Bütün suç bende mi oluyor yani!

— Hayır bende! Uzak duramayacağım kalırsam.

Durup acılı ışıltısı kararmaya başlayan gözlerini dikti Muhsin'e. Bir süre durup sertçe ekledi.

— Çünkü sen varsın!

Bir suskunluktan sonra gene buz gibiydi Reyhan.

— Evvelsi gün Bedrettin Ağbi'yi vurdular Hacettepe'den.

Doçent Bedrettin Cömert'i diyordu.

— Tanıyor muydun?

— Sevdiğim, saydığım biriydi. Ben o gece sabaha kadar uyuyamadım.

Bakışları daha da kararmış gibiydi. Sertçe aldı.

— Yalnız ondan değildi bu!

Duralayarak dimdik bakışıyla ekledi,

— Sendendi!

Anlamamıştı Muhsin, ne diyor bu! Biz mi öldürdük yani! Bir şey demesine kalmadan, gene bir yorgunluk çökmüş gözlerini dikip ağırdan aldı Reyhan...

— Sana yapılacak böyle bir alçaklığı taşıyamayacağımı bir kez daha anladım. Kesin anladım!

Ne diyeceğini bilemeden kaldı Muhsin. Mutluluk esintisinde bir yeşil yaprak, ürpertiyle kımıldamıştı içinde. Kızmalı mıydı buna şimdi! Kızamamıştı. Niye, nasıl kızacaktı ki! Kız diyor ki yani. Gözlerini kaçırarak kalktı Reyhan. Muhsin de kalkmıştı ağırdan, isteksizce. Gözleri ıslak mı bu kızın? Güdüsel bir diretmeyle,

— Yanlış yapıyorsun Reyhancığım, dedi sevecen bir sesle. Seni çok seviyorum ben.

Toparlandı Reyhan; dimdik durup baktı: nemli bakışlarıyla

— Beni seviyorsan lütfen bana yardımcı ol! dedi.

Göz göze kaldılar bir kısa süre. Göz pınarlarında beliren damlacığı şimdi saklamadan bakıyordu Reyhan.

— Iğdır'da bile yaşadığım acının asıl ağırlığı sana kıyıldığını duymak korkusundan geliyordu, biliyor musun? Seni tuttuğun yoldan ayırmak gücüm var mı? Aptal değilim ben. Çok iyi biliyorum ki yok! Niye dayanmak zorunda olacakmışım bu kahreden acıya! Leyla Mecnun öyküsü mü yaşayacağım aptalca! Sevmek buysa; hayır oğlum, ben seni sevmiyorum! Sağlıkla kal!

Döndü Reyhan, yorgun ama güvenli adımlarla uzaklaşıp çıktı parktan. Birbirini çiğneyen çelişkili duygular içinde taş gibi kalmıştı Muhsin. Kanepeye oturdu. Pek bir şey görmeden, niye yaptığını da bilmeden çevresine bakındı bir süre. Kalkıp ağırdan yürüyerek bulvara çıkınca anımsadı uyanır gibi; Reyhan yoktu artık. Yoksa yok ne yapalım yani! Neleri, nasıl yapacağı konusundaki tasarılarına, oturup tek başına kesin biçim vermesi gerekirdi. Hadi yap bakalım! Alaycı, sırıtık bakışıyla Salih dikilivermişti gene karşısına! Ne bakıyorsun? İyi, dediğin oldu işte! Kıçına kına yak! Ödün verdik mi? Kız ödün istemedi ki doğrudan sepetledi seni! Biz ne yaptık; hadi güle güle dedik biz de! Ağladık mı! Yok, ağlayacaktın bir de! Kız da ayağına kapanmanı beklemiyordu. "Seni çok seviyorum" yalvarmanı umursadı mı? Neredeyse ağlamaklıydı sesin! Hassiktir ulan! Adamın sinirini bozar bu herif! Senin sinirini bozan belli oğlum! Görelim ne yapacaksın şimdi? Ulan, bu hergele Salih'le...

Kız anlamış kimsenin beni yolumdan döndüremeyeceğini, bu herife bak! Gidip bir yerde önce karnımı mı doyursam? Öğlende de pek yememişti. Yemek istemiyordu gene de. Bir acılık vardı ağzında. Güneş batmıştı.

Beş

Atlatamayacağı bir sarsıntı değildi bu Muhsin'in. İlk günler bir boşlukta dolaşır gibi geçse de kısa sayılabilecek sürede toparladı kendini. Takılmalara bile başlamıştı. Avucunu yalasın imamın kızı, talihine küssün! Remziye Hanım ne güzel, sıra sıra altın döşeyecekti gerdanına! Zor bulur böylesini o! Acılı bir anının bıçak yarasına benzer çizgisinden, beklenmedik anda zonklamalar duymasına engel olamıyordu bu gülme, güldürme çabaları. Ayakkabı ayağımızı vurdu, biz de çıkarıp attık; ne yapalım yani. Sen mi çıkarıp attın, Reyhan mı? İyi işte, ben de onu diyorum; öncelik onda ama sonunda çıkarıp ben de attım. "Onlar ermiş muradına!" mı olacaktı ille de. Bir biçimde bitti işte! Bitmesine bitmişti de günler geçmesine karşın, yaşamına yeni bir düzen verememişti bir türlü. Belliydi uğradığı yerler. FİDE, Mülkiyeliler, eski bir iki mey-

hane. Uğruyordu, pek kalmıyordu oralarda da, bir iki lokanta, ara sıra tiyatrolar, sinemalar. Bir kez de Fakülte'ye gitmiş, derse bile girmemiş, koridorlarda bir dolaşıp çıkmıştı. Karşılaştığı tanıdıklarından hiçbirine takılmak gelmiyordu içinden, selamlaşıp geçiyordu. "Dalgınsın!" dedi bir gün Nedim Hoca. Bir sorun mu vardı?

— Ne bir tanesi, bin tane sorun var Hocam.

— Öyle de hepsini çözmek sana bana düşmüyor. Ne oldu, ev işi diyordun?

— Çok para istiyorlar Hocam. Bakıyorum! Size de yer bulamadık.

Doğru söylemiyordu. Sözünü etmişti ya, ev mev aramamıştı. İçinden gelmiyordu aramak. Daracık çatı katında onu bırakmayan bir şey vardı sanki! Reyhan'la bölüştüğü mutlulukların o dağınık odaya sinmiş anıları mıydı? Olabilirdi, niye olmasındı! Korkacak, bir an önce kaçıp kurtulmak mı isteyecekti yani! Ondan değil de tembellikten, bir iş yapmaya karşı isteksizlikten belki. Bu isteksizlik neden peki? Ne bileyim; anlamı yok. Yaşayıp gidiyordu da bu anlamsızlık duygusunun, kişiyi yığınların arasından çekip çıkararak yalnızlık ateşinde kıvrandıran acımasız bir ejderha olduğunu derin bir ürpertiyle sezinlerken, şimşek çakar gibi bir soru da dikilmeye başlamıştı kafasında. Devrimcilik savıyla diretmişti Reyhan'a! Devrimcilik adına ne yapıyordu peki? Hiç! Gizli örgüt bağı yoktu. Olmasını istememişlerdi. Sendikada çalışmak için Salih'ten gelecek duyumu beklemekten başka yaptığı hiçbir şey yoktu! Gelir miydi o duyum, gelmez miydi, ne vakit gelirdi; belli değildi o da. Boşluğu Reyhan dolduruyordu demek; o da çekip gidince, yıkılmamıştı ama yüz yüze kalmıştı kendisiyle! Şimdi ne yapacaksın peki? Bilsem! Bu bataklıkta çürüyüp gidersin, bilmezsen! O kadar da değil! Düşüneceğiz! Kanlı olaylar, aylar boyu, beklentilerin de ötesinde, çeşitli illerde öylesine sıralanmaya başlamıştı ki bu sağlıksız ortamda tek başına, neyi, nasıl düşünüp nasıl davranacağını bilmek

başlı başına sorundu. Yapanı bilinmeyen tek kişilik cinayetlerle topluca saldırılar iyice sarıyordu ülkeyi. Sivas'ta sağ sol kavgasında dokuz kişi ölmüştü, yüzlerce yaralı vardı. Ankara'da belediye otobüsünü taramışlardı; üç kişi ölmüş, yirmi kişi yaralanmıştı. İstanbul'da vapur iskelesinde, bekleme salonuna bomba atılmıştı; bir ölü, on beş yaralı vardı. Sağlı, sollu kurtarılmış bölgeler oluşturuluyordu. Tüm kanlı olayların tek bir merkezden yönetilip yürütüldüğünü görüp söyleyenler de durumu saptamaktan öteye gidemiyorlardı. Birbirlerini teoride, pratikte ağır suçlamalarla kırk parçaya bölünmüş Türk solunu birleştirip etkileyici duruma getirmek, oyununu çok ustaca oynayan, –kökü devlette belli ki– göbeğinden dışa bağlı karanlık güçler karşısında kolay kıvrılabilecek bir iş değildi. Aylar önce, Milli Savunma Bakanı'nın, "Ordu içinde kontrgerilla yoktur!" sözünün "ülkede kontrgerilla yoktur" anlamına gelmediğini anlamayan kalmamıştı. Boynuzu mu olacaktı kontrgerillanın! NATO'nun "GLADIO" terör örgütüyle işbirliği içindeki ÖZEL HARP DAİRESİ, 12 Mart Darbesi'yle Türk soluna karşı açtığı kanlı savaşı, sol hükümetin sözüm ona egemenliğinin çok üstündeki sinsi bir istenç gücüyle yürütüyordu; daha ne olsundu! Şaşkın bir gözlemci görünümündeydi solcu başbakan! Ekim başlarında Ankara Bahçelievler'de, TİP üyesi yedi gencin canavarca öldürülmeleri kötü sarsmıştı Muhsin'i. Günlerce etkisinden kurtulamadı. Çok geçmedi, İstanbul'da bir profesör dekanı vurdular. Çeşitli illerde bir sürü genç öldürüldü ardından. Gün günden çığırından çıkıyordu işler. Olup biten her şey, ne kadar unuttum dese, "Daha kötüye gidecek" sözleriyle Reyhan'ı dikiyordu karşısına. "Yanılıyorsun, daha iyiye gidecek" demedik ki biz de! Biz çalışmazsak nasıl gider ki iyiye! "Gücüm yetmez" dedi. Biz de "Uğurlar olsun!" dedik! Senin gücün yeter mi? Ne bileyim; uğraşıyoruz işte! Neyle? Hiçbir şeyle uğraştığı yoktu aslında. Yüreğindeki karabasan da buydu! Yıl sonuna doğru Kahramanmaraş'ta bir sinemaya atılan bombayla acımasız

kıyım başladı Aleviler'e. Polis sokak çatışmalarını önleyemeyince çevre illerden güvenlik güçleri getirilmiş, alçaktan jetler uçurulmuştu. Evlerin, işyerlerinin yakıldığı, iç savaş görünümündeki öldürmelerin beşinci gününde ölü sayısı yüze varmıştı, yaralı bini aşıyordu. Başta İstanbul, Ankara olmak üzere on üç ilde sıkıyönetime geçildiği duyuruldu. Çeşitli yerlerde, savcıların, yargıçların, siyasal kimlikli kişilerin, tanınmış akademisyenlerin kim vurduya gittiği tek kişilik cinayetlerin yanı sıra, alanlarda, kahvehanelerde bombalı, toplu kıyımlı saldırılar kime, nerede, nasıl çarpacağı belli olmayan ölümcül piyango olarak sürüp gidiyordu. Tablonun uyumsuz rengi gibi ara sıra sağdan birilerine saldırılıyor olsa da baskın olan, kıyıma uğrayan seçkin kişileriyle solu, sola yakın olduğu kuruntusu veren her şeyi kökünden kazımak için sinsice oynanan kapkara, sinsi düşmanlıktı. Koca bir bahar, yaz, sonbahar boyu ara sıra telefonla aradığı annesini oyalayarak, FİDE'ye uğrayarak, geçiriyordu bu acı günleri! Pek ortalıkta görünmeden bir yerlere uğrayıp akşamları erkenden de odasına çekiliyordu. Bir küçük taşınabilir radyo almıştı. Müzik dinliyordu. Ne güzel keman konserlerini veriyordu radyo bazı! Suna Kan'ı dinlemişti kaç kez. Niye Reyhan'ı anımsamak için olsundu yani! Onun tekelinde miydi?

— Tut ki kaza olasılığı yüksek bir işyerinde çalışıyoruz! Görevimizi yerine getireceğiz! Yapacak başka ne var ki!

Birkaç haftada bir gelebildiğinde Salih'le konuşmaları buna varıyordu sonunda. Halkı kazanmaktı asıl sorun. Emekçi yığınlar içinde yasal örgütlenme yolunun genişletilmesine çalışmak; işimiz o. Bir yanıyla kuşkusuz dış kaynaklı karanlık güçlerin halkı yıldırıp sindirerek yolu kapatmaya çalışmaları da doğal. Gizli, hele silahlı çatışmaya kalkışmak aptalca destek bu heriflere. Sormadığı için epeyi bir sure sonra açmıştı Reyhan'la ayrıldıklarını. Salih'in kafası İstanbul'da, yeni örgütlendikleri bir işyerine öylesine takılıydı ki olayı, hiçbir şey sormadan, sessizce dinlemiş, alay ben-

zeri bir "Geçmiş olsun!" dan sonra sendikadaki çatışmaya geçmişti. Çevreye uyanık biçimde beklemekti Muhsin'in yapacağı şimdilik. Nedim Hoca biraz daha karamsardı. Önlenemez bir karayazgıya çok yönlü bir oyunla sürükleniyordu Türkiye. Askerlerin, canından bezmiş milleti "yetişin!" noktasında "kurtarması!" içindi tüm bu kanlı olaylar. Tarihsel bir provokasyondu yani. Muhsin'e duyduğu yakınlık, güven, eski kuşkularından bir anlamda kurtulup gizli, silahlı kavgaya bulaşmadığına inanmasından kaynaklanıyor olmalıydı. Sendikada çalışmak için boş boş beklemesini doğru bulmuyor; fakülteyi kaytarmanın gerekçesi deyip takılıyordu bazı! Hiç mi bir şey yoktu orada öğreneceği! Sessiz gülümseyerek karşılıyordu Nedim Hoca'yı Muhsin. Fakültede öğrenecekleri vardı, olmaz olur mu! Sağ-sol örgütlenmeye, gizli çalışmaya çekme sinsiliğinde çevresinde dolanıp duracak bir sürü öğrenci vardı. O deneyimden geçmişti o. Salih'le kesinleştirmişlerdi; şimdilik dönmeyeceklerdi o yola. Böyle gitsindi bakalım. Vurgunlara bağışıklık kazanmaya başlamıştı yapısı. Şimdilik böyleydi bu ülke; ne yapalım! Elimizden geldikçe postu deldirtmemeye bakacağız! Başka yol kalmayınca toparlanmış, eve kapanıp okumalara başlamıştı yeniden. Önemlisi yalnız o gün okuduklarını değil, yaşamı boyu okuduğu, öğrendiği, karşılaştığı her şeyi, daha önce gözünden kaçtığına inandığı çeşitli yönleriyle uzun uzun, derin derin düşünmeye başlamıştı. Her düşündüğünde de bir yerlerden Reyhan çıkıveriyordu karşısına. Yalnız, daha serinkanlılıkla düşünüyordu şimdi. Açık, dürüst davranmıştı kız; suçlanacak bir yanı yoktu! Devrimciyim diyorsan –diyorum değil, öyleyim–, senin yapman gerekeni o yaptı aslında! Anlamadım! Ne var anlamayacak? Yapısını daha ilk gününden çok iyi biliyordun kızın; uzun soluklu düşlemelere kalkışmak gerçek bir devrimcinin yiyeceği nane miydi? Kız sana iyilik etti! Zor bir gününde senin önüne konacak ağır faturayı o ödedi! Daha ne istiyorsun? Salih'in davranışını anlıyor musun şimdi?

Anlamayacak ne var? Daha doğrusu, anlayacak nesi var! Kadındır; yatar geçersin! O değil mi Salih'in anlayışı? Değil! O, düş kurduğun kadını bulmak kolay değil bu toplumda diyor! Evet, Reyhan'ı gözü tutmamıştı ama o masaldaki kadını nerede bulacağız? Kadın aramaktan başka iş mi yok bu dünyada? Ne kadar uğraşsak cinsel güdülerin baskısından kurtulamıyoruz ki. "Şu Fransız kızları olmasa yaşam çok tatsızlaşırdı!" diye boşuna dememiş Engels! Engels'in söylediği bir sürü sözden bu kalmış aklında! Sen de onun gibi yap! İlle de Reyhan dememiş ki o! Terzi yamakları, işçi kızlar, berber kızlar; Allah ne verdiyse yani! Niye gülüyorsun? Koca sakalıyla yirmilik terzi kıza yüklenmiş ileri geri sallanıp duruyor adam... Engels mengels; gülüyor insan işte! İşçisi de kuşçusu da kadına yüklendi mi ileri geri sallanır öyle oğlum! Birkaç gün aradan sonra uğradığı FİDE'de, dün Necati diye birinin telefon edip numara bıraktığını söyledi çocuklar. Samanpazarı'nda bir otelmiş bura. Necati diye birini anımsamıyordu. İki gündür evden çıkmıyormuş Nedim Hoca; soğuk algınlığı geçiriyormuş. Yazıhaneye geçip aradı hemen. Necati diye biri yoktu otelde. "Neşati" olmasın, dedi danışmadaki uyanık görevli. Kasabanın adını da söyleyince, oydu. Biraz sonra Kâtip'in sinsice titreşimli "Muhsin Bee!"ini duyunca her vakitki gibi gülecek oldu.

— Hoş geldin Neşati Ağbi? Hayırdır!

Bir yaramazlık yokmuş. Bir iş için gelmiş iki üç günlüğüne. Öğle yemeğine çağırdı Muhsin. Adresi verip yerini tanımladığı PİKNİK'te buluştuklarında bir buçuğa geliyordu. Kâtip'in daha önceki yıllarda da bir iki kez, yazıhanenin bir yerlere takıntılı işi için Ankara'ya böyle kaçamak gibi geldiğini anımsamıştı. Ya görür ya görmezdi Muhsin'i. Tezden dönerdi. Herkes iyiymiş kasabada. Muhsin Bey'in Yukarı Değirmen'deki yiğitliğini "gonuşup durulaamış"! Sinirine dokunan konuyu kapatacaktı Muhsin. Neşati ekledi hemen.

— U çetelee de yakalandı biliyo musuuz?

Nereden bilecekti? Elmalı yöresindeki dağlarda, çadırlarda, yörükler arasında beşini yakalamışlar oğlanların. Kalaşnikofları da bulmuşlar. İki öğretmenmiş başları; Suriye yanlarına kaçmış onlar. Başka birileri de varmış ama "cenderme" hastanelik etmiş tuttuklarını, söyletememiş. "Biri ölüviymiş zati!". Yüreği cız etti Muhsin'in. Olayı hem konuşmak istiyor hem duymak istemiyordu. Jandarmadaki işkencenin sivil polistekinden çok daha ölçüsüzce yabanıl, canavarca ölçüsüz olduğu söylenirdi devrimciler arasında. Derin bir ürpermeyle anımsadı tutukluluğunda, sorgulamada yaşadıklarını. Parkalarının altından çıkardıkları kalaşnikoflarıyla bıyıkları yeni terlemiş görünen gencecik çocuklar dizilivermişti gözlerinin önüne. Ne acılar yaşattılar onlara kim bilir! Ölen hangisiydi acaba? O zavallılara karşı yiğitlenmiş diye övüyorlardı onu da! Tiksintiyle kızgınlık basıyordu içine. Anlattıklarının kötü etki yaptığını sezmiş olmalıydı ki bir an susup konuyu değiştirdi Kâtip. On bin lira göndermiş Remziye Hanım Teyze; ille de evine telefon koydursun Muhsin Bey "dep duru"muş. Paraya sevinmişti ya, telefon almamak için bundan daha iyi neden mi olurdu! Sabah akşam, Remziye Hanım zırlatıp durur telefonu artık!

— Asıl geliş nedenin bu değil herhalde, dedi Muhsin takılarak.

Bocalar gibi oldu Neşati. Kurnazlığı işe yaramamıştı bu kez. Toparlanıp gülmeye çalıştığını görünce, içine mi doğdu, nedir, bir şey sezinlemiş gibi oldu. Bir cinlik var bu herifte! Bazı şeyleri biliyormuş gibi gülümseyerek başını salladı Muhsin, yerli ağzına vurdu,

— Öteden beri gelip durun sık sık! Bu işin içinde bi iş var arkedeş! Bizden niye saklap durun?

Muhsin'den ilk kez duyduğu yerli ağızla şaşırıp gülmeye başlamıştı Neşati. Doğal konuşmasıyla ekledi Muhsin,

— Diyelim ben başkasından duydum, daha mı iyi olur Neşati Ağbi? Ben sizden bir şey sakladım mı? Babamdan çok size güvendim ben.

İş takılmaktan çıkmış gergin bir ortama varmıştı birden. Dimdik bakmaya başlayan Muhsin'in karşısında gözlerini kaçırıp önüne bakarak susa kalmış Kâtip umarsızlıkla aldı yavaşça,

— Nassı diyiyim bilmen ki. Siz de duymuşunuzdur Muhsin Bey. Hacı Bey Emmi'nin... Duraladı. Umarsızlıkla sallanır gibi gözlerini önüne dikip suskun kaldı bir. Aldı gene.

— Hani nası dillee, yıllaadı baktığı... bi gadın vaa!

Açıklama gereğiyle dikelip ekledi hemen.

— Öyle, o biçim diğil hani! Allah rızası için! Gızı yeiinde zati.

Merakı iyice artmıştı Muhsin'in. Allah rızası için kızı yerinde kadına bakıyormuş bizim Hacı Baba! Bir bokluk var bunda! Tam yerine basmışız!

— Bunlar bilinen şeyler Neşati Ağbi! Doğru dürüst anlat şunu!

"Bilinen şeyler" deyince Muhsin, Kâtip gevşer gibi oldu. Sağlama almalıydı gene de.

— Gözünü seviyim Muhsin Bey, bilüsün Hacı Buba'nı. Valla ekmeğimden olurum.

Birden dikelip Kâtip'e dikti gözlerini.

— Bana baksana Neşati Ağbi, dedi; kimin haddineymiş senin ekmeğinle oynamak ben varken! Bunu anlamadın mı daha?

Sonunda işin başına geçecek olanın verdiği güvenceyi anlamayacak kadar sersem miydi kurt Kâtip! Dili çözülmeye başladı usuldan. Kiminde aralayıp Hacı Emmi efendisine övgü ölçüsünü de özenle ayarlayarak başlangıcı yıllar öncesine dayanan ilginç bir öyküyü anlattı ağır ağır. Susup durdu sonunda.

— Remziye Hanım biliyor mu bunları?

— Ayaağzı öpeyim Muhsin Bey. Geçmişte olup bitmiş bir iki şeyden ötesini nirden bilecek Remziye Hanım Diyze? Ağzınızdan bir şey gaçarsa mahvolurum ben!

— *Korkma* dedim ben sana, değil mi?

Muhsin'in dik bakışı karşısında başını önüne eğerken yeniden bastırdı Kâtip.

— Hacı Bey Amca'yla benden başka bir de siz bilüp durusuuz şinci.

Duralayıp ekledi.

— Bir de Allahüteala!

Yıllar yılı "Allahüteala"nın güvencesinde saklanmış aile gizi, şaşırtıcıdan öte çarpıcıydı Muhsin için. İlkokul günlerinden kulağında şöyle bir kalmış, babasıyla ilgili, Cevizli'den bir kızı odalık yapmasının bu günlere süren gerçek, ayrıntılı öyküsüydü Kâtip'in anlattığı. Akla kolay gelmeyecek biçimde masalsı karmaşık başlayıp bugünkü düzenli yatağına kavuşarak akıp gelmiş olaylar zinciri. Köye dışarıdan gelip yerleşmiş bir göçmen yaşlı karı kocanın torunlarıymış odalık olan kız, Zarife. Anası, babası kazada mı ölmüş ne. Dede eskicilik, tamircilik yapıyormuş köyde. Köyde bilmem kimle adının çıkarıldığını duyan Fahri Tulukçu, kızı ağır bir dayaktan sonra geneleve attırmaya kalkışınca dedeyi Tulukçu'ya karşı kışkırtmış köylüler. Babasının Cevizlililere hiç geçmeyen küskünlüğü oradan kalma demek. Dede, nine de kahrından ölmüş kısa süre sonra. Bunları duymuşluğu vardı Muhsin'in. Masal sonra başlıyordu. Kötü düşlerden hep bağırarak, kiminde de ağlayarak uyanmaya başlamış Fahri Tulukçu. Düşlerde kız, Zarife, saçı başı dağınık karşısına dikiliyormuş, "Bana zulmettin genç yaşımda; iki elim yakandadır ahirette!" diyormuş. Sonunda, bilmem neredeki ünlü, çok saygın tarikat şeyhi Nakkaşi Dede'ye varıp eline ayağına kapanmış Fahri Tulukçu. "Beni bu dertten kurtar şeyhim! Canım malım sana emanet!". Muskaydı, duaydı işe yaramayınca Şeyh'in, her kattaki etkili gücü, Tulukçu'nun parasıyla kızı genelevden çıkarıp Zarife adını Rabia'ya çevirmişler gizlice; imam hatip lisesinde tarikatça okutulan çok yoksul bir gence nikâhlamışlar. Zarife'nin ince hastalıktan öldüğü yayılmış çevreye. Hacca gitmesi de ondan sonraymış Fahri Tulukçu'nun. Bunlar da

olmayacak şeyler değildi. Fakat sonrası gerçekten şaşırtıcı, babasıyla ilgili duyguları, düşünceleri açısından enikonu sarsıcı olmuştu Muhsin için! Nice yıllardan beri o sineğin yağını hesaplayan babası Fahri Tulukçu, bu kızla kocasına, çoktan ölüp gitmiş Nakkaşi Dede'den sonra da hiç aksatmaksızın, sürekli para yollarmış. Parayı getirip eliyle oğlana, Ömer Efendi'ye veren Kâtip Neşati. Banka, posta, yazılı hiçbir şey kullanılmamış. Yani! Ne belgesi var ne izi! Ömer Efendi okulu bitirip imam olunca Ankara'ya yerleştirmişler. Solfasol'a yakın iki katlı bir ev alınmış bunlara. Altı da bakkal. Üç çocuğu olmuş Rabia'nın. Büyüğü kız, hafızmış, İlahiyat Fakültesi'nde okuyormuş. Ortanca oğlan İmam Hatip Lisesi'ndeymiş. Küçük oğlan da ilkokulu bitiriyormuş bu yıl. Coşkuyla övünür gibi anlatıyordu Kâtip bunları. Ağzı açık kalmış gibi sessizce dinliyordu Muhsin de. Alaylı bir acılıkla gülümseyerek,

— Valla, sizden başka kim söylese inanmazdım Neşati Ağbi, dedi. O cimri Hacı Tulukçu nasıl oldu da sözünden dönmeden ödüyor bu paraları?

Ürküyle duraladı Neşati,

— Tövbe de Muhsin Bee! Nası ödemez! Nakkaş Dede'nin önünde Kuran'a el basmış, tövbe duası okuyup iman tazelemiş, şeriatımızın tüm hükümlerini yerne getiıimiş... Cahil mi o gadaa Hacı Bey Amca! Sözünü çiğnese selaamın gavlen olu vallaa; küskütük çaarpılı kaluu, bilme mi o! Öte dünyada da naar-ı cehennem vaa! Hiç aksatmamıştuu. On bin vireceem böğün. Mübarek gandil yarın gice.

Suskun, biraz da şaşkın dinliyordu Muhsin. Doğru! Sıkıysa ödemesin! Allah ne yapar sonra!.. Ulan şu insanların hıyarlığı! Bu Ömer'i, Rabia'yı görüp tanıma isteği takıldı kafasına. Ağlamaklı yalvarmalarına bakmadan, ne etti, etti, kandırdı sonunda Neşati'yi. Rabia Hanım'a götüremezdi ama –o da görmezdi çünkü çoğu kez–, ikindi namazına camiye gidecekti bugün Kâtip. Namazdan çıkışta görüp bir köşede

konuşacaktı imam Ömer Efendi'yle. Ömer Savunak dedin mi tanımayan mı vardı ki yörede! Voleybol takımı kurmuş mahallede ilk geldiğinde. O da oynarmış gençken. Çok sever sayarlarmış. Ev de yakındı, belki oraya yürürlerdi. Ötesine karışmazdı. Ayrı gidecekler; Muhsin Kâtip'e sokulmayacaktı. Uzaktan izleyerek görmüş, tanımış olurdu Ömer Efendi'yi. Akşam otobüsüyle döneceğine göre bu kez bir daha buluşmalarına da gerek yoktu. Bir ağırlık çökmüştü konuşmalara. Kâtip belli ki kaygılar içindeydi. Acıdı Muhsin. Uzanıp elini adamın elinin üstüne koyup sevecenlikle vurdu bir iki,

— Bana gösterdiğin bu güveni hiç unutmayacağım Neşati Ağbi, dedi.

Umduğu oldu. Gevşemiş gibi bir doğrulup başını önüne eğdi Kâtip, ezberlediği dalkavukça dualarını yineledi ağırdan. Süt işi ne olmuştu peki? Gene bir dikelerek muştuladı.

— Kırmadı sizi Hacı Bey Amca, dedi. Dokuz yaptı südü. Köylüden aldığız duayı bi bilseez!

— Bana değil köye gelen o kalaşnikoflu gençlere dua etsinler!

Yüzü ürküyle karıştı Neşati'nin,

— Aman diyiviime onu Muhsin Bee. Yerin gulağı vaa!

Muhsin'in güldüğünü görünce ekledi.

— Siz de unnardanmışıız deeyip duru kimi südü bozuklaa zati. Garagola sizi de çağrıcaklaa dindi bi ara ye, Hacı Bey Amca vaaken goley değil o! Pelvan Ali gidip biy biy gösteemiş köye gelen oğlanları garagolda.

Yüreği cız etti Muhsin'in. Göt öper Pehlivan, tam orospu çocuğuymuş demek! Ötekiler olsa ne bok yerlerdi sanıyorsun! Seni ele vermez mi şu herif! Bilmiyorum sanki! Tadı kaçmış, canı iyice sıkılmaya başlamıştı Piknik'ten çıkıp arabaya bindiklerinde. Böyle bir işe kalkışmasını da anlamsız, giderek gülünç buluyordu. Hacı Babamızın düzdüğü karının öyküsünü öğrendik; aman ne önemli olay! Küçükken bazı oğlanların abdesthane arasından babalarının çükünü gördüklerini fiskos

etmeleri geldi aklına. Bu yaptığım daha az aptalca sanki! Arabada konuşmadılar. Epeyi süre sonra Kâtip genişçe bir sokakta durdurup Muhsin'i başıyla selamladı, çabucak indi arabadan. Hemen ilerideki caminin avlusundaki musluklara yaklaşıp abdest almaya başladı. Ezan okunuyordu. Bir kahve vardı karşı köşede. Biraz sonra da Muhsin indi arabadan. Kahve önündeki boş masalardan birine oturup çay söyledi. Gelip geçenlere, avludaki musluklarda abdest almış kurulanarak camiye girenlere baktı. Epeyi kalabalıktı. Yandaki boş masalardan birine bırakılmış bir spor gazetesini alıp can sıkıntısıyla karıştırıp durdu resimlere bakarak. Artık iyice sıkılıyordu ki cemaat çıkmaya başlamıştı. Cami boşaldığı sıra Kâtip göründü kapıda. Pabuçlarını giyip kapıya dönük duraladı. Biraz sonra da orta boylu, orta yaşlı, güler yüzlü, esmer biri çıktı camiden. Pabuçlarını giyip Kâtip'e yaklaştı. Güler yüzle el sıkışıp yürümeye başladılar. Kâtip anlatıyor, öteki de hafiften baş sallayarak dinliyordu. Ağır ağır yaklaşıp karşı kaldırıma geçtiler konuşarak. Sokağın başına doğru gidiyorlardı. Adamı iyice görüp tanımıştı Muhsin. Kalkıp onları mı izleyecekti! O kadarı da dayanılır aptallık değildi artık. Evi görse ne olacaktı? Kalkıp çıktı kahveden. Ters yana doğru yürürken gelen ilk arabaya atlayıp Kızılay dedi. Bir ara Hanife Teyze'ye uğramak geçti içinden, vazgeçti. Salih epeydir yoktu ortalarda gene. Sokaklarda gezinerek akşamı edince gidip eve yattı. Yemek isteği bile duymamıştı içinde. Ondan sonraki günler çevreye, dünyaya boz bulanık kirli bir cam ardından bakmaya başlamıştı sanki; çok iyi bildiğini sandığı şeyler bile, kuşkunun ağır gölgesiyle eski saydamlığını yitirmeye yüz tutmuş gibiydi. Yıllar yılı bildiğimizi sandığımız sıradan olaylar bile, basit de olsa bilemediğimiz ne gizli yanlar, yönler taşıyordu! Öyleydi de ne çıkarıyordu şimdi bundan? Sonuca varacak açık seçikliğe kavuşmuş değildi ki ne çıkarabilirdi bu kafayla! Yalnızlık duygusu artmış, canı eskisinden daha çok sıkılmaya başlamıştı, o kadar. Hayır, o kadar değildi!

Artık unutulmaya bıraktığı Reyhan, bu yalnızlığında geri dönmüş gibi sık sık dikilmeye başlamıştı karşısına! Aylardır baskı altında kalmış cinsel dürtülerin oyunuydu belli ki! Hacı Bey'in odalık öyküsünün Reyhan'la ne ilişkisi olacaktı yoksa! Bir gece düşünde Reyhan'la sevişmişti. Boşalırken uyanmıştı, ıslak donunu sıyırıp atmış, sabaha kadar da uyuyamamıştı o gece. Bir sorundu bu cinsel açlık işi. Geneleve gitmekten başka çözümü yoktu belki; bir türlü içine sindiremiyordu onu da. Zorunlu mastürbasyona kalkıştı mı isteksizce tıkındığı bir yemek sonunda sofradan yarı aç kalkmış gibi duyumsuyordu kendini. Aklına geliveren bir şeye güldü bir gün. İlahiyat Fakültesi'ne gidip imamın karısı Rabia'nın kızını mı kandırsaydı o da! Hacı Babamız ananı, ben de seni deyip... Biliyor muydu acaba kız bunları? Nereden bilecekti? Hiç duymamıştı belki de. Ne kızın ne de oğlanların adlarını da sormamıştı Katip'e. Ne olacaktı soracaktın da? Gidip çocuklara mı fitleyecektin ana babalarını? Zavallıların ne suçları vardı ki fitlenecek? Suç senin Hacı Baba'nda! Onu da tam diyemiyordu şimdi. Koduğumun düzeni böyle! Hacı Bey de korku belası iyilik etmeye çalışmış kendince! Anacığımın içine mi doğdu nedir; imamın kızı diye tutturmuştu! İş ciddiye binermiş, dünya güzeli kızı (!) da kandırıp Remziye Hanım'a götürürmüşüm! "Al sana imamın kızı!" diye! Kâtip'e bakarsan o da bilmiyor bu kadarını! Asıl Hacı Baba'ya, kaynanam Rabia Hanım'ın selamıyla el öpmeye götürürsem ne kıyak olurdu ya! İyi işte, bir oyun buldun, eğlen kendi kendine! Evet, oyalanıyordu; okuyordu da iyi kötü. Ne evi değiştirmiş ne de telefon almıştı. Böyle gitsindi bakalım. Gün günden kötüleşiyordu ülke de. Yalnızlık duygusunun ardında saklanan bir başka duygu (korku demeyi yediremiyordu kendine ama o izlenimi bırakıyordu doğrusu) rastlantı küçük bir dokunma ya da bir uyarı sesi irkilip sıçramasına neden olmaya başlamıştı. Ulus'ta bir kitapçıya yürürken koluna hafifçe dokunulmasıyla korkmuş gibi zıplayıp dönüşünü anımsadıkça utanç teri basar gibi oldu.

— Amma dalgınsın yahu!

Rüştü'ydü. Onu diş ağrısıyla Reyhan'a götüren Iğdırlı oğlan. Takılmayı sürdürdü gülerek.

— Ne o dişin mi ağrıyor gene!

Toparlanmaya çalıştı gülerek.

— Dişim de ağrıyor Rüştücüğüm başım da, dedi Muhsin!

— Boş ver, kuşun ağrımasın da!

Hiç de sevmediği bu erkek şakasına, "Asıl o ağrıyor!" diyecekti tutamasa. Birlikte girdiler kitapçıya. Rafların önünde tek tük konuşarak kitaplara bakındılar bir süre. Muhsin yeni yayınlanmış bir dergiyi aldı. Kitapçıdan çıktıklarında yanda bir sokaktaki kahveye girdiler çene çalmaya. Reyhan'la ilgili konuşma isteğinde olabilirdi Rüştü de. Politikadan açıldı gene de! Muhsin'in ağır ağır, bezgince çizdiği ülkenin kara tablosunu, kımıltısız, anlatılanlara karşı da suskun bir kuşkululuk içinde dinliyor gibiydi Rüştü. Muhsin durunca sessizlik çöktü birden.

— İçimi kararttın be ağbi!

Yavaştan dikelerek baktı Muhsin.

— Dağıt şu karanlığı da bizi de sevindir! Biz yanılıyoruz da iyiye mi gidiyor işler yoksa!

— Onu diyebilecek babayiğit pek yok ya, o kadar umutsuzlukla da...

Duraladı bir, ekledi.

— ... nereye varılır?

— Bilmiyorum valla! Ben de onu anlamaya çalışıyorum.

Suskunluk çökmüştü gene. Dalgın duralamış gibiydi Rüştü. Doğruldu ağırdan,

— Şu anda, politik durumunu bilmiyorum Muhsinciğim. Sormam da. Ben o faslı kapattım. Alay edeceksin benimle; hain main de diyeceksin belki. Hiç umursamam! Kimseye hainlik etmedim. Kendime ettim ettimse!

Gene duraladı Muhsin. Ağzında yuvarlayıp da bir türlü söyleyemediği bir şeyler var bunun. Söyledi işte; daha ne

söyleyecek! Gözüm yemedi, yıldım, kaçtım bu işlerden, diyor! Sana ne oluyor; bırak da o desin!

— Ne iş yapıyorsun sen şimdi?

Doğrulup baktı Muhsin'e bir süre, yanıtladı.

— İstasyon yöresinde, bir işyerimiz var bizim. Depo, yazıhane filan. Büyük. Bizim Emmioğlu deriz, Sadık'la, toptancılık yapıyoruz. İşi o açmış; ortak etti beni.

Her türden mal getirip, mal yolluyorlarmış Anadolu'ya. İyi kazanıyorlarmış. Yeni başlamışlar ya; çok tatlı işmiş bir yerleştirebilirlerse! Anlatışından belli işin tatlılığı! Devrimcilik günleri birlikte oldukları toplantılarda, çoğuları gibi onun da bağırıp çağırdığı oluyordu. Konuşurken ağır ağırdı şimdi ya, gözleri gene öyle parlıyordu sanki. Epeyi yıllar yattıydı. Yolunu güzel belletmişler buna! Kazançlı bile çıkmış sonunda! Eczacı olacaktı da –aklında öyle kalmıştı– ne olacaktı!

— Sen neler yapıyorsun?

— Ben mi? dedi uyanır gibi Muhsin. Ne yapsam diye düşünüyorum ben!

Güldü Rüştü.

— Keşke benim de öyle düşünecek bol vaktim olsaydı!

Duralayıp sürdürdü.

— Ben cezaevinden salıverilince cebimde arkadaşların koyduğu on liram vardı. Orda burda süründüm o parayla bir süre! Iğdır'a da gidemiyorum. Yer bulursam eski arkadaşların evine sığınıyorum. Parklarda yattığım oldu kaç gece. Hani bir gün karşılaşmıştık seninle, anımsıyor musun? Reyhan'ı sordundu. Biliyor musun iki gündür bir simitle duruyordum o gün ben. Senden para isteyecektim, söyleyemedim bir türlü. Bombok günler... Bu bizim Sadık çıktı karşıma da bereket...

Acılı bir duygululuk çökmüştü içine Muhsin'in.

— Amma yapmışın ha! Söylenmeyecek ne var bunda be kardeşim!

— Boş veer! Geçti gitti! Senin fakülte ne durumda?

— Sen de onu boş ver! Vaktin varsa bir kafa çekelim bu akşam. Çoktur gitmiyorum meyhaneye.

Rüştü'ye önyargılı davranıp kara çalmaya varacak yakıştırmalara kalkıştığı için kızgındı kendine. Kaçıncı bu! Karşılaştığı olayı derinliğine düşünüp değerlendirmeden taşlamayı yöntem edinmişsin! Bu kolayından yolu benimseten ne sana? Sokağa çıktıklarında bir taksiye yönelen Muhsin'i, "Otobüs geliyor yahu" diye durağa çekti Rüştü. Tıkış tıkış otobüse, Rüştü önde, ite kaka girip Kızılay'da indiler. Sakarya caddesinde binde bir uğradığı BUHARA meyhanesinin önünden geçerken "Hadi buraya girelim" dedi Muhsin. Akşamcılar birer ikişer toplanıyorlardı. Köşede bir masaya çekilip söyleyeceklerini yazdırdılar garsona. Muhsin rakı diyecekti, Rüştü bira içeceğini söyleyince şarap istedi o da. Reyhan'ı anımsamıştı şarap deyince. Her şey de Reyhan'ı anımsatıyor sana! Oluyor bazı.

— Niye rakı almadık?

Gülümsedi Rüştü.

— Söylersem tadın kaçar!

Şaşırmıştı Muhsin.

— Anlamadım.

— Onun için tadın kaçar!

Gözlerinde gizemli bir gülümsemeyle bakıyordu Rüştü. Reyhan'la ilgili olmasın bu da! O kadar da değil. Uzattın ama söyle hadi be!

— Bira da içmiyorum aslında!

Aldığı ilaçla filan mı ilgili yoksa! Giz açıklandı sonunda! Ama ne gizmiş ya! Meyhaneye de uğramıyormuş artık.

— Seni kırmak istemedim bugün, diye aldı; demin kahvede anlattıklarının bugüne varan öyküsünü tamamladı.

Uzaktan akrabaları olan ortağı Sadık demişti ya. O Sadık'ın Arap karısının akrabasından Kerküklü bir dul kadınla evlenmişti imam nikâhıyla. Kırkına yakındı kadın; iki oğlu Mersin'de market işletiyorlardı. Bağdatlıydılar. Söz buraya gelince gülmeye başladı Muhsin.

— Anlamayacak nesi var bunun oğlum! Bizim sofu karı izin vermiyor, rakı içemiyorum desene şuna!

Donuk, durgun bakmaya başlamıştı Rüştü.

— Ne kolay yargıya vardın, dedi kısık bir sesle.

Gergin bir suskunluk çökmüştü yeniden. Yalan mı dediği! Evet, biraz öyleyim ben! Peki, nedenmiş yoldaşım? –Yoldaşlığı kalmışa benzemiyor pek!– Söylerse kalkıp gidecek mişim! Adamı verem etmeden deyiver de bilelim! Açlıktan nura mı kavuştun yoksa? deyince takıldı; "Nurcu" murcu olmasın bu! İçkileri getirip masayı donatmıştı garson.

— Bedriye'nin bir şey dediği yok. Ben içmiyorum!

Karısı olmalıydı. Üstüne gitmedi Muhsin. Gülerek şarap kadehini kaldırıp Rüştü'nün masadaki soğuktan terli bira bardağına vurdu çın diye.

— Hadi sağlığına arkadaşım!

Bir şeyler yemişlerdi ki Muhsin aldı gülümseyerek.

— Sen bana ülkeyi kararttın dedin ama aydınlık yanını göstermedin!

Duralayıp ekledi,

— Hem bu dediklerinle niye kalkıp gideceğim, onu da anlamadım.

Yarıladığı bira bardağını masaya bırakırken şöyle bir baktı Rüştü.

— Biraz uzun iş o. Bir başka gün konuşuruz istersen.

Üstelemedi Muhsin. Bir daha nerede, ne gün karşılaşacağız kim bilir ama o ki istemiyorsun, kalsın arkadaş! Merakımdan ölecek değilim!

Cebinden bir kart çıkarıp uzattı Rüştü.

— Bizim işyeri burası. Uygun gününde bir telefon açarsan buluşuruz. Bizim oraya gel istersen. Sadık'la da tanışırsın. Bizim Emmioğlu'yla. Hoş adamdır. Senin telefonun filan?

— Ne telefonum var benim ne işyerim. Bir sendikadan söz aldık, keseden yiyip bekliyoruz bakalım!

Ses çıkarmadı Rüştü. Meyhane dolmaya başlamıştı. Eski tanıdık bir iki yüzle selamlaştılar. Biraz önce ötedeki bir masaya oturanlardan bir kız dikkatlice baktı Muhsin'e, dönüp

arkasını oturdu. Muhsin de tanıyacak gibi olmuştu; çıkaramadı.

— Iğdır'daki olaylar sizinkilere de dokundu mu?

— Ablamlar vardı orada, köyde. Tüm köy akraba gibi; sağcısı, solcusu da yok, Alevileri de! Yabancı da pek gelmez. Herkesin bir küçük toprağı... Sebze yetiştirirler. Ne kavgası olacak? İmamla muhtarla oturup düşünür, karar verirler seçimde. Korktukları tek şey hükümete ters düşmek. Bir gün sabah ezanı okunurken uygunsuz bir türkü tutturmuş bizim Emmioğlu! İyi de bağlama çalar. Kovmuşlar köyden.

Alaylı bir acılıkla gülerek söylüyordu bunları.

— Sen nasıl çıktın böyle bir yerden?

— Dayım astsubaydı benim. O büyüttü beni. Sonra da yatılı parasız sınavını kazandım!

Susmuş, yemeğe dalmış gibiydi Rüştü.

— Reyhan'la akrabaydınız değil mi?

— Bizim köydeki eniştenin üvey kardeşiyle Reyhan'ın analığı... Yakın olurlarmış. Ben Reyhan'ı Kars'tan, liseden tanırım. İleri sınıftaydı bizden.

Durup ekledi ağırca,

— Babası, Ali Ekber Efendi ölmüş Almanya'da, biliyorsun!

Bir an suskun kaldı Muhsin. Acı duymuştu. Ağlayan Reyhan gelmişti gözlerinin önüne.

— Nereden bileceğim? Ne kadar oldu ben Reyhan'ı görmeyeli!

— Almanya'ya yerleşti; kardeşlerini de yanına almış analarıyla. Bizim Sadık söyledi.

— Neresindeymiş Almanya'nın?

— Bilmiyorum. Sorarız bizim Emmioğlu'na istersen.

— Yoo, öyle geldi aklıma.

— Avrupa'ya filan gidersen...

— Gidersem orda aklıma gelir mi bilmem! Pasaport da vermezler ya. Daha askerliği de yapmadık.

— Paran varsa sorun değil bunlar oğlum. Sen de bilirsin!

— Sahte pasaport yani! Bir sürü bela yeniden. Nasıl yaşayacağım orada?

Bir sessizlikten sonra toparlanmaya başladı Rüştü.

— Bana izin.

Garsona el etti hesabı ister gibi. Uzanıp hemen önledi Muhsin.

— Yo, bugün ben çağırdım. Hem ben kalacağım biraz.

O anda karar vermişti kalmaya. Bu saatte gidip eve kapanmak tatsızdı şimdi. Şarap da güzeldi. Reyhan'la içtiğiniz günleri anımsattı değil mi? Diyelim öyle; ne var bunda! Keyifle şarabını yudumluyordu ki ilerideki masaya, cezaevinde bir ara birlikte yattıkları İsa diye bir oğlan gelip oturdu, sırtı dönük kızın karşısına. Muhsin'i görünce de sevinerek kalkıp geldi hemen. Kucaklaştılar. Onların örgütünden tutuklanmamıştı ya, kısa sürede pek yakınlaşmışlardı içerde.

— Yalnızsın! Gel bizim çocuklarla oturalım.

Sevinmedi değil Muhsin. Böyle bir öneri bekliyordu sanki o da. O masadaki iki oğlan da kalkıyorlardı, onların yerine taşıdı garson Muhsin'in masasını. İki kızdan biri İsa'nın kız arkadaşı, Rahime, doktormuş. Öteki, otururken Muhsin'e bakıp sırtını dönen kız da ressammış. Zekiye imiş asıl adı ya, Zeliş diye tanınırmış. Yaşlıca biri vardı masada; Zeliş, ressam kız, "Hocam" diyordu ona. İstanbul Güzel Sanatlar'da öğretim görevlisiymiş iç mimarlıkta. Biraz sonra kalktı o da; erken uçakla İstanbul'a dönüyormuş yarın. O masada da şarap içiyorlardı. Yeni oturmuşlardı ki Zeliş Muhsin'e döndü.

— Cezaevindeydiniz değil mi?

Der demez Muhsin de anımsayıp gülümsedi.

— İdik. Görüşmelere geliyordunuz siz de. Bir yakınınız vardı.

— Evet. Yusuf, kocam tutukluydu.

Yusuf'u anımsamıyordu Muhsin. Hangi örgüttendi o? Sana ne? Sepetlemiş mi herifi, ona bak sen! Öyleyse geldi işte bir tane! Yanaşır mı bakalım! Denemeden belli mi olur! İsteyenin

bir yüzü kara! İstemesine bile gerek kalmadan kolay gelişti her şey. On ikiye doğru kalktıklarında, İsa'yla karısının meyhaneden çıkan birilerine takılıp çoktan gittiklerini anımsamayacak kadar içip söyleşiyi koyulaştırmışlardı. İzmir'de oturuyormuş Zeliş. Bir sergi için buradaymış on beş gündür. Yarından sonra dönüyormuş. Erken yıpranmış bir güzelliği vardı, konuştukça ilgi çekiyordu. Sokağa çıkınca duraladı ikisi de. Ayrılmaya pek istekli değil görünüyordu Zeliş de.

— Nerede oturuyorsunuz, sizi yerinize bırakayım!

Gülerek bakıyordu Zeliş.

— Bir yerim yok!

Yüreği hop etti Muhsin'in! Ne diyecekti şimdi buna? Gel benim odaya! Odan da ne oda ya! Bir doğru dürüst yer tutamadın!

— Mamak'ta arkadaşlarda kalıyorum. Bu saatte şimdi oraya olmaz. Karşıda bir otel vardı.

— Benim bir odacığım var ama...

Çekinerek söylemişti Muhsin. Zeliş dönüp esrik, alaylı bir gülümsemeyle baktı.

— İlk gününden olur mu?

— Ne ilk günü! Biz sizinle kaç yıl önceden tanışmışız.

Alaylı bir kahkaha attı Zeliş.

— Hadi öyle olsun!

Ne arabaya binerken ne kapıda inip sallanarak merdivenleri çıktıkları sıra, konuşmadı bir daha da. Bu hiç de beklenmedik gecenin şaşkınlığı içindeki Muhsin de kafasından akan günlük olaylar şeridinin geriliminden kurtulma çabasıyla geceyi o dağınık odada nasıl geçireceklerinin kaygısı içinde sessiz kalmıştı. Reyhan'ın tedirginlik duymadığı yeri bu kız mı yadırgayacak! Ama bu kız ressam! Göreceğiz! Bir anda yüz yüze gelip gördüğü, ne şaşırması, –şaşırması mı kalmıştı!– neredeyse irkilticiydi Muhsin için. Odaya arkadan giren Zeliş, kapıyı iteleyerek kapatıp kollarını Muhsin'in boynuna dolayıverdi hemen. Şarap kokan dudaklarını uzatıp azgın bir su-

suzlukla kapattı Muhsin'in ağzını: derinden solumalarla bıraktı kendini. Oda moda umurunda mı olurdu bu açlıktaki kadının! Öylece de bırakmamıştı kendini; erkek oydu sanki. Üç kez çılgın gibi birbirlerine karıştıkları gece boyu, ayrıntılara kadar tüm cinsel arayışların, atılımların ilk adımları da ısıyı binbir oyunla bir anda yükselterek sürdürüşler de ondan gelmişti hep. Sevişirken de konuşuyordu sürekli. Hem de ne konuşma! Cinsel kışkırtıcı, ağzı açılmadık sözler fısıl fısıldı solumaları arasında. Son boşalımdan sonra yorgun uzandıklarında dalgınca söylendi Zeliş.

— İyi ki geldik! Ne yaman gece oldu ama!

Sırtüstü, gözleri tavanda bir an duralayıp esrik bir ağızla sordu yavaşça.

— Muhsin'din değil mi sen?

Şaşırdı Muhsin. Karı adımı bilmiyor! Nereden bilsin! Bir şey demesine kalmadan mırıldandı Zeliş.

— Uyuyalım artık!

Uyudu biraz sonra da. Tüm yorgunluğuna karşın Zeliş'ten çok sonra dalmıştı Muhsin. Korunmak için önlem de almamışlardı. Bir de gebe kalırsa bu! Aman kalmasın! Böyle kadından çocuk olur mu! Sabah kapının hafif vuruluşuyla irkilir gibi uyandığında dokuza geliyordu. Zeliş derin uykudaydı. İkinci vuruluşta, Muhsin yüreği küt küt vurarak kapıya fırlarken gözlerini açmış, şaşkın bakmaya başlamıştı o da.

— Kim o?

— Benim.

Salih'in sesini duyunca sevinerek gevşedi birden. Evet, Reyhan değildi! Nereden çıktı bu Reyhan da şimdi! Kapıyı açmadan seslendi.

— FİDE'ye gelirim şimdi Salihciğim.

— Tamam!

Hemen döndü kıza,

— Bağışla, hemen çıkmam gerek.

— Ben de çıkacağım.

Çabucak daldı banyoya. İşini bitirip çıktığında Zeliş de kalkıp giyinmiş, esneyip duruyordu mutlu bir gevşeme içinde. Yukardan bir gülüşle baktı Muhsin'e,

— Ne o beğenmedin mi yoksa?

Aynı gülümser bakışla duraladı Muhsin.

— Beğenmez olur muyum, dedi.

— Sen de canavarsın ama!

— Sağ ol! Öyleymişim derler ya, bana iş bırakmadın! Zeliş'ti değil mi adın?

Öç alma alçaklığıyla söyleyiverdiği sözden utanır gibi oldu Muhsin. Dün gece esriklikle ağzından kaçırdığı soruyu unutmuş olmalıydı Zeliş. Umursadığı da yoktu belli ki böyle incelikleri. Alaylı biçimde uzanıp elini sıktı Muhsin'in.

— Oyunun kuralı o, dedi gülerek. Elinden geleni yapacaksın! Umarım sürer bu iş!

Toparlandı Muhsin.

— Her şey için sağ ol Zelişciğim! dedi. İstersen niye olmasın! O meyhaneye sık uğruyorum ben. Sağlıkla kal! Çıkınca kapıyı çekiver! Buraya uğrar da bulamazsan kâğıt bırakırsın.

Kızın bir şey demesine kalmadan fırladı. Aslında pek de istekli değildi bu kızla buluşmaya. Çirkin mi? Değil de... Cezaevindeki pek de sevmedikleri biri vardı yaşlıca, "aktör" derlerdi. Oyuncu muymuş ne? Açık saçık konuşurdu seks konularını. "Karıda bir mal var" diyor bir gün. Kadının orasını avuçlayıp kepçeleşmiş elini, okkalayarak sallıyor. "Mal değil Osmanlı mülkü! Dağıt dağıt bitiremiyor!". Güldü. Herifin dediği işte! Tatlı bir geceydi ama. Salih Yoldaş ne diyor bakalım? Biraz dertliydi Salih Yoldaş! İçeri girmemiş, vitrindeki kitaplara bakıyordu Muhsin gittiğinde. Yürüdüler hemen.

— Hoş geldin ağa! Durumlar?

— Durumlar bombok Muhsinciğim!

Sokağın başında üzgün duralayıp Salih'e baktı Muhsin.

— Nedir?

Sessizce yürüdü Salih. Çok tatsız bir durum olmalı. Sendikadan mı attılar? Attılarsa attılar, ne yapalım yani! Karşı sokakta kahvenin önündeki masaya oturunca gözlerini Muhsin'e dikip bir süre baktı Salih.

— Sedef gebe! dedi.

Bir gülümsemeyle soluklandı Muhsin. Gerilen sinirleri gevşeyivermişti.

— Bu mu!

Ağır bakışı değişmemişti Salih'in.

— Evet, bu, dedi bastırarak.

Gelen çayları yudumlarken toparlandı Muhsin.

— Dert etme, dedi. Konuşun kürtaj işini iyi bir doktorla. Paramız var.

Aynı ağırlıktaki bakışları Muhsin'e dikiliydi gene.

— Yanaşmıyor. Doğuracakmış!

Şaşkınca duralayıp kalmıştı Muhsin de. Ağzından bilinçsizce dökülüverdi sözler.

— Doğuracak mıymış?

İrkilerek dün geceyi anımsadı birden. Ya bizim kız da bu oyunu oynarsa! Sedef bile yaptıktan sonra! Saçmalama ulan! Ne yapmış ki Sedef. Yılladır kendini adadığı adamdan bebek istiyor. Suç mu? Hangi yanı Zeliş'e benziyor o kızın! Gülerek bakmaya başladı Salih'e.

— E, doğursun!

Aynı kımıltısız bakışla,

— Demesi kolay, dedi Salih. Sonra ne yapacağız? Nasıl büyüyecek o çocuk? O aptal Sedefciğime de acıyorum. Kendime de acıyorum. En çok da o çocuğa acıyorum. Bizim suçumuzu o ödeyecek!

Yine gülmeye başladı Muhsin.

— Kafan da amma karanlıkmış be! Kızı mam diye yalayıp yutarken düşünecektin bunları oğlum!

— Ne bileyim? Ben düşündük sanıyordum. Bir ilaç alıyordu, son günlerde bırakmış!

— Evlenmek istiyor!

Ekledi şakayla,

— Yap bir imam nikâhı bitsin gitsin!

— Yoo, o değil! Çocuğun babalığını üstüme yazdırmamı istiyor, o kadar.

— Annen ne der?

— Sevinir bile. Sedef'i çok sever.

Duralayıp baktı Muhsin'e.

— Sen kimi atmıştın içeri?

— Dün gece meyhaneye uğradıktı. Ayrılacağız, bir ressam karı çıktı yolumuza...

Kabaca, yarı alaylı öyküledi olayı.

— Senin kısmetin de, ya müzisyen ya ressam; aşağı kurtarmıyor!

İsteksiz güldü Muhsin.

— Uyanık ol! Hiç belli olmuyor bu kadınlar!

— Başımıza ne geliyorsa uyanıklıktan geliyor ulan! Bu alçak tek gözlü canavar uyuyor mu ki! Gözü kadınlarda rezilin! Onun elinden de kurtuluş yok! Bir "hazır ol!"a geçti mi gözü bir şeyi görmüyor! Bırak artık şu kara kara düşünmeyi! Üzme kızı da! Doğursun. Senin gibi çulsuz gelmiyor dünyaya o çocuk oğlum! Koca bir ağanın yeğeni o! Aslan gibi Muhsin amcası var arkasında!

İlk kez yapıyordu bu ağalık şakasını. Salih birden kaşlarını çatar gibi dikeldi,

— Ağzını topla ulan! Komünistin çocuğu o! Ağa amcası olmaz onun!

— Vah! Çok üzüldüm! Ne yapalım, senin fırlama uğruna biz de komünist olalım bari!

Gülüşmeye başladılar. Ağır hava dağılır gibi olmuştu. Olaylara geçtiler. Durum geçen konuştukları gibi iç karartıcı biçimde sürüp gidiyordu. Silahlı olaylara bulaşmak günün kışkırtıcılarına destekti. Ünlü gazeteci Abdi İpekçi, faşist siyasi polis Ilgız Aykutlu öldürülmüştü. Eski komünistlerden Mihri Belli, Sultanahmet'te taranıp ağır biçimde yaralanmış,

ölümden dönmüştü. Kimi yüksek konumdaki tanınmış kişiler, polis, adliye ya da öğretim görevlisi, beklenmedik biçimde öldürülüveriyordu pat diye. En verimli çalışma, işçilerin örgütlenmesini sağlamaktı. Başka ne yapacaklardı? Havası hemen değişti Salih'in. İki ay kadar sonra kongre kararı alacaklardı. Sık sık, Muhsin'in daha önce hiç duymadığı arkadaş adları sıralıyordu. Kazanacaklarını umdukları kongreden sonra çok daha güçlü olacaklarına inanıyordu, edindiği çevreyle. Biraz daha dişini sıkmak kalıyordu Muhsin'e. Ayrılırlarken bu sözleri artık kanıksamaya başladığının ayırdına varmıştı Muhsin. Yalnız bu sözleri değil, her gün gördüğü, yüz yüze yaşadığı ne varsa tümünü birden kanıksıyor gibiydi. Umutlu beklentileri bezdiriciydi artık. Salih'in kendini kaptırdığı çalışmanın mutluluğunu bölüşürdü eskiden. O da anlamını yitirmişti. Nasıl açsındı Salih'e bunları? Önemlisi de ne diyecekti? Ben bıktım bu işlerden mi? İnançlarından bıkmamıştı ki. Salih de üzgündü bir şey yapamadığına. Dört gözle beklediği kongreden beklediği çıkmayınca da umarsız bir sessizliğe düştü uzunca süre. İşlerine kapanmıştı; ne yapacaktı başka! Ara sıra buluşmaları sevindirici olsa da eski ısısında değildi pek. Para önerdi birkaç kez; almadı Salih. Yetiyordu şimdilik. Bir ara, çekinerek, evine dönüp dinlenmesinden söz etti Muhsin'e. Acılı gülüşle "Çok mu yoruldum!" demesine sessiz kalmıştı.

Altı

Anlamsız günlerin ardından (Eskişehir, Bursa, Afyon'a gidip dolaşmıştı değişiklik olsun diye. Hiçbir şey değişmemişti. Bir de polis sorgulamasından geçmişti. Afyon'da. Ürkü, yılgınlık çökmüştü her yere. Kuşkuyla bakılıyordu otellerde. Bela mı arıyordu?) dönünce buluşmalarında Salih umutlu konuşmalara başlamıştı gene. Kadroda boşalma olmuş... Muhsin'in dinleyişindeki ilgisizliği görünce kesti kısadan. Sedef olayını bile bir daha konuşmamışlardı. Ayrılırlarken,

— Ara sıra anneme uğrarsan iyi olur, dedi Salih. Seni sorup duruyor.

Sağ olsun Hanife Teyzeciğimiz. Uğrarız bir gün! Kimi aramak geliyordu ki içinden! Çoktandır görmediği Nedim Hoca'yı bayağı gerilmiş buldu FİDE'de. Kürt Mahmut'u Polis'e almışlar; dört gün sonra, dün akşam bırakmışlar.

— Neymiş istedikleri?

Dalgın bakıyordu Hoca.

— Daha ben görmedim. Rıza gidip konuşmuş dün gece; yarın geleceğim demiş, o kadar. Konuşkan bir oğlan değildir.

Duralayıp saate baktı.

— Bire geliyor, görünmedi daha.

Sıkıntılı bir suskunluğu Muhsin bozdu; yapabileceği bir şey var mıydı?

— Yok, sağ ol! Rıza bakıyor kasaya. Tanıdığı bir kızı da kitaplar için buldu. İş yürüdü şimdilik.

— Gelsin Mahmut, bakalım neymiş?

Sessiz bakıyordu Nedim Hoca.

— Ne olacak? Pislik. Sen nerelerdesin?

Telefon çalıyordu. Uzanıp aldı hemen.

— Buyur Sahirciğim!

Sessizce dinlerken yorgun gözleri ürküyle açılmıştı birden.

— Ne? Ne vakit?

Dağılmış yüzle telefonda öylece kaldı bir süre.

— Ne yapacağız ki? Boynumuzu büküp bekleyeceğiz kuzu kuzu. Sağ ol canım! Başımız sağ olsun!

Telefonu kapatınca merak içinde bakan Muhsin'e buz gibi bir sesle duyurdu olayı. Siyasal Bilgiler dekanını öldürmüşlerdi. Profesör Ümit Yaşar Doğanay'ı.

— Tanıyor muydunuz?

Durgun, dalgın başını salladı "evet" anlamında. Ağır bir suskunluk çökmüştü.

— Kana doyamıyor vampirler!

Uzanıp sürahiden biraz su koydu bardağa, birkaç yudum alıp bıraktı. İstanbullu bir yayıncı gelmişti, yeni bir iki kitabın para hesabı için. Kalktı Muhsin. Konuşacak ne vardı ki! Yeniden başlayan boş günlerde sıkılıp çoğunda ara verdiğimiz okumalarla başıboş gezinmeler arasında sallanıp duracağız gene, ne olacak! Birkaç gün sonra uğradığı FİDE'de çalışan Mahmut'u görünce Hoca'dan öğrenmişti olayı. "Kürtsün",

"komünistsin" diye sille tokat girerek falakaya yatırmışlar, tanıdığı, tanımadığı bir sürü kişiyi sormakla başlamışlar. "FİDE'de niye çalışıyorsun?" dan "kim soktu seni oraya ?", "kimler gelip gidiyor?"a kadar. Bilinen pislikler! Ne soracaklar ki? Eskiden sık sık uğrayıp kitaplar konusunda bir tür gözdağı veren tipsiz herifler son günlerde pek görünmez olmuşlar diye biraz gevşemişlerken bu olay çıkmış pat diye. Ağırdan topallıyordu oğlan daha. İnce bir sızı çakıp geçti yüreğinden çocuğu öyle görünce. İşkenceyi tanımış, ürküye kapılmamış, yıkılmamıştı; ama bugünkü işkence duyumları, şu görüntü, ürperme yaratıyordu içinde. Saçma, anlamsız geliyordu. Eskisi gibi yukarıdan da bakamıyordu olaylara pek! Sıkıntısını artıran nedenlerden biri de buydu. Durduk yerde de alıp işkenceye kalkacak değiller ya; ne yapıyorsun ki. Evet almazlar; dan diye bitiriverirler! Korkma, o kadar önemli değilsin! Korksam ne olacak! Bir hafta kadar sonra bir akşam şöyle bir uğradı Zeliş'e rastladığı meyhaneye, tanıdık yoktu pek. Hiç çekici gelmemişti, çıktı hemen. Ağır ağır Piknik'e yürüdü. Orada da yoktu tanıdık yüz. Kimsenin bir yere gitmek isteği mi kaldı ki. Tüm ülkeye çökmüştü korku. Sekiz kişilik bir Alevi aileyi gaz döküp yakmışlar Kırıkhan'da. Ne ülkede ne iğrenç canavarlarla yaşıyormuşuz be! Hükümet değişti; Ecevitlisi gitti, Süleymanlısı geldi! Ne olacak? Daha kötüsü olacak! Öteki iyisi miydi! İyisinin de kötüsünün de... Bunu demişti Reyhan da! Bırak şimdi Reyhan'ı! Hem saçmalıyorsun, Reyhan bunu mu diyordu! Yani bu ülkede... Bir bardak şarapla bir şeyler tıkınıp kalktı. Eve gelip girince, kapının altından atılmış ikiye katlı kâğıdı gördü. "Nerelerdesin? Bu gece meyhanede olalım mı? Zeliş". Sevinsin mi, üzülsün mü, ayıramamıştı. Saate baktı, onu geçiyordu. Gecikmiş sayılmazdı. Hemen bir arabaya atlayıp gitse miydi? Duraladı. Gözünde büyümüştü; hiç içi çekmiyordu. Kızın topak burnuyla tatarsı yanağı arasına oturmuş kara benini anımsamıştı birden. Boş ver! Yattı ama tüm gece kapı tıkırtısında oldu kulağı. Düşüne bile girdi.

Tık tık vurulan kapıyı açıyor, Zeliş boynuna sarılıyor...ken gözlerini açıyordu ki... Sabaha doğru dalabildi derin uykuya. Düş mü, gerçek mi olduğunu ayıramadığı büyük bir gümbürtüyle açtı gözlerini. Düş müş değil bayağı patlamaydı bu. FİDE'ye mi? Fırladı hemen. Saatine baktı; sekize geliyordu. Küt küt atıyordu yüreği. Nasıl giyinip, merdivenlerden nasıl yuvarlanır gibi indiğini bilmiyordu. Sokağı koşturur gibi dönünce dumanlar yükselen FİDE'yi gördü hemen. Kızgınlıktan donmuş gibi, bir çöküşle başkaldırı arasında dikilip kaldı bir. Ürküyle sağa sola kaçışanlar vardı. Herkesin uzaklaştığı FİDE'ye yürüdü. Kapı, iki yanındaki vitrinleriyle parçalanmış, kitaplar yola saçılmıştı. Öte yandaki yazıhane bölümünden fırlamış dosyalar, çekmeceler, cam kırıkları içindeki yaya kaldırımındaydı. Menteşelerinden kopup yan duvara yapışmış kırık kapı üzerinde FİDE tabelası duruyordu. Hızla yaklaşan polis cipleri görünmüştü anayolda. Biraz erken ya, çocuklar gelmiş miydi acaba? Karanlık bir dumandan başka bir şey görünmüyordu. Acılı bir umarsızlıkla sağa sola bakınıyordu ki cipten inen polisler FİDE'yi bir anda kuşatıverdi. İki yanında bitivermişlerdi hemen.

— Ne bakıyorsun?

Şaşaladı birden. Uzun boylu iki polisin gözleri üstündeydi. Toparlanmaya çalıştı.

— Nedim Hocamızın burası. Çalışan çocuklara baktım.

— Kimliğini ver!

Elini cebine attı ya, anımsamıştı; öteki ceketin cebindeydi kimliği.

— Felsefe öğrencisiyim ben.

— Kimliğini göster, dedi tersleyerek.

— Evde kimliğim. Öteki ceketimde...

Başka bir söz etmesine kalmadan,

— Sen gel bakayım, deyip yakasından tutarak yandaki cipe doğru çekiyordu ki diretmeye çalıştı.

— Evim şurada. Hemen...

Ağzında kalmıştı sözü. Koltuklarından yakalayan iki polis biraz ötedeki polis arabasına sürükler gibi çekip arka kapısından içeri tıkıverdiler. Her yanı kapalı, bir köşedeki parmaklıklı küçük pencereden ışık alan loş bir yer. Yanlardaki tahta kanepeye ilişti ne yapacağını bilmeden. Şaşkınlığını yenmeye çalıştı. Nereden gelirdi aklına! Tepeden inmiş gibiydi her şey! Demir kapıyı yumruklamak geçti içinden. Boştu. Kapı birden açıldı; itiş kakış gençten iki kişiyi daha tıktılar içeri. Onlar da şaşkındı. Onlar da birbirlerini tanımıyor olmalıydılar. Muhsin bir şeyler soracaktı ki kapı yine açıldı. Bu kez bağıra çağıra direten birkaç kişiyi daha attılar içeri. Bu kez bir polis girip kapı kıyısındaki tek sandalyeye oturdu. Kapı güm diye kapanır kapanmaz da araba yürümüştü. Esnaf kılıklı, orta yaşlı biri,

— Yahu memur bey. Ben...

Diye alıyordu ki,

— Kes ulan, diye bağırdı polis. Cav cav edip durma!

— Burada konuşmak yasak! dedi aynı suratsızlıkla.

Alaylıca da ekledi.

— Merak etmeyin konuşturacaklar nasıl olsa!

Kendini toparlamaya çalıştı. Ne yapsaydı şimdi? Yapacak ne vardı ki? Suç mu işlemişti? Bir bomba sesine fırlayıvermek de neydi evden! Ara sıra değiştirdiği, biri sırtında, öteki duvarda asılı iki kat elbisesi vardı. Dün gece boşaltıp masaya bırakmıştı cebindekileri, her vakit yaptığı gibi. Epeydir değiştirmemişti, duvardakini giyecekti bugün. Duralayıp iç ceplerine el attı birden; para da yoktu üstünde. Nasıl olacaktı ki cüzdanını çıkarmıştı önce. Yan ceplerinde bozuk paralar vardı o kadar. Bu, daha mı kötü! Pazara götürmüyorlar seni oğlum! Nedim Hoca'yı düşünmeğe başladı. Yıktılar FİDE'yi orospu çocukları. Erkendi; kimse gelmemiş olmalı o saatte. İçerde ölen var mı diye, sorsana şu herife! Tam buldun sırasını! Hızlı gidiyordu araba. İçerdekiler sarsılıp çarpar gibi birbirlerine dayanıyorlardı yol dönemeçlerinde. Durdu araba.

Kapıyı açıp indi polis. Kapattı. Bir sessizlikten sonra yeniden açıldı kapı.

— İnin!

İndiler. Muhsin en son inmişti. Çevresi taş duvar bir avluydu burası. Büyük, demir bahçe kapısının girişindeki kulübe önünde polisler vardı. Birkaç basamakla çıkılan yandaki büyük yapıya yürütüp içeri aldılar. Dar koridorda yürütüp ışık yanan, penceresiz bir odaya soktular. Birkaç dakika oldu olmadı açıldı kapı, bir sivil polis göründü, en yakınında duran Muhsin'e baktı,

— Sen gel, dedi.

Beklemediği biçimde gerilmişti Muhsin. İşkenceye mi yani şimdi! Ama niye? Çıktı odadan, dikelerek yürümeye çalıştı polisin yanı sıra. İlerde, bir sivilin beklediği kapının önünde, ceket pantolon üstü, şöyle bir arayıp içeri aldılar. Saçlarına kır düşmüş biri vardı karşı büyük masada. Yorgun, kırışık yüzlü, suratsız biri. Yandaki küçük masada, daktilo başında gençten biri oturuyordu. Başıyla daktilonun yanını gösterip,

— Kimliğini koy şuraya, dedi Muhsin'e.

Duraladı Muhsin. Büyük masada oturan kır saçlı adama baktı,

— İzin verirseniz bir şey söylemek istiyorum, dedi.

— Sana söyleneni yap önce!

— Param bile yok üstümde. Kimliğim, cüzdanım evde hepsi. Felsefe'de okuyorum. FİDE'nin yan sokağında evim. Patlamayı duyunca fırladım. Hemen getirebilirim isterseniz. Aklıma nereden gelirdi böyle...

Kötü kötü bakıyordu adam.

— Kimliğini yazdır!

Birden kesivermişti herif. Sevinmiş gibi daktiloya döndü. Adın, ananın adı, babanın adı gibi basmakalıp sorular bitince suratsız yaşlı aldı. Sabıkasını sordu ilk. Yok, dedi. Ne arıyordu olay yerinde? Felsefe'de okuduğu için, eski felsefe öğretmeni Nedim Bey...'den başlayıp kısaca anlattı. Aynı donuk bakışla

üstün körü yazdırdı adam da; daktilodan çekilen kâğıdı imzalatıp "Çıkın!" dedi.

Kapıda karşılayan sivil görevli götürüp demin çıkarıldığı odaya soktu gene. Boştu oda. Bir sandalyeye ilişip beklemeye başladı. Toparlanmaya çalıştı. Bir yanlışlık yapmış mıydı? Ne yanlışlığı olacaktı? Saklayacağı bir şey mi vardı ki? Sabıkam yok dedim! Var mı diyecektim? Bu ürkü ne öyleyse! Tanrı belasını versin, ne bileyim; insan bir tuhaf oluyor işte! Korkuyor yani! Neyinden korkacağım be! Dalgın, dağınık bir kafayla içine kapanır gibi kaldı öylece. Nedim Hoca ne durumdadır? Rıza, Mahmut... Ulan, alçaklığın da böylesi yani... Sanki suçlu biziz! Ezecekler akıllarınca! Sorguyu yapan herif de bilmiyordur belki! Kalkıp dolanmaya başladı odada. Gene oturup daldı bir süre. Salih takıldı kafasına. Hanife Teyze seccadede sallanarak dua ediyordur. Sedef'in gebeliğini duymuş mudur? Reyhan... Saatler oldu be. Ağırdan artan bir eziklik, kazıntı vardı içinde. Para da yok! Kapı açıldı birden; iki kişiyi soktular içeri. Kapıyı çekiyorlardı ki atıldı,

— Tuvalete gidebilir miyim?

— Gidebilirsin!

Rengi belirsiz, metalsi bir sesle yanıtlayıp yüzüne bile bakmadan çekmişti kapıyı. Döndü odaya. Yeni gelenlerden yaşlıca olan biri karşı duvar dibindeki sandalyeye çökmüştü ürkekçe. Öteki, uzunca boylu, gençten olanı duvara yaslanmıştı, ayaktaydı. Kimdiler, niye getirildiler; sormak gelmiyordu içinden. Konuşmuyorlardı. Ne yapacağını bilemeden gidip sandalyesine oturdu. Bir de çişi gelmişti ki! Kapıya mı vursaydı? Saate baktı; ikiyi geçiyordu. Kapı açıldı birden. Kalktı hemen. Elindeki kâğıda bakan bir sivil polis uzanıp okur gibi seslendi.

— Muhsin TULUKÇU.

Fırladı hemen.

— Sen misin?

— Evet.

— Gel bakalım.

Adamla birlikte koridoru geçip merdivenlerden indiler; kapıda bekleyen açık bir cipin arka sırasında yan yana otura-rak çıktılar avludan. Şoförün yanında bir sivil polis daha vardı. Pek anımsamadığı sokaklardan dalgınlık içinde geçer-ken bir iki dönemeçten sonra Cemal Gürsel Caddesi'nden, Cebeci'ye doğru gitmeye başlamışlardı. FİDE'nin önüne var-mışlardı ki kaldırımı temizlenip önü tahtalarla eğretice kapa-tılmış kitap vitrinlerini görünce kötü oldu birden. Yüreğinde ateş; sanki gözleri dolacak! Bırak sululuğu ulan! Reyhan...

— Nereden döneceğiz?

Aydı birden.

— Sağdaki sokak.

Kapının önünde durup indiler cipten. Ardında iki sivil polisle merdivenleri çıkarken heyecanlanmıştı gene. Kilide soktuğu anahtarı çevirip içeri giriyordu ki arkadaki polis daha önce daldı içeri. Şöyle bir bakındı odaya. Masa üstündeki cüzdanındaydı Muhsin'in gözü. Adam alıp baktı cüzdana. İçindeki paralara baktı. Kimliği çıkarıp arkadan gelen polise uzattı. Cüzdanını Muhsin'e verdi. Aramaya başladılar odayı. Yatağı, karyolayı, kıyıyı köşeyi elden geçirip duvarda asılı giysinin boş ceplerini yokladılar. Kimliğini verdi adam. Kö-şede, raflardaki kitapları alıp tek tek karıştırıyorlardı.

— Tuvalete girebilir miyim? Çok sıkıştım.

Kimliğini alan adam döndü, tuvaletin kapısını iteleyip girdi içeri; sağa sola bakındı şöyle bir.

— Çabuk çık!

Yana çekilip Muhsin'e yol vermişti. Muhsin girmiş kapa-tıyordu ki ayağını koyup aralıkça bıraktı kapıyı. Çişini yapın-ca rahatlamıştı. Ellerini, yüzünü yıkadı. Çıktığında kitaplarından birçoğu yatak üstündeydi.

— Bunlar sizin? Yazın bir kâğıda!

— Felsefe'de okuyorum ben. Gördünüz kimliğimde.

— O bizi ilgilendirmez. Zabıt tutacağız. Sakıncalı yayınlar bunlar.

Ne söylese boştu. Hikmet Kıvılcımlı'nın kitaplarıydı çoğu. Birkaç Marx, bir Lenin, *Devlet ve Devrim*. Dokuz kitabı bir kâğıda yazıp ad, adres, tarih de ekleyerek imzaladılar birlikte. Gazeteyle paketleyip çıktılar evden. Yeniden başlayan, odalardan, merdivenlerden geçip koridorlarda saatler saati bekletildikten sonra, akşamın sekizine doğru, nöbetçi savcının odasında sona erdi bu anlamsız, saçma dolaşım. Kısaya yakın orta boylu, tıknaz, kuytuya gömülü gözlerinin altındaki tombul, kırmızı yanaklarında kılcal damarlar bulunan gençten biriydi savcı. Yüzüne hiç bakmadan önündeki dosyayı dalgınca karıştırdı bir süre. Başını kaldırıp bir baktı Muhsin'e, yine dosyaya dönerken,

— Niye okuyorsunuz bunları? dedi.

Şaşalamıştı Muhsin; bezgin yumuşaklıkta bir sesti bu.

— Felsefe'de öğrenciyim ben.

Duymamış gibiydi adam. Zile bastı. Giren adama,

— İfadesini alın, dedi.

Giren adam, dosyasıyla alıp yandaki odaya götürdü Muhsin'i. Masada oturan, gene gençten birinin sıraladığı bildik soruları çabucak yanıtladı. İmzalattılar çıkardıkları kâğıdı. Adam çıktı odadan, döndü biraz sonra.

— Buyrun, gidebilirsiniz.

Sevinsin mi, kızsın mı, bilemeden çıktı savcılıktan. Kitapları poliste kalmıştı. Yok, verecekler miydi! Ulan rezil herifler! Suçunuzu saklamak için daha ne boklar yiyeceksiniz bakalım? Ne yapacaktı şimdi? Bugün hiçbir şey yemediğini anımsadı. İstek de duymuyordu; apacıydı ağzı. Geçen bir taksiye binip Sıhhiye'de indi. Yol üstü bir muhallebiciye girdi. Çorba, dedi garsona. Sıcak çorbayı istekle içti. Üstüne tavuklu pilavla aşure de yiyince iyice yerine gelmişti ağzının tadı. Şimdi ne yapacaktı? Nedim Hoca, çocuklar ne durumdaydılar? Nasıl bulacaktı Hoca'yı? Ne evini bilirdi ne ev telefonunu. İster misin, tutuklamış olsunlar adamı? O kadarı da artık... Olmaz diye bir şey var mı bu ülkede! Kürt Mahmut'tan bir kulp takmışlar

bakarsın! Senin başına gelenlerin mantığı mı var? Var ne de olsa! Olay yerinde görüldük; karakol polisi yakalar. İşin iç yüzünü bilir mi ki onlar? Yukarıdan birileri, bırakın, dedi, bıraktılar. Bizim kitaplar gitti yalnız. Savcıya bak! Niye okuyorsun bunları, diyor! Herifler okumaya düşman. Muhallebiciden çıkıp Kızılay'a yürürken kafasında dönenip duran Nedim Hoca'ydı. Nedim Hoca diyoruz ya, soyadı... Belenci'ydi, tamam. "Delenci" demiş gelen postacı bir gün; "Yok, Dilenci" demiş o da! Gülerek anlatmıştı. Yürüyüp postaneye girdi; asılı telefon rehberinde Belenci'yi aradı. Sevindi; bulmuştu. Bu, FİDE'nin telefonu. Bu da ev olmalı. Kolay olmuştu. Sevinerek çevirdi numaraları; çaldırdı uzun uzun. Açan yoktu. Eski numara belki de. Bir de yarın sabah arayayım, bakalım. Kızılay'a yürüyüp otobüse bindi. Salih'le konuşsam iyi olacak. FİDE yandı; nereden arayacaklar beni? Telefon alacağız; başka yolu yok. Telefon olmasaydı Reyhan'la... Ne Reyhan'ı be! Yani, artık Sedef, bizim Kâtip filan da yani nereden arayacaklar! Anacığın da parayı onun için yolladı oğlum. Otobüsten inince gözüne çarpıveren FİDE'nin, çapraz tahtalarla kaplı yanık görüntüsü, karartıvermişti içini. Yaklaşıp önünde dursa ağlayacaktı sanki. Hemen sapıverdi evin sokağına. Ulan, kızlara döndük be! Reyhan da böyle kaçtı! Kız olduğu için mi kaçtı aptal! Sizin tutuklamalardaki aslan gibi kızlar, su koyuveren nice oğlan... Söyleve başlama gene! Ne yapayım! Oğlanlar gibi yüreksiz olduk desin, kızlar da! Nedim Hoca'yı nasıl bulacağız, sorun o şimdi. Uyur uyanık geçirdi geceyi. Derin uykuya, ortalık ışırken dalmıştı. On ikiye geliyordu gözünü açtığında. Giyinip çıktı hemen. FİDE'ye şöyle bir bakarak karşı sokaktaki sütçüye girdi. Kahvaltı söyledi. Bir bardak sıcak sütle yiyecekler masaya konmuştu ki dikeldi birden. Şu camın önünden geçiveren oğlan Rıza değil miydi? Fırladı. Biraz ileride, FİDE'ye geçmek için duralayıp yola dönen oğlan Rıza'ydı, evet. Sevinçle seslenerek yürürken, dönüp Muhsin'i görünce Rıza da sevinmiş, koşarca yaklaşmıştı o da.

— Ben de size bakıyordum Muhsin Bey.

Eve hiç gelmemişti ama sokağı biliyormuş; soruşturacakmış.

— Nedim Bey nerede?

— Hastanede. Numuneye kaldırdılar. Kalp krizi geçirmiş savcılıkta.

Aklına gelmemişti böyle bir olasılık. Dün gelip de FİDE'yi öyle görünce tutamamış, ağlamaya başlamış. Kimliğini gösterip orada çalıştığını söylemiş; dokunmamış polis. Gidip bankadan Nedim Hoca'ya telefon etmiş o da. FİDE'ye dönünce Mahmut gelmiş. Alıp ikisini Polis Müdürlüğü'ne götürmüşler bu kez. Mahmut'u tutup bir iki soruyla onu bırakmışlar hemen. Çıkınca yine gelmiş FİDE'ye. Arabaya binerken yakalamış Nedim Hoca'yı. "Savcılığa gidiyorum. Sen kal!" demiş Rıza'ya. Kâğıt gibiymiş yüzü. Biraz saatler geçip de gelmeyince savcılığa gitmiş o da; öğrenmiş durumu.

— Görüşmeye izin veriyorlar mı?

— Akşam yoğun bakımdaydı. Sen göremezsin, dediler. Naime Abla hastanedeymiş; onu da göremedim ben.

— Gel şurada bir şeyler yiyip Hoca'ya gidelim.

Lokmalar boğazına takılır gibiydi kahvaltıda. Rıza da suskundu, bir şey yememişti. Sadece çayını yudumlarken,

— Ucuz atlattık gene, dedi. Bir iki saat sonra olsa gitmiştik hepimiz.

— Yakaladıkları biri var mı?

— Nereden olacak?

Saçma soru. Bizi yakaladılar işte; o değil miydi istedikleri!

— FİDE'yi toparlayıp kapılara tahtaları çaktıran...

Kesti Rıza.

— Onu mal sahibinin adamları yaptı sanıyorum. Nedim Bey arabaya binerken çalışıyorlardı.

Mağazası üç sokak ötede, Çorumlu, varsıl bir manifaturacıymış mal sahibi. Aleviymiş galiba. Hoca'yla da çok iyiymiş araları. Rıza da bilmiyordu daha FİDE'nin iç durumunu.

Numune'ye vardıklarında gençten bir doktora rastladılar girişte. Rıza tanıyordu. Sordu hemen, nasıldı Nedim Hoca.

— İyiye gidiyormuş. Tahsin Bey bakıyor ona. Şu ileriki oda.

Çabucak daldı koridora. Solcu bir doktormuş bu konuştuğu, Rıza'nın dediği. FİDE'ye uğrarmış ara sıra. Yürüdüler, önde Rıza, kapıyı vurup girdiler ilerideki odaya. Buğdaysı, kıranta, sağ kaşı üzerinde bıçak yarasına benzer çizgi olan, inceden biriydi Doktor Tahsin Bey. Ayakta bir hemşire duruyordu oturduğu masanın yanında. Öndeki sandalyede oturan eli bastonlu kadın kapıya döndü; Naime Hanım'dı. Bunları görünce sevinir olmuştu o da. Doktorun bir şey sormasına kalmadan bir adım attı Muhsin,

— Geçmiş olsun Naime Abla, dedi.

Yorgunca başını salladı Naime Hanım,

— Sağ olun Muhsin Bey, deyip acılıkla ekledi,

— İnşallah geçmiştir!

Dönüp doktora tanıttı: Muhsin Bey en sevdiği öğrencisiydi Nedim Bey'in. Rıza da FİDE'dendi. Nedim Bey'in sağlık durumunu yeni gelenlere özetledi doktor. Orta ağırlıkta enfarktüs olayı. Yaşamsal tehlike atlatılmış. Naime Hanım'ın kapıdan gördüğü gibi, yoğun bakımda yatıyormuş. Birkaç gün daha tutacaklarmış orada. Doktora sağ olun deyip odadan birlikte çıktılar Naime Hanım'la. Bastona dayanarak ağır adımlarla yürüyebilen kadın, yukarı kattaki yakın tanıdıkları başhemşireye çıkmak için asansöre yönelince duralayıp döndü üzgün bir bakışla.

— Hep bekliyordu Nedim, dedi. Verilmiş sadakamız varmış. Ya sizler içerdeyken olsaydı!

Acılıkla ekledi.

— Nedim de böyle olmasaydı...

— Benim yapabileceğim bir şey var mı?

— Sağ olun Muhsin Bey! Bildiğim bir şey yok benim bu konuda! Rıza'yla konuşursunuz.

— Para filan gerekiyorsa, lütfen...

— Hayır. Sağ olun efendim! Nedim bir kendine gelsin bakalım!

Nedim Hoca'nın yoğun bakımdan çıkmasını beklediği üç gün boyunca bir boşlukta sallanır gibiydi Muhsin. Sık sık da Reyhan'a takılıyordu kafası! Başka ne yapacaktı ki kız! Saçma, anlamsız bir yük. Taşıyamayacağım mı diyorsun sen de! Ben bir şey demiyorum. Ağırlığını görüyorum sadece. Taşımayıp da ne yapacağız! Birileri taşıyacak bu yükü ki sonunda fırlatıp atabilsinler tarihin uçurumuna! Öyle demiyor muyuz? Evet, öyle diyorsunuz da yükten mi senin tedirginliğin, yüksüzlükten mi? Yükün en taşınmazı yüksüzlük! Asıl yükü taşıyanlara sor bir de! Olur, görürsem sorarım! Yük altında canı çıkıyor herifin ayırdında değil, ne sorayım! Saçmaladın! İyi ettim!

Sedef'le konuştu, ardından İstanbul'daki Salih'i aradı telefonla. Olayı gazetelerde okumuş o. Birkaç güne kadar gelecekti; konuşurlardı. Gazetelerin arka sayfalarında birkaç satırla yer almıştı olay. Ülkede olan bitenlerin yanında sözü mü olurdu kitapçı vitrininin yakılması. Hoca'yı ancak dört gün sonra görebildi hastanedeki odasında. Hüzünlü bir gülümsemeyle bakmıştı kapıdan elinde çiçekle giren Muhsin'e. "Geçmiş olsun Hocam!"a yorgunca başını salladı; "Sağ ol!" dedi fısıldar gibi. Aynı acılı gülümsemeyle ekledi: "Hepimize!". Uzun konuşmaya izin yoktu. Karyolanın başucundaki sandalyede suskun oturan Naime Hanım'la bir iki söz ettiler sadece. Yarından sonra "anjiyo" yapacaklarmış. Kan almaya girmişti hemşire. Odadan çıktı Muhsin. Naime Hanım da geldi arkasından. Daha bir hafta kadar hastanede tutacaklarmış Nedim Bey'i. Akşama kadar Naime Hanım bekliyor, geceleri de bir hemşire kalıyormuş yanında. Heyecan duyacağı şeyleri konuşmayacaksınız demiş doktor. Nedim Bey de sormuyormuş işleri. Hele bir hastaneden çıksınlarmış bakalım. Muhsin yardım önerisini yineledi. Aynı sözlerle karşıladı Naime Hanım; gereği yoktu şimdilik. Rıza'yla konuşsundu.

Ayrılmış, hastaneden çıkıyordu ki Rıza'yla karşılaştı bahçede. Değişen bir şey yoktu. Mahmut görünmemişti daha. Ne yapacağını Rıza da bilmiyordu. Önemli bir şey olursa evde aramasını söyleyip ayrıldı Rıza'dan. Boş günlerin sallantısı başlıyordu gene. Hanife Teyze'yi görmeye gitti o gün akşamüstü; yoktu evde. Sedef mi aldı acaba? Benim kendimi bir toparlamam gerek. Okunacak kitap da kalmadı evde; hepsini götürdü eşşoğlueşşekler. Gene alırsın! Alacağız da eve bir telefon önce. Sık sık annem arayacakmış! Arasın, kötü mü; parasız kalmayız! Sorun o değil şimdi! Ben ne yapacağım? Herkes yapacak bir şey buluyor da sen niye bulamıyorsun? Gidip bir kahveye bomba mı atayım! Öğretmenleri içeri tıkıyorlar dayanışma yaptılar diye. İşçilerin el koyduğu TARİŞ'e İzmir'de asker girmiş. Beş yüz kişiyi gözaltına almışlar. Oraya git sen de! İşçiler de beni bekliyor! Aralarına aldılar da! Sen de gider, Zeliş'i bulursun İzmir de! Zeliş'inden de Reyhan'ından da... Aklım oramda sanki! Değil mi? Ne bileyim neremde? Reyhan akıllıydı ama. Onun aklından da... Bu hergele Salih de ağzıma bir parmak bal çalıp gidiyor. O buldu işini. Ne yaparım ben tek başıma! TİP'e, TSİP'e mi girsem? Ya da gene bir gizli örgüte! Kafam yatmıyor ki iş olsun diye mi gireceğiz? Kafanın neye yattığını biliyor musun? Biliyorum da işe yaramıyor! Ne işe yarıyor peki! Bilmiyorum! Bir Nedim Hoca vardı, iyi kötü konuşuyorduk; o da yok! Hastaneye her görmeye gittiğinde aynı solgun durgunluktaydı Nedim Bey. Hafta sonunda çıkardılar eve. Pazar akşamı beşte buluştukları Rıza, Dikimevi arkalarındaki evlerine götürdü Muhsin'i. Bir sitenin üçüncü katındaydılar. Kapıyı yardımcı kadın açtı. Genişçe bir pabuçluktan sonra girdikleri, üç büyük pencereli aydınlık bir salonun köşe divanında, sırtı yastıklara dayalı yatan Nedim Hoca, gülümseyerek bakıyordu. Yanı başındaki koltukta oturan Naime Hanım, kalkıp Muhsinleri karşıladı. El sıkmalardan sonra, çalışan kadının divan yakınına çektiği sandalyelere oturup ağırdan söyleşiye girdiler. İlk kez konu-

şuyorlardı olay üzerine. Üzgünden çok, aldırmazlık içinde görünüyordu Hoca. Ülkede olup bitenlerin yanında bunun sözü mü edilirdi! Mal sahibinin, hiç beklemediği yakınlığı göstermesi de sevindirici olmuştu. Asıl önemlisi de yardıma koşan adamlarının, Hoca'nın kilitli bıraktığı çekmecelerdeki yazı dosyasını, kimi değerli makbuzları, bonoları, çekleri, banka defterleriyle birlikte yıkıntıdan çıkarıp Naime Hanım'a ulaştırmalarıydı. Dün eve gelip de onları görünce sevinmişti Hoca. Sigortalı olan FİDE'de, sigortacılar gelip yıkıntı durumunu saptamadıkça girmiyorlardı içeri. Yalnız Rıza polislerin yanı sıra girip bakmıştı şöyle bir. Raflardaki kitaplar yerlerde, dağınık, yanmış görünüyordu; arkada, depodakilere pek bir şey olmamış gibiydi. Sigortanın böyle bir olayda zararı ödeyip ödemeyeceği belli değildi daha. Mal sahiplerinin avukatı bu sorunu da çözmeye çalışıyordu. Oradan para çıkarabilirlerse, karşılanamaz bir kayıpları olmayacak gibi görünüyordu. Ne yapacağını Hoca da bilmiyordu daha. Hemen işe girişmesine izin verilmemişti; uzunca bir süre dinlenmesi gerekiyordu. Mahmut'u sordu Hoca. Rıza'da da bir duyum yoktu. Kürtler üzerine bir şeyler konuşuluyordu ki kapı çalınıp akrabadan birileri gelince izin isteyip kalktı Muhsin. Rıza da çıktı onunla. Yolda, dertleşir gibi, biraz da çekinerek, ne yapması gerektiğini sordu Muhsin'e. Bir yayınevinden öneri almıştı. Nedim Bey'den ayrılmak istemiyordu ama FİDE'nin ne olacağı belli değildi. Ne yapsındı acaba? Şaşaladı Muhsin.

— Naime Hanım'la konuş istersen, dedi. Ben ne diyebilirim ki?

Bindikleri otobüste suskundular. Kolej'de inen Rıza'ya yanıt veremediği için, hem üzgün hem kızgındı Muhsin. Ne diyecektin peki? Sanki sen biliyorsun da ne yapacağını! Ben de ona kızıyorum ya! Niye bilmiyorum? Hanife Teyze'ye bir uğrasam mı? Sedef'i de arayamamıştı. Demirtepe'de indi otobüsten. Gene evde yoksa? Gider Mülkiyeliler'e kafa çekerim. İyi halt edersin! Sokağa girince baktı, ışık vardı pencerede. Zile bastı-

ğında içerden sesler geldi. Kapı açılıp da karşısında Salih'i görünce ikisi de sevindi birden. Kucaklaştılar. Akşamüstü gelmişti o da; gece geç vakit ya da sabah erken Muhsin'e uğrayacaktı. Yemek yemişlerdi annesiyle; masayı topluyordu. Hanife Teyze'nin elini öptü Muhsin, karşısındaki koltuğa geçti.

— Sen de epeydir görünmedin Muhsin.

— Bağışlayın teyzeciğim, öyle oldu. Geçende uğradım evde yoktunuz yalnız.

— Mevlide götürdülerdi, o gün olmalı.

— Bizimkileri görmeye gittim filan ben de. Daha sık uğrarım artık.

Salih'in gelip oturmasıyla yavaşça kalktı Hanife Hanım.

— Hadi siz konuşun. Ben de odamda televizyona bakayım biraz.

Salondaki televizyonu içeriki odaya taşımışlardı. Hanife Hanım çıkınca Salih aldı hemen.

— Seni bulmak da sorun oldu. Olayı gazetede görünce şaşaladım. Sen aradın da neyse...

— Bir telefon alacağım. Başka yolu yok.

— Hoca nasıl?

Tüm olup bitenleri anlattı Muhsin. Daha bir şey konuşamamışlardı Hoca'yla.

— Ne diyorsun, biz yürütelim mi FİDE işini?

— Verir mi?

— Ortak olacağız. Hoca artık hasta sayılır. Bizden iyisini mi bulacak!

— Oturabilecek misin orada?

Duraladı Muhsin.

— Ne bileyim? Bir şey diyemiyorum. Daha önce de konuştuk bunu.

— Sen diyemezsen, ben ne diyeyim oğlum?

Kısa bir suskunluktan sonra aldı Muhsin.

— Ben iyi değilim Salih. Kafam duruluğunu yitirmiş gibi. Boş beklemekten belki de. Bu sendikadan bana bir şey çıka-

cağı yok. Senin orada kalman bile sorun bu ortamda... Aslında ne yapacağız bilmiyorum yani.

Salih de sessiz kalmıştı.

— Sedef işi ne oldu?

— Ne bileyim ben? Yarın göreceğim onu.

Bir duraksamadan sonra

— Doğrusun, dedi Salih. Hepimiz sallantıdayız. Bulanık her şey. Bir sürü herif yöremizde; provokatörü, devrimcisi... Ayır ayırabilirsen! En güvendiğin biri pat diye kaymış bakıyorsun. Başka ne yapabiliriz ki Muhsinciğim?

Duralayıp baktı bir süre,

— İstanbul'a gelsene sen. Üç beş günlüğüne filan. Havan değişir biraz. Buraya çakılı kaldın.

— Şu FİDE'nin durumu belli olsun bakalım. Nerede kalırım orada?

Alaylı güldü Salih,

— Hilton'da bir daire ayırtırsın her halde! Ağa oğlusun sen.

— Sıçmışım ağa oğlunun da şimdi... Canımı sıkma ulan!

Alaylı gülümser bakışını bozmadı Salih.

— Seni sokakta koymayız, korkma!

Ülke sorunlarına kaydı söyleşi. Günlük gazete olaylarına değinip yorumlar yapıyordu Salih. Eskiden heyecanla katıldığı yaklaşımların sıradanlığıyla her söyleneni –alışkanlıkla eklediği kendininkiler de içinde–, her sözü uzaktan dinliyor gibiydi Muhsin. Anladık be kardeşim; bunlar bildiğimiz şeyler. Biz hangi gün... Kalktı.

— Uyku bastırdı Salih. Seni annene bırakıp gideyim ben.

Salih de kalktı.

— İstanbul'a gelirsen iyi olacak.

— Düşüneceğim.

Karmaşık düşünceler içinde, bir süre yuvarlanıp durmak olmuştu düşünmek dediği. Nedim Hoca'yla uzunca konuşma olanağını iki hafta kadar sonra bulabilmişti ancak. FİDE ko-

nusunda bir karara varamamıştı o da. Sigortayla yürütülen hukuk kavgasının sonucunu bekliyordu.

— Sonra ne yapmayı düşünüyorsunuz?

— Bilmiyorum Muhsinciğim. Pastane açarım herhalde!

Güldü Muhsin. Hoca gülmüyordu. Dümdüz söyleyivermişti.

— Kasap mı açayım, ne yapayım!

Aynı renksizlikteydi sözleri. Evdeki yardımcı kadının getirdiği çayları yudumluyorlardı açık pencere önünde. Naime Hanım'ı, arabayla bir tanıdıklarının nişanına, Yeni Mahalle'ye götürmüşler. O da Nedim Bey'in üstelemesiyle evden ilk kez çıkmış bugün. Muhsin, telefon etmeden geldiğinde öğle uykusundan yeni kalkmıştı Hoca. Sevinmişti Muhsin'i görünce. Yandaki raflarda kitapların, gazetelerin yığıldığı divandan kalkıp çay masasına gelirken,

— Artık okuyabiliyorum, demişti. Çileler de başlayacak!

Kendine güvenini mi yitirdi bu adam; bezgin konuşuyor! Hem insanlar saldırdı hem doğa; o da bu kadar dayanabildi demek! Dayanmayıp da ne yapıyor! Pastane açıyor! Hemen de inandın!

— Ben de iyi değilim Hocam.

— İyi mi olacaktın!

Öylece bakışıyorlardı. Gülümseyerek,

— Doğrusunuz, deyip başını çevirdi.

Bir şey çıkmayacak bu konuşmalardan. Senin sorununu başkası nasıl çözer?

Hem sen biliyor musun sorunun ne olduğunu?

— Bak Muhsinciğim! Artık hiç yeterli değil gücüm. Korkaklıkla suçluyorsunuz beni. Fili, tuttukları yanlarıyla tanımlayan körleriz! Mao diye tutturmuşlar. Kimi Moskova diyor. Kimi Tito'ya takmış kafayı. Che Guevara çıktı. Bir kuşak kendinden geçti. Che Guevara diye. Asya'yı, Afrika'yı dolandı iki yıl; devrimci atılımlarda yer aldı. Bolivya'da başlatmaya kalktı; öldürdü köylüler. Küba'daki hesap Bolivya'da tutmadı.

Devrimi kentlere dağdan indireceklerdi bizimkiler de Küba gibi. Nurhak'da, Kızıldere'de can verdiler yürek parçalar yiğitlikle. Aşağılık bir yargılanma ardından yargıçların suratına tükürür gibi sehpaya çıktı Ankara'da Denizler. Türkiye'nin durumuna bak! Yiğitlik öykülerinden başka ne kaldı? Her ülke kendi modelini kendi üretiyor. Devrim şiir gibi oğlum; başka dile çevrilmesi güç iş! Biz kendi modelimizi bulamadık! Şu İran'daki Humeyni olayını bile, sağda, solda doğru dürüst değerlendiren var mı? TUDEH son kongresinde aldığı kararla destekledi Molla'yı. Doğru mu, eğri mi yaptılar, düşünüp tartışan oldu mu? Bizde din sorunu yok mu?

Öylece dinliyordu ya, sıkılmıştı Muhsin. Bilmediğimiz, çok önemli şeyler söylüyor sanki! Gerçekten biliyor musun bunları?

— Yoruldunuz Hocam!

Gülümseyerek bakıyordu. Hoca da gülümsedi.

— Kendimi sınava çekiyorum Muhsinciğim, dedi. Soluğumu kesen sancı şurama saplanıp soğuk terler basınca bu iş bitti, dedim. Bitmemiş demek! Ülkenin durumunu görüyorsun!

— Peki, ben ne yapayım?

Ağzından kaçmış gibiydi söz Muhsin'in.

— Sen de haddini bil!

Ciddileşti bakışları.

— Köyüne, kentine git; iyi kötü orada yap ne yapacaksan! Orada güçlüsün; sözün geçiyor! Orası Türkiye değil mi? Derviş gibi dolanıp da nereye varacaksın burada? Devrim mi yapacaksın? Kiminle, nasıl?

İçini çeker gibi soluklandı.

— Nice seçkin değerlerimizi öldürdüler. Durmuyor ki! Ayakta kalmak için köpekleştirecekler. Beş yüz yıl önce Bağdatlı Ruhi ne demiş? "Dünya talebiyle kimisi halkın emekte/ Kimi oturup zevk ile dünyayı yemekte/Mutbahlarına aç varan adem değenek yer/Derbanları var göz kapıda el değenekte!".

Şaşırdın mı? Bugün olan da o. Daha da kötüye gidecek, göreceksin! Bak ne diyor:

Duralayıp gülümseyerek Bağdatlı Ruhi'den başladı gene.

— İbadete gitmiş bir sabah mescide; bakmış ki "Girmiş kimisi vahdete, almış ele tesbih/Her birisünün vird-ü zebanı çilü pençah!". Anladın mı?

Gülümsedi Muhsin, pek anlamamıştı

— Ellerinde tesbih, "kırk", "elli" deyip duruyorlarmış. "Didim ne sayarsuz, ne alursuz ne satarsuz?"

Kıkır kıkır gülmeye başlamıştı.

— Bir varsıl gelirmiş sabahları mescide. Eliaçık. Ya kırk ya elli akça verirmiş bunlara. Tespihle yineledikleri bu. Bugün başka mı! Alalım, sayalım, satalım! Kimi laiklik diye dolandırıyor milleti. Kimi Allah diye! Tüccarının derdi o. Aydınım diye çıkanın da! Ondan ötesine de gidilmesin! Kanlı cinayetlerle istedikleri de bu!

Canı iyice sıkılmaya başladı.

— Beni onun için mi köye yolluyorsunuz? Allah deyip milleti dolandıran uyanıklara, benim gücüm orada yetecek!

Gülmeye vurup kalktı.

— Burada sizin pastanede garsonluk yaparım, oraya gitmem Hocam!

— Hiç güvenme bana! Seni almam; iki güzel kız koyarım oraya, müşteri çeker!

Gülümsediler şakaya ya, bu sinsi gerilimli konuşmalar, daha ayrılıp evden çıkarken yüreğine oturuvermiş, Hoca'ya karşı soğuk bir güvensizlik sürmeye başlamıştı içinde. Humeyni'yi düşüneceğiz oturup! Örümcek kafalı mollanın teki herif. Dediğin dolandırıcıların başlarından biri de o değil mi? TUDEH destek yaptıysa! Ne akla yaptı ne bileyim? Şah gitsin, gerisi kolay mı dediler? Şah demek Amerika demek, evet, güzel de bizde yani şimdi... Din konusunda Salih de söylemedi mi benzer sözleri? Pastacılığa mı kalktı Salih! Sen de taktın! Acılı alayla söyledi adam. Çek git köyüne, diyor!

Ezbere konuşuyor! Kim dinler beni doğru dürüst bir işe kalksam? Köy Enstitüleri kafasında herif! Senin kafan daha da karışık! Benimki işsizlikten. Geçer. İki gün sonra otobüs biletini alınca postaneden telefon açtı Salih'e. Sekizde Taksim'deydi yarın akşam.

İncirli'deki merkeze yakın olmak için, sendikada görevli Hamza Usta diye biriyle Topkapı'da ev tutmuşlardı Salihler. Dört katlı, asansörsüz bir apartmanın üç odalı çatısındaydılar. Hamza Gazientepliydi. Genellikle Güneydoğu bölgesinde dolaştığı için daha çok Merkez'de olan Salih'e kalıyordu ev. Sendika'nın arabasıyla gidip geliyor, dolaşıyordu genellikle. Taksim'den de o arabayla almıştı Muhsin'i. Birkaç günlüğüne geldiği İstanbul'da hafta bitiyordu; daha oturup doğru dürüst konuşamamışlardı. "Biraz gez toz bakalım İstanbul'u" demişti Salih. Caddebostan yöresinde, özel villalarla çevrili, iki yıl kadar sürecek bir büyük otel yapımında, işverenin açmazlarıyla boğuşup duruyordu Sendika. Günlerdir bu işin peşindeydiler. İşveren büyük banka desteğinde, ola ki bir kolu da MİT'te, İzmirli Allah'ın belası bir müteahhitmiş. İki avukatı kendinden de aşağılıkmış. Sarı sendikalı üç beş uşakla oyalayıp duruyorlarmış işçileri. DİSK'in, Nisan başında, Eskişehir'deki mitinginde beş kişinin ölümü de yılgınlık yaratmıştı işçide. Hemen her gün de yeni cinayetler duyuluyordu. Muhsin'i eğitim çalışmalarına götürecek, güvendiği bir iki görevliyle de tanıştıracaktı ya, tam bugünlerde daha da titizlenmişti Salih. Gizli bir örgütün adamı kuşkusu doğarsa iş tatsız olurdu. Bir iki anımsatmıştı Muhsin'e. En eski arkadaşımsın. Hiçbir gizli siyasal bağın yok. Beni görmeye geldin. Anladın değil mi? Anladım da başka ne diyeceğim ki? Yalan mı bunlar! İnandıramazsak yalan Muhsinciğim. Bok atmakta usta, ne idüğü belirsiz bir sürü herif var burada! İşçi de ürker! Çevremdeki güvendiğim birkaç kişi biliyor seni. Onlarla bitse sen şimdi burada çalışıyordun! Bir ay sonra toplantı var. İki kişi alınacak. Kazanlar kayna-

tılmaya çoktan başlandı. Taksim'de otobüsten alıp eve getirirken konuşmuşlardı bunları. Arabayı Salih sürüyordu. Filistin'de öğrenmişti sürücülüğü; ehliyeti on beş gün önce almıştı, pek de seviniyordu. Ne ulan, hava mı basıyorsun! Gülüyordu Salih. Gidersem, Şoför Emin'den kesin öğreneceğim ben de bu kez. Sen ağasın oğlum; şoförün olur! Şoförünün de ağasının da şimdi... Hafta başında, geç vakit yorgun argın geldi Salih bir gece.

— Yeter gezdiğin Muhsin Yoldaş! dedi. Yarın akşam buradan alacağım seni. Altı gibi evde ol. İşçilerle konuşmaya gideceğiz.

— Baş üstüne komutanım!

Gülüyordu Muhsin.

— Çilemiz doldu desene!

Nereye, niçin gideceklerini şöyle bir özetledi Salih; pek de konuşmadan yattılar o gece. Sabah, dokuza doğru kalktığında, Salih çoktan gitmişti. Çıkıp gazeteleri aldı, döndü. Dolaptaki bir şeylerle karnını doyurup günü evde geçirdi. Gergin bekleyiş sıkıntısı içinde bir haftadır gezdiği İstanbul'da pek de keyifli geçmemişti günler. Bir ara içinden Süleymaniye'de, kaldığı "Kâşif Bey Amcalar"a uğrayıp Nahide'yi görmek geçmiş, daha düşünürken sıkıntı basmıştı içine. Onları görmeye mi geldik İstanbul'a! Öğleden sonra, uyudu biraz. Heyecandan çok geç uyuyabilmişti dün gece. Akşam, altıyı geçe geldi Salih. Arabayla yola çıktılar. Trafiğin yoğun saatiydi. Güç bela vardıkları Kabataş'tan arabalıyla karşıya geçerlerken çay içtikleri yukarı salonda ayrıntılı anlattı olayı. Gittikleri işyerinde iki işçi varmış sendikalı; Yavuz'la Ramazan; soğuk demirciyle etrecisiydi (yardımcısı) bunlar. Daha önce on kişi kadarmışlar. Sarı sendikacıların da oyunuyla birkaçı işten atılınca ötekiler ürküp ayrılmışlar sendikadan. Bu ikisi diretip kalmışlar; onlar ayarlamış bu buluşmayı. Paydostaki işçilerle yüz yüze konuşacaklardı şimdi. Muhsin, eski arkadaşı, konuğuydu; dinleyecekti sadece. İlerde sendikada çalışacaksa yararlı bir

gözlemdi onun için. Anayoldan ayrılıp biraz ilerisinde bahçeli evlerin sıralandığı ara sokağın içinde park etti arabayı.

— Yürüyeceğiz, dedi Salih.

Yola, yöreye baktı şöyle bir. Geçen gelişlerinde işyerine yakın bıraktıkları arabayı, lastikleri kesik bulmuşlar döndüklerinde.

— Biraz belalı bir yer yani ağa, dedi.

— İyi bir yer olsa çağırır mıydın!

Gülüştüler. Çoktan paydos olmuş, ortalık kararmaya başlamıştı, ara sokaklardan geçip işyerine vardıklarında. Bir sokağı dönmüşlerdi ki koşturur gibi gelen biri göründü ileride. "Ramazan Ağbi" dedi Salih gülerek. "Yolumuzu gözlemiş". Esmer, orta boylu, tıknaz yapılı, yalpa vurur gibi ağırdan iki yana sallanan biriydi gelen. Çenesine doğru, derince bir çizgi hemen göze çarpıyordu sağ yanağında. Çatık kaşlarıyla asık suratlıydı sanki. Yoo, değildi; yaklaşınca güler yüzle uzatmıştı elini.

— Hoş geldiniz ağbiler, dedi takılır gibi.

— Hoş bulduk Ramazan Ağbi.

Muhsin'inin elini kavrayıveren kocaman elleri mengene gibiydi Ramazan Ağbi'nin. Tanışıp el sıkışırlarken birbirine girecek gibi olan parmakları acımıştı bayağı. Devrimciler katında arada bir kulağa çarpan "nasırlı eller"dendi. Mutluydu; heyecanlanmıştı da. Yürümeye başladılar.

— Durum nedir?

— Durum...

Duralayıp güler gibi baktı Ramazan.

— Nasrettin Hoca gibi, göle bir maya çaldık! Bakalım ne olacak?

— Pek parlak değil diyorsun yani.

— Yo, umutsuz da değil.

Ayrıntılı anlatıyordu. İşler iyi gidiyormuş ki birileri dolanır olmuş buralarda. Sarı sendikalı bir it varmış Muhterem diye; hemşerileriymiş onun. Ülkü Ocakları'ndan gelmişler. Gözda-

ğı veriyorlarmış işçiye bir tür. İşyerinin yanında, tarla benzeri alandaki çadırları gördüler sokağı dönünce. İleride, temel için kazılan geniş, derin çukurların içinde, yanında bırakılmış ekskavatörler vardı. Akşam alacasındaki çadırların önünden kalkan bir işçi yaklaşmaya başladı. Etrecim dediği yamağıymış Ramazan'ın; Yavuz'muş adı. İnceden, sarı, çilli biriydi. Tanıştırıldılar. Onlar Salih'e bir şeyler anlatırken Muhsin'in gözü kulağı çadırlar arasında oturan, gezinen işçilerdeydi. Bir yerden gelen bağlama sesi köydekileri anımsattı birden. Sakalları uzamış, kimine kır düşmüş kirli saçları dağınıkça, buğdaysı, esmer, kara yağız, sarışın, türlü görünümleriyle kişileri, ister köyde ister kentte olsun, ortak paydada birleştiren şey, birbirine benzer yoksulca giyimleri yanında, gülerek de baksa, gözlerinin ta içindeki, gizlenemeyen çekingenlik, güvensizlikti. Bizimkiler bunlar! Tüplerde kaynayan tencereler vardı kimi çadırların önünde. Leğende çamaşır yıkayan vardı. "Selamünaleyküm!" diyordu Salih. Ayağa kalkmalar, "Aleyküm selam"lar, "Hoş geldiniz!"ler, el sıkışmalarla karşılayanlar da oldu, çadıra çekilen ya da başlarını sessizce döndürüp uzaklaşanlar da. Bir top ağacın ardında uzanan baraka göründü. Oraya toplayacaklarmış işçileri. Girdiler. Kapı içindeki genişçe bir boşluğun yöresinde dizilmiş ranzalarla kaplıydı uzunca baraka. Bir tahta masa vardı ortada. Bağlama barakada çalınıyormuş; konuklar gelince kesildi. Sandalye, tabure filan getirip oturttular gelenleri. Uzandığı yatağından kalkan, dışardan gelen işçiler, birer ikişer toplanıp yana çekilmiş tahta sıralara, boşluğu çevreleyen ranzalara oturmaya başladılar. Evet, bizimkilerdi bunlar ya, demin düşündüklerinden başkaydı biraz! Çekingen, güvensiz, ne söz uman ne bekleyen, isteyen bir ısı vardı bu bakışlarda! Bir anda, daha da artarak Muhsin'in de içine yayılmaya başlamıştı bu ısı. Ne kadar güzeldi ama! Heyecanını bastırmaya çalıştı. Salih, öte yanında oturan Ramazan'la, Muhsin'in pek duyamadığı bir şeyler konuşuyordu ki çaylar kondu masaya. Çaylarını yu-

dumlarlarken yeni gelenlerle baraka iyice kalabalık oldu. İlk sözü Ramazan aldı.

— Binbir derdimiz var, biliyorsunuz arkadaşlar, dedi. Gördünüz, doğru dürüst bir sendika olmadı mı hiçbir şey değişmiyor. Salih arkadaşımız bizimle konuşacak şimdi. Ne istiyorsak söyleyeceğiz açık açık. Bakalım ne diyecek?

— Bir ay önce gelmiştik, diye aldı Salih; anımsayacaksınız. Şöyle bir düşünün; söylediklerimiz çıkmadı mı? Sendika diye yutturdukları sarı sendikadır dedik size. Yalan mıymış? Binbir dalavere, yalan, dolan; hiçbir derdinize derman olmadılar. İşveren memnundur! Doktor, vizite sorununuz çözüldü mü? Hayır. Çay ocağı var mı? Yok! İş saatiniz belli mi? İnsaflarına kalmış çalışmanız. Bir sürü arkadaş sigortasız. Yasaların verdiği hakların hepsinin üstüne yatmışlar; oyalayıp duruyorlar sizi. Korkacak bir şeyimiz yok. Onlar korksun; yasaları onlar çiğniyor çünkü. Uzatmayacağım; bunları benden daha iyi biliyorsunuz. Bir de bizim sendikayı deneyin; görün bakalım ne olacak!

Kesip gözlerini üstüne dikmiş kalabalığa şöyle bir baktı Salih.

— Buyrun! Sizi dinleyelim arkadaşlar!

Birden çöken sessizlik uzayınca heyecanlanmaya başladı Muhsin. Kimsenin konuşacağı yok galiba! Öğrenci toplantısı mı bu, fırladılar mı tut tutabilirsen çene yarışına başlasınlar. Salih de sessizce kalem, ince bir okul defteri çıkardı iç cebinden. Masaya koyup işçilere baktı.

— Evet, nereden başlayalım?

Buğdaysı, ince uzun yapılı, sivrice burunlu bir işçi kalktı ranzanın altından. Çakır bakışını dikip baktı bir süre,

— Geçende hastaladum beŋ. Ateş basti. Uç gün yattum. Argadaşlar hap map geturup gultardular peni. Doktor nerede? Üç gündeluğumu da kestiler, çalışmadun deyup.

Başını ağır ağır sallayarak dinlemiş; not almaya başlamıştı Salih. Diller çözülmüştü.

Birbirlerini de yineleyerek bir sürü olay anlatıyorlardı. Salih'in demin dediklerini doğruluyor, ötesine de gidiyordu yakınmalar. Ödemeleri savsaklıyorlardı çoğu kez. Servis arabası yoktu; türlü uzak gecekondularda oturan kimi evli işçiler, evlerine gidemiyor, barakada kalıyorlardı sabah tam saatinde işbaşında olabilmek için. Rami'den gelen birinin yarım gündeliğini kesmişler, yirmi beş dakika gecikti diye. A be, benim suçim midur, kaza olmuş, trafik tıkanmışsa? Lazı, Kürdü, Türkü, Trakyalısı, Adanalısı, Egelisi, Orta Anadolulusu konuşmaya başlayınca, türlü yerel ağızlar, basit, ortak dertlerde tüm ayrılıklarını yitirivermiş, acılı bir besteyi oluşturan farklı notalara dönüşmüştü, Yoğun konuşmalar başladı. Sürekli yazıyor, ara sıra suskunluk basınca, bir iki sözle konuşmaları yeniden tetikliyordu Salih. Dozerci, demirci, etrecisiyle soğuk demirci, kalıpçı, marangoz gibi uzman emekçiler düz işçilerden daha dikeliyor gibiydiler ya, vasıflı vasıfsız tüm işçilerin ortak paydası; yorgunluk, bezginlik, heyecanlı istek, çekingenlik, kızgınlık, başkaldırır gibi görünme, boyun eğmiş gibi ürkek suskunluğa dönüş, kımıl kımıl canlı tablonun birbirini tamamlayan renkleriydi. Mutluydu Muhsin; Salih'e güveni de bir kat daha artmıştı. Sen becerebilir misin bunu? Denemeden ne diyeyim? Hiç böyle görmedim ki işçileri. Köylüleri gördük biraz. Bunların da değişik yerel ağızlarıyla göze, kulağa çarpan bir köylü yanı var ama çok başka! Öğreniyoruz! Dokuz buçuğa geliyordu, sigara dumanıyla havası iyice ağırlaşmış kapalı barakadan çıktıklarında. Ara sıra içilen çaylarla iki saate yakın süren konuşmalardan bayağı yorgun düştüğünü, dışarıda, açık havada yolcu eden Ramazan'la, bir iki işçinin arasında işyerinden ayrılırlarken anlamıştı. Maya tutacak gibi, diyordu Ramazan. Üç dört gün sonra fişlerle gelip işçileri sendikalaştırmaya başlayacaklardı. Yola geçirenlerle mutluca tokalaşarak ayrılıp arabayı bıraktıkları sokağa doğru yürümeye başladılar. Salih dönüp baktı gülümseyerek.

— Eee, ne diyorsun ağa?

— Sağ ol Salih, dedi; epeyi şey öğrendim. Çok sevindim. Aşkolsun! Sen ustası olmuşsun bu işin! Ben bu kadarını becerebilecek miyim, bilmem!

— Daha iyisini yaparsın oğlum! Hele bir atla buraya. Baştan bir iki tökezlesen de geçer. Severek yapacaksın. Kafan da çalışıyor. İş orada. Acıktım ben.

— Hadi bir rakı içireyim sana! İyi bir yere gidelim. Boşuna övmedin ya beni!

Gülerek sokağı döndüler. Ucunda devinimli, parlak ışıklı anayolun göründüğü, iki yanında bahçeli evler sıralanmış, loş, uzunca sokakta yürüyorlardı. Evlerin önüne bırakılmış bir ikisini geçip kendi arabalarına yaklaşıyorlardı.

— Lastikleri kesmemişlerdir inşallah! dedi Muhsin.

Salih güldü. Ünlü Laz fıkrasını anımsattı.

— Düşman hep bizi mi göreyi gomutanum, dedi.

Anahtarları çıkarmış arabanın kapısına yönelmişti ki arkalarında tabanca patladı birden. İkinci kurşun kulağının dibinden geçmiş gibiydi Muhsin'in. Güdüsel bir ürküyle fırlayıp arabaların geçiştiği ışıklı anayola doğru koşmaya başladı. Yola vardığında soluk soluğa durdu birden. Köşeyi siper edip loş sokağa baktı. Ta uzakta koşan bir adam, elektrik direğinin yanından köşeyi dönüp kaybolmuştu. Şaşkın kaldı birden. Sen de kaçtın! Ürküye kapılmış yabanıl hayvan gibi hem de! Ne yapacaktım peki? Salih de yoktu görünürlerde. Sağlı sollu evlerden çoğunun ışıkları söndürülüyordu. İçindeki ürpertiyi bastırmaya çalışarak dönüp yeniden girdi sokağa. Evler önünde dizili duran arabaları siper ederek kıyıdan kendi arabalarına doğru yürümeye başladı. Sağlı sollu evlerden ürkek sesler geliyordu. Bir bahçeye mi atladı bu oğlan?

— Salih!

Issız, loş sokakta kısık, ürpertiliydi sesi. Yay gibi gergin sinirleriyle yaklaştı arabaya. Yüreğine ateş çöktü birden. Sol arka tekerden öne doğru, kıvrılmış yatıyordu Salih.

— Salih!

Fırlayıp eğildi üstüne abanırca. Yüzü küskünmüş gibi arabaya dönüktü, açık gözleri bir noktaya saplanmıştı Salih'in. Kımıltısızdı. Saçları, yüzü, yandaki asfalt kan içindeydi. Vurgun yemişti Muhsin; taş kesildi birden! Sen kaçTIM!

İkinci Bölüm

Bir

Bir akşamüstü gözaltından bırakılıp Aksaray'da bir kafenin önündeki masaya oturduğunda sellerin sürükleyip kıyıya attığı tahta parçası gibiydi Muhsin. Yandaki tütüncüden aldığı gazetenin tarihine bakmıştı hemen. Tam on bir gün olmuştu demek ki! Karışık bir düştü anımsadıkları. Gözlerini kan içinde yatan Salih'e dikip inmeli gibi kaldığı arabanın kıyısında hiç ağlayamamıştı. Ekip sokağa yıldırım gibi dalıp kan içinde yatan Salih'in yanından koparırcasına alarak kapalı araca attıklarında kaskatıydı. Konuşamıyordu. Bir araba çarpmıştı onlara. Salih'i öldürmüş, onun da kafasını silip süpürmüştü! Uzunca yolculuktan sonra –karşıya geçmişlerdi demek– çıkarıldığı salonda boş boş bakıyordu sorulara. Salih öldü, diyordu; araba, diyordu bir de. Odalara sokup çıkarmışlar, adamlar gelip gitmişti yanına. Konuşuyorlardı. Ne diyor-

du bu adamlar başına dikilmiş? Tıkıldığı karanlık hücreden sorguya alındığında da sürüp gidiyordu o dilsiz kaskatılık. Ölgün bir ışığın alacasında olanları umarsız bir acıyla anımsadığında sorgudaydı. Yineleyip duruyorlardı soruyu.

— Sendikacı değilmişsin. Orada ne arıyordun?

Suskunluğu bozmuş, ağır ağır, isteksizce mırıldanır gibi dökülmüştü sözler ağzından sonunda.

— Salih'i vurdular. Kaçtı adam.

— Sen niye gittin oraya?

Gene suskunlukla yere dikmişti boş boş bakan gözlerini; kımıltısızdı.

— Konuşsana orospu çocuğu, dilini mi yuttun? Ramazan'ı nereden tanıyorsun?

Dikeldi birden.

— Bırakın beni ulan!

Yüzünde patlayan iki ağır tokatla sarsılıp uyanmış gibi fırlamasıyla sille tokat çökertilmesi bir oldu oturduğu tabureye.

— Bir de kabadayılık! Susunca götünü kurtaracağını mı sanıyorsun it! Anlat bakalım ne bok yemeye gittin oraya. İşçilerin arasında ne işin var senin? Sendikacı değilsin! Konuşsana! Niye susuyorsun?

Doğrulup toparlanmaya çalıştı. Bağırdı birden.

— Salih'i vurdular diyorum be, gördünüz, Salih'i!

— Belki de siz vurdurdunuz! Nereden bilelim! Sen orada ne arıyordun onu anlat! Hangi örgüttensin? Kimden aldın devrimci görevini? Onu anlatacaksın bize!

Vuran da konuşan da tam karşısındaki uzun kara suratlı biriydi. Yüzüne çarpan yoğun alkol kokusuyla kavramaya çalıştı olanları. Nereye düşmüştü böyle! Nasıl kurtulacaktı buradan? Yabanıl bir bakış attı çevresine; ok gibi fırladı. Ağır sövgülü bağırmalarla boşa yumruk salladı bir iki. Çullanıp yere yıktılar. Bir süre çırpındı heriflerin altında. Kısılmaya başladı haykırışları. Kesildi. Sessizlik çöktü birden. Gözlerini

aralayıp baktığında ak badanalı tavandan sarkan bir lamba yanıyordu yukarda. Neydi burası? Kalkmaya davrandı, doğrulamadı; sırtüstü düşüvermişti. Kımıldayınca artan bir ağrı vardı başında. Bir kez daha denedi doğrulmayı; dikelip oturabilmişti. Bir tahta kerevet üstünde yatıyordu. Karşıda, kapıdaki dikiz penceresi açılıp kapandı. Sarışın, kamburumsu orta boylu biri girdi.

— Yat, dedi, sertçe. Doktor gelecek şimdi.

Adam çıkınca arka üstü usulca bıraktı kendini. Saçları ağarmış, tel gözlüklü, boynunda dinleme aygıtı asılı, ince uzun doktorla girdiler çok geçmeden. Yaklaşıp nabzını tuttu yaşlıca doktor, şöyle bir bıraktı. Yüreğini, ciğerlerini dinledi aygıtıyla. Karnına bastırdı. Tansiyonunu ölçtü. Gözbebeklerine baktı küçük el feneriyle.

— Kalkmayın, uzanın, dedi dönüp çıkarken.

— Başım çok ağrıyor!

Kısıktı sesi! Duydu mu bu herif?

— Hap verecekler şimdi.

— Neredeyim ben?

Durup ak tel gözlükleri ardına sinmiş bulanıkça gözleriyle isteksiz baktı bir,

— Devletin elindesiniz, dedi aynı dümdüz sesle.

Doktor önde, çıkıp çektiler kapıyı. Yalnız başındaki değil, her yerindeki ağrıları duyumsuyordu şimdi. Ezikler vardı sanki. Kirli bir duman ağırdan dağılıyor, olaylar bulanık karmaşa içinde dönenip duruyordu kafasında. Salih ne oldu peki şimdi! Kaçtındı sen! İğneli bir top yuvarlanır oldu içinde. Kapattı gözlerini. Sırtı da ağrıyordu. Acı mıydı bu! Ankara'dan biliyordu acıyı; olup bitenler, neden, nerede olduğu bilinci birbirlerini sürükleyerek su yüzüne çıkıyordu birer ikişer. Salih'i vurmuşlardı, o kaçmıştı. İçine işleyerek büyüyen bu çıbandan nasıl kurtulacaktı dağlayıcı acılar olmadan? Şimdi anladın mı neredesin? Aklını başına topla! Tamam da nasıl toplamalıydı? Devletin elindesin, unutma! Kanlı eline sıçayım

o devletin ben! İyi sövdün! Bir boka yaradı mı? Duraladı. Biraz daha dikelerek düşünüyordu artık. İzlenmişlerdi demek. İşyerinde de adamları vardı. Polis de hazır bekliyor gibi damlamıştı hemen. Çevredeki evlerden telefon açmışlardır! Olabilir. Saatine baktı; yoktu kolunda. Ceplerine el attı, boştu hepsi; anahtarları, cüzdanı, parası, alınmıştı ne varsa. Anımsadı; ilk günü içeri sokulduğunda alıp bir zarfa koymuşlardı. Bir kazıntı duydu içinde. Kaç gün olmuştu buraya gireli; bilemiyordu. Hangarımsı bir yere giren cipten çıkarılmış, bir kapıdan içeri sokulmuştu. Bulanık olaylar dizisiydi; çözemiyordu sonrasını. Yemek verdiklerini anımsıyordu kiminde. Pis bir tuvalete girip çıkmıştı ara sıra. Sorular sorup durmuşlardı. Hiç gündüz olmamıştı ki uzun, bölünmez gece içinde olmuştu ne olduysa. Sonunda bir boğuşmada karanlığa yuvarlanmıştı; o kadar. Bu odaya geldiğini de anımsamıyordu. Acıkmıştı. Kalkıp kapıya mı vursaydı? Kapı açılmıştı. Elinde bir bardak suyla girdi adam. Yaklaşıp uzattı plastik bardağı.

— Kalk, bu hapı alacaksın!

Kalktı güçlükle. Alıp baktı hapa.

— Ne hapı bu?

— Ben doktor değilim.

— Yutmam ben bu hapı!

— İğne yaparlar.

Tepeden dimdik bakıyordu gözdağı verir gibi.

Daha kötüsü gelecek, diyor herif. Duraladı bir an. Minik ak hapı yuttu bir bardak suyla.

— Acıktım.

Bir şey demeden çıktı adam. Şimdi ne olacak peki? Devletin elindesin; ne olacaksa olacak! Neyim var korkacak; ne yaptım ki! İşçilere gittin; daha ne yapacaktın! Katil orospu çocukları! Kim? Ne bileyim kim? Bir sürü iti var heriflerin! Ağır ağır uzanıp yattı, yumdu gözlerini. Dalıp gitti. Omzundan sarsılarak gözlerini açtığında uyuşukluk içindeydi.

— Burada yemeğin.

Kerevetin başucundaki yeri göstererek çıkıp kapıyı çekmişti adam. Ağır ağır doğrulup baktı. Yumruk kadar bir ekmekle patates yemeği vardı plastik tabakta. Yanında da plastik bir kaşık. Eğilip aldı, istekle yiyip bitirdi hemen. Ağrılar da uyuşmuş gibiydi. Yine uzanıp uyudu hemen. İki adam girip odadan aldıklarında kaç gün kalmıştı orada, bilemiyordu. Sessiz yürüdüler bir süre. Avluya açılan pencereli bir koridorun ucunda durdular. Şaşırtıcıydı dışarıdaki güneş. Gece bitmiş, yitik gün çıkmıştı ortaya! Elindeki çantadan bir zarf çıkarıp uzattı Muhsin'e biri. Saatinin, anahtarlarının, cüzdanının olduğu zarftı. Saatine baktı hemen, iki gibiydi. Cüzdanına baktı şöyle bir; kimlik kartı, parası, banka defterleri vardı. Bırakıyorlar mıydı? Düş kırıklığına uğramış gibiydi sevinçten çok. Güdük bir acı vardı içinde. Kelepçe takıp yürüttüler sessizce. Avluda kapalı cipe bindirdiler. Bırakırlar mı daha bok bir yere götürüyorlardır! Suratlarına baksana heriflerin! Kalabalıkça bir sokakta inip girdikleri yapıdaki "Savcılık" yazısını görünce arttı şaşkınlığı. Kelepçeyi çıkarıp bir odaya soktular birilerinin dolaşıp durduğu koridorda. Kara kuru bir adamdı çıkarıldığı savcı. Önündeki kâğıtları karıştırıp Muhsin'e baktı; canı sıkılıyor gibi aldı. Ankara'da oturduğu evin adresini yazdırdı, kartını alıp kimliğini saptadı. Sabıkasını sorarak başladı. Birbirinin tıpkısı bu herifler! Salih'i nereden tanıyordu? Ramazan'ı nereden tanıyordu. Niye gitmişti o işyerine? Hangi örgüttendi? Bir iki yerde durdurup yanda küçük masada daktilo başındaki gençten, çirkince sekretere özetle yazdırdı dediklerini. Baskıdan çıkan kopyayı okutup imzalattılar. Çıkın, dedi savcı. Çıkınca kelepçeyi taktılar kapıda. Ayrıldı çantalısı. Kapıya yürüyüp beklemeye başlamışlardı ötekiyle. Kâğıtlar koyduğu çantayı kapatarak göründü giden adam. Sokağa çıkıp bekleyen cipe bindiler. Biraz dönüp dolandıktan sonra durdular. İndi çantalı. Gergin bir sessizlik çökmüştü gene. Bıkmıştı; nasıl da birbirinin aynıydı şu olup bitenler! Bırakacak olsalar niye taksınlardı ke-

lepçeyi! Ağızlarına sıçayım bırakırlarsa! Ağılı suskunluk çöktü birden. Nereye sokacaklardı gene bakalım. Çantalısı dönünce araba yürüdü hemen. Dönüp dolanıyorlardı sokaklarda. Bir süre sonra durdu cip. Kelepçelerini çıkarıp açtılar kapıyı. "Gidebilirsin!" dedi çantalısı. İner inmez çektiler kapıyı; yanda akıp giden trafiğe karıştılar. Aksaray Valide Camisi'nin karşı kıyısında şaşkın kalmıştı Muhsin. Sallanmanın sırası değildi. Toparlandı. Acıkmıştı. Karşıda ilk gördüğü kafeye geçip oturmuştu. Ağrılar deprenip duruyordu kaslarında. Sağ kürek kemiğindeki sızı her soluk alışında batıp duruyordu. Bunlara takılacak vakit mi vardı! Garsona söylediği yiyecekleri beklerken toparlandı. Neler yapacağını tasarlamalıydı. Tatsız, karanlık düşten uyanmış, acı-bulanık gerçeğin ortasına düşmüştü. Bir otobüse atlayıp Ankara'ya gitmekti ilk iş. Garsonun getirdiklerini tıkınıp kalktı hemen. Altıyı geçiyordu. Kadıköy'den Ankara'ya saat başı kalkan Gazanfer Bilge otobüslerini duymuştu. Atlayacaktı birine. Yedi buçuk arabasına yetişip yola çıktığında yaslandığı pencere yanındaki koltukta, gözleri yanda akıp giden görüntülere takılı, kendisiyle baş başa kalınca umarsız bir çözümsüzlük yıkılıverdi üstüne. Ne diyecekti şimdi Salih'in annesine? Sedef'in yüzüne nasıl bakacaktı? Gördün mü olanları Salihciğim! Bırakıp kaçtı seni ağa oğlu! Tutamamış, içini çeke çeke ağlamaya başlamıştı. Geçiştirmeye çalıştıkça hıçkırıkları derinleşiyordu. Biri koluna dokunulur gibi olunca toparlandı; gözyaşlarını silmeye çalıştı eliyle. Çekinerek döndü yavaşça. Yanında oturan kırçıl sakallı, fötr şapkalı, kasabalı tipinde yaşlıca adamdı.

— Su ister miydin efendi oğlum?

Toparlandı.

— Yok amca, sağ olun!

Gözlerini kaçırmıştı adamın bakışından. Sevecenlikten çok merak vardı kasabalı sesinde. Derince içini çekip "aah ah"la ağırdan boşalttı soluğunu.

— Cenabı Allah acıyı verdi mi dayanacak sabrı da verir oğlum! Ecir sabır versin Allah sana da! Elimizden ne gelir! Boş dünya!

Al bir tane daha! Ses çıkarmadan döndü cama, yanda akan görüntülere takılmış gözlerini sakallıdan yalıtlar gibi kapattı. Ara sıra durup kalkan arabada uyur uyanık, sabah karanlığında Ankara'ya varır varmaz eve gitmek için bindiği taksiden FİDE'nin önünde indi. Tahtalarla kaplı duruyordu FİDE. Daha da yorgun, gergin duyumsadı kendini. Burada yüz yüze gelmişti ilk kez, heriflerin pislikleriyle! Nedim Hoca'yı aramalıydı. Annemler duymuş mudur? Gazetede çıkmışsa. Duysalar böyle mi olurdu? Nasıl olurdu ya! Ne bileyim? Onları da arayacağız. Üff, ne çok tatsız iş var! Eve yürüyüp merdivenleri ağır ağır çıkarak kapıyı açınca durup baktı bir; bıraktığı gibiydi her şey. Öylece uzandı yatağına, derin uykuya daldı. Saat ikiyi geçiyordu uyandığında. Ağrıları da uyanmış gibiydi onunla. Soyunup tuvalete girdi; aynanın karşısına geçti. Omuz başlarından göğsüne, sırtına, pazılarına uzanan morarmış çürükleri görünce, üstüne yığılmış heriflerin yumruklarını, tekmelerini anımsadı. Acıyor bastırınca. Bastırma sen de! Bir doktora mı göstersem? Sıra ona mı geldi! Ağrı kesici alırsın eczaneden, dayanamıyorsan! Buna dayanamayacağım! Şofbeni yakıp ağır ağır yıkandı çürükleri kollayarak. Giyinip çıktığında üçü bulmuştu. FİDE'nin karşısındaki sokakta ilk gittikleri lokantaya gitti boşlukta ağırdan sallanır gibi. Salih orada mıdır! Birileri çıkmıştı. Boştu lokanta. Şu masada oturmuşlardı Salih'le. Yoktu Salih! Hiç olmayacak artık! Koy kafana! Yoksa gidecek kafan! Düşmanı sevindirmeden yaşayacaksın elinden geldiğince. Yaşıyoruz işte! Tanıdık garson yaklaşıp,

— Hoş geldin Muhsin Bey, dedi. Görünmüyordunuz epeyidir.

— Ha, İzmir'deydim.

Herif ağzımı arıyor! Gazetede mi gördü nedir? İzmir de nereden çıktı! Ne bileyim? O ressamım diyen karıdan belki! Zeliş miydi, öteki iş miydi? Ne kadındı ama! O gecenin baskınına uğramıştı kafası birden. İçinde kımıldayan cinsel dürtüye başkaldırmıştı. Hayvansı utanmazlık! Evet, öyle de duyuyorsun işte! Yaşıyorsun demek! Şeytan dedikleri bu olmalı! Alaya alıyor insanı sanki! Çıktı lokantadan. Biraz ötedeki, bugüne kadar hiç gitmediği berbere baktı: boştu koltuğun biri, girdi. Saç sakal tıraşı olup çıktı hemen. Neyi, nasıl yapacağını düşünüyordu anayolda yürürken. Nedim Hoca'yla bir konuşmalıydı önce. Neler olup bitmişti bakalım? Tartışıp çatışmak uyarır, bir düzen verirdi kafasına. Bindiği otobüsten Kızılay'da inip aşağıdaki postaneye yürüdü. Jeton alıp telefon kulübesine girdi. Yüreği çarpıyordu numaraları çevirirken. Çalmaya başladı. Açan yoktu. Kapatıp yeniden açtı. Uzun uzun çaldırdı gene; açılmıyordu. Evde yoklar demek! Canı sıkkın çıktı kulübeden. Kâtip'i mi arasam; annemi ya da. Yazdırıp beklemek gerek. Hatlar doludur bu saatte; çok uzar. Kulübe boşalmıştı. Girip Sedef'i aradı işyerinde. Bir adam çıktı: izinliymiş Sedef Hanım. Kapatıp evini açtı. Yanıt yoktu. Yazıhaneyi arayayım bir; bakalım ne olacak? Ödemeli yıldırım yazdırdı. On dakikaya varmadan bağladılar. Kulübeye girip telefona geçti. Kâtip'in ürkek "Buyrun Muhsin Bey!"ini duyunca sormadan aldı hemen.

— Bu sabah İzmir'den döndüm Neşati Ağbi. Arkadaşlardan öğrendim; can sıkıcı söylentiler çıkmış burada. Gazetede bir ad benzerliği mi olmuş nedir! Aslı astarı yok! Anacığım duymuşsa üzülmüştür. Aslan gibiyim; param bitti yalnız. Sizde ne var ne yok?

Kısa bir an sonra ürkek bir sesle aldı Kâtip.

— O laflaa buuda da çıktı ye, biz de öyle didik zati. Bu gader uzatmasaaz iyiydi; anneez üzülüp duruyo. Duyuumadıkdı una. Bi arasaaz iyi olcek; evde şinci.

— Yarın akşam ararım: yeni geldim, çok işim var. Annemin ellerinden öperim. Sağlıkla kalın! Gezi filan derken bu ay açıldım biraz. Parayı sallanmadan yollarsanız iyi olacak!

Kulübeden çıkınca bir yükten kurtulmuştu. Hanım Ağa annemiz de biraz sevinip beklesin; yarın da onu ararım! İsterse sevinmesin! Aradık işte! Para olmasa aramayacaktın. Aramayacaktım; ne olacak! Ağa takımını mı kollayacağız bir de! Kolladık işte; yalan kıvırdım gönülleri hoş olsun diye şu günümde! Güle oynaya uydurmadım o yalanı! Nereden aklıma geldi ad benzeşmesi! Tuttu da sanki! Kâtip'in dilinin altında bir şeyler vardı gibi ya... Amaan dili kopsun köpeğin, ne yapayım! Kızılay'a doğru yürüdü umarsızlıkla. Hanife Teyze'ye gidecekti şimdi. Nasıl yapacaktı bu işi! Ne diyecekti? Karşıya geçti, karabasanlı bir yürekle ağır ağır yürüdü Maltepe'ye doğru. Sokağa girince geri geri gidiyordu ayakları. İlerideydi ev. Kapıya gelince pencerelere baktı; perdeler kapalıydı. Yok Hanife Teyze! Kaygılı bir gevşemeyle girdi apartmana. Basamakları çıkıp yüreği küt küt atarak bastı zile. Ses yoktu içerde. Bir daha basıp bekledi. Evet, yoktu Hanife Teyze. Derin bir soluk almıştı. İndi sokağa; ağır ağır yürüdü anayola doğru. Bir şey mi oldu kadıncağıza? Hastanede filan mı? Nasıl anlayacağız? Yakınları almıştır yaşlı kadını: yalnız korlar mı acılı gününde? Boş boş sokaktaydı şimdi; hiçbir şey çözülmemişti. Tüm acılar da artmış gibiydi. Umarsızlıkla burkulup duruyordu yüreği. Ağırdan bezgin, yorgun yürüyüp Mülkiyeliler'e geldiğinde yediyi bulmuştu. Kapıya yakın boş bir masaya otururken bakındı; tanıdık biri yoktu. Yalnızdı koca Ankara'da! Arayabileceği kimse yoktu şu anda. Zeliş'le karşılaştıkları meyhane geldi aklına. Oraya mı uğrayacaktı! Rüştü'yü anımsadı. Kart vermişti oğlan bana. Cüzdanını çıkarıp baktı; kitap adları yazılı kâğıtlar arasından çıktı kart. Polis almamış demek! Arasam mı? Geç saate kadar işyerindeyim demişti Rüştü. İçerdeki telefona gidip açtı telefonu. Kalın "alooo"suyla Rüştü aldı hemen.

— Merhaba! Muhsin ben.

Kısa bir suskunluk oldu.

— Neredesin?

— Mülkiyeliler'deyim.

Gene bir duraladı.

— Gelebilir misin?

— Gelirim.

Çıktı hemen. Anayola inip bir taksiye bindi. Rüştü'nün kartını verdi şoföre. On beş dakikayı bulmamıştı araba İstasyon yöresindeki bir sokakta, ardiye benzeri bir işyerinin önünde durduğunda. Kapı önündeydi Rüştü; hamal kılıklı biriyle konuşuyordu. Muhsin'i görünce geldi hemen. Kucaklaştılar. Muhsin'i içeri alırken deminki adama dönüp "Bildiğin gibi yap sen!" dedi. Tenekeler, sandıklar yığılı küçük hangarımsı bir yerde camlı bir bölümdü çalışma yeri. İki masa, birkaç da sandalye vardı. Karşılıklı oturdular masalardan birine.

— Ne vakit bıraktılar seni?

— Dün. Gazeteden mi öğrendin?

— Adın Muhlis diye çıktı gazetelerde. Muhlis Tollukça mı ne!

Bir süre baktı şöyle bir,

— Güvenlik'ten öğrendik, dedi.

Güvenlik'ten mi öğrenmiş! Gözlerini üstüne dikip ağır ağır açıkladı Rüştü. Emmioğlu dediği ortağı Sadık'ın kayınbiraderinin kayın babası yüksek düzeyde görevliymiş Emniyet Genel Müdürlüğü'nde. Ondan almışlar duyumu. Rüştü'nün adı da geçince işe karışıp durdurmuş adam.

— Seni izliyorlardı demek!

Muhsin'in kafasında şimşek çaktı birden; kartı görmedilerdi değil mi!

— Bana verdiğin kart cüzdanımdaydı. Ondan belki!

— Olabilir. Sana sordular mı?

— Hayır.

— Peki. Birazdan Sadık gelecek, çıkarız.

Demesiyle de girdi Sadık. Orta boylu, tıknaz, kalın kara kaşıyla, Ermeni ya da Kürt görünümünde, yaşının üstünde gösteren biri. Gülümseyince değişivermişti, sıcak dostlukla sıktı Muhsin'in elini.

— Hadin güle güle! Bombaları korken uyanık olun, polisimiz uyumuyor!

Güldü Rüştü,

— Sen de uyanık ol Emmioğlu; buraya bomba komasınlar!

Yola çıkınca Muhsin'e döndü Rüştü.

— İstersen bir yerde otururuz ama bana sorarsan bizim eve gidelim.

Muhsin'e de iyi geldi. Gaziosmanpaşa'da yüksek bir apartmanın birinci katındaydı evleri. Merdiveni çıktılar. Zile basıp anahtarıyla açtı kapıyı Rüştü. Pabuçluk benzeri bir yere girip yandaki kapıdan yüksek iki penceresinde ağır perdeler asılı, koltuklu kanepeli, genişçe bir "L" salona aldı Muhsin'i. İzin isteyip içeri geçti. Halı döşeliydi. Eski Türkçe levhalar vardı duvarlarda. Camlı, büyük bir çerçevede fesli, sakallı yaşlıca birinin fotoğrafı. Bir yanda küçük bir kitaplık. Kitaplara bakmak için oturduğu koltuktan kalkıyordu ki kapı açıldı, dolgunca yapılı, omuzlarına inmiş kara saçlarında ipek benzeri pembe bir başörtüsü, buğdaysı yüzünde, kaçırır gibi önüne baktığı, yuvarlak kara zeytinsi gözleriyle hemen akılda kalabilecek bir kadınla döndü Rüştü. Yaklaşıp elini uzattı kadın, ucundan tutar gibi sıktı elini Muhsin'in,

— Hoş geldiniz efendim.

— Eşim Bedriye.

Biraz garipsediği ciddi yüzlü kadını gerekli saygıyla karşıladı Muhsin. Bedriye Hanım izin isteyip çıktı hemen.

— Senin kitaplara bakıyordum!

— Bakarız, dedi Rüştü, karşısına otururken. Önce, bir daha hoş geldin!

— Hoş bulduk.

— Salih diye birini vurmuşlar. Birlikteymişsiniz. Bir gazetede de Sabih diye çıktı. Senin adın yanlıştı ya, olay doğruydu herhalde.

Sessizce baktı Muhsin.

— Doğruydu.

Bir sessizlik çöktü. Gözlerini önüne dikmiş, suskunlukla yere bakmaya başlamıştı Muhsin. Anlat! Tek başına mı taşıyacaksın!

— Salih'i vurdular yanı başımda, dedi renksiz soğuk bir sesle. Ben kaçtım!

Rüştü başını salladı ağırdan.

— Allah korumuş seni!

Allah mı korumuş beni!

— Arkadaşını bırakıp kaçanları mı koruyor Allah?

Soğukça bir alayla gülümser gibi baktı Rüştü.

— Seni öldürselerdi de o itleri mi sevindirseydi Allah!

Ooh, ne kolay! Her şey Allah'tan! O orospu çocuklarının Salih'i öldürmelerine de Allah göz yumdu demek! Bu dangalağa mı anlatacağız şimdi! Güçlükle tuttu kendini. Yaptığın saçma! Olduğu gibi anlat da yayılsın olay. Susmanın yararı katillere. Doğru. Ağırdan başladı. Aynı durgun sesle ayrıntılara da girerek anlatmaya başladı olup bitenleri. Anlattıkça, yaşadığı ağır travmanın şokuyla yitirdiği ayrıntılar da somutlaşıp sıralanıyordu birer ikişer. İlk silah sesinden, anayolda cipten indirilip sokağa bırakıldığı ana kadarki tüm olayları açık seçik görüyordu şimdi. İşçiler arasında geçirdikleri o akşam saatlerinin ardından olmuştu bunlar. Ramazan Ağbileri de aldılar mı acaba? İşçilere ne oldu sonra? Şimdi mi aklına geldi! Evet, şimdi aklına gelmişti. Aklı başında değildi ki daha önce. Salih'i tuzağa düşürmüşlerdi. Onunki rastlantıydı. Şöyle bir göründüler bana da! Baktığı pencere aydınlıktı şimdi. Soluğunu tutmuş gibi dinliyordu Rüştü. Geçenki buluşmada Muhsin'in bir sendikadan iş beklentisinden söz

ettiğini de anımsadı. Salih'i tanımıyordu; tanımıştı. İçtenlikle acı duymuş görünüyordu. Tabak, çatal tıkırtılarıyla öte yanındaki masayı düzenleyen Bedriye Hanım yemeği duyurunca kalkarak masaya geçtiklerinde, Rüştü'nün, davranışlarının yanı sıra bir iki sözüyle duyumsattığı iç dünyasını kavrama çabasındaydı Muhsin. Acılı bir sulu köfte, pilav, salatadan oluşan akşam yemeği bitince, kahve sordu Bedriye Hanım. Her şey için sağ olsundu, içmeyecekti. Kalkıp deminki yerlerine geçtiler.

— Söylemedim değil mi, dedi Rüştü. Üç gün önce bizim Emmioğlu'nu arayıp seni sormuş Reyhan.

İçinden, göstermemeye çalıştığı bir heyecan dalgası geçivermişti Muhsin'in.

— Nereden esmiş?

— Salih olayını duymuşlar Almanya'da. Yanlış adı da çözmüş demek, Durumunu merak etmiş.

— İyi. Sağ olsun!

— Sen arayacak mısın?

Arayacağım, aramayacağım; sana ne be adam!

— Bilmem. Numarası yok bende.

— Emmioğlu biliyordur.

— Daha bunları düşünecek durumda değilim.

Gülümsedi.

— O seni düşünmüş ama!

— O benim durumumda değil.

— Belki gene arar.

— Arasın bakalım!

Kısa bir sessizlikten sonra,

"Bak Muhsinciğim" diye aldı Rüştü.

— Senin yerinde olsam çekilirdim bir kıyıya, bildiklerimi bir bir gözden geçirirdim.

Sessizce bakıştılar bir süre. Gene ne havalarda geziyor bu oğlan?

— Yanıldık diyorsun.

— Sen de yanılmadım diyorsun!

— Öyle bir şey demiyorum. Nereye varacaksın, ona bakıyorum ben!

— Ben nereye vardığımı biliyorum. Sen nereye varacaksın?

Sinirli, isteksiz gülümsedi Muhsin.

— İyi, sen varmışsın demek! Gözün aydın! Varacağım yerin epeyce uzakta olduğunu biliyorum ben.

— Kiminle varacaksın o uzak yere?

Kızacaktı. Dimdik bakışmaya başlamışlardı. Yavaşça ekledi Rüştü.

— Yalnızsın!

İçine kızgın iğne batmış gibi oldu Muhsin'in.

— O geceki işçileri göreydin demezdin bunu.

Küçümserce gülümsedi Rüştü.

— Orada onlar da yalnız.

Ağzında ne geveleyip duruyor bu?

— Yalnız olmayan kim peki?

— Camidekiler!

Tutamamış, gülmeye başlamıştı Muhsin.

— Vardığın yer burası mı senin?

— Evet.

Toparlanır gibi yaptı alaylıca.

— Kalkayım ben; yatsı namazını kaçıracaksın!

— Ben camiye gitmiyorum ki.

— Vardığım yer diyorsun!

— Kapısındayım! Arada bir giriyorum ben de! Bayramda, cumada. Düşmanı değilim.

Elinde, meyve tabakları dizilmiş tepsiyle Bedriye Hanım salonun kapısında görününce kesildi konuşmaları. Bedriye Hanım çıkıp da meyveye uzanırken yeniden aldı Rüştü.

— Bu din sorununda biz terse düştük Muhsinciğim. Bir türlü barışamadık bu halkla. Yalnız sen ben değil, toptan yalnız kaldık! En doğruyu söyledik, kaç kişi geldi yanımıza?

Zorla bastırdığı, derindeki acı, içini yakarak fırlayıvermişti birden. Salih'in daha ilk geldiğinde söylediği şeylerdi bunlar. Salih yok artık! Nedim Hoca da aynı şeyleri söylemiyor mu? Ah Salihciğim! Acılı bakmaya başlamıştı Rüştü'ye.

— Nasıl yapacağız peki?

— Onu konuşalım.

Bir duralayıp aldı Rüştü.

— Bizden çocuklar gitmişti Filistin kamplarına. Sınırda Suriyeli bir köylü sorunca söylemişler, kampa gittiklerini. Niye, demiş köylü. "Dönüp Türkiye'de gerillayı başlatacağız" demişler. "Kalkmayın böyle işe!" demiş, "Gidin Komünist Partisi'ne girin Türkiye'de". "Bizde Komünist Partisi yok!" demişler. "Var" demiş köylü. "Doktor Hikmet var, ona gidin!". Dönünce gitti onlar Doktor'a. Ben de gittim bir gün. Din sorununu konuşuyorlardı, sessizce dinledim. Beni hiç açmadı! Düpedüz dini mi savunuyor bu adam! O günkü kafama göre ne biçim komünistlikti bu! Şeriatçı mıdır nedir! Çıktım, bir daha da uğramadım. Kitaplarını da okumadım. Sonra içerde epeyi tartışmalarımız oldu Doktorcu birkaç kişiyle.

Yaşlıca bir sendikacı, "Osman Hoca" diye birinden söz etti, eskilerden; "Vatan Partisi" tutuklamasında Sultanahmet Cezaevi'nde tanımış. Beş vakit namazında komünistmiş. Karamürselli Osman Kamucu. Bak, künyesi bile aklımda kalmış adamın! Dinine takılan gençlere "O benim inancım, ona dokunmayın!" diyormuş. Eskilerde, "Amele Teali Cemiyeti" günlerinde içeri tıkmışlar bunları. Bir de Ermeni genci var; o da komünistlikten tutuklanmış. İşkenceye götürüyorlar, acılar içinde kaskatı geliyor zavallı çocuk. Osman Hoca buna akıl veriyor; dayanmak için "Allah!" de, oğlum diyor, "Allah" de! "Güç kazanırsın!". Çocuk tersliyor bunu. "Git be adam! Allah'a mallaha inanmam ben! O gece yine alıyorlar işkenceye. Bitkin oğlanı getirip içeri atıyorlar gece yarısı. Kan revan zavallı doğrulurken yüzünü yakarırcasına göğe dönüyor, sımsıkı sıktığı iki yumruğunu inançlı biri gibi kaldırıp uzatarak "Ta-

biat! Tabiat!" diye bağırıyor. "Hah, şöyle!" diyor Osman Hoca. "Bir şeye inan işte böyle! Sana güç kazandırır!". Gülmüştük o gün. Masal gibi geliyordu bunlar bana ya, kafamda da bir kıpırdanma başlamıştı! Karamürsel'de o günler, Amerikalılarca kurulan NATO üssüne karşı kasabalıyı tepki yürüyüşüne çağıran adam bu Osman Hoca!

"Doğru benim dediklerimdir!" diye kesin yargıyla girdin mi tartışmaya, yerinde sayar dursun! Bu bizim temel eksiğimiz Muhsinciğim. İnançlarımıza bağlı kalalım derken, belli ediklerimize bağımlı kalıyoruz! Şeriatçı dediğin kafa da bu ama onların saplantısı halkı avlıyor; en doğruları söylüyoruz, bizi kimse dinlemiyor!

Gittikçe artan şaşkınlıkla dinliyordu Muhsin. Biraz da küçümseyerek baktığı adam büyümeye başlamıştı yüreğindeki acıyı da büyüterek. Salih de demişti Nedim Hoca da. Soluklanır gibi kesti Rüştü.

— Ne diyorsun?

İçindeki kanı dindirir gibi gözleri bir noktada durup kaldı bir an. Toparlanıp baktı Rüştü'ye.

— Güzel de nasıl yapacağız bu işi? Camiye gitmez, namaz kılmaz, oruç tutmazsan inanmaz ki bu halk.

— Namaz kılıp oruç tutsan ne olur?

— Bilmem, dedi Muhsin. Ben yapamam.

Gerginlik belirmişti gene.

— Herkes beş vakit namaz mı kılıyor Türkiye'de? Sorun o değil Muhsinciğim. Saygılı davranmaz, karnı aç, kıçı çıplakken dinini saldırı hedefi yaparsan, ölür de verdiğin ilacı içmez bu halk. En güçlü inancının karşısına dikileceksin, peşimden gel de seni kurtarayım diyeceksin; o da gelecek! Aklın alıyor mu?

Ses çıkarmadı Muhsin. Aklının almadığı o kadar çok şey vardı ki... Aklı niye Reyhan'a takılıyordu ikide bir, çözebiliyor muydu! Konuşuyordu Rüştü.

— "Niye Parti programınızda din karşıtı bir şey yok?" diyorlar Lenin'e. "Aptallık olurdu da ondan" diyor. "Diyelim

ateist mühendisler, mimarlarla ortak, geniş politik eylem için çağrı yaptık işçilere. Burjuvazi, 'Dinsizler dinsizlerin peşinden sürüklüyor sizi!' diye kandıracaklar yığınları". Öyle diyor Lenin. Daha açık ne söylenir?

Anımsadı Muhsin; o da bir yerde okumuştu bunu. Biri gözüne sokmadan algılayamıyorsun demek! Öyle oluyor! Onu da bu oğlan yapıyor şimdi!

— Gel kitaplara bir göz atalım istersen!

Kalkıp kitap raflarına gittiler. Bilinen Marksist yayınların yanında (Doktor Hikmet Kıvılcımlı'nınkiler de içinde) Arap harfleriyle kitaplar gözüne çarptı.

— Bunlar...

— Arapça onlar.

— Arapça biliyor musun sen?

— Öğreniyorum. Bedriye Hanım Arapça öğretmeni aslında.

Başka kitaplar bir sürü. *Endülüs'te İslam Uygarlığı.* İbn-i Haldun çevrileri. Osmanlı tarihiyle ilgili kitaplar. Abdülbaki Gölpınarlı'nın *Mevlana*'sı. Dizi dizi benzeri kitaplarla doluydu birkaç raf. Adını duymadığı şairlerin inceli, kalınlı kitapları. Kitaplığın üstüne yaldız ciltli Arap alfabesiyle Kuran'la Türkçesi konmuştu. Muhsin arkada duvardaki Arapça levhaya bakıyordu: okudu Rüştü,

— "Utlubül ilme minel mehti ilellaht" Hazreti Ali'nin bir sözü. "İlmi beşikten mezara kadar isteyin!" diyor. Bu sülüs. Bak şu karşıdaki levha kufi. Hazreti Muhammed'in sözü; "Leyse lil insane illa maasea". "İnsan için en üstün değer emektir" diyor.

Alaylıca gülümsedi.

— "Bütün dünya işçileri birleşin" dememiş ki bize ne!

— Bu Arapça kitapları yaz ver bana!

— Olur. Gerekirse getirtiriz de. Bedriye'nin ağbisi Şam'da kitapçı. Bunları veremiyorum: bağışla. Çalışmalarım, notlarım var bunlarda.

Nedim Hoca'nın Arapça, Farsça bildiğini anımsamış, kitapları onun için istemişti. Rüştü yandaki küçük masaya, Muhsin koltuğa geçerken kapı çalındı. Kalkıp salondan çıktı Rüştü. Emmioğlu'yla birlikte döndü biraz sonra. Emmioğlu selamladı Muhsin'i, Rüştü'yle gidip rafın yanındaki küçük masanın başına geçtiler. Bir takım kâğıtları imzalıyor, konuşuyorlardı yavaştan da. Rüştü kaldı masada, Emmioğlu kalktı, gelip karşıdaki koltuğa oturdu.

— Nasıl, hak dinine soktu mu seni bizim bacanak, dedi gülümseyerek.

İlk kez duyuyordu bacanak sözünü Rüştü için.

— Ben Hak dinindeyim, dedi isteksizce gülümseyerek.

Bedriye Hanım elinde kahve tepsisiyle girmişti. Emmioğlu teşekkür ederek alıp kahvesini yudumlarken,

— Tam siz çıktınız akşam, Almanya'dan Reyhan aradı seni.

Gene tuttu kendini ya, hop etmişti yüreği.

— Üç dört gün önce de aramıştı.

— Ha, biliyorum, söyledi Rüştü, dedi önemsememiş gibi. Neymiş derdi?

— Senin durumunu sordu. Şimdi burdaydılar, dedim. Dün bırakmışlar. Pek konuşamadık; iyi görünüyordu, dedim. Kapatıyordu ki selamınızı iletirim deyince, "Aradığımı söylemeyin, lütfen" dedi.

Güldü Emmioğlu, iç cebinden bir kâğıt çıkarıp uzattı.

— Nedir bu?

— Reyhan'ın numarası.

— Aradığını duymamı bile istememiş.

Sinsice gülümsedi Emmioğlu.

— Kadın kısmı bir şey derse aksini yapacaksın. Asıl istediği odur!

Kâğıdı alıp attı cebine.

— Uygun düşerse ararım.

İnce, kurnaz çizgiler vardı Emmioğlu'nun yüzünde. Tam anasının gözü herif! Rüştü gelip uzatmıştı kitapların listesini.

Bir göz attı; beş kitap adı yazılıydı. Koydu cebine.

— Sağ ol Rüştücüğüm. Kalkayım ben de.

Emmioğlu da kalktı. Yarın erken işbaşı yapacaklardı. Rüştülerden çıkıp beş adım ilerideki sokak başını dönünce Emmioğlu ayrıldı; evi oralardaymış. Otobüs bekleyecek durumda değildi. Takside uyuyordu daha. Yorgun argın odasına çıkınca soyunup tuvalete uğrayarak yatağa uzanmasıyla gözlerinin kapanması bir oldu. Ona geliyordu uyandığında. Sırtüstü uzanıp kaldı uzunca bir süre. Geceki konuşmalar sıralanmaya başlamıştı kafasında. Tanımıyordu bu oğlanı demek ki. Hiç de boş değildi söyledikleri. Nedim Hoca'yı arayacaktı. Telefonsuz olmuyor; bu işi de çözmek gerek. Telefon olsa hemen açardım şimdi. Reyhan'la da konuşursun yani istersen! O istemiyormuş ki. Emmioğlu ne dedi? Emmioğlu'ndan da... İyi! Bildiğin gibi yap! Sokağa çıktığında günlerdir taşıdığı gerginlikten gevşemeye geçmiş gibiydi. Hava güzeldi. Çabucak bir şeyler yiyip çıktı sütçüden. Siyasal'a uzanan geniş yol boyunca bugün ne yapacağını tasarlama uğraşıyla dalgın yürüdü uzun süre. Telefonlar gene açılmazsa ne yapacaktı? Bindiği otobüsten Kızılay'da inip postaneye yürürken daha da artmıştı tedirginliği. Postanede numaraları çevirip de Nedim Hoca'nın telefonu, gene boşuna zırlayıp durmaya başlayınca kızacaktı neredeyse! Niye telefonu açılmıyor bu adamın. Yoksaa! Ne yoksası? Evde değil adam. Niye? Ne bileyim niye? Camiye gitmiştir belki! Dalga geçmenin de tam sırası hani! Kaygılıydı. Evine mi gitseydi? Çıkarabilecek misin evi? Bir kez gittim. Bir iki gün geçsin bakalım. Sedef'in evini aradı önce; yoktu. İşyerini aradı; bir kadın çıktı telefona. Sedef'i isteyince duraladı bir.

— Sedef Hanım uzunca süre izinli.

— Başka bir adresi var mıydı acaba? Evi de yanıt vermiyor.

Gene bir duraladı,

— Teyzesiyle Balgat'taki bir yakınlarına gittiler, dedi.

Çekinir gibi ekledi,

— Teyzesinin oğlunu yitirdiler.

— Onun için arıyorum ben de. Hanife Teyze'ye başsağlığı vermek için.

Gene bir sessizlik çöktü.

— Pazartesi dönecekler sanıyorum.

— Balgat'taki adresleri, telefonları filan.

— Bilmiyorum efendim. İyi günler.

Umutlu bıraktı telefonu. Beş gün sonra buradalar demek. Gelmişken annemi arayayım. Yazdırmaya gitti gişeye. Hatlar kopukmuş. Dört saatten önce bağlayamıyorlarmış. İyi oldu. Şu şeyi mi arasam? Neyi? Emmioğlu'nun verdiği kâğıdı çıkardı cebinden. Reyhan'ın telefonunu ihbarlı, acele yazdırdı. Gergin bir bekleyişten sonra kulübeye çağırdılar. Girip telefonu kaldırırken güç bastırıyordu heyecanını. Almanca bir iki konuşmadan sonra Reyhan'ın sesi geldi telefondan.

— Doktor Tezdilek.

Duralayıp toparlandı. Evet, soyadı Tezdilek'ti.

— Merhaba! Ben Muhsin.

Tam bir sessizlik çökmüştü. Ekledi yavaşça.

— Sağ ol gösterdiğin ilgi için.

Daha da ağırlaşıveren sessizliği dağıtma çabasıyla sürdürdü.

— Duyurmasınlar demişsin. Ona niye gerek duydun?

Bir duralamanın ardından titrekçe bir yanıt geldi.

— Yüz karamsın da ondan!

Donup kalmıştı Muhsin.

— Anlamadım! Niye yüz karan oluyorum! Doğru konuş!

Kısa bir sallantıdan sonra patlar gibi geldi Reyhan'ın sesi.

— Başıma bela oldun benim orospu çocuğu; anladın mı şimdi? Nereden çıktın karşıma?

Daha kendine gelemeden tak diye kapatmıştı telefonu Muhsin'in yüzüne. Öylece kaldı kulübenin içinde. Bir daha açıp şu karıyı... Ne olur ondan! Kaçak maçak atla git, ağzını burnunu kır kahpenin! Ter basmıştı her yanını; titriyor gibiydi kulübeden çıktığında.

İki

Açıp Reyhan'la konuşmuşsun. Onun uyarısını da söylemişsin.

— Seni mi aradı?

Bir duraladı Emmioğlu.

— Evvelsi gün aradı. Kötü bozulmuş bana. Yatıştırmaya çalıştım. Bir iki söylenince duruldu. Sağlığını sordu. Yaran filan var mı? İşkence görmüş müsün, falan. Ankara'da mı kalıyorsun? Ailenin yanına niye gitmiyorsun? Anlattım bildiğim kadarıyla. Belli belirsiz ağlıyor gibiydi. İçkili miydi neydi, anlayamadım! Sağ ol deyip kapattı yavaşça.

Çok güçlükle geçen üç günden sonra, Rüştülerin İstasyon yöresindeki işyerine giderken niye gittiğini düşünmemişti bile. Biraz önce annesine telefon açmış; kadın gene mızıldanmaya başlayınca patlamış gibi tersleyerek kapatmıştı telefonu.

Gelmeyecekti oraya işte! Söylersin Hacı Baba'ma parayı keser! Sürünsem de gelmeyeceğim. Oldu mu? Bırakın artık yakamı be! Öldürecek misiniz beni? Ağlayıp duruyordur Hanım Ağa. Ağlasın biraz, açılır. Kimse yoktu Ankara'da, nereye gidecekti başka? Camın ötesindeki ambarda, hamalların yerleştirdiği tenekelerin, sepetlerin başında birileriyle konuşan Rüştü, Muhsin'i görünce uzaktan hoş geldin deyip işine dönmüştü. Yazıhanede oturan Emmioğlu önündeki koca defteri kapatmış, söyleşiye başlamışlardı. İçkili miymiş ne, anlayamamış. Benimle konuşurken de içkiliydi belki! Öyle nasıl konuşurdu yoksa! Niye düşünmedim bunu? Gözbebeklerindeki kurnaz, alaylı kımıltılarla Muhsin'e bakıyordu Emmioğlu.

— Kafayı üşütmüş, dedi; kara sevdalı bu kız sana arkadaşım!

Kendini tutamadı Muhsin.

— Ben öyle kara sevdanın...

Sonunu getirmedi.

— Ne yaptı ki?

Telefonda sövüp saymalarını mı anlatacaktı bu adama! Bıyık altı sırıtışına şunun!

— Boş ver, dedi. Öyle bir aradımdı. Kalkıp Almanya'ya mı gideceğiz şimdi!

Yatışır gibi oldu verdiği yanıtla. Al, istediğin gibi yorumla Emmioğlu! Rüştü gelince günün olaylarına geçiyorlardı ki kapıda arabadan inen üç kişiyi görünce fırladı Emmioğlu. Rüştü de doğruldu; Kilisli tüccarlarmış. Muhsin de kalkıp ayrıldı hemen. Emmioğlu'ndan duydukları, Güven Parkı'nda ayrılırken söylediklerini anımsatıyordu Reyhan'ın. Akşamüstü, gün batarken o kendine güvenli kadının yorgun uzaklaşıp parktan çıkışı gözlerinin önündeydi şimdi. Biri mi var aramızda? Sen varsın demişti! Taşıyamam senin acını, demişti. Sesindeki titreşim inceden sızı gibi dolandı içinde. Bu kadar mı etkilendi bu kız! Sen etkilenmedin değil mi! Niye aradın? Şimdi ne yapacağım? O ağır sövgüleri sindirip... Saçmalama ulan! Ayaklarının peşinde sürüklenir gibi Kızılay'dan inip

saptığı Sakarya'daki meyhane yeni dolmaya başlamıştı. Şöyle bir bakındı, tanıdık yüz göremedi. Kıyıdaki bara ilişip kırmızı şarap aldı çerezle. Reyhan da şarap seviyordu. İyi işte, sen de şarap içiyorsun! Hiç esrik olmadı o kadın. İçkiliymiş! Emmioğlu'nun yakıştırması. Kara sevdalıymış! İnandın sen de! Hiçbir şeye inandığım yok benim! Buraya Reyhan'la hiç gelmedikti. Neydi o ressam karı; Zeliş mi, sikiş mi... –Ağzını bozma! O karının ağzı bu!–, şu ilerki masadaydı. Sıkıntılı yalnızlığın gölgesi üstündeydi gene. Kadehteki son yudumu alıp sıçrar gibi kalktı. Piknik'te bir yemek mi yeseydi? Hiçbir şeyi çekmiyordu içi. Ağırdan sallanarak dönüp Mülkiyeliler'e doğruldu. Bahçe boş gibiydi vardığında. Yukarı setin arkalarında yemek yiyenler vardı. Gözü ısırır gibi oldu birini; başını çevirip önündeki masaya oturdu. Arabada bankadaki parasını düşünmeye başladı. Esip savurdun Remziye Hanım'a, ne yaparsın parayı kesseler? Ne bileyim; bir yolu bulunur. Ne annemin gönlü razı olur parayı kesmeye ne Neşati Ağbimizin! Ona güveniyorsun! Kimseye güvendiğim yok! Sen de inanmıyorsun ya buna! Kendime de inandığım yok. Eve geldiğinde tuvalete uğrayıp sırtındaki ağrıyı kollayarak uzandı. Tam dalmıştı, doğruldu; kapıyı tıklıyorlardı! Gerildi birden.

— Kim o?

— Benim ağbi. Rıza.

Buna sevinmişti işte. Çalıştığı kitapçıda onu tanıyan birileri patronla konuşurken duymuş bırakıldığını. Nedim Hoca'yı sordu. Antakya'ya gitmişler geçen hafta: bu akşam ya da yarın dönmüş olacaklarmış.

— Salih olayında sana bir şey olmadığını öğrenince de nasıl sevindi bilseniz ağbi; gözleri doldu. Hiç öyle görmedimdi Nedim Hoca'yı. Bize uğrayan bir gazeteciden duydumdu senin kurtulduğunu.

— Ben de çok severim Hoca'yı, dedi Muhsin duygulu bir sesle.

Mahmut'u sordu. Tutuklayıp Diyarbakır cezaevine yollamışlar. Bir Kürt örgütündeymiş. Olayı sordu Muhsin'e. Bilin-

diği gibiydi her şey. Yürüyorlarken yanında vurmuşlardı Salih'i. Muhsin suskun durunca kalktı Rıza. Yarından sonraki akşam Hoca'ya gideceklerdi. Rıza uğrayıp bir pusula bırakacaktı kapıya, dönmüşlerse. Kapıyı kapatınca bir gevşemeyle uzandı yatağa, derin uykuya daldı. Karışık düşler arasında kapı vuruluyordu sürekli. Açtı gözlerini. Evet, kapı vuruluyordu. Bir ürpertiyle doğrulup "Kim o?" dedi hemen.

— Aç Muhsinciğim, ben.

Birden çıkaramadığı ince bir kadın sesiydi. Yoksa... Kalkıp açtı hemen. O ressam karıydı, evet. Dağınık saçları, alaylı, sırıtık bakışıyla Zeliş'ti kapıda duran.

— Geleyim mi, başka biri mi var?

Esrik ağzıyla yayvanca söylerken girdi sallanır gibi. Muhsin'in kapattığı kapıya yaslanıp baktı.

— Dilini mi yuttun oğlum, dedi. Bir şey söylesene!

— Hoş geldin.

— Bu kadarcık mı?

Bulanık, esrik bakışlarını üstüne diktikten sonra kollarını uzatıp önünde dikelen Muhsin'in boynuna dolamış, sarımsaklı anason kokusunun saldırısıyla kollarında sıkıp dudaklarını dudaklarına yapıştırıvermişti. Neye uğradığını anlamayan Muhsin'i yıkıvermişti yatağa. Bir yazgıya boyun eğer gibi o da bıraktı kendini. Azgın dişinin didikleyip kurcalamasıyla depreşen güdü de beklenmedik bir baskınla uyanmış olmanın şaşkınlığındaydı sanki. Sırtındaki kasların acısı içinde birkaç çırpınışın ardından hemen boşalıverdi Muhsin. Şaşaladı. Hiç böyle olmamıştı. Çekingenlik içinde uzanıyordu ki yatağa yıkıldıklarından beri en utanmazca sözleri derin solumalar arasında fısıldayıp duran Zeliş'in saldırısına uğramıştı gene. Unutmaya çalıştığı kas ağrıları yanında, kendini yitirmiş kadının ağzını yabanıl bir açlıkla göğüslerine, karnına, uzanabildiği her yanına yapıştırarak emip ısırmalarına, avuçlayıp yoğurur gibi sıkmalarına dayanamamıştı. İteledi sertçe, çekildi. Yalnız kalan Zeliş, doyumsuzlukla kendi göv-

desine döndü hemen. Parmağını bastırarak iniltili solumalarla kıvranıp durdu bir süre; yorgunca bıraktı kendini arka üstü. Suskun kaldı. Duymuştu kadın mastürbasyonunu, ilk kez görüyordu. Ya gene dönerse bana? Suçlulukla karışık kızgınlık dolandı içinde. Bir şeyler aranıyordu ki horlamalar duyulmaya başladı hafiften. Sızdı! Ne yapacağız şimdi? Sızmış gitmiş karı, ne yapacaksın; sürükleyip merdivenlerden mi atacaksın? Şuna bak! Allah belanı versin senin kadın gibi! Sıkışınca Allah mı oldu şimdi! Büzüldüğü duvar dibinden ayakucuna kayarak indi karyoladan. Tuvalete gidip yıkandı. Döndüğünde, top atsan duymaz dedikleri uykusundaydı Zeliş. Aralık ağzından üflediği ince zırıltılı solumalarla hafiften inip kalkıyordu göğsü. İtici bir acımayla baktı bu kez. Kendine acı sen oğlum; şu sersem durumuna acı! Çıktığı gibi girdi yatağa. Uzandı köşesine; sinip kaldı bir süre. Uyumuştu. Gözlerini açtığında gürültüler geliyordu banyodan. Geceki karabasanı anımsadı. Kımıldayınca uyanan acıları kollayarak doğruldu. Islak saçlarını yüz havlusuyla kurulayarak banyodan çıkıyordu Zeliş.

— Günaydın!

Yataktan ağırca kayıp inerken "Günaydın" deyip tuvalete geçti Muhsin. Çıktığında giyinip karyolanın kıyısına ilişmişti Zeliş; raftan aldığı bir kitabı karıştırıyordu. Bıraktı kitabı, Muhsin'e döndü. Sinsi bir alayla bakıyordu.

— Bağışla! Baskın yapalım dedik... Payımıza bu düştü!

Öylece bakan Muhsin'e aynı alaylı ağızla ekledi.

— Ne bileyim seni daha önce boşalttıklarını?

Şimdi anlamıştı kızın dediğini. Sessizce dönüp giyinmeye başladı. Senin erkekliğini savunuyor kız; dik dur azıcık oğlum!

— Kimse boşaltmadı beni!

Tam kız alıyordu ki ekledi.

— Sırtım acıyor.

Duraladı kız.

— Ne oldu? Düştün müştün mü?

— Kötü düştüm!
— Geçmiş olsun!
Üzgün bakıyordu kız.
— Gazete okumaz mısın sen?
— Atölyeye kapandım mı mektup bile okumam! Bildiğim, öyle bam bum'lara karışmazsın. Kaza mı geçirdin?
— Öyle bir şey!
Şaşırmış bakıyordu Zeliş.
— Bir bakayım sırtına.
— Kapatalım bu konuyu.
— Olur...
Çıkarlarken uzandı, kollarını sevecenlikle boynuna doladı Muhsin'in, minik öpücükler koydu yüzüne.
— Geçer Muhsinciğim, dedi. Aslan gibisin! Dert etme hiçbir şeyi! Böyle bir dünya işte! Kaza da var bela da var!
Duralayıp gülümseyerek ekledi.
— Bir sürü de güzellik var!
Evden çıkmışlardı. Önünden geçerlerken tahtalarla çevrili FİDE'ye şöyle bir bakıp başını çevirmişti Zeliş. Dünyadan haberi yok bu kızın! Senin de onun dünyasından haberin yok! Sütçüde kahvaltı ederlerken anlatıyordu. İzmir'den geçen gelişinde de çıkmış Muhsin'in odasına. Kâğıt da bırakmış. Dün gelmiş Kültür Bakanlığı'ndaki bir işi için, Arkadaşlarıyla gittikleri lokantadan çıkınca geç vakit uğramış Sakarya'daki meyhaneye, Memduha diye bir kızdan, akşam bir ara orada olduğunu duyunca fırlamış hemen. Kimmiş bu Memduha? Nereden tanıyormuş beni? Buna niye söylemiş beni? Ne bileyim ben; canı cehenneme hepsinin!
— İzmir'e gelsene!
— Ne yapacağım İzmir'de?
Gözlerini Muhsin'e dikti.
— Konuğum olacaksın. Ben de resmini yapacağım senin!
İsteksizce gülümsedi Muhsin.
— Başka model bul kendine!

— Model değil; seni istedim.

— Bende iş yok kızım!

Dişi bir gülümseyişle bakıyordu Zeliş,

— Saçmalıyorsun oğlum, dedi. Enayilik etme!

Çantasından çıkardığı bir kartı bırakıp kalktı.

— Akşam uçağıyla dönüyorum. Kafan yerine otururşa atla gel, sevinirim!

Ayrılırken kucakladı Muhsin'i, çıktı sütçüden. Kızın bıraktığı kartı alıp baktı Muhsin; yırtıp kirli tabağa bıraktı. Enayilik yapmayacağım kızım; hiç dert etme! Kafayı ne yapacağımı ben de bilmiyorum daha! Geceki cinsel beceriksizliğimiz sürüp giderse... Boşaltmışlar diyor! O azgın gecemizden bu yana kimseyle yatmadım ki. Deseydin ya! Erkeklik namusunu kurtardı karı değil mi! Erkeklik namusundan da şimdi! Neye uğradığımı anlamadım ki! Pat diye Rıza! Tam uyumuşum, bu karı çıktı gece yarısı. Hem niye ona söyleyeceğim; doktor mu? Bir doktora git! Tam da sırası! Bin türlü sorun ortada! Kıvıl kıvıl bir kuşku gezinmeye başlamıştı içinde. Geçirdikleri ilk geceyi uzun süre unutamadığı kadına, alay konusu oluyordu neredeyse! Hem de bunca süre sonra! Lise sıralarında, çıplak resimlerine kıkır kıkır gülerek baktıkları cinsel yaşamla ilgili bir kitapta vardı bunlar. İktidarsızlık, bel gevşekliği... Geçer herhalde! At kafandan! Çok mu önemli? Hangisi önemli, hangisi değil; ne bileyim? Önemli bir şey var mı bugün? Yok. Biliyorsun demek! Fakülteye uğra! Öyle mi yapsam? Öyle yaptı. Birilerinin inip çıktığı merdivenlerde sormaya başlamıştı niye geldiğini. Sessiz koridorlarda tek tük dolaşanlardan belli; ders saati. Dersliklerin önünde durup içeriden gelen seslere kulak verdi. Koridorun ucunda asılı camlı levhaya gidip çizelgeye baktı. Felsefe tarihi vardı. Yeni başlamıştı daha, girse miydi? Biraz ötedeki derslik kapısına gidince üstüne bir şey çökecekmiş gibi durdu. Şimdi bir sürü saçma sapan... Niye geldin peki? Ne bileyim? Geldik işte! Merdivenleri ağır ağır inip fakülteden çıkınca daha da büyümüş gibiydi içindeki

boşluk. Ulus'a yürüdü. Ara sıra uğradığı kitapçıya girip raflara baktı bir süre. Olmayacaktı! Çıkıp yöredeki postaneye yürüdü. Hatlar açıktı. Acele, ödemeli yazdırdı evi. Çok geçmeden gösterdikleri kulübeye girip açtı telefonu. Necibe'den sonra çıkan annesinin şaşkınca "kimsiiz?"ini duyar duymaz aldı hemen.

— Anacığım bağışla beni! Seni kırdım, biliyorum! Bin türlü pislikle uğraşıyorum burda. Seni aradığımda...

Remziye Hanım'ın, hıçkırıkla gelen "Muhsin'iim" inlemesiyle söz yarım kaldı ağzında. Sarsılır gibi sürekli ağlayışı arasında, ana yüreğinin sıcak, sevecen yakınmalarıyla durmadan konuşuyordu kadın. Niye bööle yapıp durudu "Muhsin'im?" Gözüne uyku girmemiş, gan oturmuştu ağlamaktan dünden berli. Ne istedin de yapmadık Muhsin'im! O nassı söz; öldürüp durumuyuk biz hiç seni! Durmadan konuşuyordu Remziye Hanım. Niye açmıştı sanki şu telefonu! Güçlükle yatıştırdı annesini. Bütün suç Muhsin'in telefonu olmamasına bağlandı sonunda. Telefona en azından otuz bin lira istiyorlardı –atıyordu!–; alamamıştı. Niye söyelemep durudu anacığına? Sözü mü olup durudu paranın! Akşam eve döndüğünde, kapıda Rıza'nın kâğıdını bulmasa, annesiyle yaptığı konuşmanın gün boyu üstüne çöken gerilimi uykuyu da haram edebilirdi bütün gece. Hanım Ağa-manım ağa; annesiydi sonunda. Onun yaptığıysa düzencilikti açıkçası. Şaşırmış, giderek içi sızlar olmuştu kadının hıçkırıklar içinde yürekten gelen sözlerine. Atmaya çalıştı kafasından. Yarın akşam Nedim Hoca'yla konuşmaktı sorun şimdi. Telefon işini de bitirirdi artık. Para bugün yarın gelirdi. On ikiye doğru ettiği kahvaltıdan yiyecek öteberiyle döndü ertesi gün. Aldığı gazeteleri gözden geçirdi, raftaki kitapları karıştırdı. Yüreğinin kararmış ateşinde acısı hiç yitmeyen Salih'i, benzer sözleriyle o acıyı bilmeden üsteleyen Rüştü'yü düşündü. Akşam sekizde kara tahtalarla çevrili –ona da alışmışlardı işte!– FİDE'nin önünde Rıza'yla buluşup arabaya bindiklerinde, bu

sorunların çevresinde dönenip duruyordu kafasındaki sorular. Zile basmalarının hemen ardından Naime Hanım açtı kapıyı. Soluk, ölçülü bir incelikle, sevinçli gülümsemeyle karşılayıp "Geçmiş olsun Muhsin Bey. Hoş geldiniz!" diye salona aldı Muhsinleri. Şimdi gelecekti Hoca. Çıktı salondan. İnmeyi atlatmış gibi bu kadın. Her şey Muhsin'in ilk gördüğü gibiydi. Duvar boyu kitap dolu raflar. Yanında divan. Koltuklar. Yastıklı kanepe. Duvardaki resimlerin yeni varmıştı ayrımına. Oturdular. Çok sürmedi; yüzünde acı gerginlikle kapıda göründü Nedim Hoca. Üzgünlükle yaklaşıp kucakladı Muhsin'i, göğsüne bastırdı sevecenlikle. Koltuğuna oturunca yorgun gözlerini dikip baktı bir süre.

— Salih için ne diyeyim! Her yanımız o kadar acıyla dolu ki! Türkiye Şeyh Galip'in "Beni Muhabbet" kabilesi! "Amma ne kabile, kıble-i dert" diyor! Hiçbir şey sormayacağım.

Derince soluklandı ağır ağır.

— Senin kurtuluşun büyük talih oldu!

Biraz duralayıp ekledi.

— Olayı kolay unutamayacağını biliyorum.

Dalgınca baktı.

— Evet oğlum, sakın unutma!

Gözleri önünde bir noktaya saplanıp kaldı. Birden çöken ağır sessizliği bozma gereği duymuş gibi ağırdan doğruldu bir süre sonra.

— Şimdi ne yapıyorsun?

— Ne yapacağımı daha bilmiyorum Hocam.

Duralayıp ekledi.

— Onu konuşacağım sizinle ben de.

— Ben biliyor muyum?

Sesinde, söyleyişindeki acılık, umutsuz bir sessizliğe dönüşüvermişti gene. Muhsin bir şeyler aranıyordu ki aldı Nedim Hoca.

— İş onda oğlum. Ne yapacağımızı bilsek böyle mi olurduk!

— Biz bilmezsek kim bilecek?

— Onu da bilmiyorum!

O suskun sessizlik gene çökmüştü. Tedirginlikten kurtulmak için arandı Muhsin; yavaşça toparlandı. Rüştü'nün yazdığı kâğıdı çıkarıp uzattı Hoca'ya.

— Şu kitaplara bir bakar mısınız?

Gözlüğünü takıp eğildi elindeki kâğıda Nedim Hoca. Kısaca göz atarken ağırdan mırıldanıyordu.

— Mustafa Sibai... Mevdudi... Ali Şeriati... Muhammet Abduh...

Başını kaldırıp şaşırmış gibi baktı.

— Nereden bunlar?

— Eski bir arkadaşım var, devrimci; o verdi.

Sessiz bakışıyorlardı.

— Dine karşı tavrımız halkla aramızda derin çukurlar açtı, diyor. Halk bizi yalnız bırakıyormuş. Öyle diyor. İslam düşünürleriymiş bunlar. Bu düzeni değiştirmek için kavga yürütmüşler. Böyle bir akım varmış Müslümanlık'ta. Antiemperyalist kavgada yani...

Gözlüğünü çıkarıp yorgun gözleriyle gene baktı bir süre,

— İlginç, dedi. Evet. İslam'da var böyle akım. Aslında İslam'ın ta ilk günlerinden beri var. Güçleniyor bugün. Şeriati, Sıbai önemli kişiler. Ali Şeriati'yi İngilizlerin yardımıyla Savak öldürdü. Gömütü Şam'da. İran'da yıllarca polisten kaçarak çalıştı. Arapça, Farsça bu kitaplar. Şeriati Batı'da da tanınır. Çevirileri var. Antakya'daki evde *Hakeza kane ya Ahi* diye bir kitabı var bende. "Evet kardeşim, durum bu!" gibi bir şey. Hüseyniyetü'l-İrşad yayını. Tahran'da basılmış. Sıbai'nin *Eliştiraki-iyül İslami*'si olacak bizde, Antakya'da sanıyorum. *İslam Sosyalizmi*. Arapça biliyor mu bu arkadaşın?

— Öğreniyormuş. Karısı Arapça öğretmeniymiş eskiden.

— Söyle ona: Kıvılcımlı'yı okusun. Bizde bu konuda kafa yoran tek Marksist o adam.

— Okuyor.

— Muhammed Abduh. Mısırlı. Bizim İslamcı sosyalist benzeri düşünceler taşıyan Mehmet Akif'i de etkilemiş. Cemalettin Efgani vardır; Abduh onun yetiştirmesi. Biraz tartışmalıdır bu Efgani. İngilizlerin adamı derler. Abdülhamid'e ilk Darülfünun'u açma aklını o vermiş. Açılıştaki konuşmada Hazreti Muhammed'den, sıradan insanmış anlamına söz etmesiyle o günkü "ulema" homurdanmaya başlayınca adamı Avrupa'ya postalamış. Sultanımız Darülfünun'u da kapatmış hemen. Mustafa Sıbai'yi Şam'da dinledim bir kez; dersine gittim. "Şeriat Üniversitesi"nde profesördü. Sosyalist yorumunu yapıyordu kendince, İslam'ın. Şeriati'nin yapmaya çalıştığı da buydu. Din'e karşı din! İslam'ın özünde var. Kureyş'in azgın, soyguncu varsıl egemenlerine karşı kölelerle, yoksullarla kurulmuş İslamiyet. Sanırım "Hudeydiye"[1] Savaşı'ndaki ganimetlerle Kureyş'in Ebu Süfyanlarını resmen satın aldı Muhammed. "Müellifetil Kulup" derler bunlara. Kalpleri kazanılmışlar! Neyle? Malla mülkle! Mekke'ye "Hac" yolu açıldı Müslümanlara. Sahabeyi, çevresindeki ilk Müslümanları güç kandırdı peygamber; başkaldırıyorlardı neredeyse. Gazadaki kendi payımı veriyorum, diye savundu Muhammed. Taktisyen, stratejist olarak, tarihin tanıdığı en üst düzeyde siyaset adamıdır Hazreti Muhammed. İçine kapanıp kalmış Arabistan dini değil Müslümanlık, Hatice'nin ticaret kervanlarıyla dolaşırken küçük bir yanını gördü dünyanın. Bezirgânların, dış ticaret varsıllarının "günah" içinde, halklara karşı suç işleyerek neler çektirdiklerini gördü. Dünya diniydi yaymak istediği. Roma'nın "ruh-u habisi!" dedikleri, egemenliğini yüzyılların yıpranmasıyla yürüten Hıristiyanlığın papalı, papazlı, tekfurlu kilise sultasının karşısına çıkıyordu. O papalık, kilise sultasına Hıristiyanların içinde de oldu başkaldıranlar; türlü mezhepler, tarikatlar çıktı orada da biliyorsunuz. Altında da talan, soygun kavgası. Tanrısal sınır koydu mülkiyete İslam.

1. Doğrusu "havazin-huneyn"dir. (V.T.)

"Beytülmal-i müslimin" İslam'ın devlet maliyesi dindaşlara karşı sorumluydu; onları kollamakla yükümlüydü. Osmanlı'nın kuruluşunda uyguladığı "Dirlik Düzeni" buna dayanır. Çığ gibi büyüyüp Bizans'ı altüst eden düzen bu! Aslına bakılırsa, İslam'a bu ilerici görünümü kazandıran ilkeler, çok yüzyıllar önce, İran'daki Zerdüşt dinine, onun egemen sınıflarca soysuzlaştırılmasına karşı başkaldıran Mazdekçiliğe, daha sonraları egemenlik kurup ilkel komünal paylaşımcı ilkeleri savunan Manişeizme kadar gider. Hıristiyanlığı da etkilemiştir o din. Yakındoğu Asya'daki barbar Türk toplulukları arasında yayılmış İslam'dan önceki en yaygın dindir bu Manişeizm. Sayısız tarikatlar doğurmuştur. Bizim Şeyh Bedrettin de o kaynaktan gelmiş görünür. Osmanlı'yı yükselten toprak düzeni ta buralardan. Tepeden iniş Kanuni döneminde başladı. Fetihlerin yağma alanı sınıra dayanmıştı. Hazine, Saray'ın saltanat savrukluğunu karşılayamıyordu artık. Beylik toprakları "malikâne" olarak satışa açıldı. Düzen bozulmuştu. III. Murat resmen rüşvet almaya başladı. İslam, gaza ganimetini bile, Halife de içinde eşit paylaştırıyordu başta. Zekâtı, fitreyi koydu. Dönemine göre, kimi haklar verdi ezilen yoksullara, kölelere, kadınlara. Evet kadınlara! Cahiliye'de, kız çocuğu doğdu mu hemen oracıkta kuma gömüyorlar, toplayıp gidiyorlardı çadırları. "Ve'd" derler buna. Öldürülen kız bebeğe de "mev'ude" derler.

Yerleşik, tarımsal üretimin ağırlıklı olduğu topraklarda çalıştırılan işgücüdür kız çocuğu; sürünür gider. Çöldeki Arap'ın başına bela! Sürekli savaş. Erkekler ölüyor. Kadın kalabalığı var. İslam, yaşama hakkını sağladı önce bu kadınlara. Dört karı öyküsü oradan. Kız bebek yaşarsa bakımsız, kocasız kalıyor. Yuvasız, aç yani. Bezirgân varsıllara yaradı yaşatılan kadın kalabalığı. Parası olanın bugün de bir sürü metresi var! Randevu evlerinin, genelevlerin temel sermayesi yoksul kızları. Altı bin yıllık, uygarlıkla başlayan sınıflı toplum erkek toplumu; sorun o. Mezopotamya'da oluşan tüm

tek tanrılı dine dayalı toplumlarda kadın erkekten sonra gelir. Daha Tevrat'a göre, ilk yaratılan kadın "Lilith", Adem'in egemenliğine karşı çıkmış, "ikimiz de topraktan yaratıldık, emrine girmem" demiş. Lanetlenmiş. Tanrı, Havva'yı sonradan, Âdem'in kaburga kemiğinden yarattı! "Dev anası", "Süpürgeli cadı" lohusaları boğan "Al karısı" hepsi lanetli kadınlar! Erkek egemenliğine yüzyıllar boyu başkaldırmış kadınlar. Amazonlar söylencesi var, biliyorsunuz; bizim Ordu yöresinde egemenlik kurmuşlar. Erkeklerden döl alıp öldürüyorlar; yaşatmıyorlar aralarında. Erkek egemenliğine karşı kadınlar, bugün de savaşıyorlar. "Emansipe kadın", "Feminist kadın"... Başkaldırmış kadın tipleri. Bir sürü kadın devinimleri, örgütleri oluşmuş.

Gülümseyerek durdu.

— Bir Türkolog Fransız, "emansipe"yi sordu bana bir gün; kadınlarla ilgili bir çeviri uğraşında. "İpini koparmış" dedim, takılmak için. Tek sözcüğü yok mu, dedi. "Hergele!" dedim ben de. Şakayı anlamadı; ciddiye aldı; kullanacak! Önledik neyse.

Gülüyorlardı.

— Hergele, yük çekmeyen, üstüne insan bindirmeyen başıboş atlara denir daha çok. Pek de yanlış sayılmaz yani!

Gülüştüler.

— Bizim orada "yırtık" derler böyle kızlara.

— Sen nereliydin Rıza?

— Samsun...

— Güzel söz. Açıkçası hele biz Doğulu erkekler pek alışık değilizdir bu tiplere. Evet, biz de eşitiz de ben biraz daha mı eşitim, ne! Naimeciğimin de bir yakınması yok!

— Sen öyle, bil! dedi, bir takılmayla.

Hoca da gülüyordu.

— Öyle bilmem de yetiyor bana, dedi. Tanıdıklarım oldu o kadınlardan. Bilgili, tutarlı olanlar var da kimilerinin kafası da karışık turşu kavanozu!

Gülüşmeli, sıcak bir söyleşi ortamında çaylar yenilendi. Muhsin'in kafası, Reyhan'a kaymıştı hemen. Evet, alışmak kolay değil! Rıza'nın bir sorusuyla Hoca gene almıştı.

— Kadınların kavgası doğru da töreleri, geleneksel alışkanlıkları değiştirmek de hemen olmuyor. Lenin'in bir takılması var; pek hoş. Bolşevik Partisi Merkez Komitesi'nde Madam Kollontay var; hızlı feminist. Toplantıya çağırmışlar; yakışıklı bir teğmeni alıp çekmiş, gitmiş Kırım'a. Yoldaşlar kıyameti koparıyorlar; ceza verelim diyorlar. "En ağır cezayı verelim!" diyor Lenin. "Yaşamının sonuna kadar bu teğmenle yaşamaya mahkûm edelim Kollontay Yoldaş'ı!".

Gülüşmeler başlamıştı gene.

— Clara Zetkin'i çok severim ben. 8 Mart "Dünya Kadınlar Günü"nü başlatan odur. Alman komünisti. Yanan fabrikada yaşamlarını yitirmiş kadın işçiler için o başlattı bu günü. Kendini devrime adamış kadın. En ağır yük bugün de kadınlarda. Sürüp giden kadının baskı altında oluşunu, deve kervanlı, köleli yapıda mı değiştirecekti Muhammed! Kökünden neyi değiştirebilirdi ki! Bizim kimi ilericiler, "dört karı" diye hemen saldırırlar Müslümanlığa! Olacak şey mi! Paris Komünü'ne bin beş yüz yıl var daha! Tarihsel olaylara, Marx'ı anımsatan, doğruya en yakın biçimde bakan Müslüman Arap düşünürü tarihçi İbn-i Haldun bin yıl sonra gelecek! Bakın, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Almanya'da çıktı, kadın erkek ilişkileri konusunda benzeri şeyler. Erkekler cephelerde ölmüş. Kocalarını dul arkadaşlarına ödünç verenler, paylaşanlar, pazarlıkla kiralayanlar... Tibet'te de poliandri var. Kadın az. Üç dört kardeş bir kadınla evlenebiliyor. Pragmatik çözüm. Kız alıp vermelerle kabileler arasında dostluk bağları kurmak istiyordu Muhammed. Azgınlığından değil yani. Hıristiyanların kutsal söylenceli kralı Şarlman'ın beş yüz karısı varmış! Yahudiler'in Süleyman Peygamberi'nin yediği nanenin hesabı yok.

Alaylı gülümsedi.

— Gene en uslusu bizim efendimiz çocuklar!

— İsa var Hocam.

— Onun varlığı, yokluğu tartışmalı ya, yaşamındaki kadın kıtlığından o garibe de "homoseksüel" diye kulp takmaya kalkışıyorlar şimdi! Bizimkinin böyle bir yüz karası yok çok şükür!

Gülüşmeye başladılar.

— Bunlar uzun öykü Muhsinciğim. İslam'ın ilkel komünal toplum kalıntısı bir yanı da var yani. Gerçek bir Marksist devrimci, ülkesindeki bu gerçeğe yüz çeviremez. Yoksul, Müslüman halktan yana olanlar, bunların üstünde duruyorlar şimdi. Emperyalistlerin kan döküp soyduğu alan bugün, İslam ülkeleri. Özellikle emperyalist ülkelerle iş tutarak Müslümanları soydurup soyanlar, işbirlikçi İslam varsılları. Amerikan petrol tekellerinin kuklası şeriatçı Suudiler İslam'dan mı sayılacak? Bunlar Ebu Süfyan tayfası. Halkın gönlünde yer tutmuş Muhammed'i, bu soygun çetelerine mi bırakmak gerek! Bedir gazasındaki Müslümanlar Filistin'de savaşıyor. Bu Mevdudi Pakistanlı. Öncelerinde dünyaca tanınmış Müslüman ozan İkbal var. Mevdudi'nin de çok çevirileri var Batı'da. İslam inançlarıyla Hıristiyan Batı'ya karşı dikelme atılımları bunlar.

Naime Hanım'ın çağırmasıyla çıktı Rıza; elinde çay tepsisi, ardında Naime Hanım, geldiler.

— Sevindim ilgi duymana. Önemli konu bu. O arkadaşına da selam söyle benden!

Sağlık konularına geçilmişti çaylarını içerlerken. Şimdilik iyiymiş Hoca. Yiyip içtiklerine özen gösterir, gerilimsiz yaşar, ilaçlarını gereğinde alırsa sorun olmazmış. Naime Hanım'a her gün, Nedim Hoca'yla birlikte yürümelerini salık vermiş doktorlar. Muhsin'in, karşısında solukça, ince yüzüyle çok açık çayını yudumlayan Nedim Hoca'daydı kafası. Çok şey biliyordu bu adam. Şaşırdın mı? Evet şaşırdım! Daha önce hiç böyle... Hiç böyle sordun mu daha önce? Günün devrimci politik olayları varken... Bu, günün devrimci, politik olayı

değil mi? Salih söyleyince de anlamadın! Şimdi anladım mı sanki! Anlamadığını anladınsa, o da bir şey!

— Peki, efendim: bu şeriat sorunu var. Laiklik filan...

Öyle pek konuşmayan Rıza'ya, biraz da şaşırarak baktılar.

— Bizim patron Necati Bey'in, koyu CHP'lidir, sabah akşam dilinde!

Ekledi yavaşça.

— FİDE'ye gelenler de onlardı, biliyorsunuz.

— Evet, onlardı, dedi Hoca, isteksiz bir gülümsemeyle.

— Gönderenler kimlerdi, biliyor musun? FİDE'yi kim yaktı? O gelenler mi? İnsanları öldürüyorlar. Tetiği çektiren kimler? Tetiği çeken ahmak da bilmiyor bunu! Asıl sorun bu Rızacığım. Bombalı, bombasız birileri her gün bir yanından didikliyor Türkiye'yi. İçli dışlı soyguncu finans takımı da malı götürüyor! "Şeriatçısın-laikçisin!" kavgası, devlet felsefesine dayalı, bir yanıyla en enayi, temelinde kurnaz bir parçası bu oyunun! Dinlisinin, dinsizinin soygunu için, kırım ve kıyımlarla dönüp duruyor bugün dönme dolap!

— Ne yapacağız peki?

Acı bir gülümsemeyle ağzından dökülüvermişti sözler Muhsin'in.

— Bana sorarsanız, dinsel felsefe tartışmalarına kalkışmayın halkla. Allah'ın varlığı, yokluğu dalaşmalarına bulaşmayın sakın! Halkı yitirirsiniz. Allah'ına dokunmayın yoksulun! Allahlı Allahsız, soygunun değişmediğini gösterin! Asıl bilinç budur. Bunu yapamıyorsanız, zevzeklikten öteye gidemiyorsunuz demektir! Silahlı, silahsız; başka yolu yok bu işin! Biliyor musunuz, kiliseye gidenleri Bolşevik Partisi'ne almıyordu Lenin. Ama İslam kesimindeki Müslüman Partililerin camiye gitmeleri yasaklanmadı. Zeki Velidi vardır. Tarihçi. Çarlığa karşı savaşmış Müslüman kesimin saygınlarından, ülkesinde. Anılarında anlatıyor. Lenin'in birlikte çalışma önerisine, "Ben Tanrı'ya inanmış Müslümanım; siz dinsizsiniz, nasıl çalışırız birlikte?" diyor. "Bizim için sakınca yok" diyor Lenin. "Bizim

arkadaşlarda da var böyle". Müslüman yoksullar camideydi çünkü. Sultan Galiyef var biliyorsunuz, Müslüman komünist. Lenin'in gerçekçi, anlayışlı yaklaşımıyla çıktı bunlar. Stalin'in çatışmalı, karmaşık döneminde ezildiler. Ezenler kazandık, dedi ama tartışılır. Yanında halkın yoksa kimsin sen?

İçini hem acıtan hem ışıtan kıvılcımlar sıçramaya başlamıştı yüreğinde Muhsin'in.

Salih bakıyordu karşısında, alaylı gülümsemesiyle. Ben de sana bunları diyordum işte oğlum!

— Bilirsin, fıkraları çok severim. Antakya'da anlattılar bunu; bayıldım.

Hoca gülümsüyordu.

— Anadolu'da bir kentte, Adliye Sarayı'nın karşısında "Yalancı Tanıklar Kahvesi" varmış!

Hoca'yla birlikte Naime Hanım da gülümsüyordu dinlerken. Fıkrayı biliyor olmalıydı.

— Yalancı tanık arayan iş sahibi gidip biriyle anlaşır, duruşmaya çıkarırmış. Adam girmiş kahveye, bakınırken biri sokulmuş hemen; "Yardımcı olabilir miyim? Nedir sorun? "Bir alacak davası" demiş adam. "Hâlâ vermedi değil mi, o namussuz herif paranızı!". Adam biraz çekinerek "Para benden isteniyor" demiş. Hemen yetiştirmiş herif: "Kaç kez vereceksiniz beyefendiciğim, kaç kez vereceksiniz!".

Gülüşmeye başladılar.

— Kim bu yalancı tanık?

Nedim Hoca sorunun yanıtını bekler gibi bir süre bakıp aldı yavaştan.

— Herkesi sürekli koşulluyor bu dünya! Uyarına gelmişse yalancı tanıklığa alıyor! Bir dilim ekmeği güç bulan, kendini özgür sanıyor! "Kabahatin çoğu senin kardeşim!" diyor Nazım. Yalan mı? Özgürce düşündüğü kurmacasında bir sürü aydın! Allayıp pulluyorlar gerçek sorumluyu! Çoğu yüreksizliğinden göremiyor aslında. Karşılarına dikilen olmuyor mu? Ne yiğitler çıktı, yıkıldılar! İşler iyice zora vardı şimdi. Bir sürü şaşkın

kaldı ortada. Pazarlık uyacak bir gün! Ellerinden düşürmedikleri sol kitapların hepsi rafa kalkacak! Bu çirkef dünyaya ne cici yalanlarla tanıklığa kalkışacaklar, bakın, görün!

— Yılan deri değiştiriyor yani!

— Evet Muhsinciğim, yılan deri değiştiriyor! Sıkıyı ya da parlak yaşamı gördü mü boynunu eğmiş ortadaki şaşkın zavallılar değil; asıl deri değiştiren yılan, dışa bağımlı yağmasoygunla beslenen ejderhaların düzeni! Yola namusluca koyulanlar bu gerçeği görmemişler, halkı da karşılarına almışlarsa ne yapar o ülke! Acılı yiğitlik.

— Şeriat gelecek korkusu, bu laiklik filan: onu sordumdu ben. Pek anlayamadım; şimdi yani...

Rıza'nın çekingen kekeleyişini kesti Nedim Hoca.

— Şimdi tarih mi anlatalım oğlum?

— Sizi yoruyoruz, bağışlayın Hocam! dedi Muhsin.

— Yok, o değil de uzattık, masala döndü.

Nedim Hoca tam alıyordu ki içerden telefon sesi gelmeye başladı. Naime Hanım kalktı hemen. Telefonu duymamış gibi sürdürmeye başladı. Nedim Hoca,

— Laikliği Fransa'dan aldık biz. Çoğu şeyi oradan aldık. 1789'da, burjuvazi, emekçi halkı peşine taktı, başa geçti. Kilisenin mülklerine, arpalıklarına, topraklarına, krallığın varına yoğuna, soyluların malikânelerine el koyup karşılığında "assignat" dedikleri hazine tahvilleri çıkardılar. Biraz karaya vurdu o iş! Mali durum düzelmedi. Ardından milli tahvil, mülkleri satışa çıkardılar. Bu iş varsıl köylülükle, büyük burjuvazinin mülklerini genişletmelerine, güçlenmelerine yaradı. Kapitalist toplumdaki sanayiye egemen dev burjuvalarla büyük toprak, arsa sahipleri ortak egemenliğinin çekirdeği bu. Mülkiyet temelden el değiştirmişti. Feodal toprak düzeninin artıklarına ödüne dayansa da gerçek bir burjuva devrimiydi.

İçerden Naime Hanım'ın seslenmesiyle durup baktı Hoca. Naime Hanım salona giriyordu biraz sonra.

— Melahat Abla seni istiyor.

Nedim Hoca kalkmıştı hemen. Naime Hanım oturunca döndü Muhsinlere.

— Ablası, dedi. Antakya'dan arıyor.

Muhsin, biraz da şaşkınlıkla

— Ablası mı var Hoca'nın? dedi. Hiç duymamıştım.

Gülümsedi Naime Hanım.

— Nereden duyacaksınız; kendinden söz etmez ki Nedim.

Duraksadı Muhsin. Gerçekten de öyleydi. Nesini biliyordu ki Hoca'nın!

— Melahat Hanım, yalnız ablası değil, annesi, babası; her şeyi! Anne, babalarını erken yitirdi onlar da. Nedim'i okutan, ablası. Antakya'ya gitmemize en çok sevinen o. Çok yaşlı; evinden çıkamıyor pek.

— Nerede okudu Nedim Hoca?

— Saint Joseph. Sonra, Beyrut Amerikan Üniversitesi'nde "Tarih Felsefesi" okumuş. Sonra da... Sonra da önce İsveç'te kalmış bir süre. Kanada'ya gidip Montreal'de, "Ekonomi" yapmış dört yıl kadar. Üniversitede kalması için önerilere takılmadan ülkeye dönmüş. Üniversiteye almamışlar. Daha Beyrut'ta mimlenmiş. Filistin gerillalarıyla ilişkisi var diye. Hem MİT hem de CİA raporlarında geçiyormuş adı. Beyrut Elçiliği'ndeki bir Dışişleri görevlisinden öğrenmişler onu da. Baba yanından akrabasıymış Naime Hanım'ın, adam.

— Arapçası Beyrut'tan!

— Onlar soycak Antakyalı, dedi Naime Hanım. Türkmen kökenliler ama evlerinde herkes Arapça bilirdi. Hoca'nın Fransızcası da ilkokuldan, daha Fransızlar dönmeden başlamış. Babası lise müdürüydü. Fransızlar döneminde Ankara yanlısı gizli çalışmalara katılmış.

— Siz de Antakyalı mısınız?

— Hayır, biz Muğlalıyız aslında. Babam Ağır Ceza yargıcıydı.

— Antakya'dalar mı?

Yüzünde bir bulut gezindi Naime Hanım'ın.

— Bir kazada öldüler. Annem, babam.

Durup acıyla ekledi.

— Bir ben kurtuldum o kazada.

Gizlenen bir acıyı depreştirmişti. Ne var şimdi her şeyi soracak! Suskunluk çöktü birden. Dönüp içeriye baktı Naime Hanım. Gülümsedi.

— Melahat Abla Nedim'i yakaladı mı kolay bırakmaz.

— Siz Ankara'da okudunuzdu, değil mi Naime Abla?

Rıza'ydı. Gülerek baktı Rıza'ya,

— Üsküdar Amerikan Kız Koleji'nde okudum. Siyasal'a geldim Ankara'ya. İki yıl sonra dönemedim Antakya'dan; kaza olunca. İş Bankası'na girdim. O işi sağlayan da Melahat Abla.

— Hoca'yla tanışıyordunuz daha önce yani.

Güldü Naime Hanım,

— Evlerimiz karşı karşıyaydı.

Telefon konuşması uzadıkça Naime Hanım'ın, ağır ağır, gülümseyerek anlattığı şeyler şaşkınlığını iyice artırıyordu Muhsin'in. Boşuna değil; ansiklopedi gibi adam Hoca. Ayaklı kitaplık dedikleri! "Evet, tıkız" Salihciğim! Ama böyle!

— Hep parlak öğrenci oldu Nedim. Biz daha küçüktük. Dinlencelerde gelirdi Antakya'ya. Kitap düşmezdi elinden; aklı, fikri okumaktaydı. Üniversitede filan da burslar kazandı hep. Arkasında ablası, biraz sıkıştı mı...

Daha bir şeyler söylüyordu ki Nedim Hoca girdi salona. Sevinmiş gibiydi.

— Duydun değil mi, dedi Naime Hanım'a. Ablacığım bitirmiş işi.

Mutlu bir gülümsemeyle başını salladı Naime Hanım. O iş neyse, ikisini de mutlu etmişti belli ki. Yerine oturunca doğrulup baktı Nedim Hoca.

— Evet, dedi. Fransız Devrimi diyorduk değil mi? Sıkılmadınız mı daha?

Hemen yetiştirdi Rıza.

— Sayenizde çok şey öğrendim ben efendim, dedi.

Muhsin de duramamıştı.

— Sizden sıkılmak kolay değil Hocam! dedi, gülümseyerek. Hiç sıkıldığın olmadı demek! Ne bileyim, söyledik işte!

Nedim Hoca da aynı gülümserlikle baktı Muhsin'e.

— İyi tıraş ediyorum yani!

— Lütfen Hocam. Der miyim öyle şey?

Bir şey demeden aldı gene Hoca,

— Burjuvazi, büyük arazi, toprak sahiplerini de bir ölçüde ortak edip başa geçmişti. Onu söylüyorduk. Aslında çok önemli konular bunlar. Kilisenin, krallığın mülkleri elinde çok az şey bırakılarak alınmış, hakları sınırlanmıştı. Tüm sosyal hizmetler devletin yükümlülüğüne geçti. Rahipler yıllık ödemelerle bağlı din görevlileriydi artık. Laiklik bu tarihsel olguların ürünü. Bizim dünyamızdan çek elini! Git, kilisene kapan! Bizden bunalıp sana sığınanları uyut, uyuştur, yatıştır bize gönder! Din ile dünyayı böyle ayırdılar! Yeni sömürü, soygun düzeni bunu istiyor! İşin özü bu ya, böyle takur tukur oluşmadı tarih. Kilise karanlığına başkaldıran insan kafası, kıran kırana ne kavgaları göze aldı. Bacon'ı, Descartes'ı, Kant'ı, Hegel'i, Feuerbach'ı, Voltaire'i, Diderot'su, Ansiklopedistleri, Rousseau'su, Montesquieu'sü... Aydınlanma çağı... Ateistler, agnostikler, mekanik materyalistler, diyalektikçiler... Dinsiz, püriten kavgaları. Çaba, insan düşüncesinin, kilisenin dogmatik saplantılardan kurtulup dünyaya, doğaya egemenlik sağlayacak doğruları bulması. Bunun da tek yolu, ondaki zorunlulukları görüp ona saygılı olmak, diyor Bacon. Yeni bir çağ başlıyor kıran kırana. Temelde "Soy, sömür, kazan!" düzeninin tarihe çıkış yolu bu. Yeni düzen, yeni kafalara yol açacak. Tarihi büyük adamlar yapar yanılgısı dünyayı büyük aydınlar yarattı kuruntusuna dönüşmüştü. Bu savların asılsızlığını, tarihin akışındaki temel etkenleri Marx gösterdi dünyaya. Kişisel sömürüye karşı olan yeni bir sınıfın gözüyle dünyaya bilimsel bakma yolunu açan o. Din gerçeğini tarihsel sınıf boyutuyla saptayan da o. Emekçi sınıfları güçlendikçe,

ileri bilimsel görüş gelişti. Dedik, tarih boyu özverili düşünce savaşçıları, öncü düşünürler çıkmıştı. Aynı şeyler oldu bizde de... Fatih'ler, Kanuni'lerle dünyada başa geçtik! Kötü padişahlarla düşmeye başladık! Abdülhamit zulüm yaptı. Atatürk gelip kurtardı! Okullarda anlatılanlar bunlar. Namık Kemal'ler, Fikret'ler, Ziya Gökalp'ler, daha bir sürüsü de aydınlarımız. Asıl tarihi onlar yarattı diyenler de var! Ülke gene kötü yöneticilerin eline geçmişti ki Atatürkçü, şanlı ordumuz 27 Mayıs'ta kurtardı bizi! Biçimine getirip sosyalizme geçirecek kafada, yiğit birileri çıkarsa tam kurtuluruz! Gürültü, patırtı; bakmayın! Solcu kafalarımız da "Tarihi, –devlet yöneticisidir ya da aydındır– üstün yetenekte birileri değiştirir" inancına bağımlı. Üstün yeteneklerin önemi, etki gücü yadsınamaz ama etki gücünün geçerli olacağı koşulları tarihsel gelişim belirliyor. Marx öğretti bunu açık seçik. Kapitalist gelişmenin ideolojisi, "Pozitivizm" de, gerçek temeline oturmadı; köksüz kaldı bizde. Yobazlığa karşı diye onu savunmak da bize düştü! Emekçilerin dünya görüşü "Marksist" felsefe, Kemalistlerin baş düşmanıydı. İlericilik oyunuyla kıyısından köşesinden ilericiliği kemirdiler. Pragmatik uyanıklık! İyice bakın, yıllar süren Kemalist uygulama, bu iki yandan çalma çırpmadır. Demin konuştuktu: Sultan Galiyef olayını...'20'lerde herkes komünist Türkiye'de! *Nutuk*'ta eski tanıdığı Yüzbaşı Nazım Nazmi'den duydum diyor ya, komünist ilkelere bağlı, sözde gizli Yeşil Ordu Örgütü'nü kuranlar yakın çevresi. Yunus Nadi, Doktor Adnan, Hakkı Behiç... Daha bir sürü. Şeyh Server de var! Din adamı komünist. Ağbisi Reşit Bey kurucu; Çerkez Ethem de katılıyor. Yozgat İsyanı'nı bastırmış önemli gücün başında adam... Eskişehir'de. Yeşil Ordu oraya kayıyor. Ethem'in emrindeki Arif Oruç'un *Seyyare-i Yeni Dünya*'sı "İslami Bolşevik Gazetesi" diyor kendine. Sonunu biliyorsunuz. Kapatıldı Yeşil Ordu. Mustafa Kemal güvendiklerine Komünist Partisi kurdurdu. Yakınları oraya geçti. Asıl Komünist Partisi, Halk İştirakiyun Partisi gizli, yasadışı. Bir tek Nazım Bey girdi oraya.

Meclis'te onlara yakınlık içindeki Halkçı Zümre'nin desteğiyle Nazım Bey İçişleri Bakanı seçilince, Mustafa Kemal veto etti. Kurdurduğu Komünist Partisi de kapatıldı. Sonrası uzun tarih. Bütün o olayların altında başta Enver Paşa, İttihatçılarla Mustafa Kemal'in kavgası var. Biliyor musunuz, Enver Paşa da keskin komünist o günler! O da devrimci ağızlarda! Suphi'lerin dışarıda kurduğu Komünist Partisi'nin Birinci Kongresi'ne gönderdiği kızıl bildiriyi Karl Radek'e yazdırmış derler. Yani, başa geçme kavgasında kızıl gösteri yarışına kalkışılan "Saray İsyanı" bir tür!

Gülüşmeye başlamışlardı. Muhsin, çoğunu yeni duyduğu şeyleri kızarak dinliyordu nedenini bilmeden. Bugünün sorunu muydu bunlar! Sözü kesemiyordu da bir türlü.

— Niye mi böyle? O tarihsel dönemde Batı'nın kapitalist emperyalist dünyaya en ağır darbeyi vuran güç yeni kurulan sosyalist dünya. Ülkenin kurtulması için tek destek umudu. Herkes orayı kazanmaya çalışıyor. Aslında ne Marksist kafaları var ne de dayandıkları emekçi sınıf örgütleri. Öyle bir dertleri de yok! Bütün o dönemdeki kavgalarda en yetenekli, en güçlü Mustafa Kemal. Ordusu var. "Ülkenin kurtuluşu Bolşevikliktedir!" diyen Çerkez Ethem'e komünist kahramanı, Mustafa Kemal'e de hain mi diyeceğiz şimdi! Kimse gülmese Tarih güler! İnönü, "Atatürk ince komitacıydı" diyor! Çevresindeki o kaba komitacıları başka nasıl aşabilirdi? Çok da gerçekçi. "Bizim için 'Ekonomi bilmiyordu' diyecekler" demiş! Ekonomi bilse, kurduğu Cumhuriyet'i gençlere emanet ederken, ülkenin varını yoğunu hırsızlara, soygunculara mı bırakırdı! Gençler işsizlikten kıvranıyor, sokaklarda birbirleriyle boğuşuyorlar, hırsızlar, soyguncular ülkeyi, yabancılarla yağmalama yarışında. Kemalist devrimcilik, bulanık halkçılık; uygulamada halksız halkçılık! Çalıyı tepesinden sürüyorlar! Onlar da o çalılar arasından çıktılar! Che Guevara'lar, Castro'lar, halksız mı yapıyorlar kavgalarını! Kahraman olmak için çırpınan aydın, ayağı toprağa basmamış, tarihi değiştirme gü-

cündeki emekçi halka yabancılaşmış, yalnız kalmışsa zavallının biri! O halk da zavallı! Lenin'in vagonlarını bırakmış giden lokomotif, dediği! Dolan dur boş istasyonlarda! Peki, halk niye bizimle değil? Niye olsun? İşsizlik, sağlık, eğitim; hiçbir sorunu doğru dürüst çözememişsin. Bir "toprak reformu" yapmamışsın. Köylü topraksız. Fesi atıp şapka giyeceksin diyorsun, kadınlar umacı gibi kapanmayacak! Hacı hoca tayfasının peşine takılmayacaksın! Sanki keyfinden takılıyor! Halifelik, şeyhülislamlık, fetva, fıkıh, mecelle, tekke, zaviye, medrese, mahalle mektebi, Kâbe yolunda hacılık hocalık, çürümeye yüz tutmuş ne varsa yıktın, attın tümünü. Bunlar yasak; bu ülke laik olacak! Kötü mü ettik? İyi ettin de kime dayandırdın bunu? Çerden çöpten, bürokrat aydın sürüsüne. Milleti tırtıklamakta usta kesilmiş, gün günden büyüttüğün yarı aç bürokratlara. Tümünün tepesinde da jandarma, polis. Kışlayla karakol! Camiyi de denetime aldın. Umarsızlıkla sinmiş yarı aç halkın örgütlenmesinden ödün kopuyor. İleri düşünceye en ağır yasakları koymuşsun. Aman o yönde açılmasın gözü! Sosyalist dünya tepemizde; ne olur ne olmaz! En iyisini tek sen düşünüyorsun, ülke için! Yoksulluk yazgıya dönmüş! İşsiz, aç, yarı aç halk ağızsız dilsiz. Kemalist "laik" afur tafurların altında, sinsice yayılıp bütün ülkeyi parsellemiş gizli tarikatlar, cemaatler. Öteki dünya tellallarını, aymazlığınla dolaylı biçimde göreve buyur etmişsin! Zincire vurdum sandığın asıl ejderhalar sinsice yiyip bitirmişler seni! Ülke gün günden soyguna bağımlı kılınmış. Yolsuzlukla yoksulluk diz boyu. Yaşam acılarıyla dünyadan umudunu kesmiş bir sürü zavallıyı uyutmuşlar, uyuşturmuşlar. İyi kötü kazanılmış güzel şeylere karşı da kışkırtıp örgütlemişler gizliden. Bakın, bu çağdışı karanlık; esnafın, küçük vurguncu tüccarların, tefecilerin toplandığı yerel bölgelerde, küçük kasabalarda, kapalı kentlerde yoğunlaşmıştır. Köydeki çarıklıyı da onlar soyar, aklı da onlar verir! Çarık köydedir, sarık onlardadır! Büyük finans soygununun ülkeye yayılmış

karakolları! Sen halkının desteğini yitirmiş, ortada kalmışsın! "Laiklik elden gitti! Şeriat geliyor!" yaygarası şimdi. Sen bu trene binmişsin, başka nereye gidecektin! O yaygara da ülkeyi soyanlara yarıyor. Demokrasi oyunu başlamış. Laiktin, şeriatçıydın toz dumanında yüzü gülenler kırk yılın vampirleri! Dışsatımı, dışalımı, bankası, bankeri, tefecisi, rant lobileri, sigortacısı, büyük toprak ağaları, kentlerde mafyalı arsa, toprak varsılları... Bileğinin hakkı girişimcilikle kazanmış sanayici kapitalist var mı? Yok. Bugün sanayiciliğe kalkışanlara da kan kusturuyorlar. Göbekten dışarıya bağımlı en asalak sınıfların tekeli. Tam oligarşi. Hepsi de Atatürkçü! Bunu mu istedi Atatürk! Toprağa eliyle attığı İş Bankası tohumunun ürünü bunlar! Halkın ensesine tahterevalli kurmuşlar; inen de onlar binen de! Daha baştan kim besleyip büyüttü bu dinli, dinsiz "ulusal!" kargaları? Kemalist devlet! Halkın sırtından kurulmuş devletçi sanayinin ensesinde bit gibi türeyip üremişler; girişimci atılımların doğasında değil serada kanlanmışlar. Rastlantı değil bu. Avrupa'da, emperyalist aşamaya geçilirken, on dokuzuncu yüzyıl sonlarında, mali sermaye dışsatıma geçtiği dönemde ilk yatırım yeri Osmanlı Türkiye'si. Yani bizdeki kapitalist oluşumun tohumu piç, mayası bozuk. Aydın da tek başına kalmış: ne yapacak? "Yalancı tanıklar kahvesi"nde açmış avucunu, bir şeyler koyacakları bekliyor! Bak "özgür" basına! Aslında canciğer olanların her biri, bir gazete patronuna kapılanmış yalancı tanık! İlkesine bağlı yazar yok mu? Var, olmaz olur mu? Söz süreleri sınırlıdır onların. "Uyumsuzluğa" kalkıştı mı kapının önünde bulur kendini. "Ne olacak benim halim!" diye düşünmeye başlar. Uyanıklar gazeteyi değiştirdi mi ağzını da değiştirir. Kimi incelikle yapar bunu, kimi aptalca! "Her birisinin vird-i zebanı çilü pençah!" Bağdatlı Ruhi'nin dediği. Böyle gelmiş, böyle gider dedikleri bu! Diyelim dürüst, bilinçli aydın birileri dayatıp dayandı! Kime dayanacak bu adamlar? Emekçilere mi! Dayan bakalım, nasıl dayanacaksın! Baştan kopmuşsun!

Öyle yabancılaşmışsın ki herif açlıktan ölüyor, gelmiyor peşinden! Yalnızsın. Batılılaşma –gerçek adıyla kapitalizme geçiş– serüvenimiz bu! 24 Ocak kararları çıktı beş altı ay önce. IMF'nin kucağına oturduk. Dolar "yetmiş" oldu. Lira'nın ayağı iyice kaydı. Orda da durmayacak. Zam üstüne zamlar geldi; fiyatlar tavan yaptı. Tam bir finans kapital darbesi! Soygun temelinde var da İslam'ın Ebu Süfyancıları Necmettin bezirgânla yılların sinsi birikimine konup yeşil sarıklarını dolanarak çıktılar ortaya. Bir gün, İslam'la kandırılmışların yığınsal desteğini alacak asıl sinsi hırsız tayfası başa geçerse şaşmayın! Böyle demokrasiye böyle Müslümanlık! Bağımsızlık çoktan sözde kalmış. Emekçi yığınları sandıkta dolandıran yalancı demokrasi oyunu başımıza daha ne getirecek bakalım! İncirlik üssünde Amerikan atom silahları dolu diyorlar. Tanrı acısın bize! Başka ne diyeceksin!

Nedim Hoca alaylı acılıkla duralayıp bakınca, masal dinleme suskunluğu bastı. "Uzattık, dedim ya!" diye aldı hemen.

— Öğretmenlikten kovulduk. Derslikler yasak. Sizi yakalayınca kurtlarımı dökeyim dedim! Veda konuşması bir tür!

Gülümseyerek kımıldadılar.

— Ne vedası? dedi Muhsin.

Gülümsemesi durgunlaştı Nedim Hoca'nın.

— Biz Naime ile kararlaştırdık; dönüp Antakya'ya yerleşeceğiz. Bir daha nerede bulacağım sizi böyle!

— O da nesi Hocam?

— Biraz önce ablamdan öğrendik. Her şey tamammış Antakya'da. En çok sevinen de o.

— Biz üzüldük ama Hocam! Nereden çıktı bu şimdi?

— Çünkü korkuyorum Muhsin.

Daha ağır bir sessizlik çökmüştü.

— İçimde sürekli bulantı gibi bir şey. Hastalığıma bağlamayın! Küt diye gidersin sonunda; biter! "Kişi noksanını bilmek gibi irfan olamaz" diyor. Bu koşullarda savaşı göze alamıyorum demek! Gününde korkmasını bilmeyen, sonun-

da rezil olur! Bu yalancı tanıklar dünyasında rezil olmayı göze alamam!

İrkilmiş gibiydi Muhsin. Korkuyorum deyip kaçmak az rezillik mi! Ne yapsın adam? Namusluca söylüyor! Saygılı bir acımayla bakıyordu Nedim Hoca'ya. Bir şey demek gelmiyordu içinden. Üstlerine yığılır gibi sıralanmış olguların ağırlığındandı belki! Yalan mıydı adamın dedikleri? Söyledikleri doğru da yolu yanlış! "Hoca'nın söylediklerini dinleyeceksin: gittiği yoldan gitmeyeceksin!". Gülecek oldu. Sen de bir düşün bakalım! Düşüneceğiz!

— Çekip gidince yalancı tanıklıktan kurtulmuş mu olacaksınız?

— İyi yakaladın Muhsin, dedi. Kolay arınamayız. Daha kötüsünden kaçıyorum belki. Dedim ya, korkuyorum! Kendime güvenemiyorum demek!

Muhsin'in soğuk baktığını sezinlemişti. Söylemek istemediği bir şeylerle sallanır gibi duralayıp kaldı bir süre. Savunmadan vazgeçmişti; dikeldi yavaşça,

— Antakya, Harbiye'de, içinde yazlık kulübesiyle bir bahçemiz var, babadan kalma. Naime Hanım'ın da kentte bir şeyleri var; ev, dükkân, mükkan. Bize yeter iyi kötü. Ben de çeviri yapacağım. Kafamız dinç olacak hiç değilse. Benden bu kadar oğlum! Ötesine gücüm yetmiyor. Bakın, FİDE olayını ucuz atlattık, diyoruz!

Çekingen bir gülümsemeyle duraladı.

— Bir tasarım var; aslında bitmeden söylemeyecektim.

Gülerek bakıyordu. Gözlerini merakla dikmişti Muhsin de.

— "BİTLİ KARGANIN SERÜVENLERİ" diye "parodi" havasında bir anlatı. Onunla ilgili notlarım vardı; hepsi yandı. Bereket daha önce yazılanlar burada. Yalnız yeni çizmeye başladığım bir tip herif, oradaydı daha: o gitmiş. Üzüldüm. İslam'dan söz edince aklıma o geldi hemen. Yazı olsaydı, Endonezya olaylarına da değinirdik. Neyse. Antakya'ya çekilince bu kitaba çalışayım diyorum.

— Çok iyi edersiniz Hocam, dedi Muhsin.

Gülümsedi,

— Ben sizden bekliyordum böyle bir şey aslında. Beni yanıltmadınız. Çok sevindim.

Kısa bir suskunluktan sonra dönüp Mahmut'u sordu Rıza'ya, Nedim Hoca. Yeni bir duyum var mıydı? Rıza'nın bildiği, yoktu.

— Bu Kürt sorunundan neler patlayacak, göreceksiniz! Çözümsüzlük üretmeye yazgılı bu ülke. Düzenin besin kaynağı çözümsüzlük. Kürdü, Türkü, Ermenisi çözümsüzlüğümüzün acılarına batmış! İleri çözüm savıyla çıkanlara soğuk halk! İnanmıyor ki. İdris Küçükömer "Sol sağdır, Türkiye'de sağ da soldur" demişti. Keskin yargının küpüne zararı var da; solda faşizme varan bir çarpıklığın yanında, İslam'da, yapısından gelen böyle bir sol yan da var yani. Kimilerinin Aleviliği sola yakın görmeleri buna dayanıyor biraz. Aptalca uzaktan bakıyoruz bugün; soyguncu egemenler, halkı o yanından vurup sandıkta dolandırır da devletin başına sarıkla otururlarsa bir gün, şaşmayın!

— Peki Hocam, Şii İran solcu mu oluyor? Aleviliğe yakın sayılıyor.

— Kim diyor solcu diye, Muhsinciğim, dedi Nedim Hoca. Şia "beşinci mezhep" İslam'da dışlanmış, muhalefete itilmiş. Var olduğu ülkedeki ekonomik sınıfsal yapı onu da biçimlendirmiş. Yavuz Selim'in, halifeliği kazanınca, Şii İran'a karşı, bölgede egemenliğini güçlendirmek için "katli vaciptir" diye Alevi kıyımlarına girişmesi, Osmanlı'da yüzyıllar boyu, egemenlerin Sünni yobazlığına karşı direnen Alevi halk muhalefeti yerleştirdi. Daha uyanıklar belki. Tamam da biz "solcu din!" iktidarı mı istiyoruz! Halkı dinle kandırıyorlar: oyuna gelip alanı soygunculara bırakmayalım diyoruz. Dine dayalı gerçek ilerici iktidar olmaz. Öyle başlasa da tutucu olur sonunda. İran diyorsun; Türkiye'de olanak yok ona. Her şey bir yana, Mustafa Kemal'in ordusu var. "Atatürk ilkeleri, devrim-

leri" deyip ayağa kalkıyor. Ona karşı çıkmak da sıkmaz! "Kutsuz kuşun yuvası doğan yanında olur" derler. Yobazların karayazgısı bu bir anlamda! İstersen güvence de; denge de! Ama yalnız onunla kalmıyor ki ordu! Dediğim gibi, bir anlamda kendi eliyle başımıza bela ettiği egemen sınıflara bağımlı bugün. Biz reformlara düşman değiliz. Temelsiz oldu diyoruz. Halkın karnı aç, siz külahını değiştirdiniz, kafası karardı diyoruz! Aslında işin temel yanı; İran Şiiliği başkadır. Mollalara dayalı Ayetullahlık, Kum kentine yerleşmiş dokunulmaz, köklü bir kurumdur İran'da. Tahran'ın yüreği bilinen "Çarşı" onların elindedir derler. İran sarayları da korkar. Türk İslam'ı benzemez onlara. Yahya Kemal'in *Sebil'ül Reşad* yazarı İslamcı Kürt Ahmet Naim'le kapışmaları var bu konuda Mütareke yılları, Edebiyat Fakültesi'nde. Her ülkede yerel bir rengi var İslam'ın. Asyalı barbar kökenden bizde de bir şeyler kalmıştır kuşkusuz. Daha çok da Alevi yığınlarda kalmıştır. Demin, İslam'da Mazdekçiliğe, Manişeizme varan ilerici artıklara değinmiştik. Osmanlı'daki Ebu Süfyan Müslümanlığıdır. Halkı yıldırıp sindirerek dizgine bağlayan geleneksel uyarlamalı "muaşeret" bir tür Zühdü, takvayı halka yuttururlar! Günah dedikleri içkiyi padişahı da içer sadrazamı da. Her yerde böyledir aslında. Yedinci yüzyılda Ömer İbn-i Abdülaziz var. Emevi Halifesi. "Kimsenin Allah'a, Muhammed'e bağlılığından kuşkumuz yok! Kavga 'dirhem-ü dinar' kavgası" diyor. Her dinde olduğu gibi. Bir İsa'yı, havarilerini düşün, bir de Papaların, Kardinallerin saltanatını! Biliyorsunuz, halkla yakın yaşayan Katolik papazları, Güney Amerika'da gerilla savaşlarına katılmaya başladılar. Yaşam koşulları, dinsel dogmaları bile aşıp belirleyici oluyor sonunda.

Gülerek ekledi.

— Kimsenin Atatürk'e bağlılığından kuşkumuz yok! Kavga altın-gümüş kavgası bugün de! Felsefeci Halil Vehbi Eralp söylemişti bir gün. "Türkler öyle içten İslamcı sayılmazlar pek. Bakın tüm Divan Edebiyatı'nda, üstün değerde bir 'münaca-

at' ya da 'naat' yoktur!", "Aşkı, şarabı, eğlenceyi işleyen gazellerin, şarkıların en güzelleri yazılmıştır" dermiş Yahya Kemal. Ben Şeyh Galip'in naat'ını severim. "Rahmeyle aman ateş-i hicranına yakma/Ezcümle kulun Galip'i pür-cürm bırakma/Sen Ahmed-ü Mahmud-u Muhammedsin efendim/Hak'dan bize sultan-ı müeyyedsin efendim". Şiiri bilmem ama coşkulu söylüyor.

Nasıl da aklında tutuyordu Hoca bunları!

Alaylı gülümsedi.

— "Pür cürm'müm" diye ağlayarak 28 yaşında kara sakalıyla öldü gitti zavallı Galip Dede! Asıl suçlular, "pür cürm"ler dünyayı yiyip göbek atıyor. Bu iş sürer; ta ki halk uyansın! "İzaa caae nasrullah-i velfethü/ve reeytel naas yedhulune fi dinullaahi efvaca..."

Şaşkın bakıyorlardı.

— Kuran diyor bunu! Allah'ın yardımıyla zafer göründü mü halk akın akın gelecek, diyor. En büyük zafer halkın yürekten desteği. Diyalektiğin yaşamsal halkası bu bugün. Dünya "pür cürm" yuvarlanıp durur yoksa. Halkını yitirdin mi kavgayı da yitirirsin!

— Hafızlığınız da mı var hocam?

— Biz çocukluğumuzda Kuran okuduk. Kuran'dan önceki Tebareke'de. bu "izaa caae"ye gelince bir çevre götürülürdü Hoca'ya! Tutup dilini bükerdi öğrencinin, bu "ze"sesini doğru, biraz peltek yani, çıkarsın diye! "Ze", "zel", "zı", "zat" inceden ayrı sesler Arapça'da. Biz tümüne "ze" diyoruz.

Gülümsedi,

— Bizim halk her şeyi alayına alır! Hele o cin gibi veletler! "Süphaneke..." var Kuran'da. Bakın ne yapmışlar! "Süphaneke sümbül teke anan keçi baban teke!". Daha böyle neler! Sonra o fıkralar! Hacda şeytan taşlamayla ilgili Romanyalı ağzıyla anlatırlar, bayılırım. "Aba, elde taş, lebbeyk, allahümme lebbeyk diye diye koşmaya başlayınca kimde din iman kalıyırı ki ba!" diyor.

Gülüşmeye başladılar. Kolay değil, biliyorum, diye aldı gene.

— Para pul, dev medya gücü hırsızların elinde. Bari çıkıntılık edip küstürmeyelim halkı! Kuyumuzu kazıp düşmanı sevindirmeyelim!

Gene gülümseyerek ekledi.

— Elemtere fiş, kem gözlere şiş!

Gülümseyip suskun kaldılar bir an. Söz bitmiş, saat on biri bulmuştu. Kalktılar. Ayrılırlarken "Daha biraz buralardayız" dedi Nedim Hoca. Görüşürlerdi. Yola inince suskun yürüdüler Rıza'yla.

— Sen biliyor muydun gideceklerini?

— Hayır.

Duraksadı.

— Nedim Bey sıkıntılı demişti Naime Abla!

Para sıkıntısı mı? Rıza açıklayınca şaşırarak dinledi. FİDE'nin orayı satış mağazası yapıyorlarmış sahipleri. Yeni kurdukları dışsatım-içalımcı büyük bir ortaklıkta, üst düzeyde yöneticilik önermişler Hoca'ya. Dolgun da pay verecekler. Arapçası, Farsçası, Fransızcası, İngilizcesi var. İş Fransa odaklıymış. Ortadoğu'ya yönelik. Hoca yanaşmamış. FİDE'yi açmak istemiş. Ona da onlar yanaşmamışlar. Eve gelip yatınca uyuyamadı bir türlü. Nedim Hoca'ya saygısı, yakınlığı daha da arttı. FİDE'ye yapılanları da daha iyi kavrıyordu sanki. Heriflerin gözleri Nedim Hoca'nın üstünde demek. Çekip gitmesine daha çok kızmaya başlamıştı niyeyse. Niye olacak; bencilsin de ondan! İlle kalsın da; o konuşsun ben dinleyeyim! Saçmalama ulan; her dediğine bayılıyor muyum yani! Düşünce karmaşasından, ertesi, daha ertesi günler de kurtaramamıştı kendini. İslamlığın kadın sorununda, o kızları kuma gömme olaylarını daha ilkokuldayken, din öğretmeni de anlatmıştı; anımsıyordu şimdi. Bundan ne çıkacaktı yani! İçten saygı duyuyordu Nedim Hoca'ya, kızıyordu bir yandan da. Niye kızıyordu? Bilmiyordu. Niye bilmesin, pekiyi de biliyor-

du! Tüm bildikleri kendi namusunu korumaya yarıyor adamın! Az şey mi! Marx, dünyayı değiştirmeye geldim, demiş. Marx mı bu adam! Ne yapsın; korkuyorum diyor. Bu güne kadar açıklamadığı çok yerinde bir kaygısı da varmış adamın. Yersiz de değil korkusu. Yalana mı kalkışsın! Salih korkmuyordu! İyi işte, düşün! Din üzerine Lenin'den söz etmişti Nedim Hoca. Rüştü de söz etmişti Lenin'den. Yorumlar Lenin'in. Kimden olacaktı? Marksizm'in doğru çizgisinde sosyalist devleti kurmuş Lenin. Marx "afyon" dedi, bitti mi! Dünyayı nasıl değiştireceksin; sorun orada. Bu adam gibi kaçarak değil! Ölerek mi? Gereğinde evet! Evet, o "gereğinde" var ya, en gücü o. Önce onu saptayacaksın dosdoğru. İnceden inceye ölçüp biçersen de böyle oluyor işte! Salih niye tıkız dedi ki bu adama! İyi, sen tıkız olma! Düşmana da bayram ettirme! Kafasını düzene sokmak için gösterdiği çaba içindeki karmaşayı yatıştıramıyordu. İnandıklarına güvensizlik, gevşeme filan... Yok canım; niye olsundu... da, bulanıklık içindeydi, o kadar! Nedim Hoca da gidiyor; kaç kişi kaldı konuşacağın? İçine kapanıp kalma! Fakülteden kaçıyorsun: dert değil! Ama iki şey bellemekle de devrimcilik olmuyor. Öğrencilerden kopuksun. Gizli örgütlere güvensizsin. Oyuna getirilmekten korkuyorsun. Çevren boş. Mülkiyeliler, Piknik, solcu akşam meyhaneleri arasında Hacı Bey'in parasıyla dolan dur; devrimciliği de kimseye bırakma! Rüştüler çıkmış şimdi... Onun dediklerini konuşmadık mı? Konuştuktu da Salihciğim, yetmez! Yaşamla bağın yok oğlum. İşçiler dedik, yolumuzu kestiler. Ağlamanın yararı var mı? Artık gör kendi gerçeğini! Adam yerine koymadığın Hacı Baban senden gerçekçi oğlum! Mülk benim diyor, soyuyor. Sen ne yapıyorsun? Ondan pay koparıp solculuğa kalkıyorsun! Ağa solculuğu! Bir boka mı yarıyor? Suçun yok, biliyorum oğlum. Salihciğim! Ama durum bu! Bu kadar da kafaya vurulmaz yani! Ben çok mu mutluyum! Bir kurşun da bana gelseydi keşke! Al bir tane daha! Ben öldüğüme seviniyorum sanki! Acılı bir bulut çöktü içine. Pazartesi

sabahı kalktığında daha da yoğunlaşmıştı o kara bulut. Hanife Teyzeleri arayacaktı akşama doğru. Sedef'e mi telefon etseydi? İşyerinde aramak doğru olmazdı artık. Bugün gelecekler denmişti. Geç saatte gelirlerdi belki; yarın mı arasaydı? Ne diyecekti o yüreği parça parça anneye, ne yapacaktı? Bu günü yaşamak o günü yaşamaktan da ağır gelmeye başlamıştı! Sedef'le neyi konuşacaktı? Kız bir de bebek taşıyordu karnında. Onu ne yapacaktı? Yarın öğleye doğru gitmek en iyisi! Yarın olsun bakalım! Umarsız sancılı gibi dolandığı günün sonunda, bir şeyler yemek için Mülkiyeliler'e uğradı. Bahçe kapısından giriyordu ki ileride dikilmiş bakan saçları kirpi gibi birini çıkaramadı önce. Ergin bu yahu! Almanya'daki Ergin! Kucaklaştılar. Dün de uğrayıp sormuş. Ara sıra uğrar, demiş onu tanıyan şu garson! Otobüsünün kalkmasına iki saat kadar varmış, bir bakayım demiş; şimdi gelmiş o da! Şu sıkıntılı günde sevinmişti Muhsin.

— Olaya çok üzüldük ağbem, dedi Ergin. Biz Salih'i tanımıyorduk. Çok yandık da... Sen de ağır yaralıymışsın dediler önce, şaşırdık ne yapacağımızı! Opel'de seni tanıyan bizim oralılar var. Ben gidince anlatmıştım. Hani, Mümtaz demiştim, Samsunlu. Sizin örgütteymiş de kaçmış, Almanya'ya gelmişti hani. Ondan öğrendik, kurtulmuşsun. Bayram ettik valla.

Olayı pek sormadı Ergin. Ayrıntılıca öğrenmiş olmalıydılar. Medya vermiş olayı. Garson masayı düzenlerken o umursamaz savrukluğu içinde heyecanla anlatıp duruyordu Ergin. Alman işçi sendikaları ilgilenmiş olayla! Topluca bir para, bilmem kaç bin mark göndermişler Salih'in ailesine bir Türk'le. Almamış annesi. Mevlit okutun Almanya'da demiş! Hay Hanife Teyzeciğim! Okutmuşlar mı bari? Epeyi tartışılmış. Mainz'da okutmuşlar sonra. Çok kalabalık olmuş. Mümtazlar düzenlemişler. Kadın erkek bir sürü Türk gelmiş ta Westfalya bölgesinden, Hamburg'tan filan. Reyhan da mı gitmiştir! Gülümser gibi oldu acılıkla.

— Ne kadar kalacaksın köyde?

— Ücretsiz izin verdiler bir hafta. Anam hastalanmış, beni istemiş; bir görüp dönücem. Bir istediğin var mı benden?

Köydeki arkadaşlara selam söylesindi. Buralardaydı işte. Almanya'daki bizim işçilerle ilgili şeylere döndü gene Ergin. Söyledikleri yakınma ağırlıklıydı bu kez. Onda biri güç buluyordu bilinçlenir gibi olanların sayısı. Mark derdindeydi çoğu. Nasıl olacaktı ya! Üç beş kuruş kazanmaya çıkmış adam. Siyasal örgütlerdeki uyumsuzluklardan yakınıyordu en çok da. Çoğunu Muhsin'in de tanıdığı örgütleri sıralayıp durdu. Düşmanı bırakmışlar, birbirleriyle didişiyorlarmış! Bildiği, kanıksadığı şeylerdi Muhsin'in: sessizce dinledi. Yemek bitince kucaklaşıp ayrılırlarken Almanya'daki adresini, telefon numarasını verdi Ergin. Bir istediği olursa arasındı hemen. Koşturur gibi çıktı. Kalkıp o da ayrıldı Mülkiyeliler'den. Saat sekiz buçuktu. Hanife Teyzelere mi uğrasaydı bir? Yapacak başka iş mi vardı! Her adımında çoğalan gerginlik, sokağı dönüp penceredeki ışığı görünce karartılı bir sevince bırakmıştı yerini. Koşturur gibi girdi apartmana; merdivenleri çıkıp zile bastı. Yedi sekiz yaşlarında, cin bakışlı bir kız çocuğu açtı kapıyı. Sedef göründü hemen. Şaşırmışlığın, sevincin bastıramadığı acılı yüzüyle duraladı bir. Toparlanıp uzattı elini.

— Hoş geldiniz Muhsin Bey! Salona buyrun!

Sedef içeri giderken salona girdi Muhsin. Kızla oturmuşlardı ki dönüp karşı koltuğa geçti Sedef de. Hanife Teyze içerde, namazdaydı. İyi miydi sağlığı? İyi sayılırdı da bir ağrı vardı bugün sırtında. Olurdu bazı. Şimdi gelirdi. Muhsin'in küçük kıza baktığını görünce

— Mine bu, dedi Sedef, üzgün sevecenlikle. Biricik kızım.

Kardeş gelmeyecek mi ona? O güç anın suskunluğuna Sedef dokundu yavaşça.

— Çok sevindi sizi duyunca.

— Nasıl dayandı bu işe!

Durgunca bakıyordu Sedef.

— Acıyı veren Allah, dayanma gücünü de veriyor!

Anladın mı Muhsinciğim; nasıl dayanmış! Nesi var anlamayacak! Biraz da onlar anlasa! Anlatmasını bildin mi sen! O acıya direnmek için "afyon"undan başka nesi var? Çatlasın mı! Senin bildiklerin yetti mi sana! Çıldırıyordun! Bak bunların aklı başında! Ne akıl ya! Sen bu akılla nereye vardın! Sessizlik çökmüştü gene. Sandalyedeki Mine de nasıl uslu oturuyordu öyle!

— Ankara'ya gelir gelmez aradım sizi. Balgat'tan bugün döneceğinizi söyledi bir hanım işyerinizden.

— Dün akşam geldik.

— Hanife Teyze'ye ne diyeceğim, bilmiyorum.

— Hiçbir şey demeyin! Duymak, konuşmak istemiyor.

— Olayı biliyor musunuz?

— Ben biliyorum. Ona da anlattım uygun biçimde. Sizin kurtulduğunuzu da ben duyurdum. Dualar etti sizin için.

Nereden duydun mu diyecekti şimdi! Cenazeyi, gömütlüğü soruyordu ki, Hanife Teyze göründü kapıda. Acıdan küçülmüş gibi sönük, kara gözleriyle çökmüş, yaşlı bir Salih giriyordu! Kötüleşiyordu Muhsin, toparladı kendini; yürüyüp eline uzandı öpmek için. Şöyle bir baktı Hanife Hanım; açtı kollarını, kucaklayıp sımsıcak göğsüne bastırdı, öptü iki yanağından, saçlarından. Güç tutuyordu kendini Muhsin.

— Allah bize seni bağışladı oğlum! Hamdolsun!

Karşılıklı oturdukları koltuklara acılı suskunluk çökmüştü. Kuru gözleri önünde bir noktaya dikilmiş, kımıltısız, öylece duruyordu Hanife Hanım. İçin için kanayan bir yaraya güçlükle dayanıyor gibi konuşmuyordu hiç. Arada bir, öne, arkaya sallanıyordu belli belirsiz. Ne diyecekti Muhsin şimdi? Sedef'e baktı yardım bekler gibi. Uzadıkça ağırlaşan güç durumu dağıtma görevi ona kalmıştı.

— Ankara'dasınız. Ailenizin yanına dönmeyi düşünüyor musunuz?

— Hayır! Fakülte var, biliyorsunuz!

Bu yalandan başka nesi vardı sığınacak!

— Sizin durumunuz? Ne yapalım sizin için? Para filan...
— Sağ olun! Yok öyle bir şey.
— Evin kirası dolunca...
Sedef kesti hemen.
— Boşaltacağız burayı.
Anlamamış bakıyordu Muhsin.
— Emekli oluyorum yakında. Benim evde, birlikte yaşayacağız. Annemi bırakamam!
Kaçırdığı gözleri kızarmış, doldu dolacaktı Sedef'in. Muhsin'in yüreğine o kızgın taş düştü gene. Dokunulamayan uzunca suskunluğu yorgunca kımıldayıp doğrulmasıyla aralayan Hanife Hanım oldu.
— Ben kalkayım çocuklar.
Hepsi ayağı kalktı Hanife Hanım'la.
— Bağışla Muhsin oğlum! Biraz uzanacağım. Bin hamdolsun seni bize bağışlayana! Hep gel! Salih'imi buldum seni görünce! Onun kokusunu aldım! Allah'a emanet ol! Bir adım atıp döndü,
— Allah'tan oğlum, her şey Allah'tan!
Dili tutulmuş gibiydi Muhsin'in. Çıktı Hanife Hanım. Sedef'le kız da peşinden çıktılar. Üstüne çöken ağırlıktan kurtulma çabasındaydı Muhsin. Allah faşistlere mi yardımcı Hanife Teyzeciğim! O Allah deyip avunuyor, sen de böyle avun bakalım! Sedef dönüp de engelsizce konuşmaya başlayınca öğrenmek istediği şeyler açıklık kazanıyordu. Acı olayı televizyondan almışlar. Hemen o gece otobüsle İstanbul'a gitmiş Sedef. Sendikacılarla birlikte polisle epeyi çatışıp didişerek ancak üç gün sonra morgdan almışlar Salih'in naaşını. Sendikacı Hamza'yla birlikte Ankara'ya getirmişler cenaze arabasında. Maltepe Camisi'nde, ikindi namazının ardından kaldırıp Karşıyaka gömütlüğüne götürmüşler. Gazetede o sabah duyurulduğu için cemaat kalabalıkmış. Sendikanın Ankara yöneticileri, çok sayıda öğrenciler, işçiler... Slogan atanlar olmuş gençlerden. Küçük bir çatışma çıkmış bir ara

polisle; hemen yüklenmiş ekip, birkaç genci götürmüşler. Giderleri sendika karşılamış.

— Katil?

Soğuk, acı bakıyordu Sedef.

— Arıyorlarmış!

— Ararlar! Pislik herifler!

Ses çıkarmadı Sedef

— Hanife Teyze gördü mü?

Bir iç geçirdi Sedef acılıkla.

— O benden dayanıklı çıktı! Morgda gösterdiler Salih'i. Bayılmışım.

İçi kırış kırıştı inceden sızıyla Muhsin'in.

— Ben gidemedim. Annem eğilip öpmüş tabuta konurken. Toprağa verilirken de gömütün başında sessizce ağlayıp dualar okudu.

Sedef'in yanaklarından yaşlar iniyordu ağır ağır. Ne diyeceğini bilemeden donmuş gibiydi Muhsin. O da ağlayabilseydi! Gözyaşlarını, Ankara'ya dönerken otobüste tüketmişti sanki.

— Gömütünü yaptıralım.

— Konuştuk onu. Bir süre geçmesi gerekirmiş. Kırk mevlidi var şimdi. Maltepe Camisi'nde büyük bir mevlit istiyor annem. Kalabalık hafızlar Kuran okuyup hatim indirsinler...

Duraladı Muhsin. Şaşırmıştı biraz. Bu aklına gelmemişti niyeyse! Ne yapacağız? Ben bu işe karışmam mı diyeceksin!

— Siz bakın lütfen! Kaç para gerekiyorsa karşılarız.

— Sağ olun! Balgat'taki yakınlarımız iyi biliyor bu işleri. Manifaturacılık yapıyor ya, "hoca" aslında Hacı Zihni Efendi. Onlar yardımcı olur.

Sessizlik çökmüştü. Hacılara, hocalara, manifaturacılara kaldık! Nasıl sorsaydı şimdi? Sorsa mıydı? Bolca, geniş eteklik, karnındaki büyümeyi örtmek için olmalıydı. Kalkma sırasıydı. Doğruldu.

— Bağışlayın Sedef Hanım. Sizin bir durumunuz vardı. Bilmiyorum size söyledi mi Salih. Gerekirse ben yardım ederim demiştim.

Duraksayıp ekledi çekingen bir sesle.

— Bebeğiniz sorunu... Aldırmak istiyorsanız dedim...

Solgun yüzü bir an gerildi Sedef'in. Toparlandı, dimdik başını iki yana salladı.

— Tek kalan o bize Salih'ten. Öyle bir şey annemi de yıkar.

Evden çıkışında kafasındaki dağınık kimi olaylar yerini buluyor, karmaşık dünyasını umarsızlıkla sallayıp duran sinsi deprem üsteleyip duruyordu içten içe.

Üçüncü Bölüm

Sapıtıyor muyuz nedir! Bugüne dek güvenle yaslandığı duvarın temelinde inceden sızıntılar vardı sanki! Biriken olayları taşıran "mevlit" damlasıyla çatlaklar mı başlamıştı! Çatlak denecek ne vardı da, mevlitle yaşadıklarının içine kılcal kökler saldığı da yadsınacak gibi değildi. Şaşırmıştı, gülecek olmuştu, kızacak olmuştu, ağlayacak olmuştu; gülmemişti, kızmamıştı, ağlamamıştı. Artık ağlayabiliyor muydu ki! Çelişkilere bata çıka, sessiz dingin bir yalnızlıkla iki gün boyu, olayların peşi sıra yuvarlanıp gitmişti. Sedef'le konuşmaları üzerine, bu işi nasıl yürüteceğini uzun uzun düşünmüş, gün yaklaşınca annesine açmıştı sonunda. En yakın arkadaşını yitirmişti bir araba kazasında! Durumları iyi değildi.

Maltepe Camisi'nde büyük bir mevlit okutacaktı arkadaşı için. Yazıhaneden Neşati Ağbi'yi çağırınca birkaç günlüğüne yardıma gönderebilirler miydi? "Arkadaş", "kaza", "ölüm" sözlerinden sonra "mevlit"i duyunca hıçkırır gibi oldu Remziye Hanım. "O nass söz! Helbet gönderillee"di. Üç gün önce gelen Neşati'yi Sedef'le buluşturunca sıkıntılardan kurtulmuştu. Bir ara, Kâtip, "damat!" İmam Ömer Efendi'yi sokmak istemişti devreye, Manifaturacı Zihni Efendi yanaşmamış, ayrılmaya kalkmış. Başka cemaatlerden mıymışlar, neymişler! Muhsin girdi araya. O da istemiyordu Ömer Efendi'yi niyeyse! Manifaturacının tayfası aldı "ihale"yi! "Mevlit" okuyan hafızların, "ilahi" söyleyenlerin, camide, gömütlükte Kuran okuyanların, hepsinin tarifesi varmış. Ödemeleri Kâtip yapıyordu. Pek yakınması olmadı ya: "Bora bek bahalı!" dedi bir kez. Muhsin, daha ilk gününde Salih olayını açmak isteyince, asıl açıklamayı Neşati yapmıştı. Olayı öğrenmiş onlar. Remziye Hanım'dan saklamışlar. Dünürleri, Yargıtay'dan Gıyasettin Alımlı izlemiş Muhsin'in tutuklanmasını. "Böök yelleeden guucalamış!" Bırakıldığını da o bildirmiş. Duyunca, "iki kuuban kestiymiş. Hacı Buba"sı! İçine çöküveren eziklik, yüreğine çöreklenmiş acıyı, bir anda duygusuzluğa dönüştürmüştü sanki. Acısızlığın acısı çökmüştü içine! Evet, ağa oğluyum. Kurban kesmişler kurtuldum diye. Asıl kurban sen oldun Salihciğim! Ben de varsıllığımla bu mevlidi yaptırıyorum sana! Gülme, ne olursun! Göz pınarlarım donmuş! Ağlayamıyorum! Benim için ağlar mısın! Mevlit günü, sırtındaki artan ağrı yüzünden Hanife Teyze'nin gömütlüğe gitmesine izin vermemişti doktorlar. Mevlitte de yorulacaktı. Karşıyaka gömütlüğüne Sedef'le gittiler öğlene doğru. Salih'in gömütüne yaklaşıp elindeki kırmızı gülleri bırakırken aynı duyarsızlıktaydı Muhsin. Çürümeye yüz tutmuş et kemik yığınıydı toprağın altındaki. Salih onunla şimdi gelmişti buraya! Sedef gergin acılı yüzüyle önce bir süre gömüte bakmış, ellerini açıp dudakları kıpır kıpır dualar okumaya başlamıştı. Yandaki bir

gömüt taşına ilişti Muhsin'in gözleri, önündeki toprak yığınında, dalıp kaldı öylece. Çok sürmedi; yakındaki yolda, minibüsten inen Neşati'yle birlikte, kimi kara top sakallı, bir ikisi kasketli yedi sekiz kişi göründü; Kuran okumaya gelen hafızlar bunlar. Hadi gidelim Salihciğim, bizim işimiz kalmadı burada! Bırak bu bencilliği ulan! Seni buraya getiren kızı acılarıyla koyup ne cehenneme gideceksin! Git istersen! Ben orada yatıyorum bak, o taşın altında! Gömütün başucunda Salih Konur, doğum, ölüm tarihi yazılı bir küçük mermer parçası vardı. Kımıldamadan kaldı Muhsin. Gelenler selam verip gömütün çevresine çöküverdiler. Ak takkelerini kafalarına geçirip yüksekten okumaya başladılar. Aşır okuyorlarmış. İnceli, kalınlı, güzelce, güç dayanılabilir seslerle gömütlüğün sessizliğinde dolanmaya başlayan Arapça sözler kısa sürede ağırdan tartımlı atonal bir ses dizisine dönmüştü. Çevreye hiçbir şey duymadan bakmaya başlamıştı Muhsin. Evet, Salihciğim, böyle bir dünya işte! Gitsem de değişen bir şey yok, kalsam da. Öyle değil oğlum! Başta acılı anacığım, çok kişiyi mutlu ettin kalmakla! Gözden kaçan küçük ayrıntı! Önemsiz mi! O ayrıntının önemi camide, ikindi namazından sonra başlayan mevlitte de görünmüştü. Dışarıdan akın akın gelenlerle namazdan kalanları çok aşan bir kalabalık toplanmıştı cami avlusunda. Kadınlı erkekli işçilermiş çoğu: Sedef söyledi bir ara. Sendika duyurmuş mevlidi. İki kadının koltuğunda gelip avludaki kadınların kalkıp yer verdikleri kanepeye oturan Hanife Teyze elini öpmeye gelen Muhsin'i kucaklayıp yanaklarından öperken inler gibi bir sesle "Benim biricik ikinci Salih'im" diye göğsüne bastırınca bütün gözler üstlerine dikilmişti. Sıra sıra işçiler bir köşeye çekilen Muhsin'e gelmeye, elini, kimisi iki eli arasıda sımsıcak sıkarak "başsağlığı"dilemeğe başlamışlardı. "Geçmiş olsun!" diyenler de vardı. Birbirlerine gösteriyorlardı pek belli etmeden. Tam o sıra avluya girip iki yana çekilen işçilerin arasından geçerek tez adamlarla uzunca boylu, güçlü yapılı, kara yağız, burnunun

kıyısında doğu çıbanı olan biri koşturur gibi yaklaştı Muhsin'e. Gelip elini uzatırken uzandı boynuna sarıldı Salih'in.

— Ben Hamza, Muhsin arkadaş, dedi. Salih'in arkadaşıyım. Başımız sağ olsun! Seni görmeye geldim. Kalamayacağıma üzülüyorum. Araba kapıda; İşyerinde bekliyorlar Adana'da.

Şaşkınlığı geçmiş, heyecanlanmıştı Muhsin. Salih'in ev arkadaşı Hamza bu!

— Hoş geldin, dedi. Çok mutlu oldum!

— Sağ ol! Gene kötü vurdular bizi Muhsin arkadaş. Salih gibi bir arkadaşı yitirmek yıkıyor insanı. Yeri kolay doldurulamayacak kişiyi öyle iyi biliyorlar ki namussuz herifler. Akın Özdemir'i vurdular; KÖY-KOOP'un başındaydı biliyorsunuz. Bütün devrimci güçleri birleştirmiş, Faşist Parti başkanını Adana'ya sokmamıştı. Suçu o. Bir ay sonra, hem de karısıyla evden çıkarken çapraz ateşle vurdular. Tüm Çukurova ağladı, köylüsü, işçisi, aydını... Bugün de ağlıyoruz. Ama yıkılmayacağız!

Acılı bir duraksamayla aldı hemen.

— Seni bırakmalarına sevindik. Salih çok güvenirdi sana. Ramazan Ustaları aldılar. Bırakmadılar daha. Çok da dövmüşler. Sana da pislik ettiler mi?

— Önemli değil! Bir şeyler oldu...

Hemen aldı Hamza.

— Böyle! Acılı bir sınav bu!

Uzanıp elini sımsıcak sıktı Muhsin'in.

— Sağ ol, Muhsin kardeşim! İyi bir iş yaptın. Kalamayacağıma inan ki çok üzgünüm.

Duraladı Muhsin.

— Peki, sonra ne yapacağız?

Gözlerini dikip baktı Hamza.

— Düşündük biz. Biraz bekle bana sorarsan. Senin durumun bize benzemez! Ardından ne çıkaracakları belli değil! Ramazanları bıraksınlar bakalım. Önemli bir şey olursa Sendika'dan ararsın beni. Biz seni buluruz gerekirse.

Kollarını açtı, kucaklaştılar Muhsin'le.

— Çok dikkatli ol! Hadi kal sağlıkla!

Gene koşturur gibi yürüyüp aralarından geçtiği işçileri de elleriyle selamlayarak çıktı avludan. Duvar dibinde toplanmış, gömütlükte Kuran okuyan hafızlarla söyleşideki Kâtip Neşati, biraz da şaşkın bakıyordu ki yanına sokulan kabak kafalı, kırçıl çember sakallı, ayva göbek yaşlıca "efendi" bakışlı bir adamla yaklaştı.

— Hacı Zihni Bey, diye tanıttı.

Balgat'taki manifaturacı bu! Hacılığı da var demek. Elini sıkıp başsağlığı diledi adam. Onlar da çok yanmış Salih'e. Takdir-i ilahi! Elden ne gelirmiş! Allah taksiratını affetsin! ...miş. Muhsin dönüp kapıdan koşturarak gelen Rüştü'ye doğru yürüdü. Çıkanlar çıkmış, düzenleme bitmiş, içeriye yönelmişlerdi. Niye geciktiğinden söz eden Rüştü'yle birlikte, ayakkabılarını başmaklığa bırakarak girdiler camiye. Saygıyla yol açanların sürüklemesiyle ön saflardan birine yürüyüp oturdular. Kafası Hamza'daydı. Akıllı, güçlü bir adam. Otur oturduğun yerde diyor! Oturmak yazgımız! Bağdaş kurma, dizleri üstünde oturma alışkanlığını çoktan yitirdiği için pek kolay olmadı yerleşmesi. Rüştü rahat oturmuştu. Kızlı oğlanlı çocukların kaynaştığı, kalabalık kadınlar bölümündeki uğultu, yüksek mahfilde kürsüye çıkan mevlitçi hocanın gür sesiyle ağır ağır bastırarak hoparlörden çın çın yaydığı "Mefhar-i mevcudat"diye başlamasıyla duruldu. "...Muhammed Mustafaa raa salevat" deyince "Allahümme salli alaa..." fısıltıları yayıldı birden. Mevlit başlayınca tam bir sessizlik çöktü. "Allah aadın zikredelim evvelaa/Vacip oldur cümle işte her kula". Küçüklüğünde evlerdeki kadın mevlitlerine götürürdü annesi. Ara sıra durdurup Kuran okunması dışında sıkıldığını anımsamıyordu. Yanık ilahiler söylenen, kadınların bir yerinde kalkıp birbirlerinin sırtını sıvazladığı bir oyundu! Şeker, şerbet dağıtılıyordu. Bir ağızdan getirilen tekbiri de bayağı beklerdi. "Allahümme salli aalaa-seyyidina Muham-

medinin nebiyyül" ... Süleyman Çelebi'nin, on beşinci yüzyılda yazdığı bir mesnevi olduğunu okulda öğrendi. Türk Müslümanların işiydi mevlit töreni. Ne kadar da yaygındı! Şu kalabalığa bak, konser dinliyorlar sanki! Kürsüde birbirlerinin yerine geçerek mevlit okuyanların seçkin sesleri değişik etkiler yaratıyordu. Beklediği "Geldi bir akkuş kanadıyla revan/ Sıvadı sırtımı kuvvetle heman"... Peygamber doğmuştu. "... şevkile edin esselat!" diyen imamla "Salavat" başladı. "Allaa hümme salli alaa seyyidinaa Muhammedinin nebiyyil...". Görkemli bir koro yankılanıyordu derin kubbede. Dualar yapıldı. Bir ara şeker dağıtıldı. Alıp cebine koydu şeker külahını, mevlit sürüyordu "Merhaba"ları duyunca eski bir tanıdıkla karşılaşmış gibi oldu. Küçüklüğünde de severdi. O bölüm başka şairinmiş; edebiyat öğretmeni söylemişti bir gün. Nedim Hoca'nın dediği Türk İslamı'ndan çıktı demek mevlit işi! Şu cemaatin içine sinmiş inançlı heyecana bak! Gözlerini kapatmış, ağırdan iki yana, öne arkaya sallananlar... Şu esnaf, şu tüccar, şu işçi, şu atölye sahibi, şu memur camiden çıkıp işlerine dönecekler birazdan; soyan soyacak, soyulan soyulacak! Namazla, mevlitle mi değiştirecektin dünyayı! Kurtuluşun burada, diyenlerin peşine takılmasınlar. Bak yanındaki Rüştü'ye, dalıp gitmiş aralarına! Farmakoloji sınavının kapısında gibi oğlanın suratı! Bugün atölyeye gelecek malları hesap ediyordur! Sen de babanınkileri düşün! Babasından da... Mevlit bitmiş, dualar başlamıştı. Hocanın tekerleme benzeri her dinsel dileğinin ardından, eller açılmış, coşkulu "Amin"ler ediliyordu hep bir ağızdan. Rüştü'ye, sonra yöreye baktı gözucuyla; o da kaldırdı ellerini. Sessizce "amin" der gibi dudaklarını oynatmaya başladı ağırdan. Göze batacaktı yoksa! Ne kadar da uzundu bu dualar! "... eyle ya Rabbi!"yle biten yakarışlar, Allah'tan günahkâr kullarının af dileklerini kabul etme büyüklüğünü esirgememesi, günahlarını acıyarak bağışlaması için yalvarıyor, peygamberin de bu konuda, onun yüksek katında aracılığını diliyordu! Arkalardan inler gibi yükselen

"Allah" sesi "İlahi ya Rabbi!" diye yer yer yanıp sönen yankılar bulmuştu cemaat arasında. Kalıp sözlerden kişilere geçince, genç yaşta huzuruna çıkan Salih kulu için aynı coşkulu dilekleri sıralayarak "... kabul edip cennetini müyesser eyle ya Rabbi!..". Acılı validesine dayanma gücü bağışlaması için birçok parlak sözler sıraladı gene. "Karındaşı mesabesinde" Muhsin Tulukçu'ya... Donmuş gibi kaldı Muhsin. Hele ardından "muhterem pederleri, yüreği Allah sevgisiyle dolu, derin iman sahibi... Eşrafından örnek Müslüman Hacı Fahri Tulukçu'ya... ailesi efradına..." deyince, başına balyoz inmiş gibi oldu. Ötesini dinleyemedi. Başı dönüyordu sanki güç tutuyordu kendini. Ulan eşşoğlueşşek Neşati, bu boku sen yedin! Senin ben o göt yalayan ağzına sıçmazsam... Höst! Kendine gel oğlum. Bura cami! "Derin iman sahibi"ymiş! Hırsız mülk sahibi. Sen de onun oğlusun! Yalan mı! Evet, ona bıraktık mevlidi; o da yatırımının hakkını aldı! Hay, lanet olsun hepsine. Evet, Hamza Usta, benim durumum size hiç benzemiyor! Gördün mü başımıza geleni Salih! Neyini göreceğiz; bilmediğimiz şey mi? Sen gör! Cami hırsızların elinde oğlum! Bu kadar basit! Adam ol da bırakma onlara! Mevlit bitmişti. Çıkmaya başladılar. İçine çöken karabasanı dağıtma çabasıyla Rüştü'nün peşi sıra o da çıktı ağır ağır. Avlu ağırdan boşalıyordu. Çevresindeki hafızlarla bekleyen Hacı Zihni gelip elini sıktı. "Allah kabul etsin!" diyorlardı. Neşati sokuldu aralarından "Allah gabul etsin Muhsin Bee!" dedi heyecanla. Biraz eğildi. Acele otobüse yetişecekti; bir istediği var mıydı? Kendini güç tutuyordu. "Ne cehenneme kaçıyorsun orospu çocuğu! Dur bakalım seninle..." Söylesene, ne duruyorsun! Ağa oğluna yakışan da bu hani! Boşal uşağına! "Yok!" dedi sertçe. "Güle güle!". Döndü. Rüştü'yle ağır ağır yürüyorlardı ki kızarık gözleriyle Sedef çıktı önlerine. Annesi kötüleşmiş; arabayla eve götürmüş arkadaşları. Muhsin'i istiyormuş. Çile bitmemişti! Bir işi vardı; birazdan uğrayacaktı. Çıktılar avludan. Şöyle bir kendine gelmekten başka ne işi vardı ki! Ses-

sizce yürüyüp ileriki sokakta bir kahveye oturdular. Dua olayına tepkisini duyumsamış olmalıydı Rüştü. Sinsi gülücükle bakıyordu. Muhsin'in masadaki eline ağırdan pata patayla,

— Takma kafanı! dedi. İyi bir işi yaptın! Gerisine boş ver!

İyi bir iş mi yapmıştı gerçekten? Hamza da söylemedi mi aynı şeyi?

— Salih'in annesine birlikte gidelim mi?

Duraladığını görünce ekledi.

— Çok kalmayız. Bir yerde bir şeyler yeriz, sonra da çıkarız.

— Emmioğulları bizde bu gece. Çıkınca sen de bize gelirsen olur. Pek de çekici değildi ya, o yaslı evden bir an önce kurtulmak için yalnız gitmekten iyiydi. Apartman girişini sarmış mis gibi yağ kokusuyla çıktılar merdivenleri.

— Helva karıyorlar.

"Evet" deyip zile bastı Muhsin. Güzelce bir kadının açtığı kapıyla helva kokusu yüzlerine çarpmış gibi oldu.

— Buyrun!

Salon kadınlarla doluydu. Sedef çıktı hemen. "Hoş geldiniz!" diye öne geçip Hanife Teyze'nin odasına götürdü. Yaşlı birkaç kadının arasında yatağına uzanmış Hanife Hanım'ın yorgun yüzündeki kızarmış sönük gözleri kapıdaydı. Heyecanlanmıştı Muhsin'i görmesiyle. Bitkince doğrulur gibi oldu. Başucuna yakın oturan yaşlı kadın uzanıp engelledi hemen. Muhsin elini öpüp çekilerek ardındaki Rüştü'yü tanıttı. Rüştü el öper öpmez saygıyla durup baktı Hanife Hanım'a.

— Allah hepimize ecir sabır versin teyzeciğim, dedi. Acımız çok büyük! Yüce Rabbimizin cennetinde Salih kardeşimiz. Allah her şeyi görüyor!

Yorgun iniltisi duyuldu Hanife Teyze'nin. Gözlerini kapatmıştı. Başucundaki kadın kolonyaladığı pembe bir mendili alnına koydu hemen. Hiç beklemediği olay karşısında şaşa kalmıştı Muhsin. İyi mi etti bu oğlan şimdi yani! Biraz kendine gelmiş hasta, yaşlı kadıncağıza dinsel diller döküp acıla-

rını depreştirdi zavallının. Çabucak çıkan biri yanında orta yaşlı bir kadınla döndü hemen. Doktormuş gelen.

— Lütfen sizler dışarı!

Koridorda telaşla gelen Sedef'le karşılaştılar.

— Salona buyrun, deyip odaya girdi hemen.

Kadınlardan birkaçı sokak kapısından çıkıyorlardı. Başlarıyla selamlayarak salona girip boşalmış kanepeye oturdular yan yana. Üzüntülü suskunlukla durgundu salon. Bir tepsiye konmuş iki helva tabağıyla girip Muhsinlerin önünde eğilen gençten bir kadın, çekinir gibi odadakilere baktıklarını görünce,

— Herkes aldı efendim. Siz buyrun, dedi.

Muhsin pek sevmezdi ya, güzeldi helva. Ağır ağır yedi. Rüştü de bitirmişti. Yandaki sehpaya bıraktılar boş tabakları, Doktor'la Sedef gelmişlerdi. Uykuya dalmış Hanife Teyze. Muhsin'le Rüştü kalktılar. Bir yere sözleri vardı. Gene uğrayacaktı Muhsin. Sokağa çıkmış yürüyorlardı ki

— Keşke öyle söylemeseydin, dedi. Kötüleşti kadın.

— Nereden biliyorsun içinden mutlu olmadığını?

Bu da söz mü şimdi! Bir şey diyecek oldu, vazgeçti. Tartışacak durumda değildi. İsteksizce bindi Rüştü'nün çevirdiği arabaya. Pek konuşmadılar. "Güzel bir mevlit oldu" dedi Rüştü bir ara. Ses çıkarmadı. Sekizi geçiyordu eve vardıklarında. Kapıya yaklaşırken bağlama sesi duyuldu.

— Keyfi yerinde, dedi. Bağlamasını da getirmiş bizim Emmioğlu.

Zile basınca durdu bağlama sesi. Kapıyı Bedriye Hanım açtı. Arkasından sokulan Emmioğlu tam bir şey diyecekti, yanındaki Muhsin'i görünce güldü yüzü.

— Öldük açlıktan, nerede kaldın diyip çatacaktım bacanağa. İyi ki geldin!

— Yeseydiniz!

— Sensiz sofraya oturuyor mu Bedriye Hanım.

Masa hazırdı. Lavaboya uğrayıp oturdular hemen. Büyücek bir kalaylı tepside iç pilavla doldurulmuş koca bir tavukla gelen esmer, güzelce yüzlü, minyon bir kadını, "Bizim hanım, Semra" diye tanıttı Emmioğlu. Tepsiyi masaya koyarken, incelikle gülümseyerek başıyla selamlayıp çıktı kadın Muhsin'i. Mevlidi ya duymamıştı ya da aldırdığı yoktu böyle şeylere Emmioğlunun.

— Bağlamanı da almışsın.

— Bağlamamı da aldım şarabımı da. Bu tavuk gâvur edilir mi!

Şaka sanmıştı Muhsin. Elinde kırmızı şarap şişesi, üç de bardakla dönen Rezzan Hanım'ı görünce şaşaladı. Şakası yok bu oğlanın! Emmioğlu döndü Muhsin'e,

— İçeriz değil mi, dedi.

Bir an duraladı Muhsin. İçerdi, niye içmesin de...

— Başka içen yok mu?

Gülerek,

— Yok, dedi Emmioğlu. Bakma bizim bacanağa; yengemizle uçacak onlar! Sen de bize katıl, çoğunluğu alalım.

Rüştü gülüyordu. Tavuğu kesmeye çalışan Bedriye Hanım duymamış gibiydi.

— İç sen, dedi, Rüştü. Bize bakma! Bedriye Hanım tövbeli. Ben de istencimi sınava çektim. Emmoğlu kışkırtıyor!

Güzeldi şarap. Tavuk dolması nefisti. Acılı soslu güzel bir de salata vardı. Keyfi yerindeydi herkesin. Muhsinler birinci kadehi bitirirken Emmioğlu, Semra'nın doldurup uzattığı üçüncü kadehi deviriyordu. Her kadehte de gülücüklü gözleri biraz daha parlayarak "şerefe!" diye kaldırmayı unutmamıştı. Cebinden çıkardığı külahlı mevlit şekerini Bedriye Hanım'a uzattı Rüştü,

— Biz de mevlit şekerimizi yeriz dedi. Gülerek.

Doğruldu Emmioğlu.

— Haa, mevlide gitmiştiniz! dedi. Nasıl oldu?

— Sana ne oğlum? Şarabını iç sen!

— Ne olmuş? Şarabımı da içerim mevlit şekerimi de yerim!

— Verirsem!

Muhsin'e döndü Emmioğlu.

— Bize şeker yok mu baba? Dedi.

Cebindeki şeker külahını çıkarıp masaya koyarken güldü Muhsin.

— Olmaz olur mu!

Külahı açıp bir akide şekeri attı ağzına. "Allah kabul etsin!" deyip takır tukur yemeğe başladı

— İşte bu kadar! Salih kardaşımız içmez miydi?

— İçerdi.

— Bir kadeh kaldıralım mı o güzel kardaşımızın ruhuna?

Gülümsedi Muhsin. Gerçekten tatlı adam bu.

— Niye olmasın.

— Haa böyleee!

Yeniden doldurulan kadehini kaldırarak çın çın yaptıktan sonra içip masaya bıraktı Emmioğlu. Açtı ellerini

— Salih kardaşımızın aziz ruhuna gönderdik. Biz günahkâr kullarının bu yürekten dileğimizi kabul eyleyip ruhuna vasıl eyle ya Rabbi!

Havadaki ellerini indirip yüzüne sürerek bitirdi duasını. Gülmeye başladı Muhsin. Anasının gözü oğlan bu!

— Vallaha ruhu şad olmuştur!

Yalan mı söylüyor bu herif Salihciğim! Ne yalanı! İçim açıldı be! Rüştüler de gülüyordu.

— Duayı iyi biliyorsun!

— Daha neler biliyorum ben! Kuran kursunda az mı dayak yedim hocadan, küçüklüğümde.

Masanın havası değişmişti.

— Sazımı ver Semra Hanım.

Masadan açılıp aldı sazını. Dizlerine yatırıp akorda başladı.

— Bacanak, şu seni köyden kovdukları türküyle açsana!

— Emrin olur ağam!

Esrik gözlerini hafiften kısıp çevresine baktı; sazı bir iki tımbırdattıktan sonra başladı.

"Manda yuva yapmış söğüt daaline/Amman amman/Yavrusunu sinek gapmış, gordün mü? Amanini yandım/Amanini amanini amanini yandim/Tiridine tiridine tiridine bandım..."

"Tiridine bandım" sözlerinde, yanı başındaki Semra'nın gözlerinin içine eril bir vurgulamayla gülümseyerek bakıp göz kırpması güldürmüştü herkesi. Aynı biçimde bir kez daha yineledi, gözleri Semra'da.

— "Tiridine tiridine bandım/Badava mı sandın/Para vidim aldım!"

Gülüşüyorlardı. Gözlerini kapayıp başını aşağıdan yukarıya doğru ağırdan kaldırarak bir "hooo" ya da "oof" çektikten sonra sürdürdü.

— "Sabahleyin erken çifte giderken/Amman amman/Öküzüm torbadan düştü/Gordün mü? Amanini yandım..."

Gene ayni sözler, aynı iniltili başkaldırış. Ardından son parçaya başladı.

— "Sabah ezanını okurken/Ammaaan amman/Meyzin minareden uçtu/Gordün mü?.."

Bu son dizeleri sabah ezanı okunurken tam üç kez yinelemiş köyün ortasında bağıra bağıra. Kovmuşlar köyden Emmioğlu'nu.

— Linç etmediklerine şükür!

Tezeneyi saza takıp yanına bırakırken,

— Bizde o olmazdı bacanak, dedi.

Şarabını yudumlayıp masaya koydu.

— İyi ki kovdular da dünyayı tanıdım biraz.

Geç saate kadar birini bitirip birine başladı türkülerin. Kimine sözler ekleyip kendine özgü yorumlarla iyice alaylı biçime soktuğu, çoğu taşlamalı halk türküleri birbirinden tatlıydı.

Burçak Tarlası'ndaki "Bakın şu herifin kaç tarlası var!"ı "Bakın şu hırhızın (hırsız) gaç bangası var!" diye söylüyordu. "Aman da gızlar ne hoş imiş yoksul soyması/Donsuz, aç millet sırtından

banga gurması!", "Dinli dinsiz hırhızlarla banga gurması", "içinden içinden yavrum tırtıklaması", "İndirme gündelikleri/galkar gideriz. Fabrikanı da başına yıkar gideriz!" "Hooo!". Neymiş bu herif be! Sesi de tatlı. Köroğlu türküsünü söyleyişi de hem tatlı hem de vurucuydu! "Mert dayanır namert kaçar/meydan gümbür gümbürlenir./Sendikamız divan açar/Divan gümbür gümbürlenir. Divan gümbürlenir/Patron kendini öğende/Eller patronu döğende/Balyoz patrona değende/Patron gümbür gümbürlenir./Top atılır bankasından/Halk saklasın belasından/Sendikamız narasından/Her yan gümbür gümbürlenir...". On biri geçmişti Emmioğlu sazı kapatıp köşeye dayadığında. Terlemişti. Çakır keyif gülümseyerek bakıyordu.

— Şimdi revanimi isterim.

— İyi ki başına iş açmadı bunlar!

Güldü Emmioğlu,

— Karakolda bir iki dayak yedik, dedi. Sendika olmasa anamı sikerlerdi.

Emmioğlu'nun, patavatsız sövgülerine alışmış olmalılar; hepsi güldü. Revaniler yenip üstüne kahveler de içildikten sonra kalktılar. Bir akşam onlara da beklediklerini söylediler Emmioğluları, sokakta ayrılırlarken. Saat bire doğru eve geldiğinde mutlu bir yorgunlukla çıkmıştı merdivenleri. Bir kâğıt vardı kapıda. Alıp açtı hemen. Bir satır yazıydı. "Sen evde durmaz mısın". Ne ad vardı ne tarih. Yazıyı da benzetememişti bir şeye. Zeliş miydi? Başka kim olurdu? Reyhan! Yok deve! Karmakarışık düşlü bir uykuyla geçirdi geceyi. Sabah biraz yorgun kalktı. Masa üstündeki kâğıda baktı gene. Kim bu? Rıza olacak değil. Ya Zeliş'tir... Eeee, ya da!.. Ne bileyim, akla geliyor işte. Tut ki o, ne yaparsın? Ne mi yapacağım? Senin gibi orospuları istemiyorum diyeceğim! Bok dersin sen onu! Reyhancığım diye hemen! E görürsün! Neyini göreceğim! Sanki geldi de! Akşam Mülkiyeliler'de yemek yiyordu ki başını kaldırıp da karşısına dikilmiş Reyhan'ı görünce dili tutulmuş gibi kaldı birden. Doğruldu yavaşça.

— Sen miydin? dedi. Titremesini güç engellediği sesle.

Donuk gözleri Muhsin'de kaldı bir süre. "Bendim" diyerek oturdu masaya. Sessiz bakışıyorlardı.

— Niye geldin?

Soğukça gülümsedi.

— Acıktım, yemek yemeye geldim.

Duraladı Muhsin.

— İyi, afiyet olsun, dedi. Ben zaten kalkıyordum!

Yüzü birden allak bullak oldu Reyhan'ın. Ateş saçıyordu bakışları.

— Otur oturduğun yerde, dedi; titrek, boğuk bir sesle. Namussuzum, kafana çeviririm şu masayı!

Yaralı, yabanıl bir hayvanın kin dolu gözleri üstüne dikilmişti Muhsin'in. Ne diyeceğini bilemeden kaldı. Garson gelince toparlanıp yatışmış gibiydi Reyhan. Mezemsi şeylerle bir duble rakı söyleyip yolladı garsonu, Muhsin'e döndü.

— Sakın şımarıklığa kalkma; patlarım!

Toparlanıp dikeldi Muhsin.

— Şımarıklığa sen kalkıyorsun!

Karanlık bakışlarını üstüne dikmiş Reyhan'a durgunca bakıp ekledi.

— Ne gerek vardı bütün bunlara?

Reyhan, kımıltısız bir bakıştan sonra boğuk sesiyle aldı ağırdan.

— Nasıl dayanılmaz bir kızgınlıkla içimin kavrulduğunu ne bileceksin!

— Bilmeme gerek yok. Elimden bir şey gelmez. Senin yüreğinde kaynıyor kazan!

— Kaynatan da sensin! Ben bir şey yapmadım!

Suskun bakışıyorlardı. Bu kadın hasta! Garson yiyecekleri getirmiş, rakı kadehini de bırakmıştı masaya. Yemeğine eğildi Muhsin.

— Sen içmeyecek misin?

Başı önündeki tabakta,

— Hayır, dedi.

— Lütfen!

Doğruldu şaşırarak. Nerdeyse yalvarır gibi bakıyordu Reyhan! Gözlerindeki canavarsı parlayış uçup gitmişti. Fırtına sonrasının tatlı, serin esintili sevecen duyarlığı vardı bakışlarında. Bir şeyler gezindi içinde Muhsin'in. Sevgi miydi, acıma mıydı, korku muydu, ayıramamıştı. Dönüp uzaktaki garsona masadaki rakı kadehini gösterdi, ona da getirmesi için. Rakı gelince kadehini kaldırdı Reyhan, o sevecen bakışını dikti Muhsin'e.

— Geçmişteki güzel günler için, dedi.

Uzandı, Muhsin'in elindeki kadehe çın diye dokundurup içti. Bir yudum alıp bıraktı Muhsin de. Reyhan'a baktı; kadehi bir dikişte yarılamıştı neredeyse!

— Nasıl bıraktılar seni?

— Suç mu işlemiştim?

— Aptal aptal konuşma! Bildiğime göre Salih de suç işlememişti.

Yalan mı diyor kız! Söylesene; Tulukçular torpil yaptırdı, desene! Bir süre bakıştılar. Peynire uzanırken,

— Bıraktılar işte! dedi Muhsin.

— Sen öyle san! Bırakmazlar. Sürüp gider bu pislik.

Güvensizlikten çok yılgınlık vardı ısısını gene yitirmeye başlamış soluk gözlerinde. Bu kız ezilmiş! Benim suçum mu! Nedim Hoca da yılgındı, ezilmiş miydi! Ne de benzedi ya! Ağırdan yiyorlardı suskunluk içinde. Reyhan ikinci kadehi getirttiğinde o birinciyi yeni yarılamıştı daha.

— Böyle içmezdin!

Acı, soğuk bir gülümsemeyle bakıyordu Reyhan.

— Neyimiz böyleydi ki!

Evet, neyimiz böyleydi ki! Anımsadı birden; Salih'in geldiği gece şu masada oturmuşlardı. Ne güzel geceymiş! Salih yok, FİDE yok, yakında Nedim Hoca da yok! Biz de böyle varız işte!

— Almanya'dan mı geldin?

— Iğdır'dan.

Şaşırmıştı Muhsin.

— Halime Abla'yla, Erbil'i getirdim; küçük oğlanı. Her gün ağlayıp duruyordu Halime Abla. Kocasının gömütü neredeymiş, o nerdeymiş! Uyamadı Almanya'ya.

Duraladı bir.

— Büyük oğlan, Doğan bende kaldı. Dönemiyor o. Bir türlü atamıyor yaşadığı travmayı. Kolay mı! Çocuk ne yapsın?

— Babanın gömütü Iğdır'da mı?

— Vasiyeti vardı. Beni buralarda bırakmayın, diye.

Karabasan bir ağırlık çökmüştü gene.

— Suna Kan konseri var.

— Evet, yarın akşam. İyi rastlantı. Çok istedim ama bilet bulamadım.

— Bilsem alırdım!

— Sağ ol! Ben de bilemezdim.

Kızın gözlerindeki bulanık ışıltıya bak! Ne bileyim, söyleyiverdim öyle!

— Biliyorsun, ben anlamam müzikten! Sen götürmüştün beni.

Ağırdan başını çevirip rakısını yudumladı Reyhan.

— Kemana çalışıyor musun?

— Bu çirkef dünyaya dayanmaya çalışıyorum.

Gözlerini dikip baktı gene.

— Seni görmemeye kesin kararlıydım buraya gelirken. Olmadı!

Yürekten başkaldırdığı yazgıya yenilmiş olmanın ağırlığı vardı deyişinde.

— "Ben ne eyledim ki!" Son sözü bu oldu zavallı babacığımın. Komaya girdi sonra. İki gün yaşayabildi!

Gözleri doldu dolacaktı Reyhan'ın; kaçırmadan bakıyordu.

Kendine gelmiş gibi doğrulup çevirdi başını.

— Iğdır'a gidince her şey karıştı. Düzelmiştim biraz. Yüreğim parça parça gene.

Dikti kadehi.

— Sen böyle içmezdin!

— Gene içmem. İki gündür böyleyim. Ne dün gece ne bu gece hiç olmamalıydı! Çekip gitmeliydim. Suçluyum!

Karanlık kuyu bakışını Muhsin'e dikti.

— Suça kışkırtan da sen!

— Onun için mi sövüp saydın bana?

— Ne yapsaydım ya? Vursa mıydım seni!

Bayağı düşmanca bakıyordu.

— Vurur musun gerçekten?

Babasının sözünü anımsayınca acılı bir alayla ekledi.

— "Ben ne eyledim ki!"

Sallanır gibi oldu Reyhan.

— Saçmalama!

Duralayıp ekledi.

— Benim derdim kendimle.

Evet, derdi kendiyle bunun. Senin başka türlü mü! Herkesin derdi kendiyle. Karışık, çelişkili duygular dolanmaya başlamıştı içinde. Nedim Hoca'nın "amansipe" mi neydi o... onlardan mı şimdi bu? Ne yapsın bu kız! Peki, ben ne yapayım? Çektiği acılar... Başladın! Bir bu kadın mı çekti acıyı! Hepimiz çekiyoruz da... Da'sı ne oluyor? Ayrıcalığı ne bunun? Ürküye kapılması mı! Ne bileyim işte... Kötü biri değil aslında yani.

— Sizin olayı Alman televizyonundan duydum. Radyo da verdi akşam. Yanardağı boşaldı yüreğime. Tam bu iş bitti diyordum ki çarpılmıştım! Bitmemiş demek! Karslı biri var, Nafi, elçilikte çalışıyor. Siyasal'dan. Ona açtım hemen. O da yeni duymuş. Öğrenirse bildirecekti. Çelişkili, küçük bir iki yazı çıktı gazetelerde. O günlerin nasıl geçtiğini bana sor! On günü buldu Nafi'den duyum gelmesi. Sen atlatmışsın. Gözaltına almışlar. Yapanları da arıyorlarmış. Açıkça söyleyeyim; sevindim mi, üzüldüm mü ayıramadım. Kendimle didiştim

bir süre. Dayanamadım; Rüştülere açtım. O Sadık salağı da sana yetiştirmiş.

Soğuk alayla baktı.

— Burnun büyümesin! dedi. Kadının taptığı erkek havalarına girme! Ayrıntılar bir yana, bütün erkekler aynı! Nasıl olsa geçecekti. Birlikte olsak çoktan bitmişti belki. Senden kaçmakla iyi etmedim! Azdırdım, takıntı oldu! Aptallık! O kadar da çok şey üst üste bindirmişti ki.

Dördüncü kadehi içip masaya bırakınca aynı alaylı bakışını gene üstüne dikti Muhsin'in.

— Ne dersin, bu gece tatlısından bitirip kapatalım mı bu işi?

Öylece bakıp duruyordu Muhsin de. Bakacak ne var oğlum, bitir gitsin sen de! Son kadehi dikti Muhsin, kalktılar. Yol boyu hemen de hiç konuşmadıkları arabadan inip eve çıktıklarında aynı suskunlukla soyunarak yatağa yıkıldıklarından sonrası, öç alırcasına saldırı yarışmasına dönmüştü birden! Ya yapamazsam korkusu bir görünüvermiş, yitip gitmişti hemen. Sabah uyanıp yatakta yanının boş olduğunu görünce kapattı gözlerini, yeniden uykuya bıraktı kendini. Gözlerini açtığında olan biteni geçirmeye başladı kafasında. Kızgın sürtüşmeler arasında mırıltı, inilti, fısıltılarla yüklü bir fırtına kopmuştu dün gece, yıkıp gitmişti her şeyi! Evet, yeni Kızılcahamam fırtınası! O, kargaların uçuştuğu karakışta yaşam veren, yemyeşil bahar fırtınasıydı; bu, bahar sonu bastırmış yıkıcı karakış fırtınası! Kargalar bile uçuşmuyor! Etinin, canının derdinde bu kadın. Gerisi bilinen öykü. Dün bitecekti, bugün bitti. İyi yaptın bu işi Reyhan Hanım. Beni de kurtardın bir takıntıdan. Kaçan balık büyük olurmuş! Kendin geldin oltaya! Kılçıktan yenmiyorsun! Pek taze de görünmedin! Zeliş senden tatlı! Benden ırak ol, cehenneme direk ol! Güldü. Nuri vardı cezaevinde; o söylerdi kiminde şaka yollu. Kötü alıştı dilim! Güzel söz ama! Tam da yerine oturdu! Bırak devrimciliği, ne biçim insanlık ulan bu! Biraz utanma da mı

yok! Ne yaptı sana bu acılı kadın! Kadınlığını serdi ayaklarına! Ne olmuş! Biz de erkekliğimizi verdik! Bir iki şey bellemişsin, kafamı bozma! Benim acım yok mu? Kalkıp duşa girdi. Bornozla gelip uzandığında daha sıcak düşünmeye başlamıştı geceyi. Coşkuyla kendini vermişti Reyhan. Daha ilk boşalmadan sonra uzanıverdiklerinde dönüp kollarıyla sarmış, yüzünü göğsüne, kollarına sürerken ağırdan, en sevecen öpücüklerle donatmaya başlamıştı Muhsin'i. Daha sonraki sevişmeler sırası, sayıklar gibi belli belirsiz bir şeyler dediğini anımsıyordu. "Niye böyle oluyor!" mu demişti ya da "Niye böyle oldu mu!". Bir iki de yineledi gibi. Uçuştukları tepelerde hıçkırık benzeri inlemeler arasına karışıp gitmişti fısıldamaları. Güzel geceydi! Bitti. Hıyarlık ettim. Zeliş kim, bu kim! Evet, niye böyle oluyor? Ne bileyim, oluyor işte! Kurulanıp giyinmiş çıkıyordu ki kapı arasına sıkıştırılmış kâğıdı gördü. Alıp açtı hemen. Titrekçe bir yazıydı. Evet Reyhan'ındı. "Seni çok sevdim Muhsinciğim! Seni tutacak kadar güçlü değilim. Sen de beni taşıyamazsın! Ötesi yok bunun. Olmasını da istemiyorum. Sen de isteme. Düş bitti". Kâğıt elinde, dönüp oturdu yatağa. Yazıyı bir iki kez daha okudu. Hiçbir şey düşünemeden katlayıp cebine koydu. Çıktı evden. Şaşkın dolandı o gün. Akşama doğru Suna Kan konserine gidip kapıda beklemek bile geçti içinden. Belki de saklamıştır konsere gideceğini! Utanıp vazgeçti son dakikada. Kız senden akıllı; doğru olanı yapıyor. Sıkıntılı akşam saatlerinden sonra eve gelip uzandığında umarsızdı. Nedim Hoca'ya bir telefon etseydi keşke. Gözü kesmiyordu evden bir daha çıkmayı. Telefon etse ne olacaktı? Nedim Hoca'dan da bıkmıştı artık! Telefonu isteyecektin Hoca'dan. Ne bileyim, olmadı o gün. Başkasına söz vermemiş olsa bari. Kâtip sordu gene telefonu. Hocalar gidiyor; FİDE'dekiyle iki telefon oldu şimdi. Rıza'yla konuşmalı. Dün gecenin böyle ağır basacağını kestirememişti doğrusu. Dün geceden miydi? Sabahki bir satır yazıdan mı? Günlerin getirdiği gerginlik miydi? Neyse, oydu! Sorun ken-

disiydi. Bir kesin karara varması gerekti. Ayağını yere basıp ne istediğine karar vereceksin önce! Kolay mı! Reyhan için çok mu kolaydı? Ne yaptı Reyhan? Doyurdu egosunu gitti! Sevgi bu mu? Ben açım! Belli! Onu sen çözmezsen, kim ne yapar! İstenç sorunu oğlum. Senin kafan aç! Yel önünde kuru yaprak, dolaş dur! Nereye varacak? Düşlerle tedirgin bir uykuyla güç etti sabahı. Yıkanıp nereye gideceğini bilmeden çıktı evden. Aldığı gazetelere bir göz attı kahvaltıda, attı elinden. Başkan maşkan birileri öldürülmüş gene. Çıktı. Nedim Hoca'yı aradı telefonla. Naime Hanım açtı telefonu. Hastaneye, kontrole gitmiş Hoca. Selam bırakıp kapattı. Akşama doğru aradı. Dönmüştü Hoca. Bulgular iyi çıkmış. Toparlanıyorlarmış yolculuk için.

— Bir akşam yemeğinde konuğum olur musunuz Hocam?

— Sağ ol Muhsinciğim. Görüşmeden ayrılacak değiliz.

— Siz de sağ olun Hocam! Gününü, yerini konuşuruz Rıza'yla.

İşyeri telefonunu aldı Rıza'nın, ertesi günü de aradı. Telefonda konuşmuş onlar. Önümüzdeki hafta içi bir gün olabilirdi. Yalnız Hoca'nın gece çıkmasını istemiyordu Naime Hanım. Öğle yemeğine giderlerdi Muhsin'in belirleyeceği yere. Yeri bildiririm, deyip kapattı Muhsin. Mülkiyeliler'i pek sevmez Hoca. Solcu meyhanelerle de başı hoş değildir. Neyse, uygun bir yer bulacağız. Kışkırtmalı yığınsal kanlı çatışmalar da başlamıştı gene. Sivas'ta sokağa çıkma yasağı konmuştu. Birkaç gün sonra Çorum'da Alevi mahallelerine saldırdılar. Üç kişi ölmüştü, bir sürü yaralı vardı. Askerler girdi kente bir gün sonra. Barikatlar kuruldu, sokağa çıkma yasağı kondu. Çatışmalar sürmüş, ölü sayısı yirmi beşe çıkmıştı. Asker, polis ancak ertesi günü ele geçirebildi kenti. Sürüyor bu iş! Duracak mıydı! Dikkatli olacakmışız! Nasıl dikkatli olacağız Hamza Usta! Bize sokulma diyorsun yani! Kime sokulacağım? Bana sokulan kimse var mı? Köşemizde bekleyeceğiz böyle! Partilere girip birileriyle mi dalaşayım! Tanrı belasını versin,

sıcaklar da bastırdı iyice. Ertesi günü öğlende, Rıza'nın Muhsin adına yer ayırttığı, Ankara Kalesi'nde, yeni açılmış bir restorana gittiler Nedim Hocalarla. Rıza da izin almıştı. Aşağılardaki Ankara'ya yukardan bakan, genişçe balkonumsu bir tahta terastaydılar. Beğenmişlerdi. Yüzü gülüyordu Hoca'nın.

— Bizden kurtulduğunuza seviniyorsunuz galiba Hocam.

Güldü Nedim Hoca.

— Amma alıngansın Muhsin, dedi. Nesine sevineceğim onun?

Duraksayıp sürdürdü.

— Yanmış dediğim yazı vardı hani; BİTLİ KARGANIN SERÜVENLERİ'nde. Yazı kitaplıkta, bir dosyada çıktı. Bir kopya bırakmışım evde demek. Ona sevindim.

— Ben de çok sevindim Hocam, dedi Muhsin. Okuyabilecek miyiz?

Acılıkla güldü Hoca,

— Nesini okuyacaksın oğlum? Bir iki sayfalık taşlama yazı parçası. "GÖMÜTLÜK TAŞLARI İÇİN NOTLAR" bölümünden bir taslak.

Duraksayıp aldı,

— Bu İslam sorunu çok önemli bizim için Muhsin. O yazıyı bulunca bir kez daha baktım notlarıma. Basındaki bir iğrenç yaratığın utanmazca sözünü ettiği, Endonezya olayları. Bakın, taa '24'lerde, Komintern'in Dördüncü Kongresi'nde, "Panislamizm" tartışılırken, Hindistan delegesi Roy'a karşı Lenin'in tavrı var; antiemperyalist savaşta İslamcı yığınların aktif desteğinden yararlanmamız gerek diyor. Lenin'in yanında yer alan Endonezya delegesi bu, Tan Malaka, "Bizim Parti on üç bin kişiydi" diyor. "Bizden çok önce kurulmuş Müslüman köylü yığınlarının toplandığı SAREKAT (İslam Birliği) örgütünün milyonlarca üyesi vardı. Soğuktular bize. Yabancı devletlerin ülkeden kovulması, toprağın köylüye dağıtılması, fabrikalarda işçilerin yönetime karışmaları filan var bizim programda. Onları görünce yumuşadılar. Bunları onlar da

istiyordu. Yakınlık kuruldu. İlk toplantıda sordukları, 'Müslüman mısın?', 'Allah'a inanıyor musun?' sorularına karşı, Allah'ın karşısında Müslümanım da insanlara karıştım mı değilim, dedim. Allah, insanlar arasında çok şeytan yarattım, diyor çünkü dedim. Buzlar eridi". Komintern'in antiemperyalist savaşta İslam'ı değerlendirmesi bu olgulara dayanıyor. Biliyorsunuz, Amerikan parmağıyla acımasız kırım-kıyımın yapıldığı dönemde, Endonezya Komünist Partisi, Çin'den, Sovyetler Birliği'nden sonra, üç milyon üyesiyle dünyanın üçüncü büyük Komünist Partisi'ydi. On üç milyonluk da halk cephesi vardı '65 yıllarında, Üçüncü Dünya'nın öncülerinden Sukarno'nun, ilerici iktidarı, bu cepheye dayanıyordu. Foster Dulles, Sukarno'ya "tarafsızlık ahlaksızlıktır" diyordu Soğuk Savaş döneminde. İşbirlikçi subayların başlarında General Suharto, Amerika'nın yol göstericiliğindeki faşist darbeyle milyonlarca suçsuz sivil insanı kesip denizlere, ırmaklara attı. Müslümanıyla komünistiyle işçiler, yoksul köylüler, aydınlardı bunlar. Çoluk çocuğuyla sivil halk yani. Ordunun görevlendirdiği katilleri de Müslüman. Şaşırıyorlar. "Siz bize, kâfir dediniz, bunlar ölürken "Kelime-i şahadet" getiriyor, diyorlar. Bir sürü yeni yalanlarla kandırabiliyorlar adamları yeniden. Ordunun antikomünist koşullanmışlığı kadar, Ebu Süfyan tayfası "Müslüman ulema"nın da ağırlığı var bu acımasız kıyımda. Cava, Sumatra, Bali'deki Müslümanlar kesilip ırmaklara denizlere atıldı. "Balıklar komünistlerin etine doydu" diye uluyordu gazetesinde bu rezil yaratık.

Kısa bir suskunluktan sonra,

Homoseksüelmiş dediler bu herife! Kimsenin cinsel dünyasıyla ne ilgilenirim ne de ayıplarım. Çoğu ülkede doğal karşılanıyor bu; saklamıyor kimse de. Bir de bu ikiyüzlü herifi düşünün! Arkasını Amerika'ya vermiş. Kesilen Müslüman yığınlar için göbek atıyor sevincinden; Müslüman sarığı, cüppesiyle hem de. Bizim halk, "puştluk ediyor" sözünü bunlara kullanır işte! Cinsel yaşamından bize ne? Söylemin önemli

yanı, mecaz yanı Tan Malaka'nın, "Allah, Müslümanlar arasında şeytansılar da yarattım, dedi" sözü bu! O günlerde, 12 Mart öncesi, Amerikalıları denize atan, savaş açan gençlerin öldürülmesine çağrı çıkarıyordu bu herif. "Boğaz'da, Marmara'da balıklar komünist etine doydu" diye uluyacağı orgazm gününü bekliyordu! Müslüman, hem de yurtsever mi oluyor bu herif? "Çok Haacıların çıktı haçı zir- i begalde" koltukaltlarında yani, derdi eskiler. Bunların koltuğunun altında Amerikan haçı var! Asıl puştluğu bu, herifin! Piyer Lermit diye bir topal papaz. Avrupa'nın haçlı soylularını peşine takıp İslam dünyasını yağmaya sürükledi; bilirsiniz bir savaş sonunda "açız" diye gelen Normanlara, savaş alanında yatan Müslüman Türk ölülerini gösterdi herif, "Bunları yiyin!" diye. Onlar da yedi!

İrkiltici bir suskunluk çökmüştü birden. Güdüsel bir tedirginlikle dikeldi Muhsin.

— Gâvur Müslümandan beter diyorsunuz yani Hocam.

— Ne de güzel anlamışsın!

Acılı bir alayla bakıyordu Nedim Hoca.

Muhsin bozulmuş, bir şeyler aranıyordu ki aldı Hoca,

— Kör inanca batırılmış insanı konuşuyoruz oğlum. Gâvuru, Müslümanı; insan sonunda. Sınıflı soygun düzeni insanı ne duruma sokuyor. Haçlı Seferi kime yaradı? Evet, Uzakdoğu'dan gelen kervan yollarını tutmuş, Ortadoğu'daki İslam egemenliğinin son bulması, Akdeniz kıyısındaki ticaret limanı burjuvalarının temel özlemiydi ama başta Kilise'ye, papalığa yaradı. Sefere çıkacak şövalyeler, feodaller, savaş donanımı için topraklarını satışa çıkardılar. Yok pahasına nice mallara mülklere el koydu papalık. Gidenler de varsıl Doğu'yu soymak "dinsel!" inancıyla yola çıktı! Gâvur, müslüman da birbirini yedi. Bu gün, Müslümanım diye dolaşan Ebu Sufyancılar, Amerikalılara, tüm emperyalist dünyaya, yüz milyonlarca Müslümanı yediriyorlar! Konuştuktu biliyorsunuz; din, iman kavgası filan değil bu. Musa, İsa. Muhammed umur-

larında değil. Müslümanı da keser, kestirirler Hıristiyanı da. İş ki dünya soygunu sürsün! Sorun o! Avrupa'da milyonlarca Yahudi'yi fırınlarda yakan da bu kafa. Bakın, evde olsak size bu komünist soykırımının ardından Endonezya nasıl soyuldu; hangi Emperyalist ülkenin ortaklığında, başta Amerika, neleri yağmaya başladılar gösterirdim. Aklımda kalan ad, "Freeport Company" sözgelimi: "bakır", "altın" madenlerini aldı. Bir ABD-Avrupa ortaklığı "nikel" madenlerine, "boksit"e el koydu. "Demir cevheri", "alüminyum", "manganez" işletmeleri, hepsi Batılı ortaklıkların elinde. Geniş tropik ormanlarını yağmalıyorlar. "İnko", "British Petroleum", "Newmont", "Excon Mobil" bir sürü Batılı soyguncu ortaklık. Halk yığınları sürünüyor. Dünya yağması, savaş stratejisinin ana temeli. İdeolojiydi, dindi, özgürlüktü, kanlı soygunun aldatıcı tuzakları bunlar. İran'da seçimle gelen Musaddık'a, Meclis, İran petrolünü millileştirmek görevini vermişti. İran'ı soyan Anglo-Iranian Petrol Ortaklığı gitti gidiyordu. İngiliz Gizli Örgütü'yle CİA, el ele, bir işbirlikçi generalle, Zahidi ile darbe yaptı. Musaddık gitti. Zahidi başbakan oldu. Dışişleri Bakanı Fatimi'yi kurşuna dizdiler. Kanlı, gizli polis örgütü SAVAK'ı da Amerikalı generaller kurdular o dönemde. Ne Musaddık komünistti ne Fatımi. Soylu varsıl kişilerdi. Kaçan Şah geri geldi. Petrol, İngiliz, Amerikan, İtalyan, Fransız, Hollanda ortaklıklarına dağıtıldı. Sovyet düşmanlığı altındaki, Kafkas petrolleri. Asya'daki doğalgaz, altın, türlü maden yataklarının soygunu tutkusu. Oyun hep aynı.

Sustu. Çöken gergin sessizliği dağıtmak içinmiş gibi Muhsin aldı hemen.

— Hocam, çok şey öğretiyorsunuz bize, sağ olun da benim aklım yazınıza takıldı. Kitabınızı dört gözle bekleyeceğim ya...

Gülümseyerek duraladı,

— Ne olur izin verseniz de o bulduğunuz parça diyordunuz...

Sonunu getirmemiş, duraksamıştı gene. Öylece bakıyordu. Gülümsedi Hoca.

— Amma meraklıymışsın be Muhsin, dedi. Bir iki sayfalık taslak. Ne anlayacaksın ondan?

Çekingen bir gülümsemeyle,

— Ben de onu merak ediyorum, dedi Muhsin. Ne anlayacağım acaba?

— İyi, bir kopya bırakırım Rıza'ya.

Sevindi Muhsin. Bir iki uğrayıp söyleşiyi görünce uzaklaşmış garson, Muhsin'in el etmesiyle yemekleri yazmaya gelmişti; döndü Muhsin,

— Rakı, şarap?

— Bilmem, dedi Hoca. O işe Naime Hanım bakar.

Birer kadeh kırmızı şarapta birleştiler.

— Mevlidiniz nasıl geçti?

— Hanife Teyze'yi çok mutlu etmişiz! Hastalandı.

Başı, garsonun önüne koyduğu yemeğinde, ağır ağır yerken,

— Kolay değil! dedi Hoca.

Acılı güçlüğü paylaşır gibi sessiz kalmışlardı. Naime Hanım'ın gözleri kızarmıştı. Muhsin'e döndü.

— Gelmeyi biz de çok istiyorduk. Doktor "riskli" deyince göze alamadım.

— İyi ettiniz. Sağ olun!

Gene basan sessizliği Hoca böldü.

— Sen ne yapacaksın, karar verdin mi?

— Bir iki tasarım var.

Duralayıp ekledi.

— Daha tam bir karara varmadım.

— Herifler hiç sallanıyorlar mı bak, küt diye karar veriyorlar. Çorum'u gördün! Daha neler bekliyor bakalım!

Gerilimli bir suskunluk bastı gene. Evet gördüm! Yani? Sıçan gibi bir deliğe mi kaçayım! Yani bu adam sıçan gibi deliğe mi kaçıyor? Doğru; söz oraya gidiyor! Onu demedim ben. Ya ne diyorsun?

— Sizden bir ricam var Hocam.

Dönüp baktı Nedim Bey.

Çekinir gibi aldı Muhsin.

— Telefonlarınızı diyecektim. Kimseye sözünüz yoksa birini bana devreder misiniz?

Soğukça bakıyordu Hoca. Yemeğine dönerken,

— Hayır, etmem, dedi. Biraz kızmış gibi.

Bozulmuştu Muhsin. Ne diyeceğini bilemeden şaşkınca mırıldandı.

— Gerekeni öderdim yani!

Daha soğuk bir bakış attı Nedim Hoca.

— Avuçla altın versen de olmaz!

İyice şaşalamış, bozulmuştu Muhsin. Çatalı bıçağı bırakıp Muhsin'e döndü Hoca. Dimdik baktı bir süre.

— Senin aklından zorun mu var? Niye alacaksın telefonu? Buraya yerleşeceksin!

Gözlerini iyice dikti Muhsin'e.

— Aklı olan, yapmaz bunu oğlum! Ayrıcalıklı mı sanıyorsun kendini! Kalıp ne yapacaksın burada? Güm diye yıksınlar ille de seni! Öyle mi?

Aynı sinirlilikle yemeğine döndü ağırdan. Buz gibi bir hava çökmüştü. Kafası dağılmış gibiydi Muhsin'in. Derinden gelen bir kızgınlık patlamasını güç tutuyordu. Kendine gel oğlum! Yalan mı söylüyor adam! İçine sıçayım böyle doğrunun! İyi! Sıç! Onlar da senin canına sıçsınlar! Git bakalım burnunun doğrusuna! Toparlandı.

— Biliyorum, beni düşündüğünüzü Hocam! Sağ olun! Ne bileyim işte; çok güç.

Hava gevşemişti. Hep susan Naime Hanım döndü,

— Hocanız sizin için çok üzülüyor Muhsin Bey, dedi; titredi titriyor bir sesle.

Gerilim sevecen bir havaya bırakmıştı yerini. Muhsin de duygulanmıştı da! Çekil git diyor adam! Nereye gideceğim.

— Sağ olsun, dedi. Yoksa niye söylesin böyle!

Şarabından bir yudum aldı,

— Bak Muhsinciğim, dedi Hoca. Fakülteye gitmiyorsun. Niye gitmiyorsun, onu da anlamış değilim! Öğreneceğin hiç mi bir şey yok felsefede!

— Bıktım Hocam diye kesti Muhsin. Anaksimenes, Anaksagoras, Elealılar. Milet Okulu, Thales. Doğanın aslı su mu ateş mi! Kant'ın transandantal bilmem nesi! Bugüne yanaşan yok.

— Bugünü anlamak için eskileri bilmek gerek.

— Çok gerekli oldu mu, *Diyalektik Materyalist Felsefe Sözlüğü* var, ona bakıyorum; yetiyor.

Duralayıp gözlerini suskunca dikti.

— Felsefe diyorsan, yetmez Muhsinciğim, dedi. O sözlüğe herkes bakar. Sana göre değil demek o fakülte. Keşke başka bir yere gitseydin.

Muhsin bir şey diyecekti ki sürdürdü Hoca.

— Hiçbir örgüte girmiyorsun.

Doğru, eğri: ille de şunu yap diyecek değilim. İster kendini gizli sanan, ister açık, bir örgütte olsan kolayca denetleyecekler seni. Dolaşıp duruyorsun ortalarda. Niye? Paranoyalarını azdırıyorsun heriflerin! Bu kadar malı mülkü bırakmış, buralardan ayrılmıyor oğlan! Belli ki bir işler peşinde! Geçmiş dosyan ellerinde. Bunlar doğal önyargılar. Senin kafana yeminli düşman, kuduz köpekleri düşün bir de! Aman haksızlık olmasın diye titizlenecek vicdanları mı var? Unutma, yalnızsın! İyi kötü seni kollayacak çevren de yok! Boş arsada yalnız dolaşan, "cuv" diye keyifle avlanacak salak bir kurban! Yanlış mı?

Yanlış değildi belki. Doğruydu da Batıcı, çiğ bir doğruydu. Suskunca yemeklerini sürdürüyorlardı ki isteksiz aldı Muhsin.

— Sendika'dan da bekle biraz dediler!

Uydurma! Sokulma bize, dedi Hamza Usta. Ne denemelerden geçmiş onlar! Ses çıkarmamıştı Hoca.

— Doğrusunuz Hocam da nereye gideyim? Ne yapayım? Eve gitsem, ne yapacağım. Sizin gibi olamam ben! Köşeye çekilip çürümekten korkuyorum!

— Burada çürümeye de bırakmazlar! Hiçbir şey yapamazsan otur, çalış orada! Derinliğine oku; varsıllaştır kafanı! Bir yabancı dil bilmiyorsun. Tam zamanı. Bu işin üstüne kapan! Ne yanından baksan kazançlı çıkarsın! O mala mülke yazgılısın sen! Sınıfını beğenmiyorsun! Evet, beğenilecek sınıf değil! Emekçi sınıflara karışmak kolay mı sanıyorsun? Gerçek devrimci olmanın iki temel koşulu var. Tutarlı, köklü teorik bilincin olacak ya da aydınlanmış, kopmadığın sağlam sınıfsal kökenin! Sende hangisi var? Kime, neye dayanıyorsun? Delikanlılık güzel de burada kuyunu kazar! Biliyorum, tatsız konuşuyorum oğlum! Ama gerçek! İstersen dinleme!

Tedirginlikle kımıldadı Muhsin.

— Çok iyi dinliyorum Hocam, dedi. Bilemiyorum!

Gene ağır sessizlik çökmüştü. Rıza'ya döndü Hoca.

— Mahmut'u söyledin mi?

— Yeni duyduk biz de.

Merakla bakıyordu Muhsin.

— Mahmut ölmüş, dedi Rıza.

Birden kötü oldu Muhsin. Acılı soruyla bakıyordu.

— Güvenlik'te ölmüş. Kendine kıydı demişler!

— Eşşoğlueşşekler!

Tutamamıştı birden. Mahmut'un güvensiz bakışı dikilmişti karşısına. Bir an çöken sessizliği Hoca bozdu gene.

— İyi söv say! Boşal bakalım! Katharsis! Dramatik oyun değil mi! Başımıza utanmazlıkla karayazgı edilmiş trajedi! Bizden ağırını onlar çekiyor; zavallı Kürtler.

Göreceğiz ne çıkacak bunların altından? Ülkeyi düşmanları yönetiyor! Yarası derin Türkiye'nin.

Pek de tatlı geçmeyen yemek sona ermişti. Dondurmalarını yiyorlardı.

— Cumartesi mi gidiyorsunuz?

— Evet.

— Para sorunu filan olursa lütfen ben bileyim Hocam! Üzülürüm yoksa!

Hoca duraladı bir. Şakaya çevirdi gülerek, karısına döndü.

— Artık korku yok Naime Hanım, dedi. Sırtımızı Tulukçulara dayadık!

Gülüyorlardı. Muhsin tedirgindi.

— Ben sırtımı Tulukçulara dayamadım Hocam!

Dönüp üzgün, alaylı baktı Hoca.

— Öyle mi! Emekçilere mi verdin sırtını? Nasıl ödeyeceksin bu masayı?

Bir şey diyemeden kalmıştı Muhsin.

— Biraz düşün istersen Muhsinciğim.

Belki sevgi vardı bu sözlerde. "Belki"si mi olur; kuşkusuz var. Ama ağır! Evet ağır ama gerçek! Evet, gerçek ama ağır!

Kalktılar. Takside de tek tük bir iki sözden öte konuşulmadı pek. Evlerine bırakırlarken kucaklaştılar Hoca'yla.

— Rıza'da adresimiz var. Kart filan atarsan sevinirim. Unutma, önce kafanı kollayacaksın! Eskilerden bir dize. "Gün doğmadan meşime-i şebden neler doğar!" diyor. Evet, unutma oğlum! Gün doğmadan gecenin döl yatağından neler doğar! Hadi hoşça kal!

Arabada el sallayıp uzaklaşınca bir boşluğa düşmenin ağırlığı çökmüştü içine.

— Nasıl gidiyorlar?

— Yeğenleri lüks bir ciple götürüyor Hocaları. Uçağa binmesini sakıncalı bulmuşlar. Eşyalar için de bir taşıma ortaklığıyla anlaştılar.

Üzgünce ağırdan soluğunu boşalttı Muhsin.

— Ne diyorsun Hoca'nın dediklerine?

Duraladı Rıza.

— Kalmanızı ben de çok istiyorum ama... Hoca doğru söylüyor.

Üzgün mırıldandı Muhsin.

— Yetmiyor ki.

— Bakın, telefonları dediniz. İki telefonu da bana bıraktı Hoca. Tek koşulu, istersen, sana vereceğim birini.

Şaşkın baktı Muhsin.

— Ama kalmanı istemiyor burada.

Duygulu bir sessizlikte evin sokağına yaklaşırlarken, Rıza'yı uyardı, Hoca'dan, sözünü ettikleri yazıyı aman unutmasın, alsındı. Sevinecekti eve bırakırsa. Arabadan inince Hoca'nın davranışına takılmıştı gene. Çok etkilenmişti. Telefonu bile daha önce düşünmüş; nasıl da ince adam! Son gördüğünde ayaklarına güç basan Mahmut geldi gözlerinin önüne. Zavallı çocuk. Reyhan duymuştur Çorum olaylarını. Yatağına uzanınca saatler boyu tek tek üstünde durdu Hoca'nın yemek boyu söylediklerinin. Yanlış değildi. Yasal sol örgütlerden birine girip çalışmak niye kötü bir seçenek olsundu; doğruydu da; hangisine? 12 Mart öncesi de değil! Didik didik ediliyordu ama bir İşçi Partisi vardı gene iyi kötü o dönemde. Şimdi her şey düşmancasına parça parça, bölük börçük! MAO'cusu, MDD'cisi, gizli TKP'lisi, DOKTORCU'su... Sözde gizli, yüzde açık tuzak örgüt bir sürü. Bize de ÇBS diyorlarmış! Çeşidi Belirsiz Sosyalist! Yerli boya markası! Örgütlerde iyi kötü tanıdıklarını anımsadı. Yakınlık duyamıyordu bir türlü. Hiç mi suçun yok bunda senin! Bir çevreye girmek gerek; o doğru. Hangisi? Hoca da yok. Rüştü'yle, Emmioğlu'yla mı kalacağım! Onlarla bir küçük iş çevirip üç beş kuruş kazanılır belki. Hacı Tulukçulardan kurtuluruz. O kadar. Düşünelim bakalım! Ertesi günü kalkınca, içinde dünkü olayların kafasını iyice karıştıran burukluğu da olsa iyi duyumsuyordu kendini. Öğlende Mülkiyeliler'e, akşama Tavukçu'ya filan uğrayacaktı. Doğruca örgütlere gitmek de vardı ya; böyle bir girişelim bakalım! Telefonu da alayım ben. O Allah'ın belası kente dönecek değilim nasıl olsa. Saat ikiye doğru gitti Mülkiyeliler'e. Bahçe dolu gibiydi. Tanıdık garson kıyıda bir yer bakınmaya çalışıyordu ki set üstündeki kalabalık bir masadan el edildiğini gördü. Çağırıyordu biri. Yukarı çıkıp yaklaşınca anımsadı. Masadan gülerek kalkmış karşılayan, atak, coşkulu günlerinde çevrelerinde dolanan "bin bir yüz" dedik-

leri Muammer'di. Kuşkuyla bakılırdı. Kesin bir şey söylemeseler de güven duymuyordu kimse. Bir sözünün bir sözünü tutmadığı kesindi. Sinema makinistiymiş! İstanbul Edebiyat Fakültesi'nden ayrılmış! İki tutuklama atlatmış gizli Komünist Partisi'nden, falakaya yatırmışlar birkaç kez. (Hepten yalandı.) Film şirketlerinde çalışıyormuş! Kameramanmış! Hiçbirinin de aslı yokmuş derlerdi. Kucaklaştı Muhsin'le. Masadakileri tanıştırdı. Çok sevdiğim eski bir arkadaşım diye tanıttı Muhsin'i! Delikanlılar Almanya'ya gidiyorlarmış. Hemşerileri mi neymiş Muammer'in. İki kız vardı masada. Yüzü çilli biri çevirmenmiş bilmem nerede. Melahat mı, Nezahat mı, öyle bir şey. Öteki Dora, eczacı kalfası.

— Ben de Almanya'dan yeni geldim. Hep aklımdaydın valla. Başın belaya girmiş... Boyuna seni konuştuk.

Koşturur gibi söyleyip duruyordu oğlan. Daha çok karşısındaki Dora'yla konuşuyordu çevirmen çilli kız. Ortak tanıdıkları filan... Eski arkadaş olmalılar. Muhsin'e yakın bakıyordu sanki. Evet öyleymiş. Salih'i tanıdığını söyledi dönüp bir ara. Çok üzülmüşler. Çalıştığı ortaklığın adını verip yerini tanımladı. Hemen şurada, Meşrutiyet'te... Ara mı demek bu! Kimmiş üzülenler? Git sor! Çilli kız kalktı biraz sonra. Fena da değil hani. Ne fenası, bayağı güzel kız. Biraz sonra da Dora kalktı oğlanlardan biriyle. Almanya için adres alıp bir yerden geleceklermiş. Hemen bir şeyler tıkınıp, Muammer'in oturması için üstelemesine bakmadan kalktı Muhsin. İzmir'e gidiyordu, koşturmak zorundaydı! Bir oh dedi kapıya çıkınca. Kurtulduk yapışkan bir heriften. Kötü mü oldu, çilli kızı tanıdın! Evet, neymiş bakarız bir gün. Karşıdaki kitapçıya geçip rafları dolaştı şöyle bir; çıkıyordu ki kasada para ödeyen bir kızın sesiyle duraladı birden. Dönüp bakınca elinde koca çantası, kitap paketiyle kapıya dönen bir kızla göz göze geldiler. Çakılmış gibi kalmışlardı ikisi de. O değil mi bu? Evet oydu. Nahide! Gülümsedi Muhsin,

— Kız Hafız Hanım!

Beklemediği bir şey oldu. Yüzü pembeleşerek gülen kız, iki adımda gelip boynuna sarıldı Muhsin'in.

— Ne sevindim size rastladığıma bilemezsiniz Muhsin Ağbi! dedi.

Güldü Muhsin.

— Ağbi mi olduk!

Yüzü biraz daha pembeleşerek gülümsedi kız.

— Ne bileyim, öyle geldi birden!

— Gelmesin! Muhsin, de! İşin yoksa oturalım bir yerde?

Saatine baktı.

— Otururuz. Altıda Baroda olacağım.

— Avukat mı oldun?

Güldü.

— Altı aylık avukat.

— Altı aylık bebek yani! Bayağı büyümüşsün! Ben gördüğümde ananın karnındaydın! İyi ki doğdun!

Gülüyordu Nahide. Biraz ötedeki muhallebicinin önünde, boşalan masaya oturdular. Oturur oturmaz içi gülen gözlerini Muhsin'e dikmişti Nahide. Lacivertmiş gözleri. Nasıl da güzel kız olmuş bu! Güzel değil miydi! Kâkülü de var. Güldü Muhsin.

— Kız sen enikonu gâvur olmuşsun! Kâküller, permanantlı saçlar, dudakta hafif ruj!

Kıkır kıkır gülmeye başlamıştı Nahide.

— Hafızlık ne oldu?

— Hiç değişmemişsiniz, dedi, gene pembeleşen gülümseyişle. İşiniz gücünüz muzırlık!

— Niye değişeyim?

— Ben çok değiştim.

— Belli! "Siz" deyip duruyorsun! "Ağbisiz" doğru dürüst konuşsana!

Kızarır gibi gülümsedi Nahide.

— Ne büyük rastlantı oldu benim için... Bilsen.

Duraksayıp ekledi.

— Remziye Teyze'den adresini istedim; onlar da bilmiyorlarmış!

— Bilmezler.

Asıl şaşırtıcı olan bu sıcak ilgisiydi. Üst katta bağıra çağıra Kuran okuyan hafız kıza nesi benziyor bunun! Gözleri daha sinsi "velfecri okuyor" yalnız!

— Kız, ilk aşkın mıyım yoksa?

Yüzü gene hafiften kızardı gene Nahide'nin. Gülümsedi.

— Sana ne?

Vay domuz karı, çiçek gibi açıldı hemen! Neler öğrenmişsin sen! Onunla kalır mı! Daha bir sürü şey bellemiştir! Gene alayından girdi gülerek.

— Benimki de söz mü! Neler gördün, geçirdin kim bilir... Onu mu anımsayacaksın!

Gözlerine yansıyan duru bir gerginlikle sessiz baktı Nahide. Bir şey diyecek oldu, vazgeçti. Kitap paketine bakıyordu Muhsin.

— Ne kitabı bunlar?

Ayılmış gibi toparlandı Nahide.

— Roman, öyküler filan, dedi.

— Bakabilir miyim?

Duraladı kız.

— Bir arkadaşıma aldım. Sait Faikler,

— Açalım.

— Paket bozulacak şimdi.

— Olsun. Gene yaptırırım.

— İlle dediğim dedik!

— Ağa oğluyum ben!

Dikeldi Nahide.

— Saçma! Ağa oğlunu sevmem!

Ağzından kaçırmıştı belli ki. Kıpkırmızı oldu birden. Muhsin güldü.

— Beni sevdin demek.

Toparlandı Nahide,

— O anlamda değil yani...

— Utanıyor musun söylemeye?

Gene pembeleşen bir gülümsemeyle bakıyordu.

— Ne çekilmez adammışsın!

— Öyleyimdir!

Sessizlik çökmüştü. Kahvelerini yudumluyorlardı.

— Annen baban nasıllar? Sormayı unuttum.

Babası felç geçirmiş. Küçük oğlan kardeşi liseye geçmiş. O büyük bir avukatlık bürosunda çalışıyormuş. Füsun diye avukat bir arkadaşının, İstanbul'daki büroyla bağlantılı davasına kimi belgeleri getirmiş. Kitapları da ona almış. Akşam uçağıyla dönüyormuş.

— Yarın gitsen?

— Olmaz.

— Niye olmazmış!

Saatine bakıyordu Nahide.

— Olmaz işte. Füsun bekliyor, kalkayım ben. Adresini ver, arayayım seni.

— Ben oturup beklerim burada.

— Havaalanına yetişeceğim oradan.

— Yetişme!

Sallanıp kalmıştı Nahide. Bir yol arıyor gibiydi.

Paketi yırtıp ambalajını top yaptı, masaya koydu Muhsin.

— Kitapların burada! Bakmadan vermem.

Mutlu bir umarsızlıkla duralayıp kalktı Nahide.

— Şöyle bir uğramaya çalışacağım! Olmazsa Füsun gelir.

— Zahmet etmesin! Senden başka kimse kitap alamaz buradan!

Mutluluğu belliydi Nahide'nin. Kalkıp yaklaştı Muhsin'e. Kararsız duraladı önce. Elini uzatmış, ayrılmak için öpüşmeye eğiliyordu ki elini vermeden çekildi Muhsin.

— Gel de, ondan sonra bunlar!

Yanardöner mutlu bir gülümseme gezindi Nahide'nin yüzünde. Dönüp fırladı koca çantasıyla. Kitaplara baktı Muhsin;

Sait Faik öyküleriydi biri, öteki kalın bir çeviri roman. Şöyle bir göz atayım derken kaptırdı öykülere. Bir neskafe daha içti. Niye gelmedi bu kız? Yeniden kitaba dönüyordu ki biraz ileride arabadan inen Nahide ile yanındaki esmer kızı gördü. Yaklaşırken yüzü Nahide'den daha çok gülüyordu kızın. Gelip masaya otururlarken döndü Nahide,

— Kitaplarını kurtarmaya geldi Füsun.

Sivrice burunlu, yeşil gözlü, güzelce, güleç yüzlü bir kızdı. Saatine baktı,

— Benim hemen kalkmam gerek. Kaçıracağım uçağı.

— Kaçırsan ne olur?

— Olmaz, annem çok merak eder.

— Vah vah! Avukat olmuş, annesinden izinsiz sokağa çıkamıyor!

Füsun'a baktı Muhsin, yarı alaylı.

— Ben bırakmadım derim, Naciye Teyze'ye. Onu düşünme.

Duraladı Nahide.

— Bilmem ki dedi. Bileti ne yapacağız? Yakacaklar.

— Onu çözeriz!

— Nasıl?

Kızın çıkardığı bileti aldı Muhsin. Okurmuş gibi bakarken, Nahide'nin davranmasına kalmadan dört parça edip sigara tablasının içine bıraktı.

— Çözdük gitti!

Nahide bozulmuş, Füsun bir kahkaha atmıştı.

— Peki, nerede kalacağım?

— Aman Nahide, dedi Füsun. Dert mi yani? Bizde kal!

— Sizinki size zor yetiyor ayol!

Muhsin otel diyecekti ki Füsun ekledi hemen.

— Biz bu gece kayınvalidelerdeyiz. Orada kalırız. Bize yer mi yok Ankara'da!

Çantasından çıkardığı anahtarları Nahide'nin önüne koydu.

Kalktı Nahide,

— Anneme hemen telefon açmam gerek..

Füsun da kalktı.

— Feyzullahların bürosu arka sokakta. Ben de konuşurum Naciye Teyze'yle.

Ayrılırlarken Muhsin'in elini sımsıkı sıktı Füsun.

— Çok sevindim tanıştığımıza, dedi. Gene görüşelim!

Kitaplarını aldı. Çabucak uzaklaştılar. Ee, ne olacak şimdi? Aslında sevinmişti. Gene de yabansı bir duygu vardı içinde. Ya sorun çıkarırsa bu kız! Sorunu sen çıkarırsın olsa olsa! Bir o eksikti! Bir sürü dil dökmesini bildin! Tut kendini, sorun da çıkarma! Evet de kocaman gece! Reyhan'la sabahı edeli haftası olmadı! Kendine güvenin mi yok? Reyhan nereden çıktı şimdi? Çağla gibi kız bu! Başladın! Epeyi uzadı derken geldi Nahide. Büroyu da aramış. En geç on ikide orada olmalıymış. Yarımdaymış duruşması.

— Erkenden çıkmam gerek. Duruşmayı kaçıramam!

— Şimdi gider çözeriz!

Sıhhiye'ye inip sabah sekiz otuz uçağına yer ayırttılar. Direnmesine bakmadan Muhsin ödedi. Çıkınca duraladılar kapıda.

— Nereye gidelim, söyle bakalım!

— Ben Ankara'yı bilmem. Nereye dersen oraya!

Çevirdikleri arabayla Kavaklıdere'ye çıkarlarken uzanıp elini elinin üstüne koydu Muhsin. Ürpertiyle sıcaktı sanki. Hiç mi erkek tanımadın yani! Numara mı yapıyor bu kız? Sana ne ulan! Nahide'ye döndü. "Velfecri" okuyan lacivert gözlerinde ışıltılar uçuşuyor gibi gülümseyerek bakıyordu o da.

— Kötü olmadı değil mi?

Kısa bir bakıştan sonra, elini tutup sıktı Muhsin'in.

— Çok sevinçliyim, dedi eli kadar sıcak bir sesle.

Muhsin de sevinçliydi. Sevinçten öte bir yeğniklik, giderek temelli bir açılım vardı sanki içinde. Yaşadığı o büyük, acılı sarsıntıyı ilk kez aşıyor gibiydi. Hep orada mı kalacaktım! Acıyı unuttum mu! Ne kolay! Kolay, güç; yeni bir yaşam bi-

çimine geçmek zorundasın. Ben de onu arıyordum da buldum mu yoksa! Acılar mutluluğu sürgit önleyemiyor demek! Evet, mutluluksa bu. Yürü git bakalım!

Daha önce Reyhan'la geldikleri lokanta iyice kalabalıktı. Dönecek olmuşlardı ki masa açıldı. Gelen garsonlara yemekler söylediler.

— Rakı içelim mi?

Çekingence gülümsedi Nahide.

— Hiç içmedim, dedi.

— Avukat oldun artık!

Duraladı.

— Bir yudum alayım bakayım!

Bir tek, bir duble rakı söylediler. Baş başa kalınca gülerek bakmaya başladı Muhsin.

— Seni iyice gâvur edeceğim bu gece!

Nahide'nin ışıltılı gözlerinde mutlu bir gülümseme vardı.

— Kırk yıl düşünsem seninle böyle buluşacağım aklıma gelmezdi!

— Bela geliyorum demez! Başına geldi işte!

Tutamayıp güldü Nahide.

— Yazgımmış demek!

— Gene başladın! Kim yazmış, Allah mı?

— Asıl sen başladın gene!

Güldü Muhsin.

— Neyse! "Celleşanihu" deyip kaçmıyorsun!

Gülümsedi Nahide. İçkiler konmuştu masaya. Buzlu kadehi kaldırıp uzattı Muhsin.

— Haydi bakalım!

Nahide de çekingence alıp kaldırdı kadehi. Çın çın yaptılar. Kadeh elinde bakıyordu Muhsin.

— İç bir göreyim!

Kadehi dudaklarına götürdü Nahide. Duraladı. Çekinerek ağırdan minicik bir yudum aldı. Almasıyla da yüzü buruştu hemen. İndirdi kadehi.

— Ay bağışlasan beni, dedi. Kokusu da iyi gelmedi.

Gülmeye başlamıştı Muhsin.

— Peki, ne içeceksin? Loğusa şerbeti mi?

Güldü Nahide.

— Bira içeyim.

— Bira içki değil. Şarap alalım istersen. Tatsız geçmesin bu güzel gece.

Boyun eğer gibi,

— Peki, dedi Nahide.

Rakıları alıp kırmızı bir Fransız şarabı açtı garson. Muhsin'e tattırdı önce. Güzel şaraptı. Bordo'ymuş. Kadehleri kaldırınca,

— Bu tatlı kızın sağlığına, dedi Muhsin

Kızarmıştı Nahide.

— Senin de sağlığına!

Çın çın'dan sonra, gene çekingen küçük bir yudum aldı. Tadına baktı. Bir iki yudum daha aldı sonra. Masaya bıraktı kadehi,

— Şarabı da mı ilk kez içiyorsun? Ağzın iyice süt kokuyor desene!

— Yok, bir iki kadeh beyaz şarap içmiştim.

— Bunu nasıl buldun?

Güldü Nahide

— Şarap işte!

Pek de iyisine gitmediği belliydi. Ama güzel başlamıştı gece.

— Ee, biraz konuş artık! Bu gece senin gecen!

— Senin gecen değil mi?

Sinsice gülüyordu Muhsin.

— O senin bileceğin, dedi. Geceyi paylaşacak mısın benimle?

Şaşaladı Nahide. Ne diyeceğini bulamıyor gibiydi. Bir şeyler duyumsadığı belliydi.

Saklayamadığı bir mutlukla bakıyordu Muhsin. Ne güzel gitti ama. Hadi avukat hanım, savun kendini!

— Paylaşıyoruz işte! Güzel değil mi?

— Neyi paylaşıyoruz! Yemeği, içkiyi. Sana yetiyorsa bu, tamam!

— Düşleyemediklerimi yaşıyorum ben. Niye eksiklik duyayım?

Tuzaktan sıyırmanın gevşemesi içinde gülümseyerek bakıyordu Nahide.

— Ben duyuyorum, dedi Muhsin!

Ses çıkarmadı Nahide. Bildiriyi almıştı belli ki. Zeki kız bu! O değişimi kıvırabilir miydi aptal olsa! Az şey mi! Sessizce yiyorlardı. Kadehi Nahide kaldırdı.

— Bu güzel gece için.

Yarıya kadar içti bu kez. Muhsin içmiş, ikinciyi dolduruyordu.

— Çok mu düşkünsün içkiye?

— Ara sıra ölçü kaçıyor ya, pek sayılmaz. Bu gece içmemek olur mu?

Uzanıp yarım kadehini aldı Nahide'nin, kendi dolu kadehini koydu.

Güldü kız,

— Ben içemem bu kadar.

— Şarabı kalsın. Ben dudaklarının değdiği kadehi aldım.

Gözlerindeki ışıltı parlayıverdi kızın. Anladın değil mi canım!

— Ne çok öpüşmüştük seninle!

Yüzü kıpkırmızı kesildi Nahide'nin. Gülümsemeye çalışıyordu.

— Başkasıyla da öpüştün mü öyle?

Sallanır gibi oldu Nahide; gülmeye vurmak istedi, olmadı. Dikeldi.

— Ben sana soruyor muyum?

Bir kahkaha attı Muhsin.

— Sor istersen kızım, dedi. Ne var bunda? Öpüştüm, daha da neler yaptım!

Saklamaya ne gerek var? Bu yaşa gelmişsin. Yapmışındır da yatmışındır da kime ne?

Bir gerilim içinde söylendi Nahide.

— Onu mu merak ediyorsun? dedi. Hiç kolay olmadım! Üzgün de değilim. Bu sözlerine üzülüyorum yalnız!

Beklemediği bir duvara çarpmıştı Muhsin. Mutlu olmuştu sanki! Gülümsemeye çalıştı.

— Amma sertmişsin, dedi. Ne yapalım,

— Sert mert değilim. Haksızlığa dayanamam.

Güldü Muhsin.

— Bir avukata da o yakışır!

Nahide duymamış gibi yemeğine dönmüştü. Muhsin de yemeğine eğildi. Suskunca sürdü yemek bir süre. Doğruldu,

— Bak Nahideciğim, dedi. Aramızda uçurum var gene!

Dikelmişti, şaşırarak bakıyordu kız.

— Ben sana haksızlık etmiyorum. Haklarına saygılı olduğumu söylüyorum.

Duralayıp ekledi.

— Ayrı dil konuşuyoruz.

Göz gözeydiler.

— Avukatsın ama kadın olarak haklarını tanımıyorsun! Kim kime haksızlık ediyor söyler misin?

İyice afallamıştı Nahide. Sessiz kaldı bir süre. Toparlandı.

— Anlamıyor değilim, anlıyorum da ne bileyim, alışamadım belki.

— Süleymaniye'den çıkamamışsın!

— Öyle bir niyetim de yok! Evimde mutluyum.

Güldü Muhsin,

— Valla sevindim, dedi. Beklerim! Çıkarsan uğrarsın bana artık!

İsteksizce güldü Nahide de. Gerilim gevşemişti. Kadehini uzatıp çın diye kızın kadehine vurdu Muhsin.

— E, artık içelim!

Bu kez daha derin bir yudum almıştı Nahide. Kadehi bırakınca sevgiyle gülümseyerek baktı,

— İyice domuz olmuşsun sen, dedi.

— Yok canım, dedi Muhsin. Kuzuyum ben kızım, ne domuzu! Yemek istiyorsan etim helal!

— Yamyam değilim!

— Ben dayanamam. Helalini bulmuşum; çıtır çıtır yerim!

İsteksizce güldü Nahide.

— Ne diyeyim? Allah akıl versin!

— Ooh, işler gene Allah'a kaldı!

Çene yarıştırmayı kanıksamış gibi yemeğine eğildi Nahide.

Muhsin'in gözleri kızdaydı. İçine kapalı bu. Açmaya kalkma, başına bela olmasın! Yok canım, takılıyoruz işte!

— Biraz da önemsiz şeylerden konuşalım! Ne diyorsun bu dünyanın işlerine?

Başını kaldırıp şöyle bir baktı.

— Hırsızların, katillerin işleri diyorum! Ne diyeceğim!

Kötü değil! Bir adım atmış bu! Hemen de karar verirsin! Bunu herkes diyor.

— Peki yolu? Nasıl kurtulacağız bu pislikten?

— Kolay değil içinden çıkılması! Elimden bir şey gelmez!

Aman, ne güzel adım atış! Hoş geldin Reyhan Hanım!

— Tek tek herkesi aşar kızım. Bu, yol mu! Hırsızlara, katillere bayram!

Ses çıkarmadan yemeğine dönmüştü kız isteksizce. Reyhan'ın başka türlüsü. Reyhan gibi bile değil! Birden doğruldu Nahide.

— Açmak istemiyordum, dedi. Konuşmak tedirgin ediyor beni.

Dikti gözlerini Muhsin'e.

— İlk tutuklanmanda ilk yıllarımdı hukukta. Bir sürü kavga gürültü içinde ürkektim. Sövüp sayanlar, yüceltenler, savunanlar... Her gün kavgalar fakültede... Uzak durdum hep. Bizim evde ayıplıyorlardı seni. O anne babadan nasıl çıkmıştın! Benim ilgim başkaydı. Onu da biliyorsun. Bu Füsun'la o günlerden arkadaşız. Aile çevresi olarak da çok benzeriz. Buralı onlar. Bir tek o biliyordu seni tanıdığımı. İlişkimizi

bilen de tek oydu. Kaldı orada. Benim kafamdaydı yalnız. Sol yayınlara gizli ilgi duymaya başlamıştık ya, asıl çabamız iyi öğrenciler olmaktı. Derslerimizle sınırlıydık. Başarılıydık. Öyle de sürdü gitti. Afla bırakıldığınızda yeni başlamıştım avukatlık stajına. Size gelmeyi düşündüm bir ara. Ankara'daymışsın. Adresin de yokmuş. Birden o sizin olay patladı. Ağladım ben o gün! Neyse, sen kurtuldun. Şimdi bana soruyorsun; nasıl olacak bu iş! Nereden bileyim? Nasıl, nesine karışacağım da kurtulacağız bu deliler dünyasından!

Durmuş, dimdik bakıyordu Nahide. Evet, kızım, Reyhan Ablan da bunları diyor! Sen ondan gençsin ama hukukçusun. Kendin bulamadınsa ne diyeyim ben sana şimdi! Çok da güzelsin yani! İşimize bakalım biz!

— Evet, söylesene bir şey!

— Ne diyeceğim kızım? Bunca yılda buraya varmışsın!

Acılı bir alayla gülümsedi.

— Bir konuşmayla ne değişecek? Delilik, bu akıllı gecemize bulaşmasın bari!

Kadehini kaldırdı.

— Vakit kaybetmeyelim! Hadi yolumuza...

Kırgın bir isteksizlikle kadehini kaldırıp bir yudum aldı, bıraktı Nahide. Suskunluğu önlemek için hemen aldı Muhsin.

— Gene gelirsin değil mi?

— Pek sık olmaz! İşler yoğun İstanbul'da. Her gün bir sürü dosya. Sen gelmeyecek misin?

— Ben bilmiyorum daha ne olacağını.

Nahide çıkarıp kartını koydu masaya.

— Buradan ararsın istersen. Senin telefonun filan?

— Yok! İçelim haydi.

— Ay, içmekten başka bir şey yok mu?

Sinsi bir gülüşle gözlerini dikti Nahide'ye.

— Olmaz olur mu! Ne tatlı şeyler var!

Tutamamış, gülüvermişti Nahide. Anladın değil mi canım! Mutlu bir sessizlikte meyve yiyorlardı.

— Şu elmayı çok severim sözgelimi, bir dilim versen ne güzel olurdu!

Doğrulup şaşkın baktı Nahide. Meyve tabağını önüne sürdü Muhsin'in.

— Alsana!

Aynı sinsi gülüşle

— Sen verirsen güzel, dedi. Cennetten kovulmaya değer!

Anlamıştı Nahide. Gülmeye başladı. Bir duralamadan sonra çatalına taktığı elma dilimini uzattı Muhsin'e. Bir dilimi de Muhsin ona uzattı çatalıyla.

Gülümseyerek çiğniyorlardı gözleri birbirlerinde.

— Havva anamız ne akıllı kadınmış ama!

Tutamayıp güldü Nahide.

— Bu deliler nereden çıktı peki?

— O bizim marifetimiz kızım! Bizden başka kimse de düzeltemez! Haydi içelim!

Kadehi aldı Nahide; uysallıkla da sürdürdü katılımını. Mutlu bir sessizlikte bitirmişlerdi yemeği. Nahide toparlandı.

— Gidelim artık, yarın erken kalkacağım.

Kalktılar.

— Nerede bu ev?

— Sıhhiye'nin arkalarında.

— Seni bırakırım.

— Giderim ben!

— Bir an önce mi kurtulmak istiyorsun?

Biraz çakır keyif görünümüyle gülümsedi Nahide. Arabada elini elinin üstüne koymuştu Muhsin. Şoför verdikleri adrese getirdi. Nahide kapıyı açarken ayrılmak için elini sıkıyordu ki çekti elini Muhsin, indi arabadan. Parayı ödedi, duralayan kıza döndü. Bir şey demesine bırakmadan,

— Eve girdiğini göreyim bir, dedi. Ya beni gönderip başka yere gidersen!

Güldü Nahide. Bir şeyler duyumsamıştı; yürüdü gülümseyerek. Birinci kata çıkınca açtı kapıyı, Muhsin'e döndü. Uzattı elini.

— Güzel bir geceydi, dedi. Sağ ol.

Muhsin uzanmış eli tutmuş, bırakmıyordu.

— Ama ben çok yoruldum! Kapıda koyma beni! Çok mu bıktın benden? Dinleneyim biraz!

Bir gülümsemeyle sallanır gibiydi Nahide. Karşı koyamadı. İçeri girip kapıyı kapar kapamaz çekip kollarına alan Muhsin'e bıraktı kendini. Çılgın öpüşmelerle girdikleri yatak odasında gene Muhsin'in yırtar gibi soymasına direnmeyen kızla bir anda çırılçıplak uzanıvermişlerdi karyolaya. Karşı koyacak gücü kalmamıştı, istencine el koymuştu Muhsin. Bütün engelleri yıkıp kıza ürpertili bir küçük acıyı da tattırarak eksiksizce paylaştırdı mutluluklarını. "Bakire"ymiş! Mutluluk, pişmanlık, kızgınlık, sevinç, suçluluk duygusu, itiş kakıştı, yatağa düşüvermiş Muhsin'in içinde. Korktuğu olmuştu! Suskunluk içinde ağırdan soluyarak yanına büzülmüş Nahide'ye döndü. Saçlarını okşadı.

— Üzüldün mü yoksa?

Bir duralamadan sonra bozdu sessizliği.

— Bilmiyorum! Üzülsem ne olacak?

Gene bir duraksadı.

— Ama böyle olmamalıydı!

— Nasıl olacaktı?

— Ne bileyim? Hiç düşünmemiştim.

— Mutlu değilsin!

Başını sessizce göğsüne bastırdı Muhsin'in.

— Sen mutlu musun?

— Sen mutlu değilsen ben nasıl mutlu olayım!

Yavaşça dönüp Muhsin'in göğsüne dayadı yüzünü. Öylece sessiz kaldı bir süre. Yüzünü sürmeye, öpücükler koymaya başlamıştı ağırdan. Duygulu bir sessizlikte saçlarını okşayan, karıştıran Muhsin'in parmakları omuzlarına doğru kayınca her şey birbirine karıştı gene. İkincisi daha uzun sürmüş, derin iç çekişler içinde tam doyuma varmıştı Nahide. Daha mutlu, daha yorgundular yatağa uzandıklarında. Sokulup

başını Muhsin'in göğsüne koydu gene. "Canım!" diyordu ağırdan yüzünü sürerek. İçi titrer gibi diyordu hem de. Kısa bir sessizlikten sonra çekilip kalktı hemen. Giyindi çabucak,

— Saat bire geliyor.

Ak, pamuklu yatak örtüsündeki kanı görünce dalgın duraladı bir. Dikeldi,

— Kalk canım. Lavaboya uğrayacak mısın? Şunu hemen yıkamam gerek. Sen de çık artık.

— Burada kalsam?

— Kalamazsın Muhsinciğim.

Kalkmış, isteksizce giyinirken Nahide örtüyü toparlıyordu.

— Kalsam ne olur?

Döndü birden. Sevgi dolu baktı.

— İstediğini aldın! Verebileceğimi verdim. Lütfen, başka bir şey isteme şu anda! Uyuyacağım. Anladın mı bir tanem? Yarın uçağı kaçırırsam her şey karışır.

Karşılıklı bakışıyorlardı ki sevecen bir gülümsemeyle uzanıp kollarını boynuna doladı Muhsin'in. Mutlulukla baktı,

— Erişilmez bir düştün benim için, gerçek oldu. Biriciğimsin. Bu daha ilk günümüz. İyi geceler. Seni ta yüreğimin içinden seviyorum!

Uzun öpüşmelerden sonra, sessizce evden çıkıp sokağa indiğinde allak bullaktı Muhsin. Böylesi dikenli bir mutluluğu ilk kez yaşıyordu. Bin türlü söz oyunuyla kurduğu kapana kendisi düşmüş gibiydi! Şaşkınlıkla karmaşık mutluluktu bu! Pişmanlık mıydı? Değildi de yadırgama mıydı! Geçer! Yok geçmeyecekti! Yapışıp kalacak değil ya! Eve geldiğinde soğuk duşta kaldı dakikalarca... Yatağa uzanınca uyudu hemen. Dipdiri kalkmıştı sabah. Bu güne değil, düne başlıyordu sanki! Nahide'yle karşılaşmasından evden ayrılıp sokağa ininceye kadarki tüm olaylar, gördüğü çarpıcı filmi yeniden yaşar gibi akıp gidiyordu önünde. O da içindeydi bu ağırdan akan selin. Salt bu filmde yaşamıştı böyle bir geceyi! Ya gebe kalırsa! Bu karabasan ilk kez dikiliverdi karşısına. Koruma moruma da

yapmadık! Kızı "mam" yaparken düşüneydin! Böyle demişti Salih'e! Acılıkla gülümsedi. Vakit mi vardı ki! Kız çıtır çıtır kollarımda. En güzel kız... Kulakları kepçe gibi! Saçlarının altına saklıyor! Burnu da... Kıza kulp takmaya kalkma şimdi! Güzellik yarışmasında jüride misin? Böyle kızla yattın mı sen! Amaan, gebe kalırsa da kalır; ne yapayım yani! Zorla mı yatırdım altıma! Kazıtır öyle bir şey olursa. İkimiz için de iyi olur. Çocuk değil ya, koca avukat! Kollasaydı kendini! O günün işlerini tasarladı kafasında, çıktı evden. Sıcaktı. Temmuz sıcağı. Boncuklu Koy'da, denizde olacaksın şimdi! Atla git! Daha burada ne yapacağımız belli değil, nereye gideceğim? Rıza'yla şu telefon işini bitirelim önce. Hanife Teyzelere uğramam gerek. Sedef işe başlamış mıdır? Ona bir telefon açayım. Rüştü'yü arayayım. Başka da yapacağın bir şey yok Ankara'da. Bir biçimde çözeceğim bunu. Yalnız başına ne devrimciliği! Yabancı dil için kurslara baksam mı? Hoca doğru söylüyor. Keşke burada kalsaydı o adam. Mülkiyeliler'den telefonla Rıza'yı aradı; depodaymış. Rüştülere açtı, Emmioğlu çıktı. Rüştü bankaya uğramış. Tosya'ya gidiyorlarmış biraz sonra, iş bağlamaya; iki gün sonra döneceklermiş. Sedef'i aramadı. Hanife Teyze'ye uğramak hiç içinden gelmiyordu. Yemeğini de isteksizce yedi. Tanıdık kimse yoktu lokantada. Ne yapacağız şimdi? Gider, bir şeyler okursun evde ya da yatıp dünü düşünürsün geviş getirir gibi! Kolay geçmedi o gün. Güven Park'a gidip dolaştı; gölgedeki bankta oturdu biraz. Burada Reyhan'la ayrılmaları geldi aklına. O da, birlikte oldukları son gece de, unuttu unutacağı, yıllar öncesinin gülünce kaçan tozlu melodramıydı! Cahit Külebi'nin dizesini anımsadı. "Unutmak, unutmak, unutmak!" Benim temel sorunum unutmamak, unutmamak, unutmamak! Yaşamım boyu unutmamam gerekli şeyler olduğunu unutmamak! Sorumluluğumu unutmamak. Salih'i hiç unutmamak. Onu unutmam. Devrimci bilinç bu! Reyhan'ı, Zeliş'i, Nahide'si, hepsi boş! Belki Nahide... Ne ayrıcalığı var Nahide'nin? Reyhan ne evlenme

derdindeydi ne bebek! Keyfine bakıyordu. Ben yokum diyor bu da! Süleymaniye'deki evinde mutluymuş. Bir yere de çıkmayacakmış! Dün gece çıkmadı mı! Çıkarsan bana uğra, dedin; evine dönmeden uğradı! Bakma saf görünümüne, kafası cin! Tam senin gibi damat gerek Süleymaniye'ye! Çüş! Evet, çüş! Ama asıl tehlike bunlar oğlum! İyi; tehlike olunca düşünürüz! Bir sürü şey var daha çözüm bekleyen. Nedim Hoca dikilmişti dün gece gene! Bu masayı kim ödedi Muhsin Tulukçu! Kızın bol keseden uçak biletini kim aldı? Nasıl da cakayla yırttın bileti, değil mi oğlum? Hangi filmde görmüştün! Anladık Hocam, yanlışsınız diyor muyum? Özenti de olsa, yeni bir yaşam biçemi arıyorum kendime. Ne yapayım; o acı içinde mi yok olup gideyim? Konuşmalarımda bile, bana pek uymayan yapaylık vardı belki de. Kız da benden aşağı kalmadı hani; dünden hazırmış! Film çeviriyoruz sanki! Öyle değil mi? Oldu bitti! Biraz gevşedim belki: o kadar! Siz de unutun artık. Önce, bu para durumunu çözeceğim. Nasıl olsa bir iş tutturacağız.

Hadi görelim! Akşam gittiği Tavukçu pek kalabalık değildi. Millet yazlıkta. Tanıdığı kimse yoktu. Biraz ilerisindeki masada "demokratik devrim mi, sosyalist devrim mi" söyleşisine kaptırmışlar, kanıksadığı sözlerle kızıştırıp duruyorlardı tartışmayı. Birayla bir şeyler yiyip kalktı. Çıkarken, sokağın başında meyhaneye yaklaşan birileri arasında ayrımına vardığı tanıdık bir iki kişiyle karşılaşmamak için yolunu değiştirdi. Biliyordu, bu çenesi düşük heriflerle bir yere varılamazdı. Canı sıkkın döndü eve. Kapıdan girip ışığı açınca, kapının altından itilmiş kapalı zarfı gördü. Sevinerek alıp açtı hemen. Evet, Nedim Hoca'dandı. Rıza attı demek. Önce küçük pusulayı okudu. "Muhsinciğim, okuyunca lütfen yak bu yazıyı. Sağlıkla kal! Uyanık ol! İyi günlerde görüşme dileğiyle gözlerinden öperim". İmza yoktu. Karyolanın kıyısına oturup asıl yazıyı okumaya başladı.

Kentimizin büyük alanına yontusunun dikilmesi, din düşmanlarınca savsaklanmaya çalışılmasına karşın, sonunda Allah'ın inayetiyle alandaki şanlı yerine oturtulmuş, düşünce tarihimize altın harflerle yazılması gerekli büyük bir düşünce adamımız da, gazeteci Servet Mehmet Kevgir büyüğümüzdür. Ulemadan "muharrir" diye tanınır. Ülkemize ettiği destansal hizmetler saymakla tükenmez. Onun akıllara durguluk veren özverili çalışmaları olmasaydı, bu güzel kentimizi komonist yuvası olmaktan kurtaracak böylesi biri çıkar mıydı kolay kolay, Allah bilir! Üzülerek söyleyelim, bizim içimizde bu gün de, yapılan büyük ulusal hizmeti değerlendiremeyip kentimize zararlı olmakta Allahsız komonistlerden aşağı kalmayan, giderek onlarla işbirliğine kalkışan kişiler var! Ne denir? Yüce Allahımız hepsinin layığını versin! Bu kadar anlayışsızlık karşısında kişi kendini tutamıyor; "Sizi nankörler siziii!" diye bağırmak geliyor insanın içinden. Servet Mehmet Kevgir Hocamız olmasaydı, "ehl-i kitap"tan olan Amerikalıların, Allahsız Kitapsız komonistlere karşı tüm dünyada yürüttüğü savaşın kutsal, yüce anlamını kim bu kadar açık seçik kavrayıp doğru değerlendirebilirdi? Dini vecibesini yerine getirmek için kutsal toprakları ziyarete gittiğinde, gazeteye topluca gönderdiği başyazılarından biri yayınlandığı gün, kentin büyük alanına doğru küstahça kışkırtmalarla yürüyüşe kalkışan komonistlere saldırıp iki cehennemliği temizledikten sonra geri kalanını da darmadağın eden din kardeşlerimizi güya o başyazı kışkırtmış diye mübarek Hocamıza kara çalmaya kalkıştılar. Neymiş, yazı, "Kalkın Müslümanlar, Allahsız komünistleri temizleme günü geldi" diye haykırıyormuş. Yazının o gün çıkması bir rastlantı ya, o iman gücü ondayken nasıl tutsun kendisini; haykırmayıp da ne yapsın? Din, vatan düşmanı Allahsız komünistler azmış; kentimiz elden gitti gidiyor! "Endonezya'da, uzak ülkelerde Amerikalı kardeşlerimizin insanlık uğruna gösterdikleri büyük çabayla kıtır kıtır kesilip denize atılan yüz binlerce pis komo-

nistin etine balıklar doydu!" diye yazıları çıktı daha önceleri. Yazmayacak mıydı bunları! O gün kentin rıhtımına demirleyip aylardır ne kentlere uğramış ne kadın yüzü görmüş Amerikalı denizci gençlerin karaya çıkarılması sırasında, bir avuç ahlaksız, Allahsız komonist dizilmiş, kıyıya çıkan o gencecik çocukları, af buyurun "Bu kent sizin geneleviniz değil!" diye rıhtımdan denize fırlatmaya kalkmışlar. Bunu gören Müslümanlar küstahlara hadlerini bildirip kentimizin onlara bırakılmayacağını göstermişler, Amerikalıları bu din düşmanlarının elinden kurtarmışlar! O günkü olayların nedeni bu. Aslında yüce bilgin Hocamızın içindeki asıl acı, o genç denizcilerin uğradıkları, milli ahlakımıza, dünyaca ünlü konukseverliğimize leke süren ahlaksız davranışlardan kaynaklanıyor. Onu yakından tanıyıp bilenler, o ince ruhlu kişinin, kentimizde bulunsaydı, gencecik denizcilerin, hiç değilse bir ikisini evinde ağırlayıp gönüllerini hoş etmek için, isterlerse sırtında keyifle yatak odasına taşıyacağını söylerler. Olanak elverse, genç denizcilerin tümünü sevindirmeye çalışacak denli gönlünün de sırtının da sıcak olduğu da giz değildir! Tam o günlerde bir söz daha yaymaya başladı ahlaksız komonistler; Hocamızın bankadaki hesabına 350 bin dolar yatırmışlar güya Amerikalılar! Bunu diline dolayıp çirkin yorumlara kalkışan densizler bizim aramızda bile oldu yazık ki... Binbir kazan kaynatmaya başladılar. Bre gafiller! Ehl-i kitaptan bir devlet bir değerbilirlik yapmışsa, bunu böyle mi karşılamak gerekir! Hocamızın verdiği hizmete karşın 350 bin doların sözü mü olur! Tam "Bizim Müslümanımızda bu kafa varken biz adam olmayız!" diyecek duruma gelmiştik ki yüce Alllahımıza şükürler olsun,"nur-u ilahi"nin parıltısıyla, komonistlerin ahlaksızca kara çalmaları önlendi. Yonut dikildi yerine. Olaylar bitmedi! Gömütlüğümüzde, mübarek elleriyle çizip yaptırdığı, "emr-i hak" gününü bekleyen mermer gömüte, kuyruğu toprağın dışında bırakılmış uyuz it leşi gömmeye kalkışanlar çıktı bu kez de! Ak mermer kitabesine de, kömürle kapkara, "DİKKAT! KUDUZ KÖPEK VAR!" diye yazdılar.

Komonistlerden başka kim yapar bu pisliği! Tanrı hepsinin layığını elbette bir gün verecektir!

Bir kez daha okudu ağır ağır. Duraladı. Doğru demişti Hoca; Bir buçuk sayfalık yazı taslağından ne anlaşılırdı ki! Ama epeyi şey de vardı yazıda. Nedim Hoca'nın incelikli değinmeleri mi demeli! İncesi mi kalmış! Daha ne yapsın adam? Olaylar o kadar acı ki alaylı taşlama yetmiyor sanki. BİTLİ KARGANIN SERÜVENLERİ ile nasıl bir ilişkisi var bunların? Bitirsin bakalım, neymiş? Bitirebilirse! Banyoya geçti; kibriti çakıp yaktı yazıyı. Yattı. Hoca'nın sağ basını izlemekteki titizliğini düşündü. Bir iki gazete bellemişiz, onun dışında bir şeye baktığımız yok! Ne yapalım; Hoca baksın onlara da! Türkiye'yi iyi kötü görüyoruz işte! Bildiklerimizin yeterli olmadığını bilmiyor değilim de... Onca bilgisiyle Hoca bilemiyor daha; kaçıyor. Daha doğru dürüst tanımamışsın adamı; kaçıyor deme! Ya ne diyeyim? Kendi durumuna bak sen! Ben kaçıyor muyum? Kaçmıyorsun da ne yapıyorsun? Ne bileyim? Kafam biraz dağınık; o kadar. Bakalım nasıl gelişecek olaylar? Tedirgin, kaygılı düşünceleri yavaşça bastırdı uyku; dalıp gitti. İki gün geçti doğru dürüst bir sonuca varmadan. Canı sıkkındı Mülkiyeliler'e gittiği gün de. Yemekten sonra Rüştüleri arayacaktı. Bahçede masaya yeni oturmuştu ki yukarı sette bir masaya doğru yürüyen o çilli kızla göz göze geldiler. Kız gülümser ilgiyle duralayınca eliyle karşısındaki sandalyeyi gösterdi Muhsin. Kız dönüp geldi hemen. "Merhaba" deyip el sıkıştılar Muhsin'le, karşısına oturdu.

— Sevindim, dedi. İzmir'e gitti demişti Muammer. Döndünüz demek!

— Ben de sevindim.

Gözleri biraz şehla. Asıl cin gibi bakan bu! Neler biliyorum gibisine yeşil yeşil bakıyor hem de! Dudakları da bıcır bıcır ye beni havasında! Başladın gene! Hayvan mısın, nesin! Kız pek oralı değildi. Daha yemeğe başlamadan politikaya girmişti. Sözü bir biçimde Muhsin'e getirdi usulca. Ne yapıyordu,

çalışmaları var mıydı? Olaylara ne diyordu? İşçi Partisi'nin parlamenter oportünist çizgide... Asıl görev olarak sosyal emperyalizme karşı... Anlaşıldı kızım; benim birazdan kalkıp İzmir'e gitmem gerek! Dinler gibi yemeğini yiyip kalktı. Buluşalım, diyordu kız elini sımsıkı sıkarken. Çıkarıp kartını verdi. Aramaya çalışacaktı Muhsin! Hiç bekleme kızım, arayacağım yok, bu yuvarlak ağızlara karnım tok! Gülümsedi telefona giderken. Güzel kaçtı ama! Telefonu Rüştü açtı. "Bir dakika" dedi; bir şeyler konuşup Muhsin'e döndü.

— Bu akşam bacanak bizi meyhaneye çağırıyor; gider miyiz?

Tandoğan Alanı'nda güzel, büyükçe bir meyhanede buluştuklarında sekizi geçiyordu. Emmioğlu aynı Emmioğlu'ydu. Takıldı Rüştü'ye Muhsin.

— Bacanağın seni içkiye alıştıracak sonunda!

— Bırak şu mollayı! dedi Emmioğlu. O içmez. Biz içelim, o çatlasın!

Rüştü gülüyordu.

— Sen çatlayacaksın içkiden!

— Allah o günü görmeyi nasip eder inşallah!

Tatlı başlıyorlardı. Rakıları söyleyip döndü Emmioğlu.

— Duydun değil mi?

— Neyi?

— Nihat Erim'i vurmuşlar bugün.

Sarsılır gibi kalmıştı Muhsin. Eski başbakanlardan. CHP'li.

— Kimmiş vuran?

— Ne bileyim baba? Vuran vurana! Siktir et gitsin meyhaneden; keyfimizi kaçırmasın!

Rüştü düşünceliydi. Muhsin'e de durgunluk çökmüştü.

— Hadi, merhaba! diye kadeh kaldıran Emmioğlu'na zorunlu uydu.

Şimdi ne olacak peki! Ne o, ürktün! Olacaklar oluyor işte! Evet, oluyor! Bizim de bir halt edeceğimiz yok. Eller yukarı mı! Bir parça peynirden sonra ikinci yudumu aldı rakıdan.

— Evet, ikileyelim diyen Emmioğlu da kaldırdı kadehini.

Suskunluk sürüyordu. Ağır havayı dağıtmak için,

— Baba düşünüp durmayın, dedi Emmioğlu. Dünya bombok! İşimiz Allah'a kaldı!

İsteksizce söylendi Muhsin.

— Allah da bize kaldı!

Gülmeye başlamıştı Emmioğlu.

— Hoş yerdir burası. Rus Elçiliği'nden de gelirler bazı. Tatlı bir Rus kızı var. İyi de Türkçe bilir. Casus mudur nedir? Şurada bizim masaya geldi bir gece. Tatar tüccar vardı; onu tanıyordu. Allah mallah sözü geçiyordu ki bir Rus fıkrası anlattı. Gagarin uzaydan dönünce Kremlin'de tören, şölen. Kruşçev bir kıyıya çekmiş. "Yukarıda Allah'ı gördün mü" demiş, "var mıydı?" "Gördüm" demiş, "vardı. Şöyleydi, böyleydi!". "Ben de biliyorum olduğunu ya, sakın kimseye söyleme yoldaş" demiş. Roma'da aynı soruyu papa sormuş. "Uzayı dolaştım; Allah mallah yoktu kutsal babamız". "Ben de biliyorum olmadığını evladım. Sakın kimseye söyleme!" demiş papa. Amerika'da Başkan'a da, "Gördüm. Zenciydi" demiş. "Aman, sakın, kimseye söyleme!". Pekin'de Mao karşılamış. O da sormuş. Gördüm deyince. "Ne vakit" demiş. "Şu gün, şu saatte şuradan geçerken...". "Olamaz!" demiş Mao! "O gün, o saatte ben Pekin'deydim!".

Gülüyorlardı.

— Evet kardaşım. Allah'ın da durumu kötü; kullarına kaldı! İçelim!

Kadehini gülerek kaldırıp bir uzun yudum aldı.

— Halkla Allah tartışmalarına girmeyin sakın diyor, bizim Nedim Hoca,

— Nesini tartışacağız, dedi Rüştü. Biz madde, devinim diyoruz, onlar da Allah diyor.

Güldü Muhsin.

— Ne de benzedi ya!

— Zorunlu mu benzemesi! Doğru demiş Nedim Bey. Tanrı değildir de maddedir diyenle çok mu birliktesin?

— Öyle ama temelde teorik bir düşünce ortaklığına dayanmıyorsa biraz geliştirdin mi sancılar başlayacak.

— Allah yok, madde, devinim, enerji var diyenler aralarında sancısız yaşıyorlar çünkü!

Emmioğlu kızmış gibi kesti,

— Kapatın be, dedi. Başlarım şimdi maddenizden de Allah'ınızdan da! Meyhane burası ulan; burada ne işi var mübarek Ramazan günü bunların! Parayı bu garip Emmioğlu ödeyecek oğlum. Gâvur etmeye hakkınız yok! Kaldır kadehini Muhsin kardaş! Düşme şu mollanın tuzağına!

Gazetelerden anımsadı Muhsin; evet Ramazan başlamıştı. Yarısı boş meyhanenin.

— Oruç tutuyor musun?

Rüştü'ye sormuştu, Emmioğlu aldı.

— Tutmamak olur mu! Evde karılar bizi kapıya korlar valla! Orucu yazıhanede bozduk geldik.

Güldü Muhsin.

— Müslümanlık mı oluyor bu?

— Ne olmuş Müslümanlığımıza? Rakıyla mı bozduk orucu? Peygamber efendimiz, içki içmeyin mi diyor? "...lâ takrabüs salâte ve entum sukârâ..."[1]. İçkiliyken namaza yaklaşmayın diyor! E, doğru diyor! Kafayı çektin mi ayakta duramazsın; nasıl namaz kılacan? Eğil, doğrul, için bulanır! Yalan mı? Dersin Lokman Hekim adam! Teravihe gitmedik biz de işte!

Muhsin gülmeye. Rüştü de gülümsemeye başlamıştı.

— Arapça da biliyorsun!

— Kozanlı Murat İmam vardı. Çok tatlı adamdı. Ondan duydum; hemen yazıp ezberledim.

Rüştü takıldı.

— İşine geleni kaçırmaz.

Gülüyordu Emmioğlu.

— Makyavel'e çarığı ters giydirir bu herif!

1. Nisa Suresi 43. Ayet'ten, Emmioğlu aklınca bir bölüme değiniyor. (V.T.)

— Ben sizin gibi okumadım oğlum, dedi. Orta ikiden ayrıldım. Pamuk tarlasından tut kalaycı çıraklığına kadar girmediğim boya kalmadı. İki yıl işçi temsilciliği yaptım dokuma fabrikasında, Adana'da. Sizin dünyadan haberiniz yok! Ne işçiyi tanıyorsunuz ne köylüyü! Aranızda çene yarışı, ağız dalaşı! Ben de böyle rakımı içiyorum elhamdülillah! Bak teravih deyince Afyonlu Hurşit Emmi geldi aklıma. Teravihde, sıkışık safları düzenlemek için imam uyarır ya, "Safları düzelim, safları düzelim!" diye. Herkes de iki yanına bakar diziyi düzene sokmak için. "Düzülecek saf kim burada" diye bakarlarmış!

Kendi anlattı, kendi güldü Emmioğlu. Başarısızlığı sindirememiş gibi aldı gene.

— Bu halkı tanımak istiyorsan türkülerini, fıkralarını dinleyeceksin. Oflu Hoca'ya gitmişler. Dün gece Kadir Gecesi'ydi. Haşim öldi, bu mübarek gecede! Bugün de cuma. Gömdik oni. Cennete gider mi? E mübarek cumadur; gider, demiş Hoca! Ama bu herif ehlaksuzdu. İçer, karıyı döver, çocuklarını döver! E, kul kusursuz olmaz! Hocefendu, hırsızdı da bu herif. Kaç kez yakaladuık; döydük oni. Gider mi cennete? Allah oni görmeyi mi? Takdir bu! Gider! Ama Hocefendı. Ehlaksızdı da bu herif. İlkokulların önüne gider: küçük çocuklari gandururdu şekernen. Bu herifi cumadur diye cennete alurlar mi? Hoca'nın tepesi atmış. "E mübarek cumadur, alırlar, alırlar da, cumartesi de anasını sikerler!" demiş.

Tutamayıp öteki masalardan dönüp baktıran bir kahkaha patlatmıştı Muhsin. Kim bilir kaçıncı kez duyduğu fıkraya Rüştü de gülüyordu.

— Bakmayın, dedi Emmioğlu. Mübarek cumadır deyip hırsızları bugün cennete alsa da cumartesi nasıl analarını siker bu millet, görürsünüz!

O gece meyhaneden ayrılırken, acılı bir şaşkınlık içindeydi Muhsin. Nihat Erim'in vurulması duyumuyla yaşadığı sarsıntı beklemediği ölçüdeydi. Ünlü bir başbakan. İş buraya

vardı! Ne içtiği üç duble rakı ne Emmioğlu'nun şaklabanlıkları tavsatmıştı sarsıntıyı. Eve geldiğinde tedirgindi. Ertesi, daha ertesi günler aynı gerilimli durgunlukta geçti. Hanife Teyze'yi bile aramak gelmiyordu içinden. Yemeğe çıkıp bir şeyler yedikten sonra dönüyordu hemen. Gidip gelirken, evin sokağını dönerken, arkasına, yöresine bakınıyordu artık. Bu sapa sokakta istedikleri hangi boku yiyemezler ki! Bir çakım bile yok! Saçmalama ulan! Nihat Erim gitti, sıra sana mı geldi! O kadar da korkak, manyak değilim! Sen saçmalama! Sonunda Sedef'i aradı işyerinden.

— Neredeydiniz, dedi Sedef. Hanife Teyze'yle kaygılandık. Hasta filan değilsiniz ya...

— Hayır iyiyim, öyle bir sorunum yok. İvedi işler çıktı! Bağışlayın! Hanife Teyze nasıl? Bu akşam gelmek istiyordum.

— Hanife Teyze'yi...

Zühtü Amcalar Balgat'a almıştı. Ramazanı orada geçirecekti. Sedef de emeklilik işlerini kovalıyordu bir yandan, hafta sonları Balgat'a gidiyorlardı onlar da kızıyla. Bir istekleri de yoktu. Sağ olsundu. Bayramın ikinci günü burada olurlardı. Kapatınca üstünden ağır bir yük kalkmış gibi oldu. Çıktı postaneden. Gazeteleri alıp bir şeyler yedikten sonra eve dönecekti. Köşedeki tütüncüden aldığı gazeteyi açıp da DİSK'in eski, Maden-İş'in bugünkü başkanı Kemal Türkler dün sabah İstanbul'da, sokakta vuruldu... Vız diye bir kurşun geçti kulağının dibinden. "Salih!" diyordu derinden, boğuk bir sesle. Karanlık sokakta kanlar içindeydi Salih. "Hava kurşun gibi ağır"dı. "Bağır bağır!.." bağıramıyordu. Temmuzun cehenneminde kaynayan kentin ortasında yapayalnızdı. Seni gene vurdular Salih! Elim kolum gene bağlı.

Dördüncü Bölüm

Bir

Sabah erken saatte, terminalde otobüsten inip taksiye bindiğinde, günlerin bezginliği tüm ağırlığıyla üstüne çökmüş gibi oldu Muhsin'in. Ramazan sabahının sessizliğindeki kentin boş sokaklarından geçip eve gelince durulmuştu biraz. Kapıyı, uzunca bir aradan sonra Necibe açtı. Elinde valiziyle karşısında Muhsin'i görünce aptalsı dikilip kaldı bir.

— Merhaba Necibe!

Muhsin'in uzattığı valizi alırken toparladı kendini.

— Hoş geldiiz Muhsin Beee!.

— Annemler yok mu?

— Hepsi uyup duru. Sahurdan sonra yattılaaa.

— Kimseyi uyandırma. Hemen yatacağım ben de. Odama bir bak. Ben duş yapacağım.

Yukarı odasına çıkıp soyundu, yandaki duşa girdi. Çıktığında odası bekliyordu. Uzandı yatağa. Uyudu. Kim bilir kaç

saat sonra uyandığında, annesi karşı koltukta oturmuştu; gözleri ondaydı. Gözlerini açtığını görünce kaygılı bir sevinçle kalkıp geldi hemen. Eğilip yanaklarından öptü.

— Muhsin'im, hoş geldin yavrum. Dünyalar benim oldu. Hasta musta değilsin ye oğlum?

Kalkıp oturdu yatağına.

— Hoş bulduk, dedi.

Duralayıp baktı annesine.

— Hasta olmayayım diye geldim.

Gene bir duraksayıp aldı.

— Bak anacığım! Kafamı dinlemek için geldim buraya. Dinlenebileceğim süre kalacağım. Lütfen beni kimse tedirgin etmesin! Senden başka kimseyi görmek istemiyorum. Yemeğimi de burada, balkonda yiyeceğim. Siz oruçlusunuz. Biliyorsun ben tutmuyorum. Böyle kalmama katlanırsanız belki de uzun süre kalacağım. Olmaz derseniz çıkar bir cehenneme giderim!

Gözleri doldu Remziye Hanım'ın.

— O nass söz Muhsin'im! Kim olmaz diyebilü saa? Sen bu evin saabısın oğlum. İstemem depdurusan ben de gimep durum odana.

Kalkıp annesini kucaklayınca Remziye Hanım ağlayarak yanaklarından bir kez daha öpüp göğsüne bastırdı Muhsin'i.

— Oğlum, Muhsin'im, söyle derdin neyse; senin için yapmayacağımız şey yok bizim.

— Sağ ol anacığım. Benim derdimi benden başka kimse çözemez. Beni kendime bırakın yeter.

Evde yaşam böyle başladı! Ramazan olması işi kolaylaştırmıştı. Sabah kalktığında herkes uyuyordu. Uyur uyanık balkona hazırladığı sabah kahvaltısından sonra Necibe de yatıyor, ev yeniden sessizliğe bürünüyordu. Uzunca süre kalıyordu balkonda. Aşağıda yemyeşil orman, karşıda ipek mavisi denizli balkonda, uzun uzun kendi iç dünyasıyla yüzleşmenin en uygun ortamına kavuşmuş gibiydi. Deniz çantasını alıp

kıyıya iniyordu sıkılınca. Öğlende döndü mü de babası gitmiş oluyordu. Annesi ya mutfakta oluyor ya da bilmem neredeki "mukabele"ye, toplu Kuran okunmasına gidiyordu. Yemekten sonra biraz yatıp akşama doğru gene denize gidiyordu o da. Ramazan olduğu için bir iki çoluk çocuktan başka kimseler yoktu denizde. Gün boyu en az iki saat yüzüyordu Boncuklu Koy'da. Kumlara uzanıyor, giyinip biraz gerideki çamın altına çekilince sırtı ağaca dayalı gözleri hemen önündeki, ara sıra uçan balıkların göründüğü kıpırtılı denizde, gerilerdeki yaşantısına dalıp gidiyordu yeniden. Salih'in gözleri önünde öldürülmesi eksenindeydi kafasında döne döne akıp giden tüm geçmiş olaylar. "Unutmamaktı sorun!". Katiller işbaşındaydı. Unutturmuyorlardı. Devrimci yola birlikte atıldıkları o pırıl pırıl, dev yürekli kardeşini unutturmuyorlardı! Kafasına, yüreğine kök salmış bilinç dünyasının alçakgönüllü, dürüstlük anıtıydı o. O ağır acıdan biraz önce, birlikte gittikleri yapı alanında, barakada işçilerle yaşadığı üç saate yakın sürede yaşamına silinmez damgasını vurmuş en mutlu olay da unutturmuyordu acısını. Araya ıvır zıvır ne girerse girsin yeri onların arasındaydı. Ankara'dan ayrılırken Hamza'yı aramıştı, İstanbul'daki sendikadan. Anadolu'daydı Hamza. Ramazanları sordu. Bilmiyorlardı. Kim arıyordu? Adını verince kapattılar telefonu. Yıldırıcı, bezdirici olan buydu. Sığınır gibi Nahide'yi aramaktan vazgeçmişti. Daha çok bunalacaktı şimdi. Öteki olup bitenlerin hepsi, ya kendiliğinden çözülüp gidecek ya da bir biçimde çözülebilir şeylerdi. Kolunu kanadını kıran, işçilerin arasına doğrudan sokulamamasıydı. Bir siyasal örgütün çevresindeki, bilinç diye bir iki şey belletilmiş sınırlı sayıda işçiler değil, kalabalık işçi örgütleriydi aradığı. Duygusal bir şeydi belki ama böyleydi. Cezaevinde birlikte oldukları bir iki işçi yetmemişti! Dediği yalan mıydı Emmioğlu'nun! "Siz ne işçiyi tanıyorsunuz ne köylüyü". Tanıyorlar mıydı? Tepeden bakıp bağırıp çağırıyorlardı? Bıkmıştı! Şimdi, bu yalnız günlerinde asıl sorun, ülkeye ağır

bulutların çöküp halkı iyice sindirdiği rezil ortamda doğru çizgiyi çizmekti. Git dedin, geldik işte buradayız sevgili Nedim Hocam! Bakalım ne gelecek elimizden?

Kıyıda yüzdüğü bir gün tanıdı Balıkçı Niyazi'yi. Yakınından geçiyordu teknesiyle.

— Balık var mı? dedi.

Dümeni kırıp yaklaştı denizdeki Muhsin'e.

— Ramızan şinci. Bal'aa az çıkıp duruk Muhsin Aabem, dedi. Hoş gelmişsin!

Tanıyordu! Yok tanımayacaktı koskoca ağayı! Ağasının da...

— Canım balık istemişti.

— Yarın zabak çıkıp durum senüüçün.

— Beni de alır mısın?

— Gün ağaaamadan galkıp durun mu?

— Çıkarız! Adın ne senin?

Niyazi'ydi. Böyle başladı yakınlıkları. Haftada bir iki, balığa çıkıyorlardı birlikte. On dokuzunda, az konuşan, ince, uzun boylu, sarışın bir oğlandı Niyazi. Geçmiş düğün günlerinden duymuştu Muhsin'i. İlk çıktıkları gün, orfoz, sarıgöz, kaya levrekleri almışlardı sabahın köründe attıkları ağlardan. Serindi sabah karanlığı, biraz da uykusuz kalıyordu ya, dinlendiriciydi. Çıkan balıkların tümünün parasını veriyor; birkaçını alıp kalanını Niyazi'ye bırakıyordu. İlk günü yadırgamış, diretecek olmuştu, Muhsin kesin davranınca karşı çıkmamıştı bir daha da. Evet, Nedim Hocam, unutmuş değilim dediğini. *Philantropie*'yle düzelmez bu dünya. Gönlüme iyi geliyor ne yapayım ki! Hoca'dan ilk duyduğunda soramamış; "iyilikçilik" anlamını Fransızca sözlükten öğrenmişti *philantropi*nin. Kuşkusuz doğruydu da Tulukçuların parasını küçük ölçüde de olsa bir yoksulla paylaşıyordu hiç değilse! Ağustos ortalarına doğru düzelmişti epeyi; daha iyi duyumsuyordu kendini. Remziye Hanım hiç aksatmamıştı verdiği sözü, kimse tedirginlik vermemişti, telefonla arayan

olursa burada olduğunu söylemeyecekti; söylememiş, Necibe'yi de uyarmıştı. Kente hiç çıkmamıştı Muhsin; odasında kitap okuyup annesinin her sabah getirttiği gazetelere bakıyordu. Olaylar kesilmişti; ürkek beklenti içindeydi ülke. Haftada bir iki Niyazi'yle balığa çıkarak denizde geçiriyordu günlerini. Bol bol da uyuyordu. Bir kez Rıza'nın aradığını söylemişti annesi. Gelince söylersiniz deyip FİDE'nin telefon numarasını bırakmıştı. Açtı bir akşam. Ankara'da ona bıraktığı çatıdaki eve yerleşmiş, telefonu da taktırmıştı Rıza. Borçlulukla sevinçliydi. Onu da uyarmıştı, burada olduğunu, sorarsa Nedim Hoca'dan başka kimseye söylememesi için. Rüştülere uğramıştı ayrılmadan, işyerinde. Emmioğlu sevinmişti. Yeni iş bağlantısı olanağı çıkmıştı! Peynirdi, zeytindi, yağdı ne varsa göndersindi oradan. Acılı gülümsemişti Muhsin. Tamam; ne için gidiyordu ki o da! Rüştü de gülüyordu bıyık altı. İyiydi, hoştu da sürekli çekilir herif değildi bu Emmioğlu. Sedef'e söylemişti gittiğini telefonda. Bayramdan sonra arayacaktı o da. İstanbul'a gel derse dayanamam korkusuyla Nahide'yi aramamıştı. Pişman değildi. Bu tür çekiciliklere kendini kaptırdın mı çirkin düzenin cicili mama tuzağına düştün gitti! Dipdiri doğada, hepsinden uzakta olmak ne güzeldi! Önce kendi arınmadan hiçbir şeyi yerli yerine koymak olası değildi. Sabahın o pırıl pırıl saatinde balıktan dönerlerken üzgün, suskundu Niyazi bir gün.

— Ne o Niyazi Kaptan –kaptan diyordu Niyazi'ye–, bir şeye sıkılmışın sen!

Kısa bir suskunluktan sonra aldı,

— Dün, mibaaek ramzan günü, Kuşçular imamının yolunu kesmişlee oospu çocuklaaı. Bir iki de vuumuşlaa gafasına, gözüne.

— Kimmiş bunlar?

Sağlıkçı Mahir diye bir "puşt" varmış başlarında. Çeteymiş "bunaaa"! Adama kara çalmışlar oruç yiyor diye. Herkes "bilip durumuş" namazında, orucundaymış Hoca. Böölük edip

davacı olmamış karakolda. "Allah'a havale etmiş" itleri. Bu akşam teravihde ne olacakmış bakalım!

— Sen teravihe gidiyor musun?

— Bu ağşem gitçem.

— Ben de geleyim mi?

İnanamamış gibi bakıyordu.

— Gelip durun mu ağbem?

— Niye gelmeyeyim?

Sevinmişti Niyazi. Bu akşam teravihde ne olacağını o da merak etmişti. Bir de teravih namazında bulunalım bakalım. İçkili de değiliz!

— Neyin çetesi bunlar?

— Ne bilem aabem, Bi deenek guudula booda gomnistliknen micadile. Onu bunu gookutp duuulaaa. Bi göösü gıllıya çatmadılar daha.

— Neymiş bu gominist lik Kaptan?

— Gaalarını diyolaaa ye, kim öz gaasını başkasına siktirip duru? Yalan dep duru pezimekleee.

Bir kahkaha attı Muhsin. Niyazi kızarmıştı.

— Gusuaa bakma aabem, Biz gaba konuşup duruk.

Tek kusurun bu olsun Niyazi! Abdest almayı bile düşündü evde. Tam olsundu bari! İftarda konuklar vardı aşağıdaki salonda. Çıkıp gidecekti bir an önce. Yoksa gidip avludaki şadırvanda mı alsaydı abdesti? Gösteriş olacaktı iyice; vazgeçti. Abdestsiz namaz kılan ilk ben değilimdir! Denizden döndüğümüzde duş yaptık. Benden temiz kaç kişi vardır orda! Kuşçular Camisi'nin avlusunda bekler buldu Niyazi'yi. Girdiler hemen, kalabalıktı cemaat. Yukarıdaki kadınlar bölümünden uğultu geliyordu. Gerilerde bir yerlere sokulup oturdular. Ağırdan kamet aldı müezzin, yatsı farzına başladılar. Namazı bilirdi ya, gözünü gene de yanındakilerden ayırmamıştı. Teravihde iyice sıkışıktı. Kapıdan taşanları da almak için dağınık, eğri safları iki yanlarına bakarak düzenlemeye çalıştılar önce. Emmioğlu'nun şaklabanlığına takılacaktı; attı

kafasından. Soğuk bir saygısızlıktı. Şu insanların, duygu gönül birliğiyle dayanışması görmezden gelinecek, önemi yoksanacak bir olay mıydı? İmam yirmi rekât namazı çabuk çabuk kıldırıp duaya oturdu. Arkalardan pek görülmüyordu. Bir ara şakağına uzanan ak bir bantla gençten biri şöyle bir çarptı gözüne. Sesi gür, genç bir sesti. Dua bitince başmaklıktan pabuçlarını alıp Niyazi'yle hemen çıktılar avluya. Şadırvanın kıyısında bir kıyıya çekilip Hoca'yı beklediler. Kadınlar fiskoslarla ağırdan gitmişler, camiden çıkan erkek kalabalığı kalmıştı avluda. Sonunda geldi imam. Gençten, uzuna yakın orta boylu, buğdaysı yüzlü, saçları arkaya taralı biriydi. Kalabalığı görünce çekingence duraladı. Alnında, çenesi altında ak bantlar vardı. Bekleyenler hemen sokulup elini sıkmaya başladılar. "Geçmiş olsun" diyorlardı. Şaşkınlıkla değişmiş, duygulanmıştı imam. Eğilerek sıkıyordu uzanan elleri. Bir iki genç elini öpmek istedi. "Estağfurullah" deyip çekti hemen. Niyazi de gidip sıktı elini. Muhsin bakıyordu uzaktan. Orta yaşlı biri uzanıp kucakladı imamı.

— Bu kent itin kopuğun değil Hocam, dedi. Biz sizi biliyoruz.

— Allah onları da ıslah etsin, dedi Hoca duygulu bir ağırbaşlılıkla.

Olay, konuşma etkilemişti Muhsin'i. Gidip o da sıktı elini imamın. Avludaki kalabalıktan ayrıldılar Niyazi'yle. Sokakta yürüyorlardı

— Hinci bötün gaaveleede başlap durulaa. Tulukçulaaın Muusin Bee imamın elini sıktı!

İnanmazlıkla baktı Muhsin.

— Tanıdılar mı beni?

Niyazi de şaşırmış gibi döndü.

— Şaka mı depduun aaabem?

Şakası olur mu bu işin! Necibe'den başka kimse yoktu evde. Teravihden dönmemişlerdi. Bir kahvede oturmalarını istemişti Niyazi. Tam da günüydü hani! Evde işi vardı Muhsin'in!

Odasına çıkıp balkona geçti. Işıkları söndürmüştü. Yerleşti koltuğa, pırıldayan, akıl almaz sayıda yıldızın delik deşik ettiği karanlık göğe dikti gözlerini. Ağustostu. Bir yıldız kaydı kıvılcım çizgisi çekerek. Cırcır böcekleri kara sessizliğe başkaldırmış gibiydiler. Yumdu gözlerini. Nahide'yi gördü bir ara. Uyudu. Bire doğru uyandığında oradaydı Nahide! Oruç tutmuş mudur? Süleymaniyeli. Başka nasıl mutlu olacak o evde! Günahına günah mı katsın! Kalkıp yatağına geçti. Sıcaktı. Uyku tutmadı uzun saatler. Kemal Türkler sarsıntısıyla ötelediği Nahide, sırasını kolluyor gibiydi çevresinde. Kollasın bakalım! Yeniden kanamaya yüz tutmuş Salih'in derinlerdeki acısı yeni yeni çekiliyordu yerine. Günlerdir olay duyulmayan ülkede, ne getireceği bilinmeyen, ürkütücü bir sessizlik egemendi. Ortalık ışıyordu daldığında. Geç uyandı. Kahvaltı edip denize inmesi on biri bulmuştu. Kumlara uzandı. Biraz sonra doğruldu; kalkıp denize gidecekti ki Niyazi göründü. Bir şeyler taşıyor bu! Gelip selamla çömeldi yanına.

— Böön gec galdın aabem.

— Gece sıcakta uyunmuyor. Ne dersin, yarın balığa çıkalım mı?

— Sen bilüp durun aaabem!

— Sen bu saatte eniştende olurdun?

Marangoz enişteşinin orada çalışıyordu balığa çıkmamışsa. Duraladı bir.

— Gızdı bene enişte m.

— Hayrola! Ne yaptın ki?

— Akşam gaavede atışup duuulaaa bu imam dalgasına. Ben de bir iki diyiviydim. Başıa bela mı arayıp durun, depdurdu ağşamnen! Ben de gitmedin booun!

Kısa bir suskunluk geçti.

— Kimmiş bu atışanlar?

— Biiki it vaaa! Sağlıkçıya köpeklik edip durulaa!

Kısa bir sallantıdan sonra.

— Biiy de sizin gaba göd Ali!

Gülerek baktı Muhsin.

— Kimmiş o?

Niyazi de güldü.

— Sizde çalışıp duru ye, Pelvan Ali. Somun pelvanı! Biz ona gaba göd Ali depduruk.

Güldü gene Muhsin. Oğlanın yazgısı kıçla tanımlanmak! "Göt öpee Ali", "Gaba göt Ali".

— Peki, ne yapıyor o?

— Heç! Naapıceklee? Yüeksizleei gookutup durulaa!

— Dernekten mi Pehlivan?

— O da onlaaın içinde.

Kızgınca güldü Muhsin.

— Ben onun ağzına sıçarım! Hadi ben dalayım!

— Bal'aa çıkıp durun mı aabem?

— Bilmem. Daha yeni yedik.

— Sen bilip durun!

— Yarın konuşuruz.

Birkaç adım atıp bıraktı kendini sulara. Öyle yemeğine dönünce annesini bekler buldu bahçedeki tentenin altında. Mutlu bir gülümseyişle bakıyordu.

— Muusin'iim, acık oturun mu?

Anlamıştı teravihi soracağını. Hemen başladı Remziye Hanım. "Dünyalaa onnarın olmuştu. Hacı Buba'sı, Gıyasettin Bee...". Gerisini pek dinlemedi, "Bu aaşem de" gidecek miydi?"

— Bilmiyorum anacığım, dedi. Çok yorgunum. Hele bir kendime geleyim.

Çıktı yukarı. Annesi hayır dualar ediyordu arkasından. İyi işte, bunları sevindirmişiz! Akşamüstü inmedi denize o gün. Aynaya bakmıştı duştan çıkınca; iyi yanmıştı. Çok iyi duyumsuyordu kendini. Yeterince dinlenmişti. İngilizce'ye ağırlık verecekti artık. İngilizce öğretecek kitaplar, sözlükler almıştı gelirken. Yemekten kalkınca çıkartıp pencere yanındaki küçük masaya koydu hepsini. Tek tek elinden geçirmeye başladı. İyi bir İngilizce öğretmeni var mıydı burada? Ders almadan güç-

tü bu iş. Kente de çıkacaktı. Nazım da diyor; "Düşünmek değiştirmez hayatı". Acılar içinde umarsız kıvranıp durmak düşünmek mi? Kapat o işi şimdilik! Başka yolu mu var! Liselerde okutulan Essentiallardan başladı o gün. Gece geç saatlere dek çalıştı. Ertesi sabah uğramadı Niyazi. Enişteyle barıştılar demek. Denizden döner dönmez bir şeyler yiyip çalışmaya oturuyordu o da. Tasarladıklarının ilk adımını atmış sayılırdı. İçinde dolanmaya başlayan iyimserlik, iki gün sonra sabah denize inince sol kolu askıda Niyazi'yi görene kadar sürdü. Kolu alçıya alınmıştı, kaşında çenesinde bantlar vardı Niyazi'nin. Şaşalamıştı Muhsin. Kaza mı?

— Ne oldu Niyazi?

Kaygılı bir merakla bakıyordu Muhsin. Niyazi gelip çömeldi yanına.

— Oldu bi şilee.

Evet, olmuştu bir şeyler; kaza maza değildi. İki gece önce evin sokağında saldırmışlar. Üç kişiymişler.

— Kim bunlar? Tanımadın mı?

— Çok gaannıktı aabem. Çıkaaamadım. Muştayla vuudulaa goluma. Düştüm biiden.

Ezik, ürkmüş görünmüyordu Niyazi. Çok kızgındı yalnız. Sen kızmadın mı? Hangi gün kızgın değilim ki? Küçümsenecek belirtiler değil bunlar.

— Kimler olabilir dersin Kaptan? Dalaş malaş kimseyle?

Şöyle bir baktı,

— Beebee Mustafa'da gaba göt vaadı o gün. Muhsin Abem, "Ağzına sıçıp durum ben onun!" dep duru didim. Yüzü kağat gibi oldu puştun.

Acılıkla gülümsedi Muhsin. Daha ne olacaktı? Arı kovanına çomak sokmuşun demek!

— Ağzına sağlık, iyi etmişin!

Kolunda çatlak varmış. On günde geçer demiş hastanede doktor. Şiş varmış bir iki yerinde. Epeyi şey değişmiş buralarda demek. Yüzmeyi kısa kesip eve döndü. Evde bütün gün bu

olay dönüp durdu kafasında. Sövüp saydık ya, bu Pehlivan Ali'yi ne yapacağız? Şoför Emin de yok ortalıkta. Annemle mi konuşsam? Ne diyeceğim? Atın bu herifi mi? O da ters. Hacı Fahri hiç yanaşmaz. Neşati'yi çağırayım, en iyisi. İyice sıkılmaya başlamıştı gene. Nelerle uğraşıyoruz! Ne yapacaktın burada? İşçi yığınlarını mı örgütleyecektin! Faşist itler kol geziyor kasabada, sen iş beğenmiyorsun! Kente indi akşama doğru. Bildiği sokaklarda kimselere takılmamak için sağı solu kollayarak Berber Mustafa'ya gitti. Kapıda Muhsin'i görünce, elinde tarak makas, koltukta tıraş ettiği adama söylediği yarım kaldı ağzında; şaşkınca duraladı. Hemen ayna önüne bıraktı elindekileri. "Vay aaabem!" diye kollarını açıp boynuna sarıldı Muhsin'in. Ne yapacağını şaşırmış gibiydi.

— Sırada kimse var mı?

— Yok ağbem. Aha bitti bu da.

İşine döndü, Bıyıkları yeni terlemiş, gençten, köylü kılıklı biriydi koltukta oturan. Bir iki makas şakırdatıp ensedeki tüyleri aldı usturayla. Kolonyaladığı saçlarını çabucak karıştırıp ovalayarak bir iki tarak vurduktan sonra kaldırdı müşteriyi. Altındaki deri minderi altüst etti; döndü Muhsin'e, sevinir gibi gösterdi koltuğu.

— Buyur aaabem!

Yeni bir örtü çıkardı dolaptan, özenle bağladı. Saçlarını taradı. Makas tarak, başladı tıraşa. Makas şakırdamaya başlayınca çenesi de açılmıştı. Yöredeki bilmem nerede ne olmuş! Daha çok onlardı anlattığı.

— Niyazi'yi de dövmüşler, değil mi?

Bir duraksar gibi olup aldı hemen,

— Hee, dedi. Kötü dövmüşleee.

— Kimmiş dövenler?

— Valla bilmem aabem, dedi. Ben gaaışıp durmam o işlee.

— Niye dövmüşler?

Güç durumda gibi sustu Mustafa. Duramadı.

— Bu Sivyi Niyazi, vız vız vız hee bi yanda. Sivyi sinek! Heekes gızıp duru una.

— Bi şeyler mi diyor?

Kısa bir suskunluktan sonra,

— Aha daha iki gün önce Pelvan Ali'ye, müşteelerin içinde bi laf itti buuda. Heeifi gak vur! Senin adın da gauşturdu.

— Öyle mi? Ne dedi?

— Demüşün kı "Ben o pelvan Ali'nin ağzına sıçıp durum!".

— E, dedim. Doğru söylemiş.

Umduğunun tam tersini duyunca bocaladı Mustafa. Tez toparlandı.

— Sen onun ağasısın aaabem. Geeekiiyse govup durun gapından!

— Bak Mustafa, ben ağa mağa değilim kardaşım. Kimsenin ekmeğiyle de oynamam. Hiç karışmam da; o işler Hacı Fahri'nin işi. Ama serserilere uyup kasabada ona buna saldırmaya kalkan, kim olursa olsun, ben onun ağzına sıçarım!

Suskun kalmıştı Mustafa.

— Burada bir dernek kurmuşlar değil mi? Komünistlikle Mücadele Derneği. İmamı da onlar dövmüş.

— O iş gaaaışık biğez.

— Nasıl karışık?

— Bütün gaaılaa peşinde bu imamın!

— Bütün karılar mı peşinde?

Tutamadı Muhsin, bir kahkaha attı. Mustafa da gülüyordu.

— Peki ne ilgisi var?

— Ne bilem aaabem? Fındıgcı bi gız vaa, saahoş gasabın gızı, Zehre. Saağıkçı Mahirnen nışanı bozmuş bu sebebe. Bu imam kiraci gasabın evinde. Dedim ye, gaaaşık. O saağıkçı da puştun biri! Bizim milleti bilip durun! Aaazına laf işte!

Berberden ayrıldığında, kasaba resmi birkaç renk daha kazanmıştı kafasında. Kişiler daha canlı dolaşıyordu. Nasıl bir ilkellikte yaşıyorlardı bu kenttekiler! Acılı bir eziklik duyuyordu içinde. Kalkınca parayı zorla koymuştu Mustafa'nın cebine. Gene ortalarda görünmeden kıyı köşe döndü eve. Daha ne kadar sürecekti ülkeye çökmüş bu suskun, ağılı sis?

Nasıl dağılacaktı? Evet, Nedim Hocam, gün doğmadan bu karanlık gecenin karanlık döl yatağından ne doğacak bakalım? Akşamüstü çalışıyordu ertesi günü. Kapıyı tıklatarak çekingen bir gülümsemeyle annesi girdi.

— Dinlep durun mu; iki sözüm vaa oğlum?

— Buyur anacığım.

Duralayıp gözlerini Muhsin'e dikti.

— Bak Muhsin'im. Böğüne gadaa hiçbi şiy istemedim senden.

Bir şeyler duyumsamıştı Muhsin. Sakın olmayacak bir şey isteme anacığım! Sessizce dinliyordu. Remziye Hanım güç kazanmak ister gibi uzattı elini, masadaki kolunu tuttu Muhsin'in.

— Öbüü gün bayram. Bubaanan bu küskünlüğü bitiriviy oğlum. Beni yıktı aatık bu. Bubaan değil anacığına acı!

Gözünde iki damla yaşla yalvarır gibi bakıyordu Remziye Hanım. İçinde ince bir sızı dolandı Muhsin'in. Ne yapmalıydı şimdi? Uzanıp annesinin omzunu okşadı. Remziye Hanım aldı hemen.

— Araazda ne vaa ki oğlum? Mübarek bayram. O senin buban! Bayramını gutla, bi elini öp!

— Ben senden başka kimsenin elini öpmem anne!

Kızdırma korkusuyla tezden toparlandı Remziye Hanım.

— Peki öpme oğlum. Bayramlaş! Öğle yemeğine Gıyaseddin Bee, Naki Bee vaamış Angara'dan; unnaanan bi yemek yiyelim. Gıyasettin Bee çok göömek istedi seni.

Çok şey istemeye başladı bu! Muhsin duralayınca Remziye Hanım gene aldı hemen.

— Bi de kimlee var bilip durun mu? Hani sen İstanbul'da evlerinde galdın. Naciye Hanımlaa. Kaşiif Bey. Bi güççük gızları vaadı, bildin mi? Nahide?

Yoo, nereden bileceğim! Tutmasa gülecekti.

— Hinci büyüdü. Avugat olmuş. Çok da hagigatlı çıktı o! Önceleri de aradı seni, Muhsin Ağbim nerede diye. Unnar da geliceklee, Naciye Hanımınan.

İyi halt edecekler!

— He mi oğlum? Anacığını gırmayacağın değil mi?

Muhsin'in karşı çıkmadan, sıcak gülümseyişle baktığını görünce hemen sarıldı oğluna.

— Benim biiicik Muhsin'im. Allah her duttuğunu altun etsin oğlum!

Allah'la altından başka şey bilmezsin; nasıl edeceğim ben seninle anacığım! Odadan çıkarken bir kördüğümü çözmüş olmanın mutluluğu ile gözleri yaşlıydı Remziye Hanım'ın. Muhsin de mutluydu işin kötüsü! "İyi halt ettiler" demişti ya, Nahide'nin geleceği duyumuyla bir sevinç, bir yeğniklik dolmaya başlamıştı içine! Bu sevinci duymamış olmak daha mı iyiydi acaba? Kapana böyle düşüyoruz işte! İlk kez de böyle başlamıştı; anımsadın değil mi? Unutmuş muydum ki!

Gelsinler bakalım! Gerilimden kurtulmak için her şeyi uzaklaştırıp kendini yalıtlamaya çalıştı iki gün boyu. Arife gününü, sabah, akşamüstü, neredeyse bütün gün bol bol yüzerek denizde geçirdi. Niyazi de görünmemişti. Yeni birileri koşturup duruyordu evde, mutfakta. Erken yattı o gece. Aşağıdan sesler geliyordu sabah uyandığında. Balkona çıkıp temiz havayı çekti ciğerlerine. Kahvaltı tepsisini bırakınca, "Bayramıız mübaek ossun Muusn Bee" diyerek elini öpmeğe eğilen Necibe'yle yaptılar ilk bayramlaşmayı. Öpmesine izin vermedi, elini sıkıp çekti hemen. Kahvaltıdan sonra, Necibe'nin bıraktığı gazetelere göz atmaya başladı. Kanlı olaylar nasıl da kesildi birden! Fırtına öncesi sessizliği sanki! Gecenin dölyatağından Nahide Hanım doğdu bize şimdilik! Gelsin bakalım. Bayramdayız! Kahvaltı tepsisini alırken Necibe bildirdi aşağıda böyük hanımın beklediğini. Merdivenleri inerken salondan kalabalık sesi yükseliyordu. Semihalar gelmişti küçük kızlarıyla. Remziye Hanım'la Hacı Fahri ayaktaydılar. Enişte Bey annesinin elini öpüyor. Hacı Bey kızını kucaklıyordu. Muhsin girince gözler üstüne dikildi. Gidip elini öptü annesinin. Remziye Hanım kucaklayıp göğsüne bastırdı. "Nice

bayramlaa Muhsin'im" derken sesi titrer gibiydi, yanındaki babasına döndüğünde elini uzatmıştı Hacı Fahri. "Senin de bayramın mübarek olsun" derken dikelmiş gibiydi. Gözlerinin içinde, kazanmışlığın sevinç parıltısı geziniyordu sanki! Enişte si Reşat'la da şöyle bir el sıkışıp Semiha'yla kucaklaştılar. Pek az gördüğü yeğeni, altı yedisindeki Burcu elini öpmek istedi dayısının. İki kolundan tutup kaldırdı, yanaklarından öptü küçük kızın. Gülüp duran kestane rengi gözleriyle tatlı bir çocuktu. O da gülmüştü. Remziye Hanım'ın mutluluğuna diyecek yoktu. Tam oturuyorlardı ki gürültüler duyuldu aşağıdan. Birileri gelmişti. "Naciye Hanımlaa geldi" diye annesiyle Semiha kalkıp hemen merdivenlere yürüdüler. Beklemediği kadar heyecanlanmıştı Muhsin. Evet, onlardı da Kâtip Neşati daha önce görünmüştü merdivenlerde. Önü ilikli bayram giysisiyle koşturur gibi girdi salona. Gelip eğildi, koltuğa yayılmış Hacı Fahri'nin elini öptü. "Bayramıız mübarek ossun Hacı Bey Amca. Allah sizi başımızdan eksik etmesin!". Şu herife bak! Karga bakışlı Hacı Fahri'nin kurumuna bak asıl! Aman başımızdan eksik olmasın! Bu Neşatilerle ne bok yeriz sonra! Eşarbından taşmış ak saçlarıyla Naciye Hanım, Remziye Hanım'ın yanında girdi salona. Gidip elini sıkarak karşılayan Muhsin'i çekip kucaklamıştı ki Naciye Hanım'ın omzuna eğilince arkada, Semiha'nın önünde içeri giren Nahide'yle göz göze geldiler. Gözleri ışıldıyordu Nahide'nin.

Naciye Hanım dönüp kızını tanıtmaya kalktı.

— Nahide bu, Muhsin Bey oğlum! dedi. Biliyorsunuz!

El sıkıştılar. Remziye Hanım kucakladı Nahide'yi. Yanaklarından öpüp Muhsin'e döndü.

— Göödün mü, nassı böyümüş!

— Yaa, maşallah, dedi Muhsin inceden domuzlukla.

Nahide'nin tutamayıp gık diye gülmesi, karşılamaya kalkmış Hacı Bey'e doğruldukları için kaynamıştı. Oturduklarında, dayanamayıp gülmeme çabasıyla gözlerini özenle kaçırdığını, yakaladığı kaçamak cin bakışlarından anlamıştı

Nahide'nin. Biraz sonra, odalarına yerleşmek için kalktılar annesiyle. Aşağıdan zil sesiyle Muhsin de kalktı izin isteyip. Odasına çıktı. Bayram konukları gelmeye başlamıştı. Balkonda bıraktığı gazetelere dalmıştı ki Necibe gelip iki konuğu olduğunu bildirince şaşaladı. Kimlerdi? Berber Mustafa'yla Pehlivan Ali'yi duyunca daha da arttı şaşkınlığı. Al buraya, dedi Necibe'ye. Hele bayram günü, gelmezdi bu eve onlar. Sevindi de. İkisinden de birkaç yaş büyük de olsa çocukluk arkadaşlarıydılar. İnip merdiven dibinde karşıladı hoş geldiniz deyip. Bayramlaştılar. Balkona çıkardı, oturdular. Berberle Pehlivan balkondaki geniş görüntüye baktılar önce.

— Şu gaaşı Böcüg adası, dedi berber.

Kimse ses çıkarmadı. Pehlivan suçlu gibi önüne bakıyordu.

— E, ne var ne yok Pehlivan, dedi Muhsin iğneli biçimde.

Ali başını kaldırdı donuk bakışıyla aldı hemen.

— Sen baa gızmışın aabem, dedi. Yüzüme di, dilim gopsun bi şet depdurusam. Seeserilee uyup duru muyun ben?

Üzgün bakıyordu. Muhsin söze nasıl gireceğini düşünüyordu ki Necibe bayram şekerini getirdi. Lokumlardan aldılar. Kahve istememişlerdi.

Lokumlar yenince aldı Muhsin,

— Komünizmle Mücadele Derneği'ne girmişin değil mi?

Pehlivan ufaktan sallandı bir. Sıkıntı bulutu geçti ablak yüzünden.

— Bak ağbem, dedi. O iş hökümet işi. Hac'Emmi'ye de soodum. Ben ondan izünsüz bi şet yapıp duumam.

Şaşırmadı Muhsin. Hükümet işini Hacı Emmi'ye sormuş! Sana mı soracaktı!

— Neyi sordun?

Daha da güç duruma düşmüş görünüyordu.

— Ne sıkınıp duruyorsun oğlum? Biz eski arkadaş değil miyiz?

— Aaabemsin de ne bilem!

Suskun dinleyen Mustafa'ya baktı.

— Diyi vee! dedi Mustafa, başını sallayarak.

— Bak aabem. Bi yeede dep durusan başıma iş açıp durulaa! Güvenliğe çağıdılaa beni. Gomser, "Genç bunna. Gii aalağına. Başlaanda bulun, didi. Bize de bildüü yaamaz bi şiy olusa". Hacı Emmi'me sooodum. O da gii dedi. Bi bu bilip duru. Gan gardaşık biz bunnan.

— Seni de çağırdı mı komiser?

— Yok abem. Ben gaaşıp duuman o işlee. Beeberim ben. Herkesin saçı sakalı vaa!

— O peynirhaneye gelenleri bir bir gösterdiğin için çağırdılar seni Pehlivan.

Birini de öldürmüşler karakolda zavallı çocukların.

Suskunluk çöktü. Gene güç durumdaydı Pehlivan.

— Hacı Emmi bi gün dutmazdı beni, garagolda susup durusam, dedi çekinerek, ağırdan.

Hadi şimdi sen ver yanıtını. Bu oğlan ne bok yesin!

— Yalnız Hacı Emmi mi? Uyutmuşlar sizi. Komünistlik dendi mi uçup gidiyor aklınız.

Onların istediği de o!

Çöken suskunluğu Berber Mustafa bozdu.

— Bak Muhsin Aabem. Buuda seni heekesler çok sevip duru. Teravihe gittin, o imamın elini sıktın, heekezlerin dilinde. Emme bu gomonistlik dedi mi, doğru depdurun akıl makıl galmap duru millette.

Güldü Muhsin. Onlar da güldü,

— Neymiş bu komünistlik?

Bir kısa sessizlikten sonra Pehlivan aldı

— Gaa'laa gidip duru elden, Allah da yok! Geçmişini sikip durum bööle dünyanın!

Şaşırarak güldü. Bu günde mi bu kafada bunlar! Kolay değişir mi? Kasabada köylü kafası. Berber Mustafa daha uyanık olduğunu göstermek için aldı hemen.

— O da gafa değil aabem! İş sende! Geçen, bizimki, Guşçulara teravihe gidecekleemiş, o yeni imamın camisine şun-

naala şunnala! Ben yeni camide kılıp durum. İki dene patlattım aazına; otuudu. Sen gaağına eyi zaahaplık edip durusan kim elleyebilü? Dee mi aaabem?

Gülmekten kırılıyordu Muhsin.

— Doğru söze ne denir? dedi acı alayla.

Birlikte gülüşmeye başlamışlardı. Kaba çizgilerle bir şeyler anlatmaya çalıştı Muhsin. Kandırıyorlardı onları. Soyuyorlardı. Bütün bu ağalar, Hacı Emmi de içinde, toprakta, besinde, ormanda, sütte, onların yaptığı ne varsa hepsinde, namusu, Allah'ı karıştırıp milleti kandırarak yiyip yutuyorlardı her şeyi.

— Bak Pehlivan, dedi. Kafanı işlet, dinle beni. Yukarı Değirmen'de, o gün dokuz yaptık sütü. Hacı Emmin battı mı? Zarar mı etti? Yoksul köylü sevindi biraz. Öyle mi?

Başını önüne eğmiş sessiz dinliyordu Pehlivan.

— O zavallı çocukların cebine bir şey mi girdi? Çekmedikleri kalmadı. Öldüler bile. O gün araya girmeseydim, gözlerinle gördün: başta sen, kaç kişi gittiydi kim bilir! Hiç düşündün mü? Hacı Bey Amcan da ölüp gitmişti!

Berber Mustafa dört kulak dinliyor gibiydi.

— Şimdi söyle bana! İnandığın Allah kimin yaptığını beğenmiştir o gün?

Tam bir sessizlik çökmüştü. Berber Mustafa doğruldu.

— Sen akıllı adamsın aabem.

Muhsin, yarı alaylı gülümsemeyle baktı Pehlivan'a.

— Git komisere bunu da bildir Pehlivan, dedi.

Pehlivan Ali tedirgin doğrulurken Mustafa aldı,

— U boku yiyemez u, dedi.

— Ne yaparız?

— Hee hafta benim ustura altına yatıp duru, dedi gülerek U göööp duru o zaman ne yaapıcaamı!

Gülmeye başladılar. Pehlivan da gülüyordu.

— İsterse söylesin oğlum, dedi, o kaybeder. Benim kimseden korkum yok.

Döndü Pehlivan'a.

— Biz çocukluk arkadaşıyız Pehlivan, dedi. İçinde bana biraz sevgi varsa kafanı çalıştır, sıyrıl bu işten! Aklı olan bulaşmaz bu pis işlere. İşim gücüm var, ben bu işi yapamıyorum! Bu kadar! Ne komiser ne kimse zorlayamaz seni! Böyle bir şey derse Hacı Emmi'ni de dinleme! Bana söyle başına bir şey gelirse. Anladın mı arkadaşım?

Kalktıklarında Pehlivan'ın kafası iyice karışmıştı belli ki. Berber Mustafa bir şeyler kapmış görünüyordu. Şoför Emin'i sordu. Pehlivan aldı hemen,

— Silifke'de esraaı çekip durudur, neydicek!

Pehlivanla sevişmediklerini biliyordu. Berber Mustafa açıkladı. Silifkeli, küçük çiftlik sahibi dul bir kadınla evlenmiş Emin. Kalktılar biraz sonra. İnip bahçe kapısına kadar yolcu edince, onurlandırılmış olmanın sevinciyle ayrıldılar. Yakın komşulardan birileri görünmüştü. Dönüp çabucak çıktı odasına. Kalabalık sesler geliyordu salondan. Balkonda oturup düşünmeye başladı. Nahide aşağıdaydı. Yakıcı bir özlem kıpır kıpırdı içinde. Şu odaya kapanabilselerdi ne güzel olacaktı da nasıl olacaktı? Bizimkiler yetmezmiş gibi korumasıyla gelmiş! Başka ne yapsındı? O da istiyordur. İstemez olur mu! O benzersiz geceyi yalnız mı yaşadım! Buralara niye geldi ki! O da bir şeyler kuruyordur! Nasıl gülüyordu ama! Domuz kız! İçinde sıcak bir esintiyle güldü. Kentte işler karışık görünse de açık aslında. Polis bütün örgütlerde gözü, kulağı olsun ister. Bizim Pehlivan'dan enayisini de güç bulurlar! Hacı Bey'in de yemeyeceği bok yok. O da belli. Bu sarıklılar Bozkurtçularla yan yana iktidardalar ama yolları ayrıldı. Doğru değerlendirmek gerek. Bunlarla mı uğraşacağım ben peki! Kasaba politikacısı! Partilerden adaylık önerisi alırmışız! Sıkıntılar basmaya başlamıştı gene. Bayramlaşmayı geçirdik, neyse. Karabasan bir bayram şöleni var şimdi. Gıyasettin Beyler, Naki Beyler, Tulukçu Fahriler, Naciye, Remziye Hanımlar birlikte zıkkımlanacağız! Nahide de var ama. O masada ne yapayım Nahide'yi! Göz göze gelirsek ne mutlu! Kız niye

geldin sen! Kazandım diyordum! Gene saptırıyorsun beni! Bu çirkef dünyada ne vardı bu kadar güzel, sıcak, üstelik zeki olacak! Aptal kız! İkimize de yazık. Necibe görünmüştü merdivenlerde. İneceğiz! Mutlu şölene bekliyorlar! Salona girince duralayıp baktı. Karşıda, babasının yanındaki koltuklarda oturan iki yaşlı adam dışında sabahkilerdi. Kanepede, Nahide de oturuyordu annesiyle Remziye Hanım arasında. Yabancılara doğru yürürken "Oğlumuz Muhsin" dedi Remziye Hanım, övünür bir vurguyla! Daha önce birkaç kez gördüğü kamburumsu Gıyasettin Bey'e yaklaşıp elini sıkarak kutladı bayramını. Yan koltuktaki kalın gözlüklü, gıdığı katlanmış kişiyi de "Profesör Naki Kırhanlı, bilirsin herhalde, ünlü fizik bilimcimiz" diye eniştesi tanıttı. Duymuşluğu vardı Muhsin'in. Oturunca Gıyasettin Bey döndü,

— Nasılsınız Muhsin Bey oğlumuz, dedi. Ağırdan yaşlı bir sesle.

— Sağ olun efendim, dedi, Muhsin. Bayramdayız!

— Nice mübarek bayramlar nasip etsin Allah.

Muhsin'in ses çıkarmadığını görünce, soğuk bir arayı doldurma çabasıyla hemen aldı Remziye Hanım.

— Amin! Allah hepiciimize nasip etsin efendim.

Karşı kanepedeki Nahide, gözlerinin içi hınzırca gülen yüzünü başka yana çevirdi gene. Naki Bey, Muhsin'in girmesiyle kesilen, yaratılışla ilgili konuşmasına yeniden girmiş, fizik biliminin olgulara dayalı verilerinin Allah'ın sonsuz gücüyle ilgili noktalarını açıklamaya geçmişti. Ne diyordu bu herif? İlgiyle kulak verdi Muhsin. Dinliyordu ki biraz önce çıkan Remziye Hanım dönüp konukları yandaki yemek odasına buyur edince Naki Bey'in konuşması gene yarım kaldı. İyiydi, şu adamı dinlesek! Gülecek şey çıkardı. Yemekten sonra dinlersin! O kadar da değil! Masanın başına en yaşlı konuk, Gıyasettin Bey buyur edildi. Sağına soluna Naki Bey'le Fahri Tulukçu oturdular. Reşat Alımlı, Naki Bey'in yanına geçti. Muhsin babasıyla annesi arasındaydı. Masanın

öte başındaki Naciye Hanım'ın solunda Nahide vardı. Yanına, kızı Burcu'yu, babasıyla kendi arasına alan Semiha oturmuştu. Herkes yerini almıştı mutlu şölende. Sabahtan beri konuklara şeker, kahve taşıyan Necibe'yle, Semiha'nın iki çalışan kadını mutfakla masa arasında koşturmaya başlamışlardı. Salatalar, turşular, dilimlenmiş ekmek sepetleri, su dolu bardaklar arasına konup boşaldıkça yenileri taşınan kocaman kayık tabaklarda etler, tavuk etleri, sebzeler, pilav, börek birbirini kovalamaya başladı. Sonunda cevizli tel kadayıfla kâselerde sütlaçlar kondu masaya. Onlar kaldırılınca da türlü meyvelerle donatıldı masa. Bir saate yakın saldırıyla hapur hupur temizlenen şu masa, en yakını, yemekleri taşıyan üç kadın, kaç kişinin hakkından çalındı? Masa başındaki yaşlılığın sınırladığı Gıyasettin Bey dışında, sağındaki Hacı Fahri'yle karşısındaki, çabuk çabuk çiğnerken gıdığı gerdanı oynayan fizik bilimcisi Naki Bey, onun yanında Reşat Alımlı, kuzusundan, tavuğundan, pilavına böreğine, ardından tel kadayıfına, sütlacın da hakkını vererek, masaya ne konmuşsa tümünü, aklı başında kişiyi güldürecek ölçüde saygılı bir heyecanla yiyip bitirmenin savaşındaydılar. Sütü dokuza çıkardın da neyin eksildi Hacı Fahri? Hiç mi karışmasaydım o gün? Ne halt edeceğiz bunlarla? Nasıl çıkmışım ben bunların arasından! Sevinsene! Şurada da mı? Tepsiye dönmüş besili yüzüyle karşısında Semiha'nın, kızı Burcu'ya, sürekli bir şeyler taşıması acıma duygusu veriyordu güzel çocuğa karşı. Yanındaki Nahide'ye baktı. Tek sevineceğim bu. Onunla da gönlümce değilim. Gönlünce bağlanmaktan da korkuyorsun! Evet korkuyorum! Lokantada, karşılıklı oturdukları masadaki gibi kafası, tabağına aldığı bir iki şeyde değil, başka dünyadaydı belli ki Nahide'nin de! Kaçamak baktığı gözlerinin ışıltısıyla o dünyada onun da bulunduğunu bildiriyordu. İçi nasıl kaynamıştı birden! Az mutluluk mu bu!

— Katillerle hırsızları görüyorsun değil mi?

Başını şaşkınlıkla kaldırdı Nahide. Muhsin'le göz göze gelince toparlandı hemen. Bildiriyi algıladığını anlaştıran bir ince gülümsemeyle,

— Evet, dedi. Gözümüzün önünde her şey! Mesleğimiz!

— Ne güç iş!

Nahide gözlerinin içinde çakıveren mutlu kıvılcımla bakıyordu.

— Kolay bir şey yok ki dünyada!

— Yemek!

Başını hafiften çevirerek masayı gösterdi Muhsin.

— Kolayca yeniyor, düşünmezsen!

Daha ileriye götürmekten çekinir gibi yemeğine eğildi Nahide.

Oğlunun konuşmasına övünçlü bir ilgiyle kulağını dikmiş Remziye Hanım,

— Valla ööle, dedi. Aha iki gün uğraş duu; bi saata vaamadan bitüp duru hepiciği!

Hemen de hiç konuşmayan Naciye Hanım da gülümseyerek ağırdan başını sallıyordu. Tutamamış, açıkça gülmeye başlamıştı Nahide. Muhsin de gülüyordu. Bir sözünün başlattığı gülüşmelerden kazanılmış başarının onurlandırmasıyla Remziye Hanım'ın da eşlik etmesi, kışkırtır olmuştu bu alaylı şenliği. Nahide'yle konuşmalarının doğallaşmasına yardımcı oldu bu şenlik havası. Masanın öte başındakiler bayram şöleninin gereklerini eksiksiz yerine getirmenin özeniyle pek ilgilenmiş görünmemişlerdi konuşmalarla. Meyvelere başlamışlardı ki Naki Bey, yemeklerin birbirinden güzel olduğunu, sütlacı özellikle pek nefis bulduğunu söyleyince,

— Afiyet olsun Hocam, dedi Hacı Fahri onurlanmış gibi.

Halis koyun sütü olduğunu övünçle eklemeyi de unutmadı.

— Allah sağlıklı uzun ömürler, kesenize Halil İbrahim bereketi... Yapanların ellerine kollarına...

Diye başlayan ağız dolusu saldırılara, Remziye Hanım'ın hemen yetişip,

— Afiyetler ossun efendim Allah sizlere de...

Diye ustaca karşı saldırıya geçmesiyle kalkıldı masadan! Gerginlik dağılmıştı. Muhsin'le Nahide rahatça gülüyorlardı artık. Salonda kahve içmeye geçiyorlardı ki Naciye Hanım'ın yanındaki Nahide'ye döndü Muhsin.

— Ben kahveyi bahçede seviyorum, dedi. Siz de buyrun isterseniz.

Sevindiğini belli etmemeye çalışarak "Bilmem!" deyip annesine baktı Nahide,

— İsterseniz siz gidin evladım, dedi Naciye Hanım, sokulan Remziye Hanım'a dönerek.

— Remziye Hanım'la konuşacak çok şeyimiz var bizim.

— Helbet, dedi Remziye Hanım sevinerek. Gitsin unnaa.

Salondan çıkıp önünden geçerlerken yukarı merdiveni gösterdi Muhsin.

— Benim odam orada.

Kahveleri taşımaya başlamıştı kızlar. Ses çıkarmadan indi merdivenleri Nahide. Tentenin altı sıcaktı. Esintili bodur çamın yanındaki minderli tahta koltuklara karşılıklı oturunca, arkasına yaslanarak sevgiyle kaynayan gözlerini Muhsin'e dikti. Dudaklarıyla bir öpücük gönderdi.

— Ay boğulacaktım yetişmesen, dedi gülerek.

Özlemle bakıyordu Muhsin.

— Ben niye çağırmadım ki seni buraya!

— Ne bileyim, çok bekledim. İstanbul'dan da aramadın!

Işıklı, karartılı gözlerini Muhsin'e dikti. Gülümser bir takılmayla,

— Unuttun sandım! dedi.

Kıpırdamadan bakıyordu Muhsin

— Unutamıyorum ki!

İyimser bir yorumla sıcak bir gülümseme yayıldı yüzüne Nahide'nin. Belli belirsiz uzattı dudaklarını, gözlerinin ta içindeki ışıltıyla sımsıcak bir öpücük gönderdi gene.

— Ne güzel yanmışsın!

— Bir aydır denizdeyim. Mayonu getirmedin mi?
— Aldım ama bilmem... Plaj filan?
Güldü Muhsin.
— O Florya'da! Benimle gelirsin.
Duraladı Nahide.
— Güç biraz!
— Ne biçim avukatsın! Annenden korkuyorsun!
İsteksiz güldü Nahide.
— Senin annenden korkuyorum! İyi tanırım onları. Annemi güç duruma düşürmek istemem.
Bir an sustu Muhsin. Belki de haklı kız!
— Gece yukarı gelmez misin?
Güldü Nahide,
— Odana mı? Delirdin galiba, dedi. Annemle aynı odada yatıyoruz!
— Niye geldin o zaman?
Şaşkın kaldı Nahide. Bozulmuş gibiydi. Toparlanıp gülmeye çalıştı.
— Seni görmeye geldim, dedi. Suç mu işledim?
— Bağışla canım! Suçu ben işliyorum.
Yenilgiye uğramış bir başkaldırmayla Nahide'ye dikti gözlerini.
— Kurtulamayacağım ben senden, dedi. Nasıl yıktın beni böyle?
Mutlu bir takılmayla gülümseyerek,
— Sen beni yıktın çünkü dedi Nahide.
Sessizce yarışır gibi bakıştılar bir süre.
— Çok istiyorum seni.
— İstanbul'a gelirsin.
Soluğunu boşalttı ağırdan.
— Daha ne halt edeceğimi ben de bilmiyorum.
Necibe göründü kapıda.
— Gaaveleriiz nass ossun Muhsin Bee?
Sade istediler. Necibe içeri girdi.

— Benim bir yardımım olamaz mı Muhsinciğim?

Senin en iyi yardımın yolumdan çekilmek, diyecekti. Bıçak saplanmış gibi oldu içine. Nasıl diyeceksin, de bakalım! Dalgın baktı bir süre.

— Kendimden başka kimsenin yardımı olmaz bana... –bir duraksadı– biricik sevgilim, dedi.

Kazandığı yeni duyurulmuş utkuyla esrikti Nahide. Ne diyeceğini bilememenin şaşkın mutluluğuyla bir şeyler aranıyor gibi kımıldadı.

— Elimden bir şeyler gelse!

Suskun kalmıştı Muhsin. Seni seviyorum, dedim. Reyhan'a kaç kez dedindi! Korkmuyordum ondan. Yıllar yılı ayrı kalmaya dayanmıştım. Evet, çok özledim, o kadar. Kadınsızdım. Çekip gitti; ne değişti? Evet, senden korkuyorum kız! Biricik dedim! Yalan mı dedim! Ya dayanamazsam! Ta içinden pırıldayan ışıl ışıl gözlerinle alay eder gibisin. "Dayanamayacaksın!" diyorsun, ne yapayım ben? Burcu'yla Semiha göründü kapıda. "Al başına belayı" diye mırıldandı Muhsin. Tutamayıp güldü Nahide. Burcu, arkasında annesi, onlara koşuyordu görünce, "Dayı!" diye. Gelip Muhsin'ine sokuldu hemen. Saçlarını okşayıp yanındaki koltuğa oturttu Muhsin. Semiha da öteki boş koltuğa oturmuştu çekingence gülümseyerek.

— İçeride sıkıldı. Dutturdu dayım nerde diye. Çok düşkün oldu dayısına!

— Çocuktur, geçer, dedi Muhsin, inceden alayla.

— Çocuk seviyorsun!

Gülümseyerek baktı Nahide'ye.

— Bebek sevmem, dedi. Çocukları severim.

— Bebek olmadan çocuk mu olu ağbi?

Yüzünde bönsü gülümsemeyle bakan Semiha'ya döndü.

— Çocuk yapacaklar düşünsün onu!

Gülümsemiş gibi baktı Nahide. Suskun kaldı. Necibe fincanları alırken Naciye Hanım'ın beklediğini söyleyince de kalktı hemen. Canı sıkılmıştı Muhsin'in. Burcu'yla oyalandı

biraz; kalktı o da. Odasına çıkınca umarsız düşüncelerden kaçmak isteğiyle uzandı yatağına. Beşe geliyordu uyandığında. Mayosunu, şortunu giyip çantası elinde fırladı hemen. Konuk baskınındaydı ev gene. Deniz olmasa ne halt ederdi şu sıcaklarda, bu tatsız yerde! Geç saatte döndü eve. Odasına çıkarken yemeğini getirmesini söyledi Necibe'ye. Yemeğe inmiyecek miydi Muhsin Bee? Hayır. İçi acıyordu böyle yaptığı için. Salt bakışıp durmaktan daha acıydı belki. Görmemeye dayanabilmenin sınavını verdiği için kazanımdı ama! Balkonda oturdu biraz. Kitap, dergi karıştırdı içeride. Yattı. Uzun süre uyuyamadı. Daldığı bir anda kapı tıkırtısı duymuş gibi uyandı birden. Fırlayıp açtı kapıyı. Kimse yoktu. Gece yarısı sessizliğindeydi ev. Annesinin yanında uyuyordur. Delirdin mi dedi. Zeliş mi sandın! Zeliş'inin de Reyhan'ının da... Düş görmüştü demek. Düşlerimden nasıl kovarım! Geç saatler daldı uykuya. Sabah biraz geç uyandı. Kahvaltıdan, gazeteleri karıştırdıktan sonra toparlanıp çıktı evden. Niyazi de görünmüyordu artık. Turistlerin uğramadığı bu kıyı kasabada yerliler denize girmezlerdi. Çoluk çocuk da bayramda uğramıyordu demek. Bomboştu kumsal. Güneşe uzandı biraz, atladı suya. Uzun süre yüzdü. Dönüp baktı. Arkadaki dağa tırmanan dağınık evleriyle kent, aşağılarda, ormanın hemen üstündeki birkaç büyük yapı arasında en iyi görünen kendi evleri, kıyı boyu uzanıp kenti geçince, esen yel altında, yeşil dalgalanmalarla dağlarda uzanan orman, öndeki geniş kumsal, güzel bir görüntüydü. Tam inandığı için mutlulukla bağlandığı dünyasından uzak kalmak ağırdı. Zebanilerin elindeki bu güzel köşede kuşatılmış kalmak dayanılmaz cehennemdi. Ağırdan kıyıya doğru dönerken şaşaladı birden. Ağaçların arasından Nahide'yle Burcu çıkmış, gülerek denize geliyorlardı. Kıyıya doğru yüzmeye başladı var gücüyle. Kumsala varınca koşarak geldi Burcu.

— Ben de yüzeceğim dayıcığım, dedi.

— Aferin kızım. Hadi bakalım!

Soluk soluğaydı Muhsin. Sevinerek bakıyordu Nahide'ye.

— Ne iyi ettin!

Gülerek Burcu'yu gösterdi Nahide.

— Bu yumurcağa borçluyuz, dedi. Seni denizde demişler. Tutturdu, ben de gideceğim diye. Annesi ayrılamıyor. Benden rica etti.

Alaylı ekledi.

— Ne yapayım! Olmaz diyemedim!

Güldü Muhsin.

— Sen de gireceksin!

— Gireyim mi?

— Sakın!

Gülüyorlardı.

Küçük kız, sandaletleri, eteği, tişörtü çıkarıp altındaki minicik bikinisiyle kalıp sutyenini düzeltmeye çalışınca,

— Bu yaştaki çocuğa bu ne oluyor, dedi Muhsin

Eğilip çıkardı sutyeni, attı kuma.

— Bak böyle daha güzel.

Nahide önü düğmeli giysisini çıkarmış, lacivert bikinisi içinde incecik çekiciliği ile gülerek bakıyordu. Deniz, kumsal, orman, bu kız... Alçak dünya!

— Ne güzelsin!

Öylece çıkıvermişti ağzından. Yaklaştı Nahide.

— Sen de çok güzelsin Muhsinciğim, dedi. Kimse söylemedi mi sana? Güçlüsün de.

Hüzünlü gibiydi derken. Hemen dönüp ileride ıslak kumlarla oynayan Burcu'ya gitti. Oturdu yanına, kumdan kaleler yapmaya başladı onunla. Kuma oturdu Muhsin. Baş döndürücü çizgileriyle devinimli bir gözdağı gibi gülerek çocukla oynayan Nahide'ye dikti gözlerini. Yanlışa mı saplanmıştı yoksa? Az rastlanacak bu mutluluğa niye yüz çevirecekti. Asıl devrimcilik böyle bir mutluluğu günü gelince bırakabilmektir demiyor muydun? Diyordum. İlk kez güvenli duyumsamıyorum kendimi. Hoca, korkuyorum deyip kaçtı. Evet, kaçtı

aslında. Ölmek bu! Burcu'yu bırakıp yanına geldi Nahide. Dal gibi gövdesiyle ardında deniz, dikildi karşısında,

— Burcu oynarken bir dalayım ben, dedi.

— Azıcık durur musun? Öylece bakayım sana biraz.

Utangaçça gülümsedi.

— Manken miyim ben Muhsinciğim!

— Bilmiyorum nesin.

Acıyla ekledi hemen.

— Kendimi de bilmiyorum ki!

Suskun bakıştılar bir süre. İsteksizce gülümseyerek dönüp birkaç adım attı Nahide. Uzanıp sulara bıraktı kendini. Güzel yüzüyordu. Biraz açılınca dönüp baktı.

Gözleri Nahide'deydi Muhsin'in. Kalkıp onunla yüzmek isteğini bastırmaya çalışıyordu. İyi halt ediyordu! İşi iyice manyaklığa döndürdün sen oğlum! Evet, öyle yaptım. Ona böylesine bağlılık çok mu doğal! Kalktı. Duraladı bir, Burcu'nun yanına yürüdü.

— Seninle denize girelim mi?

Kız sevinerek kalktı hemen. El ele tutuştular. Yürüdüler denize. Yüzme bilmiyordu Burcu. Deniz yeleği evdeydi.

— Artık kolluksuz, yeleksiz yüzmelisin. Yat şöyle bakayım!

Muhsin'in mayosundan eğretice tuttuğu küçük kızın sevinçli çırpınışlarla yüzme çabası eğlence olmuştu. Nahide de yaklaştı yüzerek, biraz ötelerinde bastı ayağını. Gülerek bakıyordu.

— Hadi, Nahide Abla'ya yüz kızım!

Üç beş adım ötedeki Nahide'ye çevirdi Burcu'yu. Kız yüzmeğe başlayınca tuttuğu mayo ucunu da bıraktı. Duymamıştı bile kız, attığı çırpınış kulaççıklarıyla yarısını geçmişti yolun. Muhsin gülerek izliyordu. Nahide kaygılanmış gibiydi. Biraz daha yaklaşınca uzanıp tuttuğu kız sevinçle sarıldı Nahide'ye.

— Aferin kızım! Öğrendin işte!

Dönüp suya daldı Muhsin. Bir iki kulaç atmıştı ki bağırıyordu Burcu.

— Dayı, ben de geliyorum!

Boyu çok aşmış yerdeydi Muhsin. Durdu.

— Gel!

Ciddiye almadığı gülmesinden belli olan Nahide'ye,

— Bırak gelsin, dedi.

Yüzü değişti Nahide'nin.

— Nasıl yüzer oraya?

— Bu yaşta kolay yüzer,

Duralamıştı. Kızı bırakmıyordu Nahide.

— Sen getir!

— Ben yapamam: sana da bırakmam. Bana emanet. Hem biz çıkacağız artık. Çok kalmayın dedi annesi.

Dönüp sulara bıraktı kendini Muhsin. Yüzdü uzunca süre, açıldı. Uzaktan dönüp baktığında denizden çıkıyorlardı. Biraz sonra toparlanmış ayrılırlarken Muhsin'e el sallayıp yürüdüler kumsalda; ağaçların arasında kayboldular. Güneş batmıştı. En güzel saatiydi akşamın. Gene sulara bıraktı kendini. Gün bitmişti döndüğünde. Duş yapıp balkona çıkınca yemek için düzenlenmiş buldu masayı. Aşağıdan sesler geliyordu. Konukları var gene. Nahideciğim ne yapıyor bunlarla? Geldiğine o da pişman olmuştur! Sevinçli görünüyor. Ben de seviniyorum; mutlu değilim. Mutlu olmaktan korkuyorsun! Korkusuz mutluluk var mı? İyice yalnız kalacaksın! Niye kalayım; milyonlar var arkamızda. Pehlivan Ali'yle Berber Mustafa var!

İçimi karartma! Kararmasın: Sivri Niyazi de var! Görünmüyor o da. Yarası ne oldu? Pehlivan'ın durumuna göre polisin parmağı var o işte. "Ben gaaışmam bu işlee!" diyor ya, Berber Mustafa da biliyor her şeyi. Bu kasabaya battın mı uğraş dur bunlarla! Ölmek başka nasıl olur! Ölmenin en aşağılığı. Bırak dünyayı, kan içinde ülkeyi soyuyorlar. Biz keyfimizdeyiz burada. Ağa oğlusun! Rahat değilim Salihciğim. Niye inanmıyorsun bana? Uzanıp kalmayacağım bu bataklıkta. Ne güzel şu doğa. İnsanlar niye bu kadar çirkin? Nahide

mi çirkin! Cehennemin dibi! Çirkinliklerin kalkanı o! Nahidecik duysa! İçinden duymuyorsa yararı var mı? Erken yattı. Geç kalktı sabahleyin. Bir iki kez kısa süreli uyanmış da olsa iyi uyumuştu. Kahvaltı ederken gazeteye baktı gözucuyla. Bayram gazetesi; ne olacak ki. Giyinmiş denize giderken Remziye Hanım'la karşılaştı merdivende.

— Günaydın anneciğim!

Kırışık yüzünden, gözlerinden belli; gene bir şey isteyecek bu.

— Muhsin'im! Öğlende biiilikte yiyelim mi? Semihalaa da gitti eekenden. Hacı Buban da yok!

Muhsin duralayınca ekledi hemen.

— Konuklaa var oğlum! Naciye Hanım Deyze'ne, Nahide'ye ayıp.

— Peki, gelirim.

Doğru; Nahide'ye ayıp! Dünyaları bağışlamıştı Remziye Hanım'a. O da istiyordu yemekte Nahide'yle olmayı, istemez mi! Burcu gitmiş. Denize de gelemez. Erken döneyim ben de. Ağustos bulutları dolaşıyordu gökte. Kumlara yatıp kaldı bir süre. Atladı suya. Bıraktı kendini denize, açıldı. Buraya gelmesinin tek iyi yanıydı. Bu deniz olmasaydı... Dönünce şaşırdı. Gözlerine inanamamış gibi kaldı. Nahide geliyordu! Bu çılgınlığı nasıl yaptın kız! Kıyıya yüzmeye başladı yarışır gibi tüm gücüyle. Soluk soluğa çıktı sudan. Nahide de gelmişti gülümseyerek.

— Annemden korkmadın mı?

Güldü Nahide.

— O gönderdi.

Anlamamıştı Muhsin.

— Kurnazlık edip plaj sordum. Burayı söyledi. Burcu da yok. Rahatsız eden olmaz mı, dedim. "Kimseler bi şii yapamaz gızım. Muhsin Ağbin ooda! Gorgma git!" dedi. Kıramadım geldim ben de! Kötü mü ettim!

Gülüşüyorlardı.

— Bakalım, dedi Muhsin. Kötü mü ettin iyi mi ettin anlayacağız!

Biraz aralıklı uzandılar kumlara. Gözünü kızın incecik, çekici çizgilerinden ayıramıyordu Muhsin. Nahide de çok iyi biliyordu bunu. Işıltılı lacivert gözlerinde sıcak bir gülümsemeyle suskun bakıyordu. Kalktı Muhsin.

— Hadi bakalım!

Bir iki adım yürüyüp yan yana atladılar denize. Göze batmamak için biraz aralıklı yüzüyordu Nahide.

— Şu sivri kayayı görüyorsun. Oraya haydi!

Muhsin'in gösterdiği yer uzakçaydı biraz.

— Oraya nasıl giderim! Ben pek iyi bilmem yüzmeyi Muhsinciğim.

— Bana güvenmiyor musun?

Güldü Nahide.

— Karada güvenemiyorum, denizde nasıl güveneyim!

Başını çevirip baktı.

— Karada ben de güvenemiyorum sana Nahideciğim. Denizde güven bana!

Ses çıkarmadı Nahide. Muhsin'in Nahide'deydi gözü. Değişik türlerde, kulaç, kurbağalama, sırtüstü, güvenle yüzüyordu. Zorlanıyormuş gibi oldu uzayınca. Yardıma çağırmasını bekliyordu Muhsin. Kollarına yatırmanın yakıcı özlemiyle bakıyordu kıza. Ara sıra sırtüstü yatıp dinlenerek, hiç ses çıkarmadan vardığı sivri kayayı dönünce daha canlı kulaçlarla çıktı yakındaki kumsala. Soluk soluğa, arka üstü kumlara uzandı. Yanındaki başka bir sivri kayayla arasında, içeri uzanan, yüksek kayalıkların kuşattığı, küçük bir yalıyardı burası. Çocukluğunda Muhsin'in arkadaşlarıyla yarışarak geldikleri, yörenin tek yalıyarıydı. Muhsin de denizden çıkmış, gülerek dikilmişti karşısına.

— Nasıl, beğendin mi?

Dönüp şöyle bir baktı Nahide.

— Çok güzel, dedi. Şimdi ne yapacağız burada?

Öyle safça söylemişti ki güldü Muhsin.

— Bilmem. Ne istersen onu yapacağız!

Uzandı yanına. Dimdik göğüslerine uzanıyordu ki çekildi Nahide; tedirgince bakındı yöresine.

— Korkma canım. Ankara'daki evden daha güvenli burası.

Sokulan Muhsin'e baktı Nahide, bırakıverdi kendini. Doyamıyorlarmış gibi, çılgın bir susuzlukla seviştiler uzun süre... Yorgun, suskun yıkılıp kaldılar kumlar üstünde. Mutlu bir suskunluktan sonra kalktı Nahide,

— Dönelim canım, dedi. Çok gecikirsem göze batar.

— Sevmedin mi?

Dönüp şöyle bir baktı.

— Öyle mi geldi sana, dedi.

Duraksayıp ekledi,

— Aptalsın desem, değilsin. Gidelim artık!

— Hep burada kalabilseydik!

Güldü Nahide.

— Açlıktan ölürdük herhalde!

Gülerek baktı.

— Şaşırtıyorsun Muhsinciğim! Haydi kalk canım!

O incecik, duygusal görünümü içinde nasıl da gerçekçiydi bu kız! Öyle olmasaydı keşke! Sessizce sulara bıraktılar kendilerini. Hiç konuşmadan uzunca bir yüzmeden sonra kumsala dönünce gene uzakça uzanmışlardı ki,

— Ağaçların oraya gidelim, dedi Muhsin. Güneş tepede.

Biraz gerilerdeki gölgelik yere çekilince sırtını her zamanki gibi ağaca yasladı. Nahide biraz yandaki, devrilmiş kütüğe oturdu. Dönüp Muhsin'e dikti gözlerini bir süre.

— Can sıkacak bir şey duymayı göze alabilecek misin?

Anlamamıştı, öylece baktı Muhsin. Neyi göze alacağım?

— Gebeyim ben.

Donup kalmıştı Muhsin. Göze mi alacağım! Toparlandı.

— Kürtaj yaptırırız.

Birden söyleyivermişti. Gözlerini kırpmadan bakıyordu Nahide.

— Kurtulmanın en kolay yolu o, değil mi? dedi.

Doğruldu ağırdan. Sinsi, alaylı gözlerini Muhsin'e dikti.

— Avukatım ben Muhsin Bey, dedi. On parmağımı geçirdim yakana. Kolay kurtulamazsın!

Suskun kalmıştı Muhsin. Ne biçim şakaydı bu! Ne şakası, daha ilk günden anlamıştın! Velfecri okuyordu gözleri! Ne demeliydi şimdi? Yüzünde, gözlerinde uçuşan kara bulutları görünce acılaştı gülümsemesi Nahide'nin.

— Bakıyorum, çok kolay karar veriyorsun!

Duraksayıp ekledi.

— O haltı edemem! Her rezilliğe katlanırım! Beni esrik etmiş o çılgın mutluluğumu yaşamışım! İlk gecemiz! Canlı parçamızı kazıyıp kanalizasyona atacaklar! Dayanamam! Asla izin vermem ona! Boş ver, keyfine bak! İstersen bunları duymamış ol!

Kalktı. Deniz giysisini mayosunun üstüne geçirdi. Çantasını alıp giderken döndü.

— Hiç korkma, dedi. Başına bela olup dert açmam sana. Adını bile kimse duymayacak sen istemedikçe.

İnceden acıyla gülümsedi

— İyi denizler Muhsin Ağbi.

Döndü, ağaçlar arasına dalıp uzaklaştı. Ağır bir yumruk yemişti Muhsin. Bir buruklukla başkaldırmak istiyordu; mutluydu. Seviniyordu, kızgınlıkla kavruluyordu. Peşinden koşup yüreğine bastırmak geliyordu içinden, uzaklara kaçmak istiyordu. Ne yapmalıydı şimdi bu kızla? Kalktı. Kıyıya indi. Islak kumlarda dolaştı biraz. Denize bıraktı kendini. Çıktı çok kalmadan. Böyle bitemezdi. Konuşmaları gerekirdi Nahide'yle. Giyinip ağır ağır döndü eve. Yemek hazırlıkları başlamıştı aşağıda. Duşa girmiş, giyinip balkona geçmişti ki Necibe göründü merdivenlerde. Yemeğe bekliyorlardı. Herkes oturmuştu indiğinde. Uzunca masanın baş yanı boştu. Orayı gösterdi annesi.

— Yok anneciğim, dedi. Ora senin yerin. Ben başa oturmam.

Hem sevinmiş hem de biraz yadırgamıştı Remziye Hanım. Geçerken söyleniyordu.

— O nass söz oğlum. Hacı Buban olmadı mı bura senin yerin.

— Beni hiç hesaba katmayın!

Gene bir şey diyecekti, sustu Remziye Hanım. Öte baştaki annesinin yanında oturan Nahide de suskundu. Geldiğinden beri, bir iki söz dışında ağzından bir şey çıkmayan Naciye Hanım'ın konuşmaları duyup duymadığı belli değil gibiydi. Yemekte, karşısındaki Nahide'ye baktı. Göz göze geldiler. Şaşırtacak kadar doğal görünüyordu.

Remziye Hanım'ın, iki bayram arasında nikâhta uğursuzluk olduğu inancıyla Ramazan öncesi köyde, kasabada üst üste bindirilmiş, yetişmekte güçlük çektikleri düğünlerden, biraz da alaylı söz etmesi dışında bir şey konuşulmamıştı. Yalnız Naciye Hanım, bu inancın İstanbul'da da köklü olduğunu söyledi nasılsa. Yemek bitmişti

— Akşam da geliyor mu denize Avukat Hanım?

— Yoruldum ben Muhsin Ağbi! dedi domuzuna gülümsemeyle. Akşama da yemeğe gideceğiz Remziye Hanım Teyze'yle.

— Nereye?

Remziye Hanım'a döndü.

— Neşati Bey diyordunuz, değil mi?

Muhsin döndü annesine,

— Ne yapacak Avukat Hanım Neşati'nin orada? dedi. Patlar sıkıntıdan.

Remziye Hanım şaşalamıştı. Sürdürdü Muhsin.

— Siz gidin! Naciye Hanım Teyze izin verirse, bu akşam yemeğine benim konuğum avukat hanım.

— Estağfurullah evladım, dedi Naciye Hanım. Kendi bilir.

Remziye Hanım aldı hemen.

— Doğru dep duru, dedi. Bi sürü yaşlı başlı. Hacı Bey de gelicek. Muhsin Ağbi'sinnen yesin onnaa borda.

Durumu kurtarmanın rahatlığıyla Nahide'ye baktı.

— Kalırsın değil mi? dedi.

Aynı ince kurnazlıkla gülümseyerek

— İstiyorsanız, evet, dedi Nahide.

Oyuna ortak olmuştu. Odasına çıktığında iyi duyumsuyordu kendini Muhsin. Her şeyi konuşacaktı Nahide'yle. Uzandı yatağına. Uyuyamadı. Akşama doğru denize gitmek de gelmedi içinden. Balkonda koltuğa yaslanıp ileride uzanan denize, ormana daldı uzun süre. Düşünüyor gibiydi; Nahide'yle bugün yaşadıkları dışında hiçbir şey düşünmüyordu. Düşünmüyor gibiydi, Nahide'yi düşünüyordu sadece. Haftalar önce yıkılmış gibi sığındığı bu kent, asıl anlamını Nahide'nin gelmesiyle kazanmıştı. Bıraktığı dış dünyayla mutlu bağlantısıydı bebek. İyi ki olmuştu! Güzel de kopamayacağı savaşta asıl büyük tehlike de bu mutlu bağlardı. Nasıl anlatacaktı Nahide'ye bunları? Ne yapabilirim başka? Anlatmak benim, anlamak onun sorumluluğu. Sen kendine anlatabildin mi! Tam çözüm doyumuna bir türlü varamadığı konu çevresinde saatler saati dolanıp durdu. Tek başına nasıl varacaktı bir yere? Ayrılırsa yaşayamayacağına inandığı, Salih'le çıktıkları yoldan saptıracak bir takıntının, onu ezebilecek utanç ağırlığını nasıl taşırdı? Göze alınmaya değer bir yanı var mıydı bu onursuz yıkıntının! Kavrayabilecek miydi bunu Nahide? Sarmaldaydı. İyice anlamıştı tüm sorunları tek başına çözmeye yazgılı olduğunu. Tek yükümlülüğü gerçekleri tüm açıklığıyla göstermekti Nahide'ye. Ötesi onun bileceği şeydi. Akşam inmişti kente. Necibe, çoğu şeyleri geri yolladığını bildiği için, masayı düzenlerken yemekleri söyledi. Hangisini getirsindi?

— Birlikte yiyoruz. Avukat Hanım'a sor. O ne istiyorsa ben de yerim.

Biraz sonra, arkasında yemek tepsisiyle gelen Necibe'yle Nahide göründü merdivenlerde.

— İyi akşamlar, deyip karşı koltuğa oturdu.

Necibe yemeği tabaklara koyarken ormana, denize bakmaya başlamıştı.

— Evin en güzel yeri burası olmalı, dedi.

— Güzeldir, dedi Muhsin. Biraz geçti mi bıkarsın!

Necibe gitmişti. Nahide yemeğe dönerken,

— Güzelden bıkmam, dedi.

Ses çıkarmadan yemeye başladı Muhsin. Dimdik göğüslerini belirten, kısa kollu, incecik bir bluz vardı üstünde Nahide'nin. Saçlarını tepesinde toplamıştı. Ruju da yoktu geleli beri. Nasıl sade, nasıl incecik bir kızdı bu. Nasıl güzel çalışıyordu kafası da. Ne anlatacaktı şimdi buna? Yemek sessiz geçti. Aşure yiyorlardı ki meyve tepsisiyle göründü Necibe, İstemediler. Kahve de istememişlerdi; uyku kaçırıyordu. Necibe masayı toparlayıp inince karşı karşıya kaldılar. Gizleyemedikleri sevgiyle sessiz bakışıyorlardı. Güldü Muhsin.

— Çok güç durumdayım, dedi. Avukatlığımı alır mısın?

— Niye olmasın, dedi Nahide. Koşullarda anlaşmamıza bağlı!

— İstediğin ücreti öderim.

— Ne kolay söyledin gene!

Suskun bakıştılar bir süre. Başını üzgünce dışarılara çevirdi Muhsin.

— Önyargılı olma bir tanem, dedi. Yapabileceğim her şeyi yaparım senin için.

Döndü birden,

— Sandığın gibi değil. O bebek ikimizin.

Bir suskunluktan sonra aldı Nahide.

— Yapamayacaklarını söyle bana. Avukatınsam bilmem gerek.

Uzunca bir süre bakıştılar öylece. Üzerine dikilmiş gözleri daha derinleşmişti Nahide'nin. Muhsin yavaşça aldı.

— Bak Nahide, dedi. Gerçekten çok sevdim, çok seviyorum seni. Acım da oradan geliyor. Bir gün nasıl olsa vermek zo-

runda kalacağım açıkça belli olan sınavda beni yıkmandan korkuyorum! Seni de mutsuz ederim. Benim yaşadığım cezaevi olayı, uğradığımız saldırı geçmiş gitmiş, rastlantı şeyler değil canım. Kardeşimden yakın bir devrimci arkadaşımı yanımda vurdular. Şimdi kıyıdayım, sütliman gibi. Ne Türkiye burada kalır ne ben. Binlerce insan öldürüldü. Gençler gitti. Bitti mi bu iş? Bu ülke, bu dünya değişmedikçe bu kan bitmez. Hem bunun bilincinde olacağım hem de salt bireysel, bencil mutluluğum için köşeme çekileceğim! Böyle birini ben taşıyabilir miyim? Avukatımsan, böyle birini, ölümü göze almış, sonuna kadar özverili, yiğit, onurlu arkadaşlarına karşı savunabilir misin?

Duraksayıp ekledi Muhsin,

— Sevebilir misin böyle birini?

Suskun kalmıştı Nahide. Dönüp ayışığı altındaki ormana, uzaktaki denize baktı bir süre. Dönüp gözlerini Muhsin'e dikti

— Seni anlamadığımı sanma, dedi.

Durup bir soluklandı.

— Kolay değil karar vermek.

— O kolay olmayan kararı verdim ben. Şu evde oturmak, yaşamak, ağırıma gidiyor. Kaç köylünün lokmasından çalınmış şeyler. Bunlara mı batayım! Sakın o duruma düşecek beni, bana karşı savunmaya kalkma! Sevme böyle birini! Kaçarım senden! Seni çok seviyorum çünkü. Yalnız güzelliğinden mi! Yaşamında başardığın devrim için, istenç gücün için seviyorum. Ama yetmiyor. Yaşam akıp gidiyor çünkü.

Suskun kaldılar bir süre.

— Benim devrimim seninle başladı... (duraksayıp gülümseyerek ekledi) Muhsin Ağbi!

Göz gözeydiler.

— Buraya kadar gelebildim. Kolay mı oldu sanıyorsun? Babama inme inip köşesine çekilmeseydi çok daha güç olurdu. Annem anlayışlıdır. Babam zorba yobaz. Bulunduğum

noktaya küçümseyerek bakıyorsun şimdi! Öteye nasıl gideceğim? Çevreyle boğuşmak çok güç Muhsinciğim. Sen burayı beğenmiyorsun. Gel de Süleymaniye'yi, Vefa'yı, Fatih Çarşamba'sını gör. Bizim akrabalarımız var oralarda. Her yanı tarikatlar tutmuş, biliyor musun? Hafızlığı bıraktım ben. Yüzlerce hafız yetişiyor. Parmak kadar kızları kapatmışlar. Ekmek parasını güç buluyor bunların çoğu. Hafızlığı bırakıp başımı açtım diye en yakınlarımız bile avukat olarak ücretsiz yardımımı da almıyorlar. Biliyorlar, benim çalıştığım büro, baronun en güçlü bürosu. Profesör Sait Mahir, hocam, Sorbonne'dan doktoralı. Batı üniversitelerinde ders veriyor. Uluslararası adam. Niye anlatıyorum bunları şimdi?

Gözleri Muhsin'de duraksadı bir, aldı gene.

— Bak, benim sevgilim! Duygularını anlıyorum. Ama seni anlamakta zorlanıyorum. Daha doğrusu, sizi anlamakta zorlanıyorum.

— Siz dediğin kim?

Duraladı Nahide.

— Tek yol devrim!

— Evet, öyle!

— Peki, nasıl olacak bu devrim? Kimle yapacaksınız?

Gözünde büyüdüğü kadar kuşku da uyandırmıştı Nahide. Çok yakına gelmiş, evet ama Reyhan olmuş bu kız! Öyle mi diyorsun? Ne kadar uzağımda! Reyhan değil ama. Gülümsedi.

— "Yarı yoldan ziyade yerden uzak/Yarı yoldan ziyade maha yakın!"

Pek anlamadan gülümsedi Nahide de.

— Şiir değil mi o?

— Ahmet Haşim manyağı edebiyat öğretmenimiz vardı lisede. Şapşal Nihat. O belletmişti.

Duralayıp sordu.

— Sen nasıl yapacağımızı düşünüyorsun?

— Bu işi kan temizler! Öyle değil mi?

— Hem öyle hem değil!

Bakıştılar bir süre. Muhsin aldı gene.

— Kanı onlar döküyor Nahideciğim. En rezil biçimde öldürdükleri Salih en yasal çizgideydi.

Suskun kaldılar bir süre.

— İt sürüsünün mancasına dokundun mu kuduz köpek olurlar hemen. Anladın mı sevgilim? Dediğin doğru. Halk uyuyor! Can alıcı noktaya bastın parmağını. Ekmeği çalınanlar uyuyor. Tek umudu Allah'ta! O yolu da dinli, dinsiz eşkıyalar tutmuş! Uyutanlar da onlar. Halkı koyun etmişler! Çobanlar kurtların ortağı. Köpekler kuduz! Ne halt etsin bu halk?

Suskun bakıştılar bir süre.

— Simgesel sözlerle bir yere varılmaz, biliyorum canım. Bu noktaya ben de kolay gelmedim. Enayi de değilim. Mutlu olmak istiyorum ben de. Nasıl mutlu olacağım? Soyguna mı katılayım? Çatlayıncaya kadar tıkınarak mı mutlu olacağım! Bir sürü çatışma içinde yaşadık. Bir şeyler okuduk. Dinledik. Gördük. Acı denemelerden geçtik. Evet, tek yol devrim! Ama devrimin tek yolu, yolun gerçeğini bulmak önce. O yol da kanlı! Öldürelim kafasında değiliz. Ölmeyi de kimse istemez. Ama onu göze almazsan bir şey yapamazsın. Karşı yan acımasız. Bu bencil düzenin yalancı tanıklığını yapacaksın, diyor! Onu yapmayacağım canım!

Tam bir sessizlik çökmüştü. Gözleri uzaklara saplanmıştı Nahide'nin. Uzunca bir süre suskun kaldı öylece. Dönüp baktığında umarsız karartılar geziniyor gibiydi ışıltılı gözlerinde.

— Kafan çok iyi işliyor Muhsinciğim, dedi. Seni anladığımı sanıyorum. Belki de çok gerilerdeyim ben daha. Kandıramayacak kadar çok seviyorum seni ben de. Doğrusun canım, bu kararı vermek, bebeği babasız doğurmaktan güç! Savunması da kolay değil! Çok uzun düşünmek gerek.

Kazanmış mıydı Muhsin? Bilemiyordu. Avukatsız kalmıştı! İçinde buruk bir şeyler gezindi. Gidiyor bu kız! Yolu sen

gösterdin. Pişman mı oldun şimdi? Niye pişman olayım? Acı duydum. Bu acıyı göze alamazsan kendi ölümüne ağlarsın. Onu iyi biliyorum. Gidiyorum demedi ki. Düşüneceğim, dedi. Temel bilgileri edinmeden nasıl düşünecek! Yalancı tanıklar sözü yerindeydi değil mi Nedim Hocam?

Aşağıda gürültüler vardı.

— Geldiler. El evinde çok durmaz Hacı Bey. Hele Neşati'de.

— Ben kalkayım.

Muhsin de kalktı. Karaltılı bakışıyla karşısında duran Nahide'ye sarılmamak için güç tutuyordu kendini.

— Yarın denize gelirsin.

— Hayır, Muhsinciğim, gelmeyeceğim.

Şaşaladı Muhsin.

— Yarın annen bize kenti, yöreyi gezdirecek. Gelmişken ben de istiyorum kenti görmeyi. Akşama yola çıkacağız. Önemli bir duruşma var; söz verdim, atlatamam. Bayram gezimiz bu kadar. İnmeli babamı, oğluyla Hacer kadına bıraktık.

Durdu bir.

— Konuşacak bir şeyimiz de kalmadı aslında. Her şey için sağ ol! İyi geceler canım!

Dönüp indi merdivenleri. Ne diyeceğini ne yapacağını bilmeden ardından bakakalmıştı Muhsin. Yavaşça oturdu koltuğa. Çok kötü duyumsuyordu kendini. İstediğin bu değil miydi? Bir engelden kurtuldun. Kurtuldum mu! Bebek ne olacak? İş ona mı kaldı! Kendini aldatma oğlum! Neyi aldatacağım; ortada işte! Nahide'yi aşmak güç. Yarın geziye sen de git istersen. Annen uçar sevincinden. Onu da yapmayacağım! Bittiyse bitti bu iş! Bu sınavı da veremeyeceksek! Kalkıp duşa girdi. Soğuk suyun altında kaldı uzunca süre. Biraz yatışmıştı çıktığında. Yenilecek değildi! Atmalıydı kafasından. Hanife Teyzeler bugün döneceklerdi evlerine. Bakalım ne vakit arayacaktı Sedef. Telefon için aşağı inmesi gerekti şimdi. Telefon odasında olsaydı keşke. Emmioğlu'nu arardım hiç

olmazsa; biraz gülerdim! Ne var gülünecek! Nedim Hoca'nın telefonunu nereye yazdım ben? Almadım mı! Rıza'dan sorup Hoca'yı arayayım yarın. Ev boş kalacak nasılsa. Akşama da Nahide gidiyor. Gene sızı düşmüştü yüreğine. Bırak sersemliği de git onlarla! Siktir ol başımdan, gitmeyeceğim!

Ertesi sabah, geç vakit kalktığında soğuk bir sessizlik içindeydi ev. Kahvaltıyı verirken, Remziye Teyze'nin konuklarla biraz önce çıktığını söyledi Necibe, yorgun gibiydi. Çok geç uyumuştu; ondandı belki. Kahvaltıdan sonra durulur gibi oldu. Koltuğa yaslanıp dışarılara daldı. Anlamsız gibiydi her şey. "Ben kolay bıkmam!". Ben bıktım mı? Doğru yaptıklarımdan bıkmam! Şu cennet görünümde ne yanlış olacak? Burada oturup kalmak yanlış. Bayram gürültüsü bitsin, düzene girecek her şey. Yanıma aldığım kitapları okumadım daha doğru dürüst! Dil öğrenimine tam ağırlık versem iyi olacak. Lisede İngilizce öğretmenini bir sorayım. Nahide gidiyor bugün! Anladık! Ne yapayım? Güle güle! Bebeği ne yapacak? Sedef de yanaşmadı kürtaja. Ben de bekliyorum Salih'in çocuğunu. Tapar gibi bağlıymış Sedef meğer! Nahide de sana... Bırak şimdi Nahide'sini. Gidiyor işte! İçeri geçti. Pek de niye yaptığını bilmeden bir kitap alıp karıştırmaya başladı, bıraktı hemen. Sıkılmıştı. Uzandı, bir süre kaldı öylece. Hiçbir şey düşünmek istemiyordu. Kalktı. Türkçe-İngilizce Redhouse'u açıp oyun yapar gibi, aklına gelen kimi sözcüklerin İngilizcesini aradı. Bayağı oyalayıcı olmuştu kaptırınca. Yatağa uzandı. Anımsadı birden; telefon açacaktı. İndi aşağıya, Rıza'yı acele yazdırdı. Yandaki sandalyeye daha yeni oturmuştu, bağladılar. Çok sevindi Rıza. Bir iki söz ardından Hocaların telefonunu verdi. Bayramda Harbiye'ye çıkacaklarmış; orada telefon yokmuş. Canı sıkılmıştı Muhsin'in. Ne iyi olacaktı Hoca'yla bir iki söz etmesi. Kapatıp Rüştüleri, sonra da Emmioğlu'nu yazdırdı. İki numara da yanıt vermiyordu. Canı iyice sıkkın çıktı yukarı. Öğleni bulmuştu. İsteksizce yedi Necibe'nin getirdiği yemeği. Balkonda koltuğa yorgunca yaslanıp dalgın

kaldı uzunca süre. İçeri gidip uzanınca uyudu hemen. Karışık düşlere bata çıka saatler geçmiş olmalıydı gözlerini açtığında. Gürültüler vardı aşağıda. Kolundaki saate baktı; altıyı geçiyordu. Fırladı. Gidiyor bunlar. İndi merdivenleri. İki valiz konmuştu aşağıki merdiven başına. Duraladı; koşturarak niye gelmişti sanki? Giderlerdi; bu iş de biterdi! Dönse miydi? Elinde küçük çantasıyla Nahide döndü karşı koridoru. Hemen arkasından Naciye Hanım göründü. Muhsin'i görünce, yüzünde hiçbir şey değişmemiş gibiydi Nahide'nin. Bir şey demelerine kalmadan, Remziye Hanım çıktı arkasında Necibe'yle.

— Bi göödük bi gaybittik, diyordu.

Arkasında yeni şoförle (Mevlüt'müş adı. Gençten biriydi) Neşati koşturarak çıktı merdivenleri.

— Otobise telifun ettım, beklep durulaa, dedi.

Dönmüş, valizleri alan şoförle iniyordu merdivenlerden. Ardından Naciye, Remziye Hanımlar indi. Nahide izledi onları. Gözleri Nahide'deydi Muhsin'in. O da indi peşleri sıra. Kapıda Naciye Hanım'la annesi kucaklaşıp karşılıklı övgü, sevgi sözleriyle vedalaşırken Muhsin'le göz göze kalmış Nahide'nin, gülümser gibi bakma çabası yüzündeki solukluğu göze çarpıcı yapıyordu. Remziye Hanım dönüp Nahide'yi kucaklamış şapur şupur öpüyordu ki Naciye Hanım Muhsin'e uzattı elini,

— Çok sevindim sizleri görmekten evladım. İnşallah İstanbul'a bekleriz. Annenizi alıp gelin. Her şey için teşekkürler!

Annesi, evden çıkıp Neşati'nin başında beklediği arabaya yönelince, kendini Remziye Hanım'ın saldırısından yeni kurtarmış Nahide, Muhsin'e uzattı elini. Okşar gibi sıktı. Gözlerindeki o alaycı gülücüğe sinmiş bir hüzünle;

— Sağlıkla kalın Muhsin Ağbi, dedi.

Dönüp arabaya yürüdü. Dolanıp öte kapıdan arka koltuğa, annesinin yanına geçti. Araba kalkmış giderken Naciye Hanım el sallıyordu. Nahide gözlerini ileri dikmişti. Remziye Hanım'ın "Yoluuz açık ossun" çığrışları arasında Necibe bir tas su dök-

tü arabanın ardından. Beklemediği kadar ağır da olsa, bu güç anı atlattığı için mutlu bir mutsuzluk içinde döndü Muhsin, gözü arabanın arkasında, suskun kalmış annesine,

— Hadi, Allah kavuştursun! dedi.

Ağladı ağlayacaktı Remziye Hanım,

— Bi geldilee, bi gittilee. Gööödün mü nassı hanım hanımcık gız oomuş o güççük Nahide!

Annesi üzgünce dönüp aşağıdaki oturma odasına giderken çıktı merdivenleri Muhsin. Ne biçim utkuydu bu? Son ana kadar, kendini tutamayıp Nahide'nin boynuna sarılmamak için nasıl acılı bir direniş göstermişti. Yanlış mıydı yaptığı? Ne yapacaktın ki başka? Sen mi "git!" dedin? Kararı o verdi. Evet, doğru. Ben yapabileceğimi yaptım. En doğrusunu yaptın! Haydi uğurlar olsun! Tehikeli bir dönemeci kararlılıkla döndüğü o günden sonra, İngilizce'ye yoğunlaştı var gücüyle. Sabah, akşam denize gidiyordu. Geri kalan zamanda, kiminde geç saatlere kadar, İngilizce çalışıyordu. Bir kez indiği kentte İstanbul'dan bilmem kimlere damat gelmiş gençten birinin yeni açtığı, kitap, kaset satan bir yerde bulduğu Linguafon İngilizce takımını alıp odasına kurunca iyice kapanmıştı işine. Kimseyle gereksiz biçimde takışmak istemiyordu. Babasına karşı duygularını açıkça belli eden davranışları da anlamsız geliyordu artık. Herifi ben mi düzelteceğim! Ara sıra da olsa Hacı Baba'sının da bulunduğu havadan sudan konuşulan (daha çok da Remziye Hanım yemekler üzerine konuşuyordu) kimi akşam yemeklerinde, Muhsin pek konuşmasa da (aslında Hacı Fahri de hele yemeklerde pek konuşan biri değildi) birlikte oldukları için Remziye Hanım da çok mutluydu. Yukarıda çalışırken "Dayıı" diye, annesiyle yeni gelmiş Burcu –İngilizce plak sesini duymuş olmalıydı– merdivenlerden göründü bir gün. Sevindi. "Dayın çalışıyor kızım, gel!" diye seslenen Semiha da arkasındaydı. Yanına oturttu Burcu'yu. Öptü yanaklarından. "Hoş geldin!" dedi Semiha'ya da. Plaklardaydı çocuğun gözü, Muhsin'in karşısına, daha geçen haf-

talar Burcu'yu kumsala getiren Nahide dikilmişti onu görünce. At artık şunu kafandan! Arıyor mu seni? Aramasın. Ben arıyor muyum?

— Bi tür öğretmen bu makine, değil mi ağbi?

— Öğretmenin yerini tutmuyor.

Duraladı Semiha.

— Öğretmen istep durun mu?

— Okul kapalı. Kim vardır ki?

— Başmuaalim'in kızı vaa, Tomris. İngilizce öğretmeni.

İlkokul öğretmenliğinden sınavla Gazi Eğitim'e geçip lise matematik öğretmeni olmuş yaşlı biriydi Başmuaalim dedikleri.

— Sen bir konuş, dedi. Haftada üç dört ders alırım; buraya gelirse.

Hemen ertesi sabah geldi Semiha. İstenen para dolguncaydı. Olsundu. O akşam, beşte, bahçedeki pergolanın altına kısa kollu sarı keten bluzu, açık yeşile çalan, uzunca eteği ile geldi kız. Kestane rengi saçları sımsıkı arkaya taranmıştı. Yüzü makyajsız, kaşları doğaldı. İri kara gözleri vardı. Sağlıklı köylü kızı. Çekiciydi aslında da pek o taraklarda bezi yok görünüyordu. Olsa ne olacak! Tanışmak için ön konuşmadan, kız, çalıştığı kitaplara şöyle bir bakıp Muhsin'in bilgi düzeyini, İngilizce sorularla saptadıktan sonra, Essential III'den başladılar. Kızın İngilizcesi, söyleyişi de iyi geliyordu kulağa. Necibe'nin getirdiği çaylarını, küçük böreklerle içerken İstanbul Edebiyat Fakültesi, İngilizce Bölümü'nü bitirdiğini, ünlü profesörlerinin adını övünür gibi vererek İngilizce anlattı. Yüksek lisansa gidecekti İstanbul'a yeniden. Severek öğretme çabasıyla yapıyordu işini. İki saati aşan bir çalışmadan sonra, parasını alıp giderken, durumunun pek kötü olmadığını, kısa süre sonra büyük bir gelişme göstereceğini muştuladı Muhsin'e. Plaklardan da yararlansındı. Gitti kız. Her şey iyiydi de Muhsin tedirgindi gene. Çalışırken karşısındaki güzelce kızın her devinimi, çoğu kez tam zıddı çağrışımla Nahide'yi dikiyordu

karşısına. Onu kovsa da giderken bir şeyler alıp götürüyordu sanki. Gittikçe artan bir isteksizlik büyüyor gibiydi içinde. Sivri Niyazi göründü bir sabah. Ramazan sonu köye gitmişti anneannesine. Yarası beresi yoktu. Dövenler bulunmamıştı. Kapanmıştı olay. Balığa çıkmak istiyor muydu Muhsin Ağbi? Hiçbir şey istemiyordu artık Muhsin Ağbi! Ertesi sabah yüzerken, dalıp çıktı hemen. O çok sevdiği mavi sular, yapay boyalı bir göldü! Nahide yoktu. Çekilip yaslandığı ağacın altında karşı kütükte oturan Nahide'nin alaycı gözleri dikilmişti üstüne. "Ne kolay karar verdin!" gene! Hiç de kolay karar vermedim bir tanem! Bırak beni sen de artık! Seninle benim aşkımızdan çok daha önemli şeyler var dünyada. Hangi günde olmamış ki? Aşklarını yaşamış insanlar gene de. Kalktı, ağır ağır eve dönerken kafasını arındırmaya çalışıyordu. Nedim Hoca güler belki de! Klasik "tragedya!", "Aşk mı, görev mi?". İşte böyle Muhsinciğim! Kendinle alay etmesini bilirsen gerçeği daha iyi görürsün! Hoşça kal Nahideciğim! Denizi de kesti. Eylül geldi, havalar da dönmeye başladı aslında! Yalana kalkma! Daha iki ay denize girilir burada. Anladık! İçim istemiyor, ne yapayım! Tomris'i de görmek istemiyordu. Üçüncü dersten sonra Tomris'i bırakmayı düşündü. Söyleyemedi kıza. Öylesine canla başla öğretme uğraşındaydı ki kız, içindeki engellere karşın çok şey kazandığı ortadaydı. Bir sabah kahvaltıyı bitirmiş, artık beklenmeyen, daha doğrusu Nihat Erim, Kemal Türkler cinayetlerinden sonra, her gün daha da sinik bir ürküyle beklenir olan kanlı olayların kesildiği sessizlikteki gazeteleri karıştırmaya başlamıştı ki merdivenlerde, yabancı gelen ayak sesine döndü. Neşati'ydi! Şaşırdı biraz.

— Buyrun Neşati Ağbi.

— Günaydın Muhsin Bee. İzin vaa mı?

— Ne demek. Otur lütfen!

İlk kezdi geldiğinden beri. Önemli bir şey olmalı. Yüzünden belli.

— Bakın Muhsin Bee.

Duraladı bir,

— Hacı Bubaazın selamı vaa.

Gene kısa bir ara verdi.

— Muhsin Bee gelip geçsin işinin başına! Ben yoruldum dep duru.

Şaşkınlıkla güldü Muhsin. Tam da sırasıydı hani! Duraksayıp toparlandı.

— Ben de çok yorgunum Neşati Ağbi, dedi. Söyle Hacı Amca'na, kapatıp çekilsin köşesine, yorulduysa. Sen de biliyorsun; yeter de artar elindekiler. Nedir bu mal hırsı? Neşati doğruldu birden,

— Aman Muhsin Bee, Allah gorusun! Gaç fukara ekmek yiyip duru onun sayesinde.

Öyle miii? Gel de anlat bu dangalağa şimdi!

— Bak Neşati Ağbi, benim işim değil o işler. Kimse güvenmesin bana!

Durup gülümsedi.

— O iş yitirecek yoksulları ben de düşünüyorum. Oraya geçersem; bu mal mülk sizden çalındı deyip dağıtırım hepsini! Söyle Hacı Bey Amca'na, olur derse gelip oturayım oraya!

Neşati gülmeye başlamıştı bu şakaya!

— O nass söz Muhsin Bee, hepiciği helal o malların. Zekâtı da verilmiş, sadakası da. Fayisçilik mayisçilik bi gün yapmamış Hacı Bubaaız. Hayır hasenat onda. Fukara bubası!

Anladık Neşati, git artık! Gitmeye niyetli görünmüyordu. Duralayıp ekledi.

— Hac'Ali'lerden mi Hacı Bey Amaca?

Muhsin'i pek ilgilendirmiyordu ya, soruverdi öyle.

— Neymiş Hac'Ali?

Neşati, beklediğini yakalamış gibi aldı hemen.

— Aksekilimiş bunaa. Gaaşı adılaadan gacakçılık maçakçılık yaptılaa. Cendeeeme başçavuşu vaadı. Ootak bunnaala. Herkes bilip duru. Bi yandan da fayısçılığa döktülee işi. Çok

da toprak aldılaa kimi köyleeden. Güçcük oğulları MHP'yi guuceklee hinci. İmamı da onnaa dövdüüüdü. Siz taravii namazına gidip imamın da elini sıkınca, aşkolsun didi vallaa bütün millet! Gaç gişi gelip anlattı Hacı Amca'ya!

Gene şaşırmıştı Muhsin. Neler dönüyordu şu bir avuç kasabada! Ne olacaktı ya? Hayır kavga olsun da ama böyle ters... Evet, Muhsin Yoldaş, bu ülkede her şey ters böyle! Kitabı iyi oku oğlum! Neresi ters!

— Sivri Niyazi'yi de dövdürdüler. Bizim Pehlivan Ali'nin parmağı varmış. O da onlarla demek!

— Yok Muhsin Bee! Gaabil değil! Pelvan Ali, Hacı Amca'nın sözünden gıl gadaa şaşmaz!

— Kim yaptı peki?

— O gaauşuk biraz.

Gözlerinden akıyor Neşati. Her şeyi biliyorsun sen.

— Nesi karışık olacak Neşati Ağbi! Şu kasabada, kimse bilmese sen biliyorsundur.

Neşati'nin kolay dayanacağı rüşvet değildi bu. Sallandı biraz.

— Bi de, Tahir Beeylee var buuda. Eski, hanedan adamlaa. Yukarı değirmenin üst yanı tekmil onlaın. Hacı Bey Amca'ya da çok saygılıduulaa. Sülümancıdullaa yalnız.

— Süleyman Demirel mi?

Güldü Neşati.

— Sülümancılık Muhsin Bee. Tarigat bu. Bizim boralaada çok yaygınduu.

Anlayamamıştı Muhsin.

— Bunlar mı yaptırdı yani! Niyazi'yle birlikte gittik teravihe. İmamın elini öpecekti neredeyse.

— Sen bakma Sivri Niyazi'ye. Buuda imama gidip duru. Tahir Beelerin toprağına gidip adamlaaın guyusunu gazıp duru dayısıyla bi olup. Dayısı duttuumuş, ooman da köylününmnüş, çevrede elli bin dönüm toprak da. Bi gaç köölüyü de gandıımış.

Hacı Baba'ya da Cevizli köylüleri açmıştı böyle bir davayı; anımsadı Muhsin. Hep aynı öykü. Neşati sürdürüyordu.

— Aakalağında Hac'Alilee vaa. Hepsi borçlu Hac'Alilere. Bunu da heekes bilip duru buuda. Hangileeri dövdüüdü Niyazi'yi; bunnaa mı; Tahir Beylee mi? İkisi de olabilü. Yaptım diyen de yok, yapmadım diyen de. Çok guunazlık dönee buuda Muhsin Bee.

Muhsin güldü.

— Hacı Amcan da bana kurnazlık yapıyor galiba Neşati Ağbi. Söyle Hacı Babamıza, ben onun işlerine karışmam.

— Siz gağışmasaaz, kim gağışacak Muhsin Bee?

— Aslan gibi damadı var.

Duraladı Neşati.

— Bak Muhsin Bee, herkes bi yana, siz bi yana Hacı Bey Amcam için. Ben oğluna bu gadaaa düşkün buba göömedim.

Kaçınılmaz duygulu bir sessizlik çöktü birden. Gülememişti Muhsin.

— Neşati Ağbi, doğrusun da ben daha okulu bitirmedim. Eninde, sonunda bitecek o. Askerliği de yapmadım. Görüyorsun, geldiğimden beri çalışıyorum burda. Gidip kahvelerde, şurada, burada mı geziyorum? İngilizce'ye kapandım şimdi. İlerde İngiltere'ye, Amerika'ya gidip okumak istiyorum. Kötü bir şey mi? Bu işlerle uğraşamam ben. Hacı Babam beni seviyorsa yolumu kapatmaz.

Güldü takılır yollu.

— Yemekte görüyorum bazı; iki kişinin yediğini yiyor maşşallah! Hiç de yorgun görünmüyor!

Çekingence gülümser gibi olunca toparlandı Neşati.

— Hacı Bubaaz sizin yoluuzu gapatmaz, dedi.

Yenildiğine pek de üzülmemiş diplomat tavrıyla izin isteyip kalktı biraz sonra. Hem yalan söylemiş olmanın ezikliği hem de yolundaki bir tümseği bir biçimde aşmış olmanın mutluluğu vardı içinde Muhsin'in. Doğru muydu yoksa kolaylıkla bulup söyleyebildiği şeyler? Neresi doğru olacak o

saçmaların? Kendi yalanına kendin mi inandın yoksa! Ne yapacağım ben peki? İşçi örgütlerine sokmuyorlar. Siyasal örgütlerin yasalını da içime sindiremiyorum, yasa dışısını da. Gerçekten ÇBS olduk galiba! Çizgimiz belli değil! Yineleyip duruyorsun; kabak tadı verdi artık! Geçende de düşündün bunları; bir sonuca varabildin mi! Rüştüleri buldun bula bula! Rüştü uyarıcı oldu, evet ama; ticaret mi yapacaksın onlarla! Emmioğlu dört gözle bekliyor! Ben ne olacağım peki? Nedim Hoca'yı dinleyip burda kaldım diyelim. Ne yapacağım? Hac'Ali'lerin küçük oğlu MHP'yi kurmuş. Evet, öteki partiler var. Her biri bir ağanın çöplüğü! Bizimkiler sinsi. Gününe göre dümen kırarlar. Annem bir şeyden anlamaz; Hacı Bey ne derse o olur! Bir biz eksiğiz! Biz de İşçi Partisi'ni kuralım! Kasabamızın demokratik soygun tablosu tamamlanmış olsun! Nereye varacağız buradan? Toplasan, tüm çevrede elli kişiyi bulur muyuz dersin! Tümünü toplasam ne olacak? Remziye Hanım da ne halt edeceğini şaşırır! Toprak senin diyeceğiz köylüye; hadi Tulukçu ver senin toprakları diyecekler! Remziye Hanım bile dikelir. Versek "bi guunazlık vaa bunda" deyip köylü de korkar valla. Köyün, kasabanın dedikoducu yavşak ağızlılarına solu da sokarız! Eh, o da bir şey; birikim mi diyeceğiz! Bunlar da boş söz! İşçi Partisi bana şube açma yetkisi verir mi? Birbirlerini yiyor onlar da! Sen, nereye varmak istiyorsun? Duraladı. Diyecek somut bir şey bulamıyordu gerçekten. İş doğru yolu bulup sapmamakta. Ben yolumdayım. Yaşamın engin diyalektiği bana da bir yer gösterecek. Bekle bulursun belki! Kendini silkeleyip İngilizce'ye yeniden odaklanma çabası içinde geçirdi birkaç günü. Geç saate kadar çalışıp Tomris'in verdiği yazılı görevleri yaptı bir akşam. Toparlanmıştı. Boş geçirmiyordu zamanı hiç değilse; o da bir kazanımdı. On bire doğru kalktı ertesi sabah. Tam balkondaki masaya oturmuştu ki yüreğine bıçak saplanmış gibi bir çığlık geldi aşağıdan. Annesiydi bu! Fırladı hemen. Koşar gibi indi merdivenleri. Çığlık kesilmişti; ağlamalar, hıçkırıklar

duyuluyordu annesinin odasından. Atılınca boğulacak gibi ağlayan Necibe çıktı kapıdan. Soluğunu güç tutarak.

— Hacı Bey Amca, dedi.

Kekeler gibi ekleyebildi.

— Başıız sağ olsun!

Remziyaanım Diyze bayılmıştı. Su almaya koşmuştu Necibe. Yandaki sandalyeye çöktü Muhsin!

İki

Ayıldığında annesi boynuna sarılmış, "Muhsin'im, göödün mü başımıza geleni oğlum!" diye ağlıyordu. Biraz sonra hıçkırarak odaya dalıp gözyaşları içinde annesinin, ağbisinin boyunlarına sarılan Semiha'yla doğallaşmış gibiydi acı. O ağlamamıştı. Acı duyuyordu: bencil bir acıydı bu! Tasarladığı yaşam yoluna ağır bir karanlık çökmüştü. Her şey isteği, istenci dışındaydı artık! Olayın ayrıntılarını duyduğundan beri neyi, nereye koyacağını da bilemiyordu. Yukarı Değirmen'den inerlerken tam Tuğlacılar dönemecinde, daracık toprak yolda, beklenmedik biçimde önlerine çıkan koca bir kaya parçasıyla karşılaşınca şoför, ürküye kapılmış, direksiyonu kırmış birden; yardan aşağı uçmuşlar. Üç takla atmış araba; kafası cam ardındaki taşa çarpan Hacı Bey hemen, şoför, arabadan çıkarılırken, konuşamadan ölmüştü. Olayın mide bulandıran

bir yanı da anında ortalığa yayılmaya başlamış fısıltılardı. Tuzaktı bu! Hac'Ali'lerin parmağı vardı. Bir tür pusuydu yani aslında. Çığlıkları içerde bırakıp kapı önüne çıktıkları, üzgün enişteşiyle, gözü yaşlı Neşati söylemişti ona da aşağıdan bir sesle giz verir gibi. Savcıyla, hükümet doktoru olay yerine gitmişler hemen. Savcı otopsi istemiş. Cenazeler en yakındaki büyük ilçe merkezindeki devlet hastanesine götürülmüş. Soruşturma sürüyormuş. Kimi köylüleri tutuklamış jandarma. Koca kayayı yola yıkanları arıyorlarmış. Bulsalar ne olacaktı! Hac'Ali'lere mi varacaktı iş! Kim bilir hangi zavallıları dayaktan geçiriyorlardı şimdi. Olayı şoförün acemiliğine bağlayanlar, "Yola bööle gaya paaçası düşüp duru bazı" diyenler de varmış. Öyle olsaydı keşke! Ne yapacaklardı?

— Reşat Bey Enişte'nizle evden ayrılmayın siz Muhsin Bee, dedi Neşati. Hastaneye, Hacı Bey Amca'ya ben gidip duruum.

Neşati arabayla bahçeden çıkarken Reşat Bey eve girdi. Ne yapacağını bilmeden, ağır ağır gidip top çamın altındaki tahta koltuğa oturdu Muhsin. Ne olacaktı şimdi? Ne görebiliyor ne düşünebiliyordu ilerisini. Dalgın kaldı bir süre öylece. İçinde eziklik, ağzında acılık vardı. Kahvaltı masasını öylece bırakıp inmişti. Yemek isteği de yoktu. Derinden kesik kesik gelen ağlama sesleriyle yorgunluk çökmüştü üstüne. Gidip uzansa mıydı biraz? Yakın komşu hanımlar kapıda görünmeye başlayınca kalktı hemen. Bahçeyi çabucak geçip Remziye Hanım'ın odasından taşan hıçkırıklara kulağını tıkayarak yukarıdaki balkonlu odasına attı kendini. İçeri geçip kapattı kapıyı. Uzandı yatağına, uzunca süre kaldı öylece. Dalar gibi olmuştu bir ara. Devrik çam kütüğüne oturmuş, sinsi, ışıltılı gözleri üstünde Nahide, karşısına dikilince, irkilerek açtı gözlerini. Kalktı, duşa girdi. Giyinip balkona çıkınca, aşağıdan gelen uğultulu sesler, ağlaşmalar, kiminde yükseliverse de eski ağırlığını yitirmeye başlamış gibiydi. Masada sabah bıraktığı gibi duran kahvaltıdan bir şeyler yiyip yaslandı koltuğuna. Ölü evine gelen gidenlerin yaslı, çekingen sesleri geliyordu

bahçeden. Merdivenlerde ayak seslerine döndü. Yaşlı gözleri kıpkırmızı Necibe'ydi. Suç işlemekten korkar gibi baktı durup.

— Gapı gapalıydı, galdıımadım. Aşşaada beklep durulaa sizi göömeğe. Gelip duruuz mu?

Duraladı Muhsin.

— Kim bunlar?

— Başmaalim Bee vaa. Gızı Toomis Hanım. Sizin hocaaz. Pelvan Ali. Geçen geemişleedi. Berber Mustafa. Birileri daa.

Durdu bir.

— Bağışlasınlar beni Necibe, dedi. Kimseyi görecek gibi değilim. Hasta dersin.

Konuşacak durumu yoktu gerçekten de.

— Yemek istep durun mu?

— Hayır. Götür bunları.

Geç vakit indiğinde tam bir sessizliğe batmıştı ev. Gidenler gitmişti. Doktorun gelip iğne yaptığı Remziye Hanım da onun odasındaki Semiha da doktorun verdiği uyku haplarını alıp yatmışlardı. Yorgun, bitkin ayakta duran Necibe'nin verdiği bir kâse sütü içip çıktı odasına. Kitapları karıştırarak oyalanmaya döndü gene bir süre. Yattı. Uzun süre sonra dalmıştı uykuya. Gözlerini yeni acı güne aşağıdan gelen uğultularla açmıştı. İsteksizce kalktı. Duş alıp balkona çıktı. Kahvaltıyı getirdi biraz sonra Necibe. Ağzında süren acılıkla birlikte açlık kazıntısı vardı içinde. Kahvaltısını bitirirken Neşati çıktı merdivenleri. Otopsi dün yapılmış; karın, akciğer, kafa boşluklarından alınan parçalar, kan, laboratuara gönderilmişti. Sonuçlar bugün verilecekti. Cenazeler yarın sabah morgdan alınacak, Hacı Bey Amca'nın namazı, öğlende Yeni Cami'de kılınıp Dedeçayır gömütlüğünde toprağa verilecekti.

Gözleri dolu dolu,

— Yaaın mübaarek cuma, dedi Neşati. Sevdiği guluydu Hacı Bubaaz. Allah cennettünü nasip edip duru iyşallah.

Şoförü sordu Muhsin. Geremeliymiş o. Morgdan köye götürmek istemiş ablaları. Giderlerini Neşati karşılamış. Yok karşılamayacaktı!

Duralamıştı Neşati. Bir şey daha diyecek bu.

— Muhsin Bee, dedi.

Yutkundu bir, sürdürdü.

— Hacı Bey Amca'nın cenaze namazını İmam Ömer Efendi gıldıracak.

Sinirli gülecekti Muhsin. Kim kıldırırsa kıldırsın; bana ne be? Neşati aynı çekingenlikle aldı gene.

— Ömer Efendi'yi, Raabiyanım'ı sizden başka bilen yok Muhsin Bee. Remziye Hanım diyezeye hani ağzıızdan...

Anımsamıştı Muhsin. İlgisi arttı.

— Dert etme Neşati Ağbi, dedi. Olmaz öyle bir şey.

— Ömer Efendi duyaa duymaz kendi istedi gelmeyi.

— Sağ olsun! Hacı Amca'nın yaptığı yardımı da kesmeyin sakın!

Yaslı bir sevinçle baktı Neşati,

— Hacı Bubaazın vasiyeti vaadı Muhsin Bee. Nuur içinde yatsın. Yaadımı kesmeyin, dedi o da bi gün baa. Şo sözüzü duysa ağlap durudu valla Hacı Bubaaz! Siz hayırlı evlatsıız Muuhsin Bee. Hacı Bubaaza çekmişsiiz!

Saçmaladın Neşati, git artık! Sessizlik basınca kalktı Neşati. Gitmesiyle iki ağır günü nasıl geçireceğini düşünmeye başladı Muhsin. Ondan sonra ne yapacaktı peki? Çok mu katı yürekli davranmıştı babasına? Ne olursa olsun; bir insan yanı vardı demek adamın! Yok mu sanıyordun sen! Bu çark böyle dönmüyor mu? Tam bilincinde değil miydin bunun? Tamam da, bu muydu tek ilişki yolu! Sıkışınca mı aklın başına geldi? Ne bileyim? Böyle yuvarlanıp duruyor işte gerçekler! Enişte-siyle Neşati'ye mi bıraksaydı işleri. Enişte bey öğretmendi; üstlenebilir miydi? Emekliliğine de çok var daha. Rüştü'yle Emmioğlu'nu mu çağırıp ortak etseydi? Remziye Hanım yanaşır mıydı ki? Onun bütün düşü, işin başına benim oturmam. Ne yaptığını bilmeden kalkıp indi merdivenleri. Salondan gürültüler geliyordu. Aşağı kata dönünce ağlamaktan gözleri şişmiş Semiha'yla karşılaştı.

— Annemi gördün mü ağbi?

Uğultulu salona baktı.

— Çok kalabalık kızım, dedi. Oraya girmem.

— Annem odasında. Onlar konuklar. Zeliha Hanım Teyze oturuyor onlarla. Ben de uğruyorum. Anneme doktor izin vermedi.

Sessizce döndü; Semiha'yla birlikte annesinin odasına gittiler. Yatağında, arkası yastıklarla beslenmiş oturan Remziye Hanım, bir günde çökmüş gibiydi. Muhsin'i görünce ağlamaya başladı. Yatağının kıyısına oturttu Muhsin'i,

— Evimizin temel direesin Muhsin'im, dedi. Benim ömrümü alıp saa versin Allah!

Çan gibi çınlayan sesi, yorgun, bitkindi Remziye Hanım'ın. Ne diyeceğini bilemeden kaldı bir an Muhsin.

— Sen uzun ömürlü ol anacığım! dedi. Evin başı sensin!

Gene ağlamaya başladı Remziye Hanım. Kucaklayıp göğsüne bastırdı Muhsin'i.

— Gözümün kökü oğlum benim dedi, bitkin bir sesle. Allah seni hiç biimizin başından eksik etmesin!

Kalktı Muhsin.

— Doktor dinlenmeni istiyor, dedi. Sen de kendine gel artık anacığım! Ölenle ölünmüyor, biliyorsun.

Gene hıçkırmaya başlayan annesini öptü, sessizce çıktı odadan. Semiha kalmıştı. Merdivenlerden bahçeye indi çabucak. Deniz kıyısına doğru yürüdü. Ağaçlar arasından kumsala çıkarken yaslandığı ağaca, düşüne giren Nahide'nin oturduğu, karşısına yıkılmış, çam kütüğüne baktı. İçinde bir şeyler kıpırdadı gene. Duracaktı neredeyse. Yürü ulan aptal! Kötü roman kahramanları gibi gülünç ediyorsun kendini! Otur da ağla bari! Bahçene taşıt; biri götürür, yakar makar belki! Götürürsem ben yakarım! İyi; yak da kurtul! Kumsala inince bir süre deniz kıyısında yürüdü, Sis kalkmıştı, deniz çarşaf gibiydi. Bomboştu bütün kıyı. Ara sıra ağaçlar arasına giren yolda yürüdü uzun süre. Her şeyi kovalamaya çalışıyor-

du kafasından. Kaygılı düşünceleri arsız bir direnmeyle çakılıp kalmış, ilk fırsatta fırlamak için, üstüne dikmişlerdi gözlerini. Oğlan olursa Salih koyalım adını! Kız sana mı soracak! Çocuk nerede? Yorgun, umarsız eve döndüğünde öğleni çoktan geçmişti. Birileriyle karşılaşmama çabasıyla merdivenleri çıkıp odasına girdi. Necibe göründü biraz sonra. Yemeğini getirsin miydi? Ne yemeği vardı? Duraladı Necibe. Ev yasta olduğu için yemekler komşulardan geliyordu. Bilmiyordu. Bakmamıştı daha. Getirsindi bir şeyler işte! Gelen yemeklerden ayırdında olmadan atındı bir iki. Odasına geçti; kitapları karıştırdı. Raftaki son aldığı şiir kitaplarını – Oktay Rıfat'ın, Dağlarca'nın kitapları– karıştırıp şiirler okumaya çalıştı. Onlara bile veremiyordu kendini. Ne yapalım? Bugün böyle geçecek. Yarın ne yapacağız bakalım! Öyle geçti o gün. Geç saatte yattı gene. Karanlık, karışık düşlerle parçalanmış, yorucu bir uykudan gene aşağıdan gelen gürültülerle açtı gözünü. Televizyondan, marşlarla kesilen konuşmalar geliyordu sanki! Karakarga gibi bir olasılık kanat çırparak süzülüp geçti kafasından. Odadan çıkınca heyecanlı Necibe'yle karşılaştı merdivende;

— Ooodu daaabe yapmış Muhsin Bee! Gidip söyleyin, dedi Reşat Beey Enişteez. Televizyonun başındalaa unnaa...

— Sağ olsunlar! Giyinip inerim şimdi.

Odaya döndü. Gülümsedi acılıkla. Mübarek cuma gününü de iyi ayarlamış Hacı Bey Amcan, Neşati! İyice karıştı işler. Daha iyi oldu belki de! Deli olma ulan! Neresi iyi bunun! Bunca kişinin kanını bunun için döktüler! Onların pişirdiği aş bu! Ye bakalım! Aşağı indiğinde Kenan Evren'in konuşmasını veriyordu televizyon. "... lüzumlu tedbirleri almamışlardır. Devlet güçsüz bırakılmış ve acze düşürülmüştür. Aziz Türk milleti, işte bu ortam içinde Türk Silahlı Kuvvetleri...". Başta Genel Kurmay Başkanı, üç kuvvet komutanı, Jandarma Genel Komutanı'ndan oluşan Milli Güvenlik Konseyi yönetime el koymuştu, Hükümet, Parlamento, Senato feshedilmiş, Ana-

yasa yürürlükten kaldırılmış, tüm yurtta sıkıyönetim uygulamasına geçilmişti. Partilerin çalışmaları durdurulmuş, senatörlerin, milletvekillerinin dokunulmazlıkları kaldırılmıştı. Sendikaların çalışmaları yasaklanmış, tüm dernekler kapatılmıştı. Yurtdışına çıkmak, tüm yurtta akşam beşten sonra sokağa çıkmak yasaktı. Reşat, Semiha, tanımadığı birkaç kadın salondaki televizyon önüne dizilmiş, sessizce dinliyorlardı. Geride, bir sandalyeye ilişip olayı tam öğrendikten sonra kalktı. Yukarı çıkıp balkondaki kahvaltıya oturdu. İsteksizdi gene. Ne olacaktı şimdi? Hacı Bey'i cennete yolcu edeceğiz bugün, başka ne olacak! Sıkıyönetim başladı. Gelirler mi acaba? Ne yapıyoruz ki gelsinler? Bana gelinceye kadar! Salih de onu demişti en son! Hemen alsalar da şu karabasan ortamdan kurtulsam keşke! Yediğin naneye bak! Devrimcilik mi oluyor bu şimdi! Ne bileyim ben! Bunalmıştım, karabasan da bindirdi! Saçmalıyorum belki de! Öğle namazı bire doğruydu. On ikiden önce merdivenlerde göründü Neşati. Yeni Cami'ye getirmişlerdi Hacı Bey Amca'yı! Yarımda çıkacaklardı buradan. Abdest alıp beklesindi Muhsin Bee.

— Duyduuz dee mi? Asgeriye el goydu.

Duyduk Neşati! Döndü, koşturur gibi indi merdivenleri Neşati. Muhsin tıraş oldu, duşa girip çıktı. Giyinmiş, aşağı iniyordu ki annesinin çağırdığını söyledi Necibe.

Reşat Bey çıkıyordu annesinin odasından. Doktorun ne camiye ne gömütlüğe gitmesine kesinlikle izin vermediğini söyleyip uyardı Muhsin'i. Diretiyordu Remziye Hanım. İlle de gideceğim derse annesi hani... Sorumlu olacaktık götürürsek. Odaya girdiğinde gözleri kapıdaydı arkası yastıklarla beslenmiş annesinin. Semiha karyolasının yanında oturuyordu. Ağırdan döndü Semiha'ya; yorgun, bitkin bir sesle,

— Aabinnen gonuşucaam gızım. Sen çık biraz, dedi.

Sessizce kalkıp çıktı odadan Semiha. Yanında boşalan sandalyeyi gösterdi

— Otu şoraa Muhsin'im, dedi.

Sandalyeye ilişmiş Muhsin'e baktı bir süre. Yorgun gözlerinde yaşlar birikmişti gene.

— Muhsin'im. Şu gadeğime bak! Hacı Bubaağn mevtasını bile göömek nasib deemiş baa! Doktuu camiyi de yasak itti, mezaalığı da. Ölüümüşüm besbelli! Ölüm Allah'ın emri. Sizi bööle goyup gitmek ağır. Oğlum, Muhsin'im. Aklı fikri sendeydi bubaan da. Çok üzüldü; çok belalaadan guutaadı seni o Hacı Buban. Namazını gılaaken noolur oolum; ben de seni çok seviyodum bubacuğum, de! Seni duyaa o! Gözü açuk gitmez!

Yorgun gözleri üstündeydi annesinin. Ne diyeceğini bilemeden kalmıştı Muhsin. Toparlanıp eğildi annesine. Öptü yanaklarından.

— Sen hiçbir şeye üzülme anacığım, dedi. Her şey senin gönlünce olacak. Geç kalacağım, gideyim ben. Bekliyorlar.

Kucaklayıp ayrıldı annesinden. Gözyaşları içinde arkasından bakıp kalmıştı Remziye Hanım. İki yaşlı hanımla Necibe kalıyorlardı evde. Eniştesi, Semiha'yla yakındaki camiye yürürlerken Reşat Bey, Darbe'yi Remziye Hanım'a duyurmadıklarını söyledi. Muhsin için kaygılanır filan, iyi olmazdı. Neşati karşıladı camide. Camiye girenler, ilerideki musluklarda abdest alanlar vardı. Üzeri Arapça dua yazılarıyla kaplı yeşil örtüsüyle tabut musalla taşındaydı. Önce tabuta yaklaşıp durdular. Semiha ağlıyordu fısıl fısıl dualar okurken. Reşat Bey'le Muhsin, saygı duruşunda gibi dikildiler bir an, Reşat Bey de bir şeyler okuyor gibiydi hafiften. Annesinin dileğini anımsadı. Ne diyecekti şimdi? Hiçbir şeyin yok mu diyecek? Şöyle bir baktı tabuta. Sen beni oğlunum diye seviyordun Hacı Fahri. Çok şey yapmışsın benim için. Çok kişinin hakkını yedin! Sadakayla bağışlanmaz. Senin Allah'ın bunlara aldırmıyorsa cennetine sokacak seni! O cennette benim yerim yok. Biliyor musun, benim içimde de bir ağırlık var. Keşke benim de sevilesi bir babam olsaydı! Bunca köyü, köylüyü soyan birini sevsem, bizim Allahımız cehenneminden çıkarmaz

beni! Uğurlar olsun annemin sevgili kocası Hacı Fahri Ağa! Neşati'nin gösterdiği çınarın altına yürürken bir burukluk vardı içinde, gözleri yanıyor gibiydi. Semiha, kadınların toplandığı revak altına geçti. Kalabalık değildi kadınlar, Tomris de gözüne ilişti bir ara Muhsin'in. Bekleyen birileri yaklaşıp "başsağlığı" dilemelerine başlamışlardı. Hemen de hiçbirini tanımıyordu. Ara sıra kulağına eğilip birilerini tanıtmaya çalışan, yanı başına sokulmuş Neşati'nin sözlerini duymuyor, duysa da tam algılamıyordu pek. Öğretmen, avukat, tüccar, bilmem ne müdürü. Daha birileri. Köydeki düğünden aklında kalmış birkaç yüz dışında Sivri Niyazi vardı gelenler arasında. Biraz sonra da düztabanlarına basa basa gelen Pehlivan Ali, ardında berber Mustafa, gene yüzleri yabancı gelmeyen birileri, bu arada Başmuallim, yaklaşıp el sıkarak başsağlığı dilediler. Cenazeden mi, Darbe'den miydi; sıkıntılı bir ağırlık vardı sanki herkesin üstünde. Neşati ayrılıp yanında başörtülü bir kızla avluya giren birine doğru yürüyünce hemen anımsadı Muhsin. Ankara'da gördüğü; sağlıklı, güleç yüzlü, esmer imam, gizli damat Ömer Efendi'ydi! Kadınlara katılan da kızıysa bacımız olur o da! Kapıya yürürken Neşati'yle bir iki söz edip camiye girdi imam. Başsağlığı dilekleri bitmiş, cemaat da girmeye başlamıştı camiye. Neşati'yle, Reşat Bey arasında, Muhsin de yürüdü. Cemaat daha kapıda aralanıp ön safa yol açmıştı. Namaz başlayınca, küçükken kıldığı namazları anımsama çabasıyla iki yanını da gözleyerek cemaate katıldı o da. İleride, mihraptaki imamın peşinde cemaatle birlikte kılınan cuma namazı bitip seccadelere oturulunca başlayan dua bayağı uzamıştı. İmam Ömer Efendi'nin, Hacı Fahri Tulukçu için –Bu arada Muhsin de içinde– bütün Tulukçu ailesini tek tek sayıp destansı kalıp övgülerle, mübarek cuma gününü de vurgulayarak hayır dualar düzmesi bayağı uzun sürmüştü çünkü. Ankaralardan gelmesinin boşuna olmadığını kanıtlama çabasında gibiydi! Cemaat boşalmaya başladı. Camiden çıkanların yanında sanki başka birilerinin

de katıldığı cenaze namazı çok kalabalıktı. Muhsin'i, Reşat Bey'i ön safa aldılar. İmam Ömer Efendi gelip geçti yerine. Güzelce sesiyle ağır ağır okuyarak kıldırdı namazı.

Duası da uzun olmuştu gene. Sorduğu soruyu tüm cemaat coşkuyla yanıtlamıştı "İyi bilirdik!" diye. Cemaatin topluca kaldırdığı tabutu, Neşati'nin koluna dokunarak uyarmasıyla öne geçen Muhsin sağ baştan, Reşat Bey öte baştan, omuzladılar hemen. Beş on adım atılınca önden girenlere bırakıp arka köşelere geçtiler. Bir süre sonra da geriye gelen öndekilere bıraktılar tabutu. Çekilip tabutun ardı sıra yürüdüler cemaatle. Tabut yüklenen cenaze arabası yürüyünce peşi sıra arabalara binip dolu bir otobüs de arkalarında, yola düşüldü. Araba Reşat Bey'indi; kendi sürüyordu. Yanında tanımadığı birileriyle arkaya oturmuştu Muhsin. Gömütlükte gömütün yakınında durdu cenaze arabası. Tabut indirilip yüksekçe toprak yığını üzerine bırakılmıştı. Neşati sokuldu yanına,

— Muhsin Bee, Hacı Bubaazı toprağa vereceksiniz. Şoodan iniviirn!

Şaşalayıp kalmıştı Muhsin. Duraksadığını gören Neşati eğildi kulağına,

— Usul böyledüü. Evlatlar verür toprağa bubalarını.

İyice şaşırmıştı Muhsin; irkilir gibi oldu. Küçülme duygusu dolaştı içinde. Yaparsa bir tel kopacaktı sanki bir yerlerinde. Bir zavallı ölüden öç alırmış gibi olmayacak mıydı yaptığı? Küçülmek değil miydi bu şimdi? Hafızlar Kuran okumaya başlamıştı. Gömütçüler çukuru düzenliyorlardı. Cemaat, tanıdık, tanımadık yüzlerle camidekilerin bir bölümü gömütün çevresine toplanmışlardı; gözler Muhsin'deydi. Bir sıyrılma itisiyle dikelip Neşati'ye döndü, yavaşça,

— Reşat Bey'e söyle lütfen, dedi. Ben yapamayacağım.

Bir şey diyecek gibi duralamadan sonra, iki adım ötedeki Reşat Bey'e döndü Neşati. Düzeltme işi bitmiş, gömüte indirmişlerdi tabutu. Neşati'nin kulağına eğilip fısıldamasıyla Reşat Bey hemen indi gömüte. Tabutun kapaklarını çıkardılar.

Kefene sarılı Hacı Fahri'nin yüzünü açtılar. Gömütün tam kıyısındaki Muhsin, babasının, alnında, iki kaşı üstünden uzunca yarılıp dikilmiş derin çatlağın kara sarı yaptığı çökmüş, soluk yüzünü görünce içini geren sızılı bir acımayla çekildi. Bakmadı bir daha da. Duaya başlamıştı Hoca. Gömüt örtülürken Neşati'nin önüne bıraktığı kürekle biraz toprak attı; gömütten çıkınca yanına gelmiş Reşat Bey'in önüne bıraktı küreği. El değiştiren küreklerle dolduruldu gömüt, toprak tümsek yapılıp kıyıları düzeltildi. Arabada getirilen çelenkler kondu toprağın üstüne. İmamın, bu kez pek uzatmadığı duası da bitmişti, cemaat arabalara dönmeye başladı, arabaya yalnız bineceğini söyleyince biraz ilerideki, Şoför Mevlüt'ün yönettiği evin arabasına götürdü Neşati. Kimseyle konuşmadan yürüyüp arabaya bindi Muhsin, gömütlükten ayrıldı. "Yukarılara çıkalım" dedi şoföre. Kentin ardındaki sıra tepelere doğru araba hızla giderken açık pencereden yüzüne çarpan serin yel, gömütlükte beklemediği kadar hırpalanmış içini yatıştırır gibi olmuştu. Yolun yanda düzlük bıraktığı bir tepe altında durdurup çıktı arabadan. Yürüdü, uçuruma yakın bir büyük taş üstüne oturdu. Aşağılarda minik kalmış kentin önünde, tek tük dolanan teknelerin açtığı izler, karşıda yer yer dikelen Yunan adaları da olmasa, sınırsız çevreniyle bölünmez görünen, üstünde parçalı bulutların gezindiği denize dalıp gitti bir süre. Yapışıp kalmaya mı yazgılıydı, binbir pis "guunazlığın" döndürüldüğü aşağıdaki bu çirkef kuyusu kente! Gidecek neresi vardı ki? Bu kapkara darbeyle iyice yalnızdı artık. Ölü yaşamaktı bu; ölümden kötüydü. Gömütlük sessizliği, tüm ülkeye çökmüştü şimdi. Darbeyi, önce umursamamış gibi karşılamaya kalkması da içindeki ağırlığın yarattığı dengesizliktendi. Güldü acılıkla. Denize düştük, yılana sarıldık! Devrimcilik mi oluyor bu! Denizde güvenilirdi sana! Güvenmemesi yerindeymiş Nahide'nin! Kendine güvenmiyor o. Sen kendine güveniyor musun? İnandıklarıma güvenmiyor muyum yani! Bir biçimde yürüyeceğiz bu yolu. Hangi yolu? Olaylar

hangi yolu gösterecek bakalım! Arabaya döndü. "Merkez ilçeye" dedi şoföre. Uyardı şoför. Beşten önce evde olmalıydılar. Yasağı televizyonda duyurmuşlardı. Saat iki buçuktu. Gidip o eve kapanmak gelmiyordu içinden. Yürü, dedi. Olmadı, orada, otelde geçirirlerdi geceyi. Yılan gibi kıvrılan dağ yollarından döne dolana iki kıyı tepe ardındaki ilçe merkezine vardıklarında üçü beş geçiyordu. İyi gelmişlerdi. On yıla yakındı burayı görmeyeli. Turistlerin gelmesiyle oldukça gelişmiş bir kente dönüşmüştü. Parke döşeli yollarda kenti şöyle bir dolaşarak kıyıdaki büyük lokantaya girip oturdular. Mevlüt'le tek tük konuşmuşlardı yol boyu. Lokantaya da Muhsin'in üstelemesiyle geldi.

— Rakı içelim mi?

Kıyıdaki bir masaya karşılıklı oturmuşlardı. Boştu lokanta.

Çekingen gülümsemeyle bakıyordu Mevlüt.

— Verirler mi? Cuma bugün.

— Burası turistik yer, oğlum.

Verdiler. Mevlüt istememişti. Yolda trafik denetimine çarparlarsa ehliyeti giderdi. Balık söylediler. Mezeleri de güzeldi. Salonun gerilerinde, duvardaki televizyonun sürekli yayınladığı Darbe duyurularını sessizce izleyen, biri kadın dört kişi oturuyordu. Ağaçların bitimiyle başlayan ilerideki denize dönüp yudumlamaya başladı rakısını.

— Ne diyorsun bu bizim Hacı Baba'nın kazasına? Kimisi şoförden diyor.

Kalamarı çiğnemesini sürdürürken duraladı Mevlüt.

— Ben de yeni tanımıştım Muhsin Ağbi, dedi. Emin Ağbi'nin akrabasıymış sizin. O da yeni gelmiş.

— Sen nerelisin?

— Tarsusluyum.

— Askerliğini yaptın mı?

Gülümsedi.

— Yeni aldık tezkereyi.

Ne mutlu sana! Biz onu da almadık daha. Acıkmıştı. Balığını çabucak yiyip arabaya dönen Mevlüt'ün tek başına bıraktığı masada, bir şeye takılıp kalmamak kararıyla teknelerin kımıldattığı denize odaklanıp ağır ağır içtiği iki duble rakıyla bitirdi yemeğini. Gerginlikten kurtulmuş gibiydi biraz. Dörttü kalktıklarında. Suskun bir yolculuktan sonra kapı önüne tam beşte vardılar. Kadınlar giriyordu bahçe kapısından. Annesini, böyle gününde kırmaktan çekiniyordu; rakı kokusunu bastırmak için, pek de sevmediği çikolata yemiş, çiklet çiğnemişti yol boyu. Kadınlar içeri girince, yaklaşıp bahçeye yürüdü. Evden taşan uğultuya dönmüş kadın sesleri duyuluyordu bahçede. Yürüyüp döndü köşeyi. Top çamın altında koltuklarda Reşat Enişte'yle Neşati oturuyorlardı. Neşati'nin kaygılı yüzü sevince dönmüştü Muhsin'i görünce. Yürüyerek karşıladı kalkıp.

— Needesiiyz Muhsin Bee? Meğaktan öldürdünüz bizi! Beşden soona yasak vaa.

Yaklaştı masaya. Selam verip otururken,

— İlçe merkezine gittim, dedi. Çok sıkılmıştım!

Reşat Enişte ses çıkarmamıştı. Dönüp eve baktı Muhsin.

— Ne oluyor şimdi?

Askeriyeden izin çıkartmışlar cenaze olduğu için. Kadınlara evde Kuran okunacakmış şimdi. Bir hafızı bekliyorlarmış. Biraz sonra yanında, camiye de gelmiş kızla, imam Ömer Efendi girdi bahçe kapısından. Neşati fırlayıp karşıladı. Çamın altına buyur etti gelenleri. Ayağa kalktılar. Önce Ömer Efendi'yle ardından, imamın "kerimem" diye tanıttığı kızı Nebahat'la el sıkıştılar. İlahiyatı bu yıl bitirmiş, hafızmış da. Duru yüzlü güzelce bir kızdı. Oturmasına kalmadan Semiha gelip aldı Nebahat Hanım'ı, Ömer Efendi, Muhsin'e döndü.

— Allah ecir sabır versin Muhsin Bey, dedi. Baba acısı zordur. Takdiri ilahi. Elimizden bir şey gelmez. Mekânı cennet olsun!

— Sağ olun, dedi Muhsin.

Bir an içeriye çöküveren suskunluk, incecik bir kadın sesiyle "Euzu billahiminez şeytanürraciiim..." diye deliniverince kalktı Muhsin.

— Bağışlayın, dedi. Çok yorgunum.

Hafız hanımın salondan fırlayan incecik Kuran çığlığının arasından geçip yukarı çıktığında kapıları kapatarak uzandı yatağa. Yumdu gözlerini. Şimdi derinden gelmeye başlamış kuran sesine bıraktı kendini. Ne güzeldi derinden gelen ses. Uyudu. Gözlerini açınca, karanlık bir sessizlik içinde duvarlara, tavana bir süre şaşkın baktıktan sonra anımsadı ancak. Kalkıp elektriği yaktı. Çıktı odadan. Sessiz bir karanlıktaydı ev. Saat on bire geliyordu. Amma uyumuştu! Balkona çıkıp ışığı yaktı. Zeytinyağlı dolma, bir büyük dilim su böreği, yoğurt, salata, bir tabakta da helva vardı masada. Daha merdiven başına çıktığında aşağıdan yayılan helva kokusunu anımsadı. Helva kavurmuşlardı ölü evinde. Hanife Teyzelerde de Salih için... Şimdi ne yapacağız Salihciğim. Geldiler gene. Hangi gün burada değillerdi ki oğlum! Necibecik günlerin yorgunluğuna yenik düşmüştü demek. Bir dolma yedi salatayla. Helvadan aldı biraz. Odaya geçip kitap karıştırmaya başladı. On ikiyi geçiyordu yattığında. Sabah da geç kalktı. Balkonda masaya konmuş gazeteler Evren'in televizyondaki konuşmasını, okunan sıkıyönetim bildirilerini veriyorlardı. Kahvaltı edip indi bahçeye. Necibe'yle Semiha vardı evde. Remziye Hanım uyuyordu. Bahçede gezindi biraz. Sıkılmıştı. Döndü yukarıya. Balkonda gazeteleri okudu saçma sapan köşe yazılarına kadar. Bakalım, kimler atılacaktı bu dönemin yalancı tanıklığına. Nedim Hoca'yı, konuşmalarını düşündü epeyi uzun süre. Yakın olsalardı keşke. Eve dönmüş müydü acaba? Televizyona indi öğlende. Reşat Bey'le Semiha televizyon başındaydılar. Evren devlet başkanı olmuş; Demirel, Ecevit, Erbakan "güvence" altına alınmış, Türkeş'e teslim olması için saat 15'e kadar süre tanınmış. Dörtnala sürmeye başladılar!

Oh olsun demek geliyordu Ecevit'e içinden. Yığınların coşkulu umudunu, çarpık kafanla yakıp kül ettin! Ne olacaktı ki başka! Cirmi neydi ki düzeni değiştirecekti! Bu anayasayla ülke yönetilmez deyip duruyordun Süleyman Efendi! Sen çağırdın bunları. Buyur, geldiler! Önce seni tıktılar içeri. Güldü acılıkla, Orhan Veli'nin, "Günahkâr da sayılmazdı/Yazık oldu Süleyman Efendi'ye"si gelmişti aklına. Bu Süleyman büyük günahkârdı; hiç de yazık olmamıştı. Beteri olsaydı keşke. Pırıl pırıl, suçsuz gençlerin asılmaları için yağlı iple koşanlardandı. Ne olmuşsa, zavallı ülkeye olmuştu. Sen de saçmaladın oğlum! Her yanından dökülen bu yapıyı ayakta tutup milleti dolandırma peşinde, ufak tefek onarım, boya badana yapan, kimi safalak kimi anasının gözü politika esnafı onlar! Televizyonu bırakıp kalkmıştı ki Reşat Bey de çıktı onunla.

— Biraz konuşabilir miyiz Muhsin Bey, dedi.

Sıkıntısı birden daha da artmıştı Muhsin'in. Ne konuşacağız bu herifle şimdi? Çıkıp balkona oturdular. Hemen girdi konuya Reşat Bey. İşleri yüzüstü bırakmak olmazdı. Pazartesi yazıhaneye gelse de şöyle bir genelinden de olsa, konuşsalardı durumu.

— Biraz daha geçsin, dedi Muhsin. Daha o gücü görmüyorum kendimde. Annem de düzelsin biraz. Siz de yardımcı olursanız Neşati götürür şimdilik. Tutun ki ben burada değilim! Koşturmaya gerek yok.

Her zaman olduğu gibi ses çıkarmadan, pek de renk vermeden gitti Reşat. Önünde sonunda, bir biçimde yaklaşacaktı o işe. Biraz toparlanıp kendine gelmesi gerekiyordu gerçekten de. Köylülerle konuşmak gelmişti aklına. Bir işe yarar mıydı ki? Biraz toprak kapmanın peşinde köylü dediğin! Nedim Hocaları buraya çağırsam gelmezler mi? Tam da günü! Hem ne olacak gelecekler de? Solcu getto mu kuracaksın? Hanginizin ne olacağı belli mi? Bir sürü karmaşık olayın kafasında dolanıp durduğu uzunca bir süreden sonra Neşati

göründü merdivenlerde. Bu da tutturacak şimdi pazartesi işbaşı yap diye. Pek onu açmadı Neşati. Ömer Efendi'yle kızı bu akşam gidiyorlarmış. Öğlende birlikte bir yemek... Hemen kesti Muhsin.

— Aman Neşati Ağbi. Ne olur kusura bakmasınlar. Bir lokantaya götürün onları siz. O işlere kalkacak durumda değilim daha. Para işini de konuştuk.

— Nebahat Hanım'la da tanşırduuz; çok hanım gız. İyi oludu ya, siz bilüp duruuz.

— Bir dahakine inşallah! Dün gece nerde kaldı onlar?

— Bizim evde misafir ettik.

Duralayıp gene aldı Neşati.

— Rapooo geldi. Şöfööde, esraar çıkmış ganında. Çaapacam diye üüküp dieksiyon gıdığı daş da çok gocuman deeğimiş zati.

Şoför Emin'in akrabası dediğini anımsadı Muhsin, dün Mevlüt'ün.

— Ne olacak şimdi?

— Hiçbi şii olmıyacak Muhsin Bee. Suşlu kimse yok. Takdiri ilahı. Alnımıza böyle yazılmış!

Tuzak kuşkusunun kalkması iyi bir şeydi. Yoksa o belayla uğraşmak vardı bir de!

Neşati ayrılırken pazartesi gelip gelmeyeceğini sordu şöyle bir. Muhsin'in dediklerine ses çıkarmadı pek. "Bi an önce gelseez iyi olup duru" edi sadece. Öğle yemeğinden kalkınca çıkıp kıyıya indi. Denize girmek gelmiyordu içinden. Ormanda kıyı boyu yürüdü biraz. Balık istemişti canı. Evin yemeği komşulardan geliyordu daha. Özünde ne güzel bir komünal dayanışma. Geziyi kısa kesip döndü eve. Bahçede Burcu'yu görünce sevindi. Buradan uzak tutulmuştu birkaç gündür. Koşup sarıldı dayısına. Oturup onunla konuştu biraz. Döndürüp sorduğu, ölünce nereye gidiyorduk? Dosdoğru anlattı Muhsin. Evde annesinden öğrendiği, bütün arkadaşlarının da bildiği o güzelim cennetten söz etmemesine bozulmuştu.

— Canım sıkıldı dayı, dedi. Şimdi öldük mü biticek mi yani? Cennet, Cehennem yok mu?

— Yok.

Duraladı Burcu;

— Niye ölüyoruz öyleyse?

Güldü Muhsin.

— Ne bileyim canım. Ben de çok sıkılıyorum ama ne yapalım ki böyle.

— Peki, büyük Allahımız niye öyle yaratmış?

İyice gülmeye başladı Muhsin.

— Onu da büyük Allah'ına sor kızım! Yanlış yapmış demek ki!

İrkildi Burcu.

— Töbe töbe, dedi. Hiç yanlış yapar mı Allah!

Sevdiği dayısına biraz kızgınlık, biraz inanmazlık, biraz ürkü içindeki Burcu'yu bahçede bırakıp eve girdi. Nahide Abla'sının "Celle şanihu" döneminde kız! Ablası nerelerde acaba? Sana ne? Öyle geldi aklıma. Bu da mı suç yani! Annesinin odasına yürüdü. Kapıdan giren Muhsin'i görünce mutlu bir heyecanla doğruldu Remziye Hanım. Yanına gelince kucakladı Muhsin'i, öptü yanaklarından. Yanına oturttu.

— Hacı Babamızı cennetine yolcu ettik anacığım. Elimden geleni yaptım ben de. Toparlanmaya bak artık! Şöyle bir kalk sağlıkla ana oğul konuşacağımız çok şey var seninle!

Mutlu gözyaşlarıyla ıslak yanaklarından öptü Remziye Hanım'ı, çıktı odadan. Yalan söylememişti ki. Elinden geleni yapmıştı gerçekten. Odasında yeniden düşüncelere daldı. Pazartesi yazıhaneye gidip şöyle bir baksa mıydı? Kaçıp da nereye varacaktı? Koca bir pazar var daha; düşünürüz. İngilizce'yi bırakmamak gerek. Tomris'le de konuşup... Nesini konuşacaksın; aybaşında gidecek kız. Ben de mi gitsem? Sapıttın gene! Ne cehenneme gideceksin? Ne bileyim! İngilizce'ye kapanayım; en iyisi. Okullar açılıyor. Bir İngilizce öğretmeni gelir. Linguafonu açıp çalışmaya başladı. Kaptır-

mıştı. Akşam yemeğinden sonra da aldı bıraktığı yerden. Kulağı artık İngilizce söyleyişlere uyum sağlıyor gibiydi. Dinlediklerini yüksek sesle yinelemek de çekici bir oyun olmuştu. Geç saati bulmuş, uyku iyice bastırmıştı; ayrılamıyordu makinenin başından. Bir ara yaslandı koltuğa. Ne kadar geçmişti; bilmiyordu. Gözlerini açtı birden. Hiç yapmadığı bir şeyi yapmış, uyuyakalmıştı koltukta. Kapının tıklatılmasıyla uyanmıştı. Fırladı hemen. Açtı kapıyı. Düş görüyordu demek ki! Olacak şey değildi ya; belli belirsiz gülümseyişiyle Nahide vardı karşısında. Dili tutulmuş gibiydi. Ondaki bu şaşkınlık, Nahide'nin gülümsemesine utku sevinci katmış gibi oldu. Hemen arkasından çıkan Necibe olmasa çılgınca sarılacaktı Nahide'ye. O da bunu anlamış gibi çekildi biraz.

— Merhaba Muhsin Ağbi, dedi.

Duralayıp ekledi.

— Bağışlayın geç oldu ama...

Kendine ancak gelebilmişti Muhsin. Uzanıp elini sıktı.

— Hoş geldin canım, dedi. Sen bağışla, öyle şaşırttın ki ne yapacağımı bilemedim.

Çıkıp balkona aldı hemen. Karşılıklı koltuklara oturdular. Bekleyen Necibe'ye kahve söyledi.

Necibe inmiş; göz göze kalmışlardı balkonda. Gülümsedi Muhsin.

— Ben daha kendimi düşte sanıyorum, dedi.

Suskun bir mutlulukla bakıyordu Nahide.

— Nasıl geldin bu saatte? Yasak değil mi?

Suskun, kısa bir bakıştan sonra,

— Evet, dedi, Nahide. Şaşırtıcı bir öykü.

Duraksayıp ekledi.

— Ben gidiyorum.

Gözlerini dikmiş, sessizce dinleyen Muhsin'e şamar gibi gelmişti bu iki sözcük. Suskun kaldı. Gene aldı Nahide.

— Profesör Sait Mahir Hocam, üniversitede bölüm başkanı. Avukatlık büromuzun da başında. Sever beni. En iyi öğ-

rencisiydim. Aylar önce söylemişti bana. Sorbonne'dan burs istemiş benim için. Lisansüstü, hem de doktora yapmamı istiyor.

Necibe kahveyi getirmişti. Fincanlara boşaltırken, söyleşiyi kestiği için kovmak gelmişti içinden Necibe'yi Muhsin'in. Kız çıkınca, sürdürdü Nahide.

— Evet, benim pek beklemediğim bu iş oldu.

Acıyla dolmuştu Muhsin. Gidiyor.

— Niye geldin peki?

— Başın sağ olsun, demeye geldim!

Gözlerinde o sinsi, alaylı gülümseme vardı. Kırgınlığını gizlemeye çalışarak,

— Sağ ol! dedi Muhsin aşağıdan, isteksizce. Çok gerekli değildi!

Bir kısa suskunluktan sonra aldı Nahide.

— Bak Muhsinciğim, dedi. Düne kadar kesindi her şey. On yedisinde gidiyordum. Anlaşmalar, sözleşmeler hepsi tamam. Air-France Paris biletim bile alındı. Evet, Muhsinciğim düne kadar!

Gene bir suskun bakıştan sonra sürdürdü.

— Dün sabah Darbe'yi duyunca allak bullak oldu her şey kafamda. Günlerce düşünüp de veremediğim karar dikildi karşıma.

Karanlık bakışlarını bir süre dikti Muhsin'e.

— Sen buradaydın. Yangında bırakıp kaçıyor gibiydim seni. Kolum kanadım kırıldı.

Ne diyeceğini bilmeden öylece bakıyordu Muhsin.

— Ama gidiyorsun!

Suskun bakışını bir süre sürdürdü Nahide.

— O kararı ben veremem Muhsinciğim.

Meydan okur gibi bir ateş vardı gözlerinde.

— Ben sadece hemen sana gelmek kararını verdim. Fırladım o anda da. Yakın akrabamın öldüğünü duyunca Sait Mahir uğraştı her şey için. Kuzeni Kurmay Albay'mış İstanbul

Sıkı Yönetim'de. Dalaman Havaalanına biletimi de onlar sağladı. Sıkıyönetim izin kâğıdımı onlar imzaladı. Beş uçağı ile geldim. Onu geçiyordu buradaydım taksiyle.

Gözler kolundaki saate kaymıştı Muhsin'in. On bire geliyordu.

— Remziye Hanım Teyze'nin yanındaydım. Annemin başsağlığı dileklerini ilettim.

Gülümseyerek takıldı.

— O gönderdi, dedi. İzinsiz gelmedim yani.

Olayı tam kavrayamamanın şaşkın boşluğuyla bakıyordu Muhsin.

— Ne kadar sürecek bu sevincim?

Nahide gene baktı bir süre.

— O kararı sen vereceksin.

Sessiz bakışıyorlardı. Nahide, kalınca bir zarf çıkardı çantasından, masaya bıraktı

— Burada anlaşmalar, sözleşmeler var Muhsinciğim. Paris bileti, Dalaman dönüş bileti, hepsi içinde. Aşağı ineceğim şimdi. Düşün karar ver. Yırtarsan top çamın altında bekliyorum seni.

Duraksayıp ekledi.

— Yırtamazsan lütfen gelme Muhsinciğim! Necibe'ye ver, getirsin.

Kalkıp duraladı.

— Yarın erkenden çıkıp gideceğim. Sağlıkla kal canım!

Dönmüş gidiyordu. Muhsin dikeldi.

— Ben nasıl yırtarım bunları.

Bir an baktı Nahide.

— Ankara'da nasıl yırtmıştın, dedi.

Çıktı. Merdivenlerden inip gitti ağır ağır. Kendini toparlamaya çalışıyordu Muhsin.

Nasıl verecekti böyle bir kararı. Öylece kaldı bir süre. Masadaki sarı, kalın zarf, içinde çalkalanıp durduğu karmaşık olayların gözünde gittikçe büyüyen, yakıcı kördüğümüydü!

Karanlıkta gözlerini üstüne dikmiş Nahide, kanlı, kansız, acılı, ışıklı, birbiriyle boğuşan bin türlü olayın karmaşasında bakıyordu. "Yırtmayacak mısın?" Nasıl yanıt verecekti bu soruya? Bahçede, çam karaltısında oturan Nahide'ye baktı. Darbe olunca gelmiş! Uzanıp zarfı aldı. Yapışmamıştı. Açıp içindeki kâğıtları çıkardı. Fransızca, antetli, mühürlü, imzalı kâğıtlara, iki uçak biletine baktı şöyle bir. Kâğıtları zarfa koyarken, somutlaşmış, gözünde daha da büyümüşü her şey. Ne yapacaktı şimdi? Karanlık bir mutluluk içinde sallanıp duruyordu. Nasıl verecekti bu sınavı? Mutluluğu bölüşemiyorsan tek başına mı aşacaksın bu karanlığı? Dalıp kaldı gene bir süre. Kalktı. Aldı zarfı, indi merdivenlerden. Çoğu ışıklar karartılmıştı, sessizdi ev. Bahçeye çıkınca ilerideki loş çam altına doğru, elinde zarfla yürüdü ağır ağır. Koltuğa yaslanmış Nahide gözlerini üstüne dikmişti. Yaklaşıp karşıdaki koltuğa oturdu, elindeki zarfı ortadaki masaya bıraktı. Bulutlar arasına girip çıkan ay alacasında bile acıyla baktığı belliydi Nahide'nin.

— Niye geldin? dedi titredi titreyecek bir sesle.

Bir süre sessiz bakıp durdu Muhsin.

— İçten inanıyor musun yırtmamı istediğine?

Umutlu bir sessizlik çökmüştü. Güzel şeyler özlemiyle suskun bakışıp kaldılar bir süre. Ay bulutlar arasından çıkmıştı. Yavaşça dikeldi Nahide. Karaltılıydı gözleri.

— Beni sen mi çağırdın!

Öylece bakıp duruyordu Muhsin. Bir anlık mutlu suskunluktan uyanmış gibi,

— Evet, dedi, ben çağırdım seni.

Gene Nahide'ye bakıp kaldı bir süre. Uzanıp aldı zarfı. Gözleri Nahide'de ağırdan yırtıp iki parça etti; masanın üstüne bıraktı. Bir ağırlıktan kurtulmuş gibi yaslandı koltuğa. Gözlerini, kımıltısızca dikti Nahide'ye.

— Ben senden çok korkuyorum, dedi.

Islak gibiydi Nahide'nin gözleri, ışıl ışıldı.

Muhsin kalktı, elinden tutup kaldırdı Nahide'yi de. Eve doğru sürükledi, merdivenleri çabucak çıktılar. Odaya girer girmez tutkuyla öpüşmeye başlamışlardı. Yatağın üzerine bıraktılar kendilerini. Tüketme savaşına girişmişler gibi saatlerce seviştiler. Sonunda yorgun düşüp birbirlerinin kollarında uykuya daldılar. Sabah odalarının kapısının sertçe ardı ardına vurulmasıyla uyandılar. Muhsin de Nahide de fırlamışlardı yataktan, giyinmeye çalışıyorlardı bir yandan.

— Ne oluyor Necibe? Diye sordu Muhsin,

— Jandarma Muhsin Bey, jandarma geldi, sizi soruyor.

Kalbi hızlı hızlı atmaya başladı Muhsin'in.

— Tamam geliyorum. Annem nerede?

— Anneniz çarşıya indiydi.

Bu biraz rahatlatmıştı Muhsin'i.

Balkona çıktılar Nahide'yle, sahiden aşağıda bekliyordu cip. İçeri girdi, karmaşık duygularla sımsıkı sarıldı kıza. Kapıyı açıp merdivenlere yöneldi, Nahide de arkasından iniyordu. Cipin yanına gelince Nahide'ye döndü;

— Anneme bir şey belli etme Nahideciğim

Nahide kararlı bakıyordu;

— Annemizi düşünme, benden de korkma, dedi.

Yüzbaşının yanında cipte uzaklaşan Muhsin'e bakarken bir tırmık uzaklaşıyor gibiydi kanayan içinden.

Doğru söylemiyordu. Sözünü etmişti ya, ev mev aramamıştı. İçinden gelmiyordu aramak. Daracık çatı katında onu bırakmayan bir şey vardı sanki! Reyhan'la bölüştüğü mutlulukların o dağınık odaya sinmiş anıları mıydı? Olabilirdi, niye olmasındı! Korkacak, bir an önce kaçıp kurtulmak mı isteyecekti yani! Ondan değil de tembellikten, bir iş yapmaya karşı isteksizlikten belki. Bu isteksizlik neden peki? Ne bileyim; anlamı yok. Yaşayıp gidiyordu da bu anlamsızlık duygusunun, kişiyi yığınların arasından çekip çıkararak yalnızlık ateşinde kıvrandıran acımasız bir ejderha olduğunu derin bir ürpertiyle sezinlerken, şimşek çakar gibi bir soru da dikilmeye başlamıştı kafasında.

Vedat Türkali, beş yıl aradan sonra yazdığı bu romanında Türkiye'nin 70'li yıllarına ayna tutuyor. Üniversiteli, sol görüşlü bir gencin gözünden Türk siyasi tarihinin en çalkantılı dönemlerinden birinin geniş bir panoramasını verirken, barınamadığı bir toplum içinde yolunu çizemeyen Muhsin'in, tutkulu ilişkilerini de bu zor günlerin öyküsüne katıyor. Kökleri o yıllara dayanan ve günümüzde çokça tartışılan siyasal gelişmeler, sağ-sol çatışmaları, toplumsal güç olarak din ve sendikalaşmalar gibi konuların ve olayların bir nehir gibi aktığı roman, 12 Eylül darbesine doğru giderken, kahramanlarının hayatları üzerinden bir döneme farklı bir bakış açısı getiriyor.

AYRINTI • TÜRKÇE EDEBİYAT
ISBN: 978-975-539-816-7
9 789755 398167